

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KÖYCEĞİZ
SOSYAL, SİYASAL VE EKONOMİK YAPISI
(1923-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MÜRSEL ÖZATA
2041060029

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. BAYRAM AKÇA

HAZİRAN 2004
MUĞLA

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**MARMARİS ŞER‘İYYE SİCİLLERİNE GÖRE
MARMARİS’TE SOSYO-EKONOMİK HAYAT**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SELÇUK SOYTÜRK
2041060033

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. MEHMET ÇANLI

HAZİRAN 2004
MUĞLA

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KÖYCEĞİZ
SOSYAL, SİYASAL VE EKONOMİK YAPISI
(1923-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MÜRSEL ÖZATA
2041060029

Sosyal Bilimler Enstitünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 04-06-2004

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 24-06-2004

Tezin Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Bayram AKÇA

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Melek ÇOLAK

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Mustafa ERTÜRK

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Nihal ÖREN

HAZİRAN 2004

MUĞLA

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ
GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : ÖZATA

Adı : Mürsel

Kayıt No :

TEZİN ADI

Türkçe: **KÖYCEĞİZ Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yapısı (1923-1960)**

Y.Dil : **The Social, Political and Economic Aspects of Köyceğiz (1923-1960)**

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

•

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : Fen-Edebiyat

Enstitü : Sosyal Bilimler

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN Soyadı, Adı : AKÇA, Bayram Unvanı : Yrd. Doç. Dr.	
TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe	TEZİN SAYFA SAYISI: 239
TEZİN KONUSU Köyceğiz;Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yapısı (1923-1960)	
TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER: 1- Köyceğiz 2- Köyceğiz'in Sosyal Yapısı	3- Köyceğiz'in Siyasal Yapısı 4- Köyceğiz'in Ekonomik Yapısı 5- Köyceğiz'in Tarihi
İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: 1-Köyceğiz 2-The Social Structure of Köyceğiz	3-The Political Structure of Köyceğiz 4-The Economical Structure of Köyceğiz 5-The History of Köyceğiz
1. Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum	☐
2. Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir	☒
3. Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir	☐
Yazarın İmzası:	Tarih:

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ
FORMU

Tez No:

Konu:

Üniv. Kodu:

Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin Yazarının

Soyadı: ÖZATA

Adı: Mürsel

Tezin Türkçe Adı : **Köyceğiz Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yapısı (1923-1960)**

Tezin Yabancı Adı: **The Social, Political and Economic Aspects of Köyceğiz
(1923-1960)**

Tezin Yapıldığı

Üniversite: Muğla Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler

Yılı: 2004

Diğer Kuruluşlar

Tezin Türü: 1-Yüksek Lisans●

Dili: Türkçe

Sayfa Sayısı:

2-Doktora

3-Tıpta Uzmanlık

4-Sanatta Yeterlilik

Tez Danışmanlarının

Ünvanı: Yrd. Doç. Dr.

Adı: Bayram

Soyadı: Akça

Türkçe Anahtar Kelimeler:

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1-Köyceğiz

1-Köyceğiz

2-Köyceğiz'in Sosyal Yapısı

2- The Social Structure of Köyceğiz

3-Köyceğiz'in Siyasal Yapısı

3- The Political Structure of Köyceğiz

4-Köyceğiz'in Ekonomik Yapısı

4- The Economical Structure of Köyceğiz

5-Köyceğiz'in Tarihi

5- The History of Köyceğiz

Tarih: 24.06.2004

İmza:

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Köyceğiz Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yapısı (1923-1960)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

24.06.2004
Mürsel ÖZATA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 09 /06 /2004 tarih ve 256/4 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 23d maddesine göre, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mürsel ÖZATA'nın "**Köyceğiz Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yapısı (1923-1960)**" adlı tezini incelemiş ve aday 24 /06 / 2004 tarihinde saat 10.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan savunmasından sonra 50 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Bayram AKÇA

Üye

Yrd. Doç. Dr. Melek ÇOLAK

Üye

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ERTÜRK

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mürsel ÖZATA
Doğum Yeri : Köyceğiz
Doğum Tarihi : 24.08.1971
Medeni Hali : Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise : 1985-1988 Köyceğiz Naip Hüseyin Lisesi
Lisans : 1988-1992 Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim
Fakültesi Tarih Bölümü.
Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2000 yılında Muğla Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programına başladım.

20 Ocak 1993 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde tarih öğretmeni olarak göreve başladım. Halen Muğla Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Müdürü olarak görev yapmaktayım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	VII
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1
XX. YÜZYILA KADAR KÖYCEĞİZ'İN TARİHİ GELİŞİMİ	1
A) Şehrin Adı	1
B) Türk Hakimiyetinden Önce Köyceğiz	2
C) Türk Hakimiyetinde Köyceğiz	4
1-Beylikler Dönemi	4
2-Osmanlılar Dönemi	5
3-Milli Mücadele Dönemi	7
4-Köyceğiz İlçesi'nin İtalyan İşgalinden Kurtuluşu	13
D) Kore Savaşı'nda Köyceğiz	15
I. BÖLÜM	17
KÖYCEĞİZ'İN İDARİ YAPISI VE NÜFUS	17
A-İdari Yapı	17
1-Osmanlı Dönemi	17
2-Cumhuriyet Dönemi	22
B-Nüfus	27
1-Osmanlı Dönemi	27
2-Cumhuriyet Dönemi	30
3-Muhacir-Mübadele-İskan	47
3.1 Rumlar	47
3.2 Türkler	49
3.3 Afrikalılar	50
II.BÖLÜM	51
SOSYAL HAYAT VE SİYASAL GELİŞMELER	51
A-Ulaşım ve Ulaşım Araçları	51
1-Kervanyolları	51
2-Deniz Yolları	52

3-Karayolları.....	55
B-Tabii Afetler	60
1-Depremler	60
2-Diğer Afetler	60
C-Sağlık	63
1-Hastane	63
2-Eczaneler	64
3-Salgın Hastalıklar	65
3.1 Sıtma	65
3.2 Diğer hastalıklar	67
D-Haberleşme ve Haberleşme Araçları	69
1-Posta ve Telgraf	69
E-Sosyal Kuruluşlar, Dernekler ve Cemiyetler	70
1-Hilal-i Ahmer Cemiyet (Kızılay)	70
2-Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu)	70
3-Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu)	70
4-Tasarruf Kurumu.....	71
5-Köyceğiz Kasaba ve Köylerini Kalkındırma,Güzelleştirme ve Tanıtma Cemiyeti(Kuruluş Tarihi:1957).....	71
6-Köyceğiz Avcılar Derneği	73
7- Askerlik Şubesi.....	74
F-Köyceğiz Belediyesi	74
1-Köyceğiz Belediyesinin Tarihi Gelişimi	74
2-Köyceğiz Belediyesi ve Hizmetleri	79
2.1 Köyceğiz'in İmarı	84
3-Köyceğiz-Dalaman Numune Kalkınma Projesi.....	88
4-Ortadoğu Teknik Üniversitesi Köyceğiz-Dalaman İskan Ve Planlama Projesi....	90
5-Sosyal ve İktisadi Tesisler.....	94
5.1. Mezarlıklar.....	94
5.2. İçme Suyu ve Maden Suyu.....	95
5.2.1 İçme Suyu.....	95
5.2.2. Maden Suyu.....	96
5.2.3.Kaplıcalar.....	97
5.3. Elektrik.....	97

5.4. İtfaiye.....	98
5.5.Mezbaha-Soğuk Hava Deposu-Pazar Yeri.....	98
5.6. Hamamlar.....	99
5.7.Hanlar.....	100
5.8 Camiler.....	100
5.9.Mescidler.....	101
5.10.Zaviyeler.....	101
5.11.Türbeler.....	101
5.12. Temizlik ve Kanalizasyon.....	103
G-Spor.....	103
1.1 Köyceğiz’de Kurulup Tescili Yapılan Spor Kulüpleri	103
1.1.1 Köyceğiz Gençlik Spor	103
1.2. Şehir Stadının Yapımına Kadar Futbol Oynanan Sahalar.....	104
H-Köyceğiz’de Siyasal Yaşam ve Seçimler	104
1-Milli Mücadele Dönemi Köyceğiz’de Siyasal Yaşam	104
2-Milli Mücadele Sonrası Köyceğiz’de Siyasal Yaşam	106
2.1 Halk Fırkasının Kurulması ve 1923-1945 Yılları Arası Köyceğiz’deki Faaliyetleri.....	106
3- Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş.....	110
3.1 Demokrat Parti Köyceğiz İlçe Teşkilatının Kurulması ve 1946-1950 Arası Siyasal Faaliyetleri.....	110
3.2.Millet Partisinin Kurulması.....	111
4- 1950-1960 Yılları Arası Köyceğiz’de Siyasal Faaliyetler	111
5- 27 Mayıs 1960 İhtilali Sonrasında Köyceğiz İlçesi’nde Sosyal ve Siyasal Gelişmeler.....	114
III.BÖLÜM	117
EĞİTİM VE KÜLTÜR	117
A-Eğitim Hayatı.....	117
1-Osmanlı Devletinin Son Dönemlerinde Köyceğiz’de Eğitim	117
2-Cumhuriyet Döneminde Köyceğiz’de Eğitim	121
2.1 İlköğretim Alanındaki Gelişmeler ve İlçedeki İlkokullar.....	121
2.2 Ortaöğretim Alanındaki Gelişmeler ve Orta Dereceli Okullar.....	138
3-Köyceğiz’de Halk Eğitimi	143
3.1.Millet Mektepleri.....	143

3.2. Halk Okuma Odaları	143
3.3. Kütüphaneler.....	145
B-Kültür Hayatı.....	145
1-Köyceğiz Türk Ocağı ve Faaliyetleri	145
2-Köyceğiz Halk Odasının Açılması ve Faaliyetleri.....	148
3-Köyceğiz Halkevinin Kurulması ve Faaliyetleri	149
3.1 Köyceğiz Halkevi Şubelerinin Faaliyetleri	150
3.1.1 Dil-Tarih-Edebiyat Şubesi (Faaliyet Kodu: d).....	150
3.1.2 Güzel Sanatlar Şubesi (Faaliyet Kodu: a).....	150
3.1.3 Temsil Şubesi (Faaliyet Kodu: g).....	150
3.1.4 Spor Şubesi (Faaliyet Kodu: s).....	151
3.1.5 Sosyal Yardım Şubesi (Faaliyet Kodu: sy).....	151
3.1.6 Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi (Faaliyet Kodu: hd).....	151
3.1.7 Kütüphane ve Yayın Şubesi (Faaliyet Kodu: k).....	151
3.1.8 Köycülük Şubesi (Faaliyet Kodu: kö).....	152
3.1.9 Müze ve Sergi Şubesi (Faaliyet Kodu: ms).....	152
3.2. Köyceğiz Halkevinin Kapatılması.....	152
4-Köyceğiz’de Sinema ve Tiyatro.....	153
5-Köyceğiz’de Basın Yayın Hayatı	154
5.1 Gazeteler.....	154
5.1.1 Köyceğiz’in Sesi.....	154
5.1.2. Dalaman- Köyceğiz.....	154
5.1.3. Köyceğiz.....	155
5.2 Basımevleri.....	155
5.2.1.Köyceğiz’in Sesi Basımevi.....	155
6- 1923-1960 Yılları Arasında Köyceğiz’de Yapılan Kazılar	155
IV.BÖLÜM	158
EKONOMİK YAPI	158
A-Tarım ve Hayvancılık.....	158
1-Köyceğiz’de Tarımın Tarihsel Gelişimi	158
2-Cumhuriyetin İlanından Sonra Köyceğiz’de Tarım ve Hayvancılık	159
2.1. Tarım.....	167
2.1.1 Tarım Aletleri.....	167
2.1.2. Tahıl Üretim Alanları ve Üretimi.....	167

2.1.3 Zeytincilik.....	170
2.1.4 Pamukçuluk.....	173
2.1.5. Sıgla Yağı ve Günlük Buhuru.....	174
2.1.6. Çeltikçilik.....	175
2.1.7 Meyve ve Sebze Üretim Alanları ve Ürünleri.....	176
2.1.7.1 Meyvecilik.....	176
2.1.7.2.Narenciye.....	178
2.1.8. Sebzecilik.....	181
2.2 Hayvancılık.....	182
2.2.1 Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvancılık.....	182
2.2.2 Balıkçılık.....	184
2.2.3 Tavukçuluk	186
2.2.4 Arıcılık.....	186
2.2.5 İpekböcekçiliği.....	187
B-Sanayi.....	187
1. El Tezgahlarına Dayanan Sanayi.....	187
1.1 Dericilik.....	187
1.2 Dokumacılık.....	188
1.3 Demircilik.....	188
2. Fabrikalar.....	189
2.1. Pamuk Çırçır Fabrikası	189
2.2. Kereste Fabrikaları.....	189
3. Ormanlar.....	190
4-Madenler.....	193
4.1.Krom.....	194
4.2.Manganez.....	197
4.3.Kömür.....	198
C-Ticaret.....	198
1-Ticaretin Gelişmesi.....	198
2-Pazar ve Panayırlar.....	200
3-Köyceğiz Ticaret Odası.....	202
4. Köyceğiz’de Kurulan Bankalar.....	203
D-Ekonomi ile İlgili Kooperatifler Kurumlar ve Kuruluşlar.....	205
1-Balıkçılar Kooperatifi.....	205

2. Manifaturacılar Birliği.....	205
3. Köyceğiz Kromları İşletmesi Limited Şirketi.....	205
SONUÇ	206
KAYNAKÇA	209
EKLER	217
Ek No: 1- 1935-2004 Yılları Arasında Köyceğiz’de Görev Yapan Kaymakamlar.....	217
EK NO-2: 1895-2004 Yılları Arasında Köyceğiz’de Görev Yapan Belediye Başkanları	219
Ek No: 3- Askere Sevkleri Köyceğiz Askerlik Şubesi Tarafından Yapılan Köyceğizli Şehitlerimiz.....	220
Ek No-4: Köyceğiz Kasaba Ve Köylerini Kalkındırma Güzelleştirme Ve Tanıtma Cemiyeti Nizamnamesi.....	225
Ek No-5: Köyceğiz Kromları İşletmesi Limited Şirketi Esas Mukavelesi.....	234

ÖZET

Bu çalışmada, geçmişten günümüze önemli bir yerleşim birimi olan Köyceğiz'in, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerini de içine alan kısa bir değerlendirmesi, idari ve nüfus yapısı ve geçen zaman içinde sözünü ettiğimiz yapıdaki değişiklikler, ekonomik, sosyal, siyasal hayatı ile eğitim ve kültür alanındaki gelişmeleri ortaya konmuştur.

Çalışmamız süresince özellikle 1923-1960 yılları arası Muğla yerel basını başta olmak üzere, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Ankara Milli Kütüphane, Köyceğiz'deki bazı kamu kurum ve kuruluşlarının arşivleri ile adı geçen döneme tanıklık yapmış kişilerden yararlanılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma Giriş Bölümü dışında dört bölümden oluşmaktadır. Bunlardan Giriş Bölümü'nde; Köyceğiz'in ilk çağdan Türk hakimiyetine; Menteşe Beyliği, Osmanlı Devleti Dönemi ve Milli Mücadele Dönemi Köyceğiz'i hakkında genel bilgiler verilmiştir. Birinci Bölüm'de; Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde Köyceğiz'in idari yapısı ile nüfus özellikleri incelenmiştir. İkinci Bölüm'de; Köyceğiz'in sosyal hayatı ile siyasal hayatı ele alınmıştır. Üçüncü Bölüm'de ise; Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve 1923-1960 yılları arasında Köyceğiz'deki eğitim ve kültür hayatı ortaya konulmuştur. Dördüncü ve son bölümde ise; Köyceğiz'in ekonomik yapısı ve bu yapıya paralel kurum ve kuruluşlar anlatılmıştır.

ABSTRACT

In this study; including the latest periods of the Ottoman Empire, a brief evaluation of Köyceğiz, which has been a significant settlement unit from the early ages to the present is made; administration and population structure of Köyceğiz and the changes within this structure; economic, social and political life and the developments in the fields of education and culture in Köyceğiz are handled.

Throughout our study we have tried to make use of Köyceğiz Local Pres, especially between 1923 and 1960, Prime Ministry Republican Archive, Consul-general Military History and Strategic Research Chairmanship Archive, Ankara National Library, the Archive of some state offices in Köyceğiz and people witnessing the period mentioned.

This study consists of four sections, apart from the Introduction Part. In the Introduction Part, some general information has been given about Köyceğiz from the first era of Turkish domination, Menteşe Government, the Ottoman Empire period and National Fight period. In the First Part; the last period of the Ottoman Empire and the administrative structure and population characteristics of Köyceğiz in republic period have been studied. In the Second Part; the social life and the political life of Köyceğiz have been mentioned. In the Third Part; educational and cultural life in Köyceğiz during the last period of the Ottoman Empire and years between 1923 and 1960 has been shown. In the Fourth and last part, the economical structure of Köyceğiz and the state offices parallel with this structure have been described.

ÖNSÖZ

Bu çalışma ile Osmanlı Devleti'nin son dönemleri kısaca ele alınarak, 1923-1960 yılları arasında Muğla İli'nin Köyceğiz İlçesi'nin sosyal, siyasal ve ekonomik yapısı ortaya konulmuştur.

Konu ile ilgili temel kaynaklar araştırmamızın kapsadığı dönem olan 1923-1960 yılları arasında Köyceğiz'de çıkan yerel ve ulusal basın başta olmak üzere, az sayıda da olsa daha önceki dönemlerde Köyceğiz'le ilgili olarak hazırlanmış kitaplar, makaleler ve sınırlı sayıda Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden, Genel Kurmay ATASE Arşivi'nden ve Devlet İstatistik Enstitüsü'nden konu ile ilgili elde ettiğimiz vesika ve istatistiklerdir. Ayrıca yapmış olduğumuz çalışma yerel tarih araştırması olduğu için Köyceğiz'deki Belediye Başkanlığı, Köyceğiz Kızılay Cemiyeti gibi kamu kurum ve kuruluşlarının arşivlerinden el verdiği ölçüde yararlanıldı. Buna rağmen çalışmamızın kapsadığı 1923-1960 yılları arasında Köyceğiz ve çevresinin siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel faaliyetlere ev sahipliği yapamamasından dolayı büyük bir kaynak sıkıntısı ile karşılaştık. Kaynak sıkıntısından ortaya çıkan bir takım açıkları, çalışmamızda ismini belirttiğimiz kişilerle yada bir takım ortamlarda fikir alışverişinde bulunduğumuz kişilerle konuşarak edindiğimiz bilgilerle kapatmaya çalıştık.

Araştırmamız Cumhuriyet Dönemi Köyceğiz'inin tarihi olmakla birlikte konuya bütünlük kazandırmak amacıyla, Giriş Bölümü'nde; Köyceğiz'in Türk hakimiyetinden önceki dönemi ile Türk hakimiyetinden sonraki Menteşe Beyliği, Osmanlı Devleti ve Kurtuluş Savaşı Dönemleri ana hatları ile ele alınmıştır. Birinci Bölüm'de; Köyceğiz'in, Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'ndeki idari yapısı ile nüfus özellikleri incelenmiştir. İkinci Bölüm'de; Köyceğiz'in sosyal ve siyasal yapısı çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Üçüncü Bölüm'de ise Köyceğiz İlçesi'nin, Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ile Cumhuriyet Dönemi'ndeki eğitim ve kültür faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde ise; Köyceğiz'in ekonomik yapısı ele alınarak bu yapıya paralel kurulan dernek ve cemiyetler ele alınmıştır.

Bu tezin konusunu belirleyen ve çalışmam sırasında maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen, çalışmamızın konusu ve diğer konulardaki bilgi birikimini ve tecrübesini benimle paylaşan ve bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan, danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Bayram AKÇA'ya teşekkür ederim.

Çalışmayla ilgili bir takım verilere ulaşmamızda ve Muğla ile ilgili olarak yapmış oldukları yerel çalışmalar ile bana yardımcı olan Muğla Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyelerine, Muğla Üniversitesi Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederim. Yine çalışmamı ilk gününden itibaren bir an olsun benden yardımlarını esirgemeyen Muğla Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlileri; Erdoğan KELEŞ, Muhammed YAZICI ,Tarih Öğretmenleri; Veli İNANÇ ve Ahmet GÜLER'e teşekkür ederim.

Yine çalışmam sırasında desteğini her zaman yanımda hissettiğim aileme, bana her konuda yardımcı olan ve beni sabırla destekleyip anlayış gösteren anneme, babama ve sevgili eşim Mehtap ÖZATA ile oğlum Sadettin Alp ÖZATA'ya sonsuz teşekkürler...

Mürsel ÖZATA
MUĞLA-2004

KAYNAKÇA

A-ARŞİVLER

1-BCA (T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, Ankara).

Kurum Birim Kodu:

490: CHP Kataloğu

030-10: Başbakanlık Muamelet Genel Müdürlüğü Kataloğu

030-18: Bakanlar Kurulu Kararlar Kataloğu

030.11:Müşterek Kararnameler Fonu

2-Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı (ATASE) Arşivi

Klasör No:400/8, Dosya No:1/34

Klasör No:917, Dosya No:11/1

Dosya No:108, Fihrist No:16/8

3- Muğla Orman Fidanlık Müdürlüğü Arşivi

4-Köyceğiz Askerlik Şubesi Arşivi.

5-Milli Kütüphane Arşivi

1957 AD 1033

1958 AD 2800

1960 BD 20

B-RESMİ YAYINLAR

1-Salnâmeler

1298 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1304 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1306 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1307 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1312 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

- 1314 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1316 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1317 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1319 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1320 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1321 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1322 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1323 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.
 1926-1927 Devlet Salnâmesi.
 1927-1928 Devlet Salnâmesi.

2-Yıllıklar, Ansiklopediler ve Sözlükler

- Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, İzmir 1938.
 1933 Belediyeler Yıllığı.
 1949 Belediyeler Yıllığı.
 1956 Belediyeler Yıllığı.
 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968.
 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973.
 Yurt Ansiklopedisi, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5847-5975.
 Cumhuriyetin 80.Yılında Muğla, Muğla 2003.

3-İstatistikler

- T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927,
 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1.
 T.C Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Genel Nüfus Sayımı,
 20 İlkteşrin 1935, Cilt:43.
 T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1940 Genel Nüfus Sayımı,
 20 İlkteşrin 1940.

- T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1945 Genel Nüfus Sayımı,
21 Ekim 1945.
- T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1950 Genel Nüfus Sayımı,
22 Ekim 1950.
- T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1955 Genel Nüfus Sayımı,
23 Ekim 1955.
- T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1960 Genel Nüfus Sayımı,
23 Ekim 1960.
- T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1965 Genel Nüfus Sayımı,
24 Ekim 1965.
- T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maârif İstatistiği 1937-1938,
No: 145, Sühulet Basımevi, İstanbul 1939.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri
1943-1944, No:246, Pulhan Matbaası, İstanbul 1946.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri
1944-1945, No:270, İstanbul 1947.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri
1945-1946, No:280, Pulhan Matbaası, İstanbul 1947.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri
1946-1947, No:305, İstanbul 1949.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri
1947-1948, No:306, İstanbul 1949.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri
1948-1949, No:334, Ankara 1952.
- T.C.Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim
1950-1951, Yayın No:346, Ankara 1954.
- T.C.Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim
1951-1952, Yayın No:355, Ankara 1954.
- T.C.Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim
1952-1953, Yayın No:361, Ankara 1957.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Milli Eğitim İstatistikleri,
Orta Öğretim 1953-1960, Yayın no: 437, Ankara 1963.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1933-1934 Halk Okuma Odaları ve Umumi Kütüphaneler İstatistiği, Yayın No: 60, İstanbul 1935.

Başvekalet İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İstatistikleri 1943-1944, Yayın No: 249, İstanbul 1949.

Başvekalet İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İstatistikleri 1944-1945, Yayın No: 273, Ankara 1947.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Tarım İstatistikleri, 1934-1937, Yayın No: 135, Ankara 1939.

T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Zeytincilik İstatistiği 1936-1944, Yayın No:240, Ankara 1945.

T.C Başbakanlık DİE, Zeytincilik İstatistiği 1944-1949, Yayın No:321, Ankara 1950, s.28.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Tarım İstatistikleri, 1934-1937, Yayın No: 135, Ankara 1939.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Meyve İstatistiği 1938-1942, Yayın No:244, İstanbul 1946.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Meyve İstatistiği 1941-1945, Yayın No:277, Ankara 1947.

T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1946-1952 Meyve İstatistiği, Yayın No: 353, Ankara 1954.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Belediyeler İstatistiği 1929-1938, Yayın No: 179, Ankara 1941.

C-SÜRELİ YAYINLAR

1-Gazeteler

1. Akyol
2. Anadolu
3. Cumhuriyet
4. Demokrat Menteşe
5. Hizmet
6. İzmir

7. Milas Postası
8. Milli Birlik
9. Muğla
10. Muğla'da Halk
11. Muğla Postası
12. Türkiye İktisat
13. Vatan

2- Dergiler

1. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi
2. Belediyeler Dergisi
3. Belleten
4. İdare
5. İller ve Belediyeler
6. Tarih Ve Toplum

D-MAKALELER

Akça, Bayram, , “1923-1952 Yılları Arası Türk-Bulgar İlişkileri ve 1950-1951’de Muğla’ya Gelen Bulgar Muhacirleri”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, **Cilt:XVIII, Mart 2002, Sayı:52**, s. 249-263.

_____, “Milli Mücadele Döneminde Yörük Ali Efe’nin Muğla ve Havalisindeki Faaliyetleri”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, **Cilt:1, Sayı:2**, Muğla 2000, s. 25-32.

Akyüz, Kenan ; “Türk Ocakları”, **Belleten**, Cilt:L, Sayı:196, Ankara, 1986.

Arı, Kemal; “Cumhuriyet Döneminde Nüfus Politikasını Belirleyen Temel Unsurlar”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt:8, Sayı:23, Ankara, 1992.

Artukmaç, Sadık, “Bizde Vilayet İdaresinin Tarihçesi”, **İller ve Belediyeler Dergisi**, Yıl:16, Sayı: 142, Ankara, Haziran 1960, s.24

Çadırcı, Musa; “Tanzimat Devrinde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları”, **150.Yılında Tanzimat**, Ankara, 1992.

Ertürk, Vefki; “*Türkiye’de Belediye Tarihçesi*”, **İdare**, Yıl:17, Sayı:182, Ankara, Eylül-Ekim 1946.

Kütükoğlu, Mübahat; “*Tanzimat Devrinde Yabancıların İktisadi Faaliyetleri*”, **150.Yılında Tanzimat**, Ankara, 1992.

Yazıcı, Nesimi; “*Tanzimat Döneminde Osmanlı Haberleşme Kurumları*”, **150.Yılında Tanzimat**, Ankara, 1992.

E-KİTAPLAR VE DİĞER ESERLER

Akça, Bayram, **Sosyal-Siyasal Ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Ankara 2002.

Akyüz, Yahya; **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara, 1985.

Albayrak, Mustafa, **Milli Mücadele Döneminde Batı Anadolu Kongreleri 17 Mart 1919-2 Ağustos 1920**, Ankara 1998.

Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Cilt 1-2, (1914-1995)**, İstanbul (t.y.)

Ayas, Nevzat, **T.C.Milli Eğitimi**, Ankara, 1948.

Aybars, Ergün, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, İzmir 2000.

Aydinel, Sıtkı, **Güneybatı Anadolu’da Kuva-yı Milliye Harekatı**, Ankara 1993.

Baykara, Tuncer; **XIX.yy’da Aydın Eyaleti**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fak. Tarih Böl. Mezuniyet Tezi, 1965-1966, İstanbul, 1966.

Bean, George E., **Karia**, (Çeviren: Burak Akgüç), İstanbul 1987.

Betiz, Danyal, **Ege’nin İktisadi Coğrafyasına Bir Bakış**, Ankara 1939.

Çelebi, Mevlüt, **Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri**, Ankara 2002.

Çolak, Melek, **Muğla’da Eğitim (1923-1950)**, Muğla 2001.

Emecen, Feridun M., **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası**, İstanbul 2001.

Eroğlu, Zekâî, **Muğla Tarihi**, İzmir 1939.

Gökbel, Asaf, **Milli Mücadelede Aydın**, Aydın 1964.

Güran, Tefik, **19.yy'da Osmanlıda Tarım**, İstanbul 1998.

Halaçoğlu, Yusuf, **XIV-XVII.Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, Ankara 1996.

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, İstanbul, 1940.

İlgürer, Mücteba, Millet Mektepleri, **Atatürk'e Armağan**, İstanbul, 1981

Karaağaç, Günür, **Köyceğiz**, İstanbul 1997.

Karaer, İbrahim, **Türk Ocakları (1912-1931)**, Ankara 1992.

Muğla CHP Kongreleri Dileklerine Alınan Cevaplar 1937, Halk Basımevi Muğla.
Muğla Turizm İl Müdürlüğü Haritası.

Öğün, Baki, Işık Cengiz, **Kaunos Kbid**, İzmir 2002.

Sertoğlu, Mithat, **Osmanlı Tarih Lügatı**, İstanbul, 1986.

Şehitlerimiz., TC.Milli Savunma Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

Strabon, **Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika:XII-XIII-XIV)**, (Çeviren: Adnan Pekman), İstanbul 1993.

Tarih İçinde Muğla, Derleyen: İlhan Tekeli, Ankara, 1993.

Türk Ocakları 1928 Senesi 5.Kurultay Zabıtları, Ankara, 1930.

Türkeş, Ünal, **Kurtuluş Savaşında Muğla**, İstanbul 1973.

Türkiye'nin Sıhhi ve İctimâi Coğrafyası, Menteşe (Muğla) Sancağı, (Hazırlayan: Dr. Esad), Ankara 1922.

Umar, Bilge, **Türkiye'deki Tarihsel Adlar**, 1993.

Uykucu, Ekrem, **İlçeleriyle Birlikte Muğla Tarihi (Coğrafya ve Sosyal Yapı)**, İstanbul 1983.

Uzunçarşılı, **İsmail Hakkı; Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, T.T.K, Ankara, 1988.

Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi, İstanbul'un Fethinden Kanuni'nin Ölümüne Kadar**, Cilt:2, Ankara, 1988.

Witteck, Paul, **Menteşe Beyliği**, (Çeviren: O. Ş. Gökyay), Ankara 1986.

Yazıcı, Muhammed, **XVI. Yüzyılda Batı Anadolu Bölgesi'nde (Muğla, İzmir,Aydın, Denizli), Türkmen Yerleşimi Ve Demografik Dağılımı**, T.C. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla 2002.

F-SÖZLÜ BİLGİ ALINAN KİŞİLER

1. Adnan Sül, Doğum Tarihi:1.Kasım.1944.Mesleği;Emekli bankacı, sigortacı.
2. Adnan Tüfekçi,Doğum Tarihi:Mesleği;Matbaacı, gazeteci.
3. Faik Şen, Doğum Tarihi:1917. Mesleği;Esnaf, eski Belediye Meclisi üyesi.
4. Hulusi Türk, Doğum Tarihi:20.Haziran.1925.Mesleği;Çiftçi.
5. İrfan Şenol,Doğum Tarihi:.....Mesleği;Bankacı, esnaf.
6. M.Ali Ayhan, Doğum Tarihi:6.Haziran.1926.Mesleği;Tüccar.
7. Mehmet Girinci, Doğum Tarihi:19.Kasım.938.Mesleği; Eczacı.
8. Mehmet Halilbeyoğlu. Doğum Tarihi:1901-Ölüm Tarihi:1994.Mesleği;Çiftçi, Kurtuluş Savaşı Gazisi.
9. Mehmet Öztekin, Doğum Tarihi:01.Mart.1961.Mesleği;Esnaf.
10. Muammer Şimşek, Doğum Tarihi:1920. Mesleği;Emekli, kahveci.
11. Renan Balcı, Doğum Tarihi:.....Mesleği;Sinemacı Duran Balcı'nın oğlu,butik işletir.

EKLER

EK NO-1: 1935-2004 Yılları Arasında Köyceğiz'de Görev Yapan Kaymakamlar¹:

<u>Adı-Soyadı</u>	<u>Görev Süresi</u>
H.Hilmi Tümer	30.07.1935-19.04.1939
Fethi Burak	28.05.1939-03.04.1941
Memduh Payzın	24.08.1941-13.04.1941
Necmettin Selen	27.01.1941-27.01.1942
Reşat Atlı	18.06.1942-11.10.1943
Edip Kartal	15.03.1944-16.06.1945
Ahmet Topaloğlu	08.01.1947-28.04.1948
Rıdvan Akmansoy	01-08-1948-26.05.1949
Selim Doğu	07.05.1949-20.04.1951
Muslihittin Yılmaztepe	25.05.1951-25.04.1952
Şefik Canbazoğlu	28.02.1952-26.03.1953
İshak Ergün	28.03.1953-19.12.1956
Hüseyin Aydemir	23.12.1956-19.07.1960
Yiğit Kızılcın	14.08.1960-14.04.1962
M.Sadık Göbelezoğlu	20.04.1962-03.08.1963
İhsan Erçelik	15.11.1963-02.08.1964
Recep Zogranlı	19.08.1964-03.02.1966
Ali Erguvanlı	24.11.1966-24.11.1968
İ.Fuat Uğur	02.05.1970-23.07.1971
Erdoğan Atasoy	14.10.1971-10.07.1975
Tuncer Perçinler	23.07.1975-03.03.1978
Hasan Pakir	11.08.1978-04.03.1980
Akif Tığ	07.03.1980-01.09.1982
M.Remzi Gürsu	22.09.1982-07.05.1984
Oğuz Berberoğlu	10.05.1984-02.12.1987

¹ Günür Karaağaç, **Köyceğiz**, İstanbul 1997, s.53.

Cevdet Ekmekçi	09.12.1987-12.09.1988
İsmail Akman	22.09.1989-30.10.1993
Ünal Okyay	04.10.1993-05.09.1997
A.Faruk Keleş	08.09.1987-16.05.2000
Mustafa Demir	16.10.2000-23.10.2003
Rıza Dalan	27.10.2003-
Mustafa Demir	05.01.2004-

EK NO-2: 1895-2004 Yılları Arasında Köyceğiz’de Görev Yapan Belediye Başkanları

<u>Adı-Soyadı</u>	<u>Görev Süresi</u>
Hacı Mehmet Bey	1311 (M.1895-1896) ²
Hamza Bey	1314 (M.1898-1899) ³
Mehmet Ağa	1319 (M.1903-1904) ⁴
Hafız Osman Efendi	1323(M.1907-1908) ⁵
Musa Efendi	1326 (M.1910-1911) ⁶
Berber Hafız Efendi ⁷	
Arnavut Recep Efendi	
Selahi Bey (Gültekin)	1922-1926
Hamdi Bey (İlhan)	1926-1936
Tevfik Baykent	1936-1939
Nevzat Kurtoğlu	1939-1950
Nazmi Ünoğlu	1950-1960
Naci Demir	1961-1972
Mehmet Özkaya	1972-1977
Selahattin Aydemir	1978-1984
Mehmet Özkaya	1984-1984
Orhan Koroğlu	1984-1989
Yılmaz Sertkaya	1989-1994
Orhan Koroğlu	1994-1999
Salih Erbay	1999-2004
Salih Erbay	2004-

² 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

³ 1314 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴ 1319 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁵ 1323 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁶ 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁷ Karaağaç, a.g.e.,s.61.

**EK NO-3: Askere Sevkleri Köyceğiz Askerlik Şubesi Tarafından Yapılan
Köyceğizli Şehitlerimiz⁸**

Sıra No	Savaş	Cephe	Lakap	Adı	D.Yılı	Ö.Yılı	Ölüm Yeri	Rütbe
1.	I.Dünya	Çanakkale		Osman	1304	1915	Semertepesi	Er
2.	İstiklal	Garp	Karamancı	Osman	1310	1921	İncir Harbi	Er
3.	İstiklal	Garp	Mehmet Halil	Ali	1302	1921	Afyonkarahisar Harbi	Er
4.	I.Dünya	Irak	Halil	Halil	1295	1916	Bağdat Askeri Merkezi Hastahanesi	Er
5.	I.Dünya	Irak	İbrahimoğulları	İbrahim	1292	1916	İmam Mehmed'de	Er
6.	İstiklal	Garp	Hacı Mehmet	Abdülkadir	00	1921	Sivri Dere	Er
7.	İstiklal	Garp	Ömer	Abdullah	1305	1921	Dumlupınar Muharebesi	Er
8.	İstiklal	Garp		Abdullah	1308	1922	Konya Hastahanesi	Er
9.	İstiklal	Garp	Hacı Abdurrahman	Abdurrahman	1303	1922	Kızıllı Muharebesi	Er
10.	I.Dünya	Irak	Kalaş Oğulları	Adem	1290	1916	Mevki Hastahanesi	Er
11.	I.Dünya	Galiçya		Ahmet	1302	1916	Meydan Harbi	Er
12.	İstiklal	Garp	Halil	Ahmet	1310	1922	Kılankaya	Er
13.	I.Dünya	Irak	Molla Mehmet Oğulları	Ahmet Ali	1293	1916	İmam Mehmed'de	Er
14.	I.Dünya	Çanakkale		Ali	1309	1915	Arı Burnu Koca Dere Kanlı Tepe	Er
15.	I.Dünya	Çanakkale		Ali	1309	1915	Sevk Mecruhi Hastahanesi	Er
16.	I.Dünya	Galiçya	Hacı Mustafa Oğulları	Ali	1304	1916	Meydan Harbi	Er
17.	I.Dünya	Çanakkale	Tekeli Oğulları	Ali	1308	1915	Sığındere Muharebesi	Er
18.	İstiklal	Garp	Kara	Ali	1299	1922	Meydan Harbi	Er
19.	I.Dünya	Çanakkale		Arif	1306	1915	Anafartalar Muharebesi	Er
20.	I.Dünya	Romanya		Bayram	1309	1916	Meydan Harbi	Onbaşı
21.	I.Dünya	Romanya		Bekir	1311	1916	Mihala Karyesinde	Er
22.	I.Dünya	Galiçya		Dur Ali	1303	1916	Galiçyada	Er

⁸ Şehitlerimiz., TC.Milli Savunma Bakanlığı Yayınları,Ankara 1998, s.234-255.

23.	I.Dünya	Galiçya	Eşmeli	Dur Ali	1303	1916	----	Er
24.	I.Dünya	Galiçya	Acem Oğulları	Dur Ali	1306	1916	Meydan Harbi	Onbaşı
25.	I.Dünya	Şark(Kafkas)		Durmuş	1298	1916	Meydan Harbi	Er
26.	I.Dünya	Çanakkale		Halil	1292	1915	Sevk Mecruhi Hastahanesi	Er
27.	I.Dünya	Çanakkale		Halil	1307	1915	Ezine Hastahanesi	Er
28.	I.Dünya	Filistin		Halil	1301	1917	Gazzede	Er
29.	İstiklal	Garp	Koca İbrahim	Halil	1298	1922	Meydan Harbi	Er
30.	İstiklal	Garp	Osman	Halil İbrahim	1310	1922	Topallar Köyünde	Er
31.	İstiklal	Garp	Osman	Halil İbrahim	1311	1922	Çiğiltepe Muharebesi	Er
32.	I.Dünya	Çanakkale		Hasan	1303	1915	Semertepesi	Er
33.	I.Dünya	Galiçya	Topal Oğulları	Hasan	1300	1916	Meydan Harbi	Er
34.	I.Dünya	Irak	Kilis Oğulları	Hasan	1290	1916	İmam Mehmed'de	Er
35.	I.Dünya	Çanakkale		Hasan	1303	1915	Semertepesi	Er
36.	I.Dünya	Filistin		Hasan	1309	1918	İleri Hatta	Er
37.	İstiklal	Garp		Hasan Hüseyin	1311	1922	Toklutepe Muharebesinde	Er
38.	İstiklal	Garp	Sert Mah	Himmet	1315	1921	Kolankaya Muharebesi - 3	Çavuş
39.	I.Dünya	Çanakkale		Hüseyin	1304	1915	Semertepesi	Er
40.	I.Dünya	Çanakkale		Hüseyin	1300	1915	Kanlıtepe Muharebesi	Er
41.	I.Dünya	Galiçya		Hüseyin	1296	1917	Meydan Harbi	Er
42.	İstiklal	Garp	Arap	Hüseyin	1313	1921	Koca Dağda	Er
43.	İstiklal	Garp	Havancı	Hüseyin	1307	1921	Eski Polatlı Muharebesinde	Er
44.	İstiklal	Garp	Hacı Osman	Hüseyin	1310	1922	Hacılar Tepesi	Er
45.	I.Dünya	Çanakkale	Birinci Oğullarında n	İbrahim	1304	1915	Semertepesi	Er
46.	I.Dünya	Çanakkale		İbrahim	1304	1915	Salimbey Çiftliğinde	Er
47.	I.Dünya	Çanakkale		İbrahim	1304	1915	Semertepesi	Er
48.	İstiklal	Garp	Emin	İbrahim	1313	1921	Haymanada	Er
49.	I.Dünya	Galiçya	Hatip	İsmail	1298	1916	Galiçyada	Çavuş
50.	I.Dünya	Çanakkale	Çıldırmaçoğullarından	İsmail	1303	1915	Semertepesi	Er
51.	I.Dünya	Romanya		İsmail	1314	1916	Vadeni Muharebesinde	Er
52.	İstiklal	Garp		İzzet	1316	1921	Haymanada	Er
53.	I.Dünya	Romanya	Ahmet Bekir Oğulları	Kamil	1299	1916	Meydan Harbi	Er
54.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	1299	1915	Semertepesi	Er
55.	I.Dünya	Filistin	Molla Ömer Oğullarında n	Mehmet	1293	1918	İleri Hatta	Er
56.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	1303	1915	Semertepesi	Er
57.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	1296	1915	Selmanpak'da	Er

58.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	1305	1915	Sığındere - 2	Er
59.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	1299	1915	Taşkılla Hastahanesi	Er
60.	I.Dünya	Irak		Mehmet	1290	1916	İmam Mehmed'de	Er
61.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	0	1915	Haydarpaşa Hastahanesi	Er
62.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	1304	1915	Semertepesi	Er
63.	I.Dünya	Romanya	Keçeli Oğulları	Mehmet	1290	1916	Meydan Harbi	Er
64.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	1307	1915	Arı Burnu Koca Dere Kanlı Tepe	Er
65.	I.Dünya	Çanakkale	Hasan Ali	Mehmet	1299	1915	Semertepesi	Er
66.	I.Dünya	Filistin		Mehmet	1308	1917	Meydan Harbi	Er
67.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	0	1915	Kereviz Deresi Civarında	Er
68.	I.Dünya	Çanakkale		Mehmet	0	1915	Kanlıtepe Muharebesi	Er
69.	I.Dünya	Galiçya	Keser Oğulları	Mehmet	0	1916	Meydan Harbi	Onbaşı
70.	I.Dünya	----	Semer	Mehmet	1305	1916	----	Onbaşı
71.	İstiklal	Garp	Hüseyin Gazi	Mehmet	1314	1922	3 No.Lu Hastahane	Er
72.	İstiklal	Garp	Eşmeli	Mehmet	1311	1921	Sandıklı Harbi	Er
73.	İstiklal	Garp	Mustafa	Mehmet	1314	1921	Eğridir Menzil Hastahanesi	Er
74.	İstiklal	Garp		Mehmet	1314	1921	Mahmudiye Hastahanesi	Er
75.	İstiklal	Garp	Sarı	Mehmet	1298	1921	Sivridere Harbinde	Er
76.	İstiklal	Garp		Mehmet	1311	1921	Meydan Harbi	Er
77.	I.Dünya	Irak		Mehmet Ali	1303	1915	Selmanpak'da	Er
78.	Balkan	----	Çalı	Mehmet Ali	1303	1912	----	Er
79.	Balkan	----	Çelebi	Mehmet Ali	1303	1912	----	Er
80.	I.Dünya	Irak		Mehmet Nuri	1300	1916	Felahiye Muharebesi	Bçvş.
81.	I.Dünya	Şark(Kafkas)		Muharrem	1307	1916	Şimal Garbi Sirtında	Er
82.	I.Dünya	Çanakkale		Muharrem	1304	1915	Kireçtepe Muharebesi	Onbaşı
83.	I.Dünya	Irak		Murat	1297	1915	Selmanpak'da	Er
84.	I.Dünya	Çanakkale		Mustafa	1298	1915	----	----
85.	I.Dünya	Çanakkale		Mustafa	1309	1915	Meydan Harbi	Er
86.	I.Dünya	Irak		Mustafa	1314	1917	Ebuhof Civarındaki Muharebe	Er
87.	I.Dünya	Çanakkale		Mustafa	1297	1915	Kanlıtepe Muharebesi	Er
88.	I.Dünya	Galiçya	Karamustafa Oğulları	Mustafa	1302	1916	Meydan Harbi	Er
89.	I.Dünya	Çanakkale	Göl Süleyman	Mustafa	1302	1915	Semertepesi	Er
90.	I.Dünya	Şark(Kafkas)	Kirekiz	Mustafa	1307	1916	Dizmur	Er

			Oğulları				Harbinde	
91.	I.Dünya	Galiçya	Zahiye Oğulları	Mustafa	1299	1916	Meydan Harbi	Onbaşı
92.	I.Dünya	Galiçya		Necip	1308	1916	Meydan Harbi	Er
93.	Kore	----	Turhan	Osman	1929	1950	1. Tug.	Er
94.	I.Dünya	Şark(Kafkas)	Molla Ömer Oğullarında n	Ömer	1285	1916	Ekincik Vakiasında	Er
95.	I.Dünya	Irak		Ramazan	1294	1916	18.Nci Kol Ordu 58.Nci Seyyar Hastahanesi	Er
96.	I.Dünya	Şark(Kafkas)		Ramazan	1294	1916	1.Nci Seyyar Hastahanesi	Onbaşı
97.	I.Dünya	Çanakkale		Rasih	1308	1915	Arı Burnu Kanlı Tepe	Er
98.	I.Dünya	Filistin	Selanikli	Rasim	1314	1917	Bertonyada	Er
99.	I.Dünya	Galiçya		Raşit	1304	1916	Meydan Harbi	Er
100.	I.Dünya	Galiçya		Resul	1296	1916	Meydan Harbi	Er
101.	I.Dünya	Çanakkale	Hacı Abdullah	Rıfat	1308	1915	Gülhane Hastahanesi	Er
102.	I.Dünya	Filistin		Rıza	1314	1917	Ebuhof Civarındaki Muharebe	Er
103.	I.Dünya	Galiçya		Sadık	1304	1917	Meydan Harbi	Er
104.	I.Dünya	Çanakkale		Salih	1295	1915	Sığınderede - 2	Er
105.	I.Dünya	Romanya		Salih	1313	1916	Diraganesti Retenal Muharebesi	Er
106.	İstiklal	Garp	Müderriş	Salih	1315	1922	Başkumandanlık Muharebesi	Er
107.	I.Dünya	Çanakkale		Süleyman	1299	1915	Semertepesi	Er
108.	I.Dünya	Çanakkale	Himmat Oğulları	Süleyman	1303	1915	Karatepe Muharebesinde	Er
109.	I.Dünya	Çanakkale		Süleyman	1296	1915	Semertepesi	Er
110.	İstiklal	Garp	İmam	Süleyman	1305	1922	Çiğiltepe Harbinde	Onbaşı
111.	I.Dünya	Filistin		Süreyya Efendi	0	1918	----	Teğmen
112.	İstiklal	Garp	Ali	Şaban	1307	1921	Güzelimtepesi	Er
113.	İstiklal	Garp	Hasan Paşa	Şerif	1306	1921	Haymana Muharebesinde	Er
114.	I.Dünya	Galiçya		Şevki	1306	1916	Şarköy 5.Nci Harp Hastahanesi	Er
115.	I.Dünya	Çanakkale		Şükrü	1304	1915	Kanlıtepe Muharebesi	Er
116.	İstiklal	Garp	Mehmet Ali	Şükrü	1314	1921	2.Nci İnönü Huharebesi	Er
117.	I.Dünya	Romanya	Kanlı Oğulları	Tahir	1299	1916	Meydan Harbi	Er
118.	I.Dünya	Irak		Tahir	1295	1916	Felahiye Muharebesi	Er
119.	I.Dünya	Çanakkale		Veli	1307	1915	----	Er
120.	I.Dünya	Galiçya	Halçık Oğulları	Veli	1304	1916	Meydan Harbi	Er

121.	I.Dünya	Galiçya	Kavala Muhacirlerinden	Veli	1303	0	Galiçyada	Er
122.	I.Dünya	Irak	Keriz	Yusuf	1291	1916	6.Ncı Ordu Bağdat Küçük Zabıt Mektebi Hastahanesi	Er
123.	I.Dünya	Garp	Hacı Ali	Yusuf	1315	1922	Ilgaz Dağı Harbinde	Er
124.	I.Dünya	Irak		Ali	1292	1917	İstilhat Muharebesinde	Er
125.	I.Dünya	Romanya	Hacı Meluk Oğulları	Habip	1313	1916	Vizirol Muharebesi	Er
126.	I.Dünya	Çanakkale	Deli	Bekir	1307	1915	5.Ordu Numaralı Hastanesi	Er
127.	İstiklal	Garp	Karamusa	Alim	1314	1921	Dumlupınar Muharebesi	Er
128.	İstiklal	Garp	Karaosman	Hamdi	1310	1922	Kalantepede	Çavuş
129.	I.Dünya	Çanakkale		Hasan	1294	1915	Karabiga Mevki Hastahanesi	Er
130.	I.Dünya	Çanakkale	Aziz Oğulları	Mehmet	1307	1915	Seddülbahir Muharebesi	Er
131.	İstiklal	Garp	Dil	Yahya	1315	1921	Tokur Harbi	Er

EK NO-4: KÖYCEĞİZ KASABA VE KÖYLERİNİ KALKINDIRMA GÜZELLEŞTİRME VE TANITMA CEMİYETİ NİZAMNAMESİ⁹

Cemiyetin isim ve ünvanı:

Madde1-Köyceğiz kasaba ve köylerini kalkındırma, güzelleştirme ve tanıtma cemiyeti ismiyle bir cemiyet kurulmuştur.Cemiyetin merkezi Köyceğiz kasabasıdır.Faaliyet sahası kaza hudutları içerisindedir.Cemiyetin şubesi yoktur.

Madde2- Cemiyet, Köyceğiz kasaba ve köylerinin kalkındırılması güzelleştirilmesi ve tanıtılması için aşağıda yazılı tespit edilen işleri yapar ve gayesine uygun her türlü teşebbüslerde bulunur.

1- Kaza hudutları içerisinde lüzumlu görülecek mevkilerde her türlü turistik tesislerin yapılması için hakiki ve hükmi şahıslar nezdinde teşebbüste bulunmak ve lüzumunda, bizzat turistik tesisler inşa ettirerek, kasaba ve köyler halkını istifadesine arz etmek;

2- Kasaba içerisinde gazino, yeşil saha, park, kütüphane, toplantı salonu, abide, kaldırım gibi belde halkının mahalli ve müşterek ihtiyaçlarını karşılayacak tesislerin yapılmasına, caddelerin açılması ve ağaçlandırılmasına yardım etmek; lüzumunda bu nevi tesisleri bizzat yaptırarak kasaba halkının istifadesine arz etmek;

3- Köy yolları ve köprülerinin inşasına; köy içme sularının getirilmesi ve sulama arıklarının açılmasına ve çeşmelerin yaptırılmasına.Örnek: Köy bahçeleri ve fidanlıkların tesisine yardım etmek;

4- Köyceğiz kasaba ve köylerinin tabii güzelliklerini ve çeşitli servet ve imkanlarını etüd ederek, tanıtmak ve mıntıkaya turistik cebretmek için lüzumlu her türlü teşebbüste bulunmak.

Cemiyetin Kurucu Üyeleri

Madde 3 –Cemiyetin Kurucu Üyeleri Şunlardır:

⁹ Milli Kütüphane Nüshası 1957 AD 1033,İzmir,1957.

1-Hüseyin Aydemir	Köyceğiz Kaymakamı
2-Şevket Ilgaz	Kadastro Hakimi
3-Nail Duru	Dalaman Üretim Çiftliği Müdürü
4-Fehmi Metin	Orman İşletme Müdürü
5-Nazmi Ünoğlu	Belediye Reisi
6-M. Sami Elgin	Mal Müdürü
7-İzzet Akgül	Maarif Müdürü
8-Behzat Sarıhan	Hükümet Tabibi
9-Sabri Ataman	T.C. Ziraat Bankası Müdürü
10-Şükrü Abbas	Müftü
11-Kemal Oyman	Ziraat Teknisyeni
12-Halis Ardalı	Ortaca Bucak Müdürü
13-İsmail Turan	Özel Saymanlık Memuru
14-Yusuf Karahan	Tahrirat Kâtibi
15-Mustafa Özpirinç	Fabrikatör Çiftçi
16-Nevzat Kurtoğlu	Tüccar
17-Cenap Menteseoğlu	Tüccar
18-Zeyyat Köprülü	Avukat
19-Mehmet Menteseoğlu	Avukat
20-Rifat Tekin	Tüccar
21-Reşat Doğan Koroğlu	Serbest Tabip
22-Cemalettin Doğukan	Serbest Tabip
23-Hamdi İlhan	Davâ vekili
24-Muammer Erkan	Tüccar
25-Mehmet İlhan	Tüccar
26-Nihat Menteseoğlu	Çiftçi
27-Mehmet Yangılı	Tüccar
28-Sami Sül	Tüccar ve nakliyecisi
29-Salih Ercan	Serbest Yüksek Orman Müh.
30-Cemil Topçuoğlu	Arzuhalci
31-Mehmet Binlik	Tüccar
32-Hakkı Ege	Tüccar

33-Ekrem Yılmaz	Çiftçi Tüccar
34-Ahmet Ateş	Kereste Tüccarı (İmalatçı)
35-Halil Korkmaz	Gülpınar Mah. Muhtarı
36-İsmail Özçelik	Ulucami Mah. Muhtarı

Cemiyete Girme ve Çıkma

Madde4-Cemiyetin iki türlü azası vardır;

1-Asıl aza;

2-fahri aza;

Madde5-Asıl aza;Cemiyetin idari mesuliyeti asıl azalara aittir. Asıl azalar cemiyetin gaye ve maksadını benimsemiş olduğunu bildirerek (10) liradan az (120) liradan fazla olmamak üzere cemiyete yıllık aidat vermeyi taahhüt eden ve ayrıca (10) lira peşinen giriş parası veren ve cemiyetler kanunundaki şartları haiz olan her vatandaş asıl aza kaydedilir.

Cemiyetin gaye ve maksadı hilâfına hareket eden veya cemiyet aleyhine propaganda yapan aza idare heyeti kararı ile ihraç edilir ve bu karar umumi heyetin tasvibiyle katileşir. İki altı ay üstüne aidatını vermeyen aza kendiliğinden cemiyetten ayrılmış sayılır ve geçmiş aidatları defaten vermedikçe asıl azalığı yürümez.

Madde 6-Fahri aza; Cemiyetin gayesini gerçekleşmesi için bir hayli gayret gösteren ve cemiyete maddi ve manevi yardımda bulunanlara idare heyetinin teklifi ve umumi heyetin tasvibi ile cemiyet fahri azalığı tevcih edilir. Hükmi şahıslarda fahri aza olabilir.

Madde 7-A) İdare heyeti lüzum gördüğü Köyceğiz kazası dahilindeki kasaba , bucak ve köylerinde cemiyetin şube ve temsilciliklerini tesis edebilir. Bu taktirde vazife almış kimselerin isim,soyadı,doğum tarihleri ile tabiiyetlerini ,meslekleri ile birlikte mahallin en büyük mülkiye amirine bildirir.

B) Şubelerin tamamen bu ana nizamname hükümlerine kıyasen ve fakat resmen ve ayrıca bir cemiyet gibi olunurlar.Şubeler heyetlerinin programlarını ve aldıkları bütün karar suretlerini (5) zarfında merkez idare heyetine bildirmeye mecburdur. Merkez idare heyeti kararı ile ve esvabı vecibesi mahal'i mutat vasıtalarla ilanı suretiyle her zaman şubeler kapatabilir.

C)Şubeler kendilerini , kayıtlı her on beş azası için bir delege seçip cemiyetin merkezi umumisine göndermek suretiyle temsil ettirilebilir. Şubeler her ne suretle olursa olsun kanunlara ve bu ana nizamnameye aykırı hareketlerde kendi idare heyetleri mesuldür.

D)Temsilciliklerin teşkilatı, faaliyetleri, vazifeleri, mesuliyetleri, merkez idare heyeti tarafından yapılan bir talimat hane ile yürütülür

Cemiyet Umumi Heyetinin Kuruluşu Şubelerinin ve Azalarının Temsil Şekli:

Madde 8-Umumi heyet kuruluşu adi ve fevkalade olmak üzere cemiyetin merkezinde yapılır.

Adi Toplantı: Her takvim yılının ocak ayı içinde merkez idare heyetinin kararı ile ve daveti üzerine yapılır.

Fevkalade toplantı: Merkez idare heyetinin ve merkez azasının beşte birinin yazılı müracaatı veya mü rakiplerin gösterecekleri lüzum üzerine yapılır. Umumi heyetin içtimai nisabı asıl azasının dörtte biridir. Bu miktara hariçten gelecek delegeler dahildir. Bu nisab temin edilmediği takdirde umumi heyet ikinci defa aynı şekilde içtimaa davet edilir. Ve toplantıda bulunan mevcudun ekseriyeti ile karar alınır.

Toplantıda ruznamede yazılı hususlardan başka bir şey konuşulmaz.

A)Umumi heyete bir reis ve bir reis vekili ve bir katip seçilir.Müzakerelerde mevcutlarından ekseriyetiyle karar verilir. Zabıtlar reis ve katip tarafından imza edilir.

B)Şubeleri her on beş azası için bir temsilci seçerek umumi heyete delege olarak gönderilir.Umumi heyet asil azalardan ve delegelerden teşekkül eder.

C)Her azanın şubelerinin ve temsilcilerinin umumi heyette bir rayı vardır.Bu reyini kullanmak için hazır bulunmak şarttır.

Umumi Heyetin Vazifeleri, Salâhiyetleri, Davet Tarzı ve Alınan Kararların Bildirme Şekli:

Madde 9)Cemiyetin gayesine uygun olarak çalışmalarına, hesaplarına, bütçeye dair mülakip raporlarını incelemek ve merkez heyeti ile mü rakiplerin İbrası hakkında karar vermek idare heyeti mü rakiplerinin azaları ile yedeklerini gizli reyle ve murahhas azaları açık reyle seçmek, nizamnamenin değiştirilmesine ve isabı halinde cemiyetin diğer bir cemiyetle birleşmesine veyahut feshedilmesine karar vermek, kötü halleri görülen merkez idare heyeti ve mürakipleri işten el çektirmek ve icap ederse haklarında kanuni takibata geçilmesi için karar vermek, dilekleri dinlemek , yeni faaliyet yılı hakkında idare heyetine direktifler vermek.Umumi heyete katılan asil aza sayısının onda birinin teklifi ile müzakeresi istenen hususları ruznameye almak ve lüzum görülürse seçimlerin açık reyle yapılmasına karar vermek.Cemiyet idare heyeti başkanı umumi heyet toplantılarının gününü mahallini, saatını ve ruznamesini toplanacağı günden en az (10) gün içinde mahalli mutat vasıtalarla ilan eder ve keyfiyeti ayrıca hükümete, şubelere ve temsilciliklere bildirir.umumi heyetçe alınan kararlar bir hafta içinde mahalli mutat vasıtalarla ilan edilmek suretiyle üyelere duyurulur.

İdare Heyeti Seçimi Salahiyeti ve Aza Adedi:

Madde 10- Cemiyetin bütün işleri idare heyeti tarafından ifade edilir.İdare heyeti 9 asil ve 5 yedek azadan müteşekkildir. Umumi heyet tarafından bir yıl

müddetle seçilir.Müddetleri hitam bulan idare hayatı azaları tekrar seçilir.İdare heyeti cemiyetin nizamına tatbikle mükelleftir.İnhilal eden idare heyeti azalıklarına sıra ile getirilir.

Madde 11-Umumi heyetin normal ilk toplantısına kadar asil azalıklarına aşağıda isimleri yazılı şahıslar seçilmiştir.

Asil idare Heyeti Azaları

- 1-Cemalettin Doğukan
- 2-Reşat Doğan Koroğlu
- 3-Zeyyat Köprülü
- 4-Mehmet Menteşeoğlu
- 5-Şükrü Abbas
- 6-M. Sami Elgin
- 7-Rıfat Tekin
- 8-Cenap Menteşeoğlu
- 9-Sami Sül

Yedek İdare Heyeti Azaları

1-İzzet Akgül	Maarif Memuru
2-Mehmet Yangı	Tüccar
3-Fehmi Metin	Orman İşletme Müdürü
4-Nevzat Kurtoğlu	Tüccar
5-Nihat Menteşe	Çiftçi

İdare Heyetinin Vazifeleri:

Madde 12- Cemiyetin işlerini idare eder. Cemiyeti harice, dahile mahkemelerde temsil eder. Hesaplarını tutar be tutturur. Cemiyetin çalışma ve yardım tarz ve esaslarını tespit ve karara bağlayarak tahsil eder. İkinci maddedeki gayelerin tahakkukuna çalışır. İcap talimatları hazırlayarak umumi heyetin tasvibine sunar. Temsilciler tayin tebdil ve çıkartılır ve azaların teşkilat, vazife ve

salahiyetlerini bir talimatname ile açıklar.cemiyetler kanunu hükümleri gereğince cemiyetin menkul ve gayrimenkul mallarını muhafaza eder.Devre sonunda bilumum nukut ve mevduatının hazırlanması için kayıtlarını kapar.Bilançoğu gelir gider hesaplarını bütçeyi ve yıllık çalışma raporlarını tanzim ederek umumi heyete sunar. Umumi heyete toplantıya çağırır ve alınan kararları tatbik eder.Nizamnamede yapılması lüzum görülen değişiklikleri umumi heyete teklif eder.Cemiyetin faaliyetlerinden doğacak bilumum davalara bakar. Mukaveleler yapar. Bütçede tasarruflar temin eder.

Müddetin hitamında nukut ve mevcudat ve bilcümle evrak ve kayıtlar ve vesikalar kendisinden sonra gelecek merkez idare heyetine bir zabıta devir ve teslim eder. Yeni seçimde iş başına gelen yeri idare heyeti bir hafta zarfında idare heyetini teşkil eden azaların vazife ve hüviyetlerini ve ana nizamnamede yapılan değişiklikleri mahallin en büyük mülkiye amirine bildirir. Aza kayıt defteri, karar defteri, gelen giden defteri,demirbaş eşya ve saire lüzumlu defteri tutar.İdare heyeti kendi aralarında bir reis ve bir ikinci reis bir umumi katip bir muhasip ve bir de veznedar seçer. İdare heyeti lüzumu halinde cemiyet işlerini yürütmek için (büro) tesis edilir ve ücretli memurlar çalıştırabilir. Ve verilecek ücretleri idare heyetine taktir ve karara bağladıktan sonra öder.İdare heyeti azaları elindeki işlerden şahsen meşgul ve Cemiyetin idare heyeti ve murakıpları vazifelerini fahri olarak yaparlar. (zaruri masraflar bu hükümden müstesnadır.)

Cemiyetin gelir kaynakları

Madde 13-Cemiyetin gelir kaynakları şunlardır:

- 1-Üye aidatı (cemiyet azalarının 10 liradan az ve 120 liradan fazla olmamak üzere verecekleri senelik aidat ile bir revaya mahsus olmak üzere ödeyecekleri 10 lira giriş aidatı)
- 2-Her nevi teberrular.
- 3-Devlet, Vilayet, Belediye ve köy bütçeleri tarafından yapılacak yardımlar.
- 4-Tertip edilecek her türlü eğlence ve müsabaka ve piyango hasılatı.
- 5-Cemiyetin neşredeceği gazete, mecmua, broşür, kitap ve emsali matbua gelirleri.
- 6-Cemiyetin menkul ve gayrimenkul icar hasılatı.

7-Gayesine uygun yaptıracağı her türlü tesislerin gelirleri.

Hesapların Teftiş ve Mürakabesi:

Madde 14-Hesapların teftiş ve murakabesi mürakiplere aittir.Ve mürakiplerce yapılır.Umumi heyet tarafından gizli reyle ve bir yıl müddetle seçilen iki asil ve iki yedek mürakipten teşekkül eder.Mürakipler idare heyeti çalışmalarını müdahale edemez.Mürakipler cemiyetin hesaplarını muamelelerini ayrı ayrı veyahut birlikte teftiş ve mukabele sonunda tenkitlerini idare heyeti başkanlığını bildirmekle beraber umumi heyete bir rapor verirler.

Mürakipler rey hakkını sahip olmamak şartıyla idare heyeti toplantılarında bulunabilirler.İdare heyeti mürakipler tarafından istenecek her türlü malumatı vermeye, cemiyetin hesaplarını, defterlerini, makbuzlarını, vesikalarını ve bütün evrakı sarfiye ve geliriyesini bilcümle mevcudatını ibraza mecburdur.Cemiyetin idaresinde yolsuzluk gören mürakipler müştereken umumi heyete fevkalade toplantıya davet eder.Ve idare heyeti başkanlığına malumat verir.

Madde 15-Umumi heyetin normal ilk toplantısına kadar asil ve yedek mürakiplıklara aşağıdaki isimleri yazılı şahıslar seçilmişlerdir.

Asil Mürakipler:

1-Sabri Ataman	T.C Ziraat Bankası Müdürü
2-İsmail Turan	Özel Saymanlık Memuru

Yedek Mürakipler:

1-Yusuf Karahan	Tahrirat Katibi
2-Salih Ercan	Serbest Orman Mühendisi

Cemiyet Mevduatının Muhafaza Şekli:

Madde 16- Cemiyetin gelirleri (nakit kesmi) ziraat bankasında cemiyet namına açılacak bir hesapta muhafaza olur.Veznedar üzerinde 50 liradan fazla para bulunduramaz.Paralar idare heyeti reisi ile muhasibin imzaları ile bankadan çekilir.Reis bulunmadığı zamanlarda reislik görevini ikinci reis ifa eder.

Sarfıyat idare heyetinin ekseriyeti ile verilecek kararlar üzerinde yapılacaktır. Karar verilmeksizin hiçbir suretle sarfıyat yapılamaz. Ancak bir yıl içinde yekün (250) lirayı geçmemek şartı ile (25) liraya kadar (25 lira dahil) idare heyeti reisi sarfa yetkilidir.

Ana Nizamnameyi Değiştirme Şekli:

Madde 17- Ana nizamnamenin değiştirilmesi için umumi heyet aza'larının eraz üçte birini cemiyetin feshi için umumi heyetin üçte ikisinin bizzat huzurları şarttır. Kararlar mürettep azanın yarısından bir fazlası ile verilir.

Cemiyetin Feshi Halinde Malların Tasfiye Şekli:

Madde 18- Cemiyetin feshi halinde tasfiyesini ikmal için umumi heyetçe seçilmiş beş kişilik bir tasfiye komisyonu kurulur, ayrıca mahalli hükümetten de bir temsilci bulundurulur. Cemiyetin merkezinin Şubeleri ile temsilciliklerinin bütün mallarını tespit eder, borçlarını verir. Neticede elde bir Şey kalırsa Köyceğiz Belediyesine devredilir.

Madde 19- Kurucu üyeler cemiyetin ilk umumi heyeti olarak toplanır ve ilk idare heyetini kendi aralarında teşkil ederler.

Madde 20- Köyceğiz kaymakamı cemiyetin Fahri Başkanıdır. Bu sıfatla lüzumunda idare heyeti toplantılarına riyaset eder. Ve idare heyetini fevkalade toplantıya davet eder.

Madde 21- Cemiyetin bu nizamnamesinde bulunmayan hususlar hakkında Cemiyetler Kanunu hükümleri caridir.

Madde 22- Bu nizamname 26/1/1957 tarihinde Köyceğiz'de Toplanan kurucu üyeler tarafından müzakere ve kabul edilmiştir.

EK NO-5: KÖYCEĞİZ KROMLARI İŞLETMESİ LİMİTED ŞİRKETİ ESAS MUKAVELESİDİR¹⁰

Köyceğiz Kromları İşletmesi Limited Şirketi

Sicilli Ticaret Gazetesi ve Piyasa Cetveli'nin 23 Eylül 1955 gün ve 8634 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.

(Sayfa 2 Sütun 1) (Sicil 57664)

(KÖYCEĞİZ KROMLARI İŞLETMESİ LİMİTED ŞİRKETİ)

İstanbul vilayeti dahilinde Beyoğlu semtinde San Lütfü Mahallesi İstiklal Caddesi Frederiçi Haninin birinci katında 1 ila 3 numaralı mahalleri ticarî ikametgah ittihaz ile tescil ve ilan tarihinden beri kurulmuş olan ve ana sözleşmesinde yazılı unvanı işleri ile meşgul bulunan limited ortaklığın yukarıda yazılı ticareti ile şirketi temsile selahiyetli olanların isimlerinin ve imza şekillerinin İktisat ve Ticaret Vekaletininin 25.8.955 gününde tasdi-kindenden geçen tadil layihasının Ticaret Kanununa uygun olarak ve memurluğumuzda mahluz vesikalara dayanılarak 14.9.955 tarihinde tescil edildiği ilan olunur.

Adliye Sicilli Ticaret Memurluğu

KÖYCEĞİZ KROMLARI İŞLETMESİ LİMİTED ŞİRKETİ ESAS MUKAVELESİDİR

FASIL — I KURULUŞ, ÜNVAN, MERKEZ, MAKSAT VE MÜDDET

Kuruluş ve kurucular :

Madde 1 — Aşağıda isimleri yazılı ve imzaları mevzuu:

I — Sıtkı Koçman, Taksim Halaskargazi Caddesi Cevher Apt. No. 391/2.

II — Selahattin Göktuğ;

Nişantaşı Vali Konağı Caddesi No. 75/2 aralarında işbu esas mukavelename ve ticaret kanunları ile mer'i kanunlar hükümleri dairesinde idare edilmek, üzere mahdut mesuliyeti bir limited şirket kurulmuştur.

Şirketin ünvanı:

¹⁰ BCA 310 01 00 20 878 126

Madde 2 — Şirketin ünvanı Köyceğiz Kromları İşletmesi Limited Şirkettir.

Şirketin merkezi:

Madde 3 — Şirketin merkezi İstanbul'dur.

İktisat ve Ticaret Vekaletine haber vermek şartı ile Türkiye içinde ve dışında şubeler açılabilir.

Şirketin maksadı:

Madde 4 — Şirket, Türkiye hudutları dahilinde her cins maden için müracaat eyliyerek takaddüm ilmühaberi, ruhsat, işletme ve imtiyaz hakları istihsal eylemek ve başkaları tarafın-d.an istihsal edilmiş bulunan bu nev'i hakları onlardan devir almak suretiyle maden sahalarını işletmek, her türlü madenler istihraç ve istihsal etmek, bunları zenginleştirmek ve imal ey-lemek, başkalarından maden cevheri satın almak, her türlü maden cevherleri üzerinde dahilî ticaret, ihracat ve komisyonculuk yapmak ve bunlara müteferri ticarî, malî ve sınaî muamelelerle işğal eylemek üzere kurulmuştur.

Şirketin müddeti:

Madde 5 — Şirketin müddeti, iktisat ve Ticaret Vekaletince kuruluşu kat'î surette tasdik edilej.ek tescil ve ilan olunduğu tarihten itibaren

Bu müddet ortaklar temdit ve tenkis olunub;

FASIL — II SERMAYE, SERMAYENİN TEZYİT VE TENKİSİ

Sermaye:

Madde 6 — Şirketin sermayesi üçlü hisseye taksim edilmiş 50.000,— Türk Lirasından ibaret olup ortaklar tarafından yarı-yarıya taahhüt olunmuş ve nisfi ödenmiştir.

Sermayenin diğer yansı kat'î kuruluşu müteakip ortaklar hey'etince verilecek karar dairesinde ödenecektir Ortakların mes'uliyeti:

Madde 7 — Ortakların üçüncü şahıslara karşı mes'uliyeti ancak şirketteki hisselerine tekabül eden meblağa inhisar eder.

Sermayenin tezyidi:

Madde 8 — Şirketin sermayesi, tamamı teziye edilmedikçe arttırılmaz.

Sermayenin teziyi; adetleri beşi tecavüz etmedikçe ortakların ittifakiyle, beşi tecavüz eylediği takdirde sermayenin dörtte üçünü temsil eden ortakların talebi ve muvafakati ile mümkündür.

Bu şekilde sermayenin teziyidine karar verildikten sonra artan sermayenin tamamının taahhüt ve yüzde ellisinin muteber bir bankaya yatırılması lazımdır.

Sermayenin teziyi halinde şerikler arzu ettikleri takdirde hisseleri nisbetinde yeni hisselerle sahip olur ve bunların teziyesini taahhüt ederler. Şerikler bu husustaki rüçhan haklarını kullanmadıkları takdirde hariçten yeni hissedarlar alınmak suretiyle şirket sermayesi arttırılabilir.

Şirkete aynı sermaye vaz'ı halinde ve böylece yapılacak sermaye lezyitlerinde sermaye olarak konulan aynın kıymet takdiri şeriklerin talfihi üzerine behemehal aynı kadar mahkemece tayin olunacak ehli hibre marifetiyle yapılmak lazımdır.

Sermayenin tenkisi:

Madde 9 -- Şirket sermayesi 8 inci maddenin ikinci fıkrasında yapıli usul dairesinde tenkis edilebilir Ancak bu muamelede Ticaret Kanununun 506 inci maddesindeki hüküm esas olarak alınır. Tenkis hakkındaki kararlar Ticaret Kanununun 396 inci maddesine göre tekemmül ettirilir.

Sermayenin teziyi ve tenkisinde iktisat ve Ticaret Vekaletinin muvafakati:

Madde 10 — Sermayenin gerek teziyi ve gerek tenkisi dolayısı ile alınacak kararları gösteren umumî heyet evrakı ve diğer vesaik iktisat ve Ticaret Vekaletine gönderilerek Vekaletin muvafakati istihsal olunur.

Hisseler :

Madde 11 — Şeriklerin hisselerini gösteren vesaik nema muharrerdir. Bu hisseler şirket sermayesinin tamamını, temsil eden şeriklerin muvafakati olmadıkça diğer şeriklere veya ahara devredilemez ve satılmaz.

Hisselerin devir ve satış muamelesi, bu hisseleri mübeyyin vesikaların altına veya arkasına yazılmış, satışın veya devrin sermayenin tamamını temsil eden şeriklerin muvafakatiyle icra edildiğini gösteren ve şirket müdürünün imzasını havi bir şerh ile tekemmül eder.

Hisselere gerek devir ve satış dolayısı ile ve gerek veraset yolu ile sahip olanlar bu mukavelename ahkamım kabul etmiş addolunurlar.

Sermayenin ödenmesi ve ödenmemesi halinde yapılacak muameleler:

Madde 12 — Hisselerin şirkete tediye edilmemiş kısmı har zaman talep olunabilir. Ancak hissesini devretmiş olan hissedar, tarihi devirden itibaren iki sene sonra bu mesuliyetten kurtulur.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez.
B.C.A.	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz.	: Bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	: Çeviren
DP	: Demokrat Parti
H.	: Hicri
kg	: Kilogram
km	: Kilometre
km ²	: Kilotrekare
m	: Metre
m ²	: Metrekare
m ³	: Metreküp
M.	: Miladi
M.Ö	: Milattan önce
M.S	: Milattan sonra
R.	: Rumi
s.	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
t.y.	: Tarih Yok
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK.	: Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

XX. YÜZYILA KADAR KÖYCEĞİZ'İN TARİHİ GELİŞİMİ

A) Şehrin Adı

Menteşeoğulları döneminde kaza merkezi olarak zikredilen Köyceğiz¹, bölgenin Osmanlı Devleti hakimiyetine girmesinden sonra da bu statüsünü devam ettirdi.² 1867 Vilayet Nizamnamesine göre Mentеше sancağının sekiz kazası (Muğla Merkez Kaza, Bozüyük, Milas (Peçin), Bodrum, Datya (Datça), Meğri (Fethiye), Tavas, Köyceğiz)'ndan biri olarak bu idari durumunu sürdürdü.³

Bu nizamnameye göre bugünkü Köyceğiz köyü sınırları içinde kalan Ali Paşanın çiftliğinin bulunduğu yer kazanın ilk merkezidir. Ali Paşa Köyceğiz çiftliğinin merkez olmasından sonra eski otoritesini ve yetkilerini kaybettiği için, devlete çeşitli arizeler göndererek merkezliğin üzerinden alınmasını istemişti. Devlet-i Aliyye, onun bu isteğini olumlu karşılamış, merkezi, Dalyan köyü olarak tespit etmişti.⁴ Fakat daha sonra Dalyan'ın; gölden taşan suların baskınına uğraması sonucu il ile bağlantısının kesilmesi,⁵ köyün merkez olarak hiçbir özelliği olmaması ve kışın halkın zahmetlere katlanarak ilçe merkezine gitmek zorunda kalması⁶ üzerine; Mutasarrıf Hilmi Paşa zamanında⁷ kaza merkezi 1879 yılında Tahir Ağa çiftliği içinde Yüksekum denilen bugünkü ilçe merkezine taşınmıştır.⁸

Halk arasında gölün bulunduğu yerde bir yerleşim yeri olduğu ve buranın sular altında kalarak gölün meydana geldiği yaşlı bir kadının gölün altında kalan

¹ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi, İstanbul'un Fethinden Kanununun Ölümüne Kadar**, C.2, Ankara, 1988, s.117-118 .

² Bayram Akça, **Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Ankara 2002, s. 6-7.

³ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5914.

⁴ Ekrem Uykucu, **İlçeleriyle Birlikte Muğla Tarihi**, İstanbul 1983, s.216.

⁵ **1967 Muğla İl Yıllığı**, Ankara 1968, s. 569-571.

⁶ Uykucu, **a.g.e.**, s.41-55.

⁷ **1967 Muğla İl Yıllığı**, Ankara 1968, s. 569-571.

⁸ **1967 Muğla İl Yıllığı**, Ankara 1968, s. 569-571.

yerleşim yerine atfen “Köy’ceğizimiz” demesinden dolayı ilçenin isminin buradan geldiği inancı hakim olmakla beraber hiçbir kaynakta böyle bir bilgiye rastlatamadık.Kanaatimizce eski ilçe merkezi Dalyan’ın gölden taşan suların baskınına uğraması olayı yerleşim yerinin gölün altında kalması olarak değişime uğramış ve yaşlı kadının eski köyüne yani Dalyan’a atfen söylediği “Köy’ceğizimiz” sözü de ilçe merkezinin ismiyle ilişkilendirilerek bugün hala yaygın olan bu rivayet ortaya çıkmıştır.Oysa ki Köyceğiz ismi Türklerin bu bölgeye geldiklerinden beri kullandıkları bir isimdir.Gölün oluşumu da antik dönemlere dayanmaktadır.⁹

Bilge Umar’ın “Türkiye’de Tarihsel Adlar” isimindeki eserinde de “Muğla ilindeki Köyceğiz ilçesinin merkezi olan ve şimdi kendisi de Köyceğiz diye anılan kasabanın 1890’lardaki adı olarak” ilçenin ismi zikredilmektedir.¹⁰

B) Türk Hakimiyetinden Önce Köyceğiz

Köyceğiz ve çevresinde yapılan kazılardan elde edilen buluntulara göre M.Ö. 3000 senesinden beri yerleşme yeri olarak bilinmektedir.Bilhassa Ölemez dağı üzerindeki zirai teraslar ve yine buradaki eski çanak ve çömlek parçaları,bu devrin en büyük birer belirtiridir.M.Ö.1000 yılından itibaren bu sahada nüfus çok artmış,ziraat ve buna paralel olarak da ticarete önemli gelişmeler olmuştur.İlkçağda bu bölgede irili ufaklı birçok şehir kurulmuştur.¹¹

Bu şehir devletlerinin en önemlilerinden Kaunos’un da içinde bulunduğu bölgeye o dönemde Karya adı verilmektedir.¹²

⁹ Zekâi Eroğlu, **Muğla Tarihi**, İzmir 1939, s. 241.Eski eserlerdeki malumata göre Kaunos şehrinin evvelce sahilde bulunduğu ve Köyceğiz gölünün de bu şehrin limanını teşkil ettiği ve bilahare çayların teressübatile şehrin üçdört km içerde kaldığı limanın da Bafa körfezi gibi bir göle dönüştüğü anlaşılmaktadır.

¹⁰ Bilge Umar, **Türkiye’deki Tarihsel Adlar**, 1993, s. 822.

¹¹ Uykucu, **a.g.e.**, s.205.

¹² Karya; Antik dönemde güneybatı Anadolu’da, kuzeyde Büyük Menderes Nehri ile güneyde Köyceğiz Gölü arasındaki bölgeye verilen isimdir. Strabon, **Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika:XII-XIII-XIV)**, (Çeviren: Adnan Pekman), İstanbul 1993, s.258.George E. Bean, **Karia**,(Çeviren: Burak Akgüç), İstanbul 1987, s.577.

Karyanın güney sahilinde, Köyceğiz kazasının eski merkezi olan Dalyan köyü yakınında ve Dalyan boğazının kuzey yönünde kurulan Kaunos,¹³ Karya'nın başlıca limanlarından biri durumunda idi.Burada çıkan kalıntıların tarihlendirilmesinden anlaşıldığına göre Kaunosun kuruluşu çok eskiye dayanmaktadır.¹⁴

Herodot Kavnoslular hakkında lisan ve lehçelerinin Karyalılara veyahut Karyalılardaki Kavnosluların lisan ve lehçesine pek yakındır.Bunlardan hangisi hangisinin lisanını aldığını kati surette tayin edemem demektedir.Zekai Eroğlu ,Kavnosluların her ne kadar kendilerinin aslen Giritli olduklarını iddia etmelerine karşın onların aslen yerli ve Asyalı olduğunu düşünmektedir.¹⁵

Ekrem Uykucu ise Herodot'a atıfta bulunarak Kavnosluların Karya dilinden başka dil konuşanlar diye ayırdığına göre burayı kuranların Karyalılar olmadığını zaten yapılan son araştırmalara göre de Kaunos'un Giritliler tarafından kurulduğu tezinin önem kazandığını savunmaktadır.¹⁶

Kaunos şehrinde güzel ve mazbut bir limanı, bir Akropolu ,yakınındaki İmbros ve onun daha ilersindeki Sasanda kaleleri mevcuttu ki Kaunos bunlarla çok müstahkem bir şehir halini almıştı.¹⁷ Fakat (M.Ö.) 4. yüzyılda Kaunos'un nüfusu artmış, hayvanlarına bakmak zorunda kalan halk ormanları tahrip etmeye ve buna paralel olarak da toprağı işlemeye başlamıştır.

Kaunos şehri ve civarında bulunan sikkelerin İskender zamanına ait oluşları Kavnosluların Karya egemenliğinden sonra Büyük İskender'in hakimiyeti altına girdiklerini göstermektedir.Ancak çevrede tek tük rastlanan Pers paraları da vardır. Bu sikkelerin Kayranın İskender'den önce Pers egemenliğine girdiğini işte bu

¹³ Eroğlu,a.g.e, s.339

¹⁴ Uykucu, a.g.e., s.205.

¹⁵ Eroğlu,a.g.e, s.240.

¹⁶ Uykucu, a.g.e., s.205.

¹⁷ Eroğlu,a.g.e, s.241.

dönemlerde bu sikkelerin Kaunoslular tarafından kestirilmiş olduğu düşünülmektedir.

İskender egemenliğinden sonra, Kaunos'da bir karanlık devir başladı. Sonra bunu Roma devri izledi. Roma egemenliği sona erdiği zaman ise, burada huzur ve sükun kalmadı. Zira Kaunoslular,ormanları tahrip etmişlerdi. Ormana bağlı olarak yağmur yağmamaya ve kaynaklar kurumaya başladı.Toprak eskisi kadar ürün vermemeye, alçak yerlerde bataklıklar belirmeye ve sıtma tehlikesi belirmeye başladı. Bu yüzden Roma devrinde Kaunos şehrinin ve köylerinin nüfusları yavaş yavaş azalmaya başladı.

Bizans devrinde ise bataklıklar kurutuldu. Ticaret ve inşaat faaliyetleri arttırıldı. Kaunos, tekrar eski günlerine döndü. Fakat bu devrin sonlarına doğru, limanı kumlar doldurdu, Kaunos denizden uzaklaştı. Eski önemini tekrar yitirmeye başladı.¹⁸

C) Türk Hakimiyetinde Köyceğiz

1-Beylikler Dönemi

Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın 1075'de İznik'i alması ile Batı Anadolu'da Bizans üzerine Türk akınları yoğunlaştı. 1079'da Türkler bir ara Karya'yı (Muğla) almışlarsa da bu hakimiyet uzun sürmedi ve tekrar bölge Bizans'ın egemenliğine girdi. Asıl Karya bölgesi olan (Muğla Vilayeti) 1261'de Türkler tarafından kesin olarak fethedildi. Muğla, Batı Anadolu'da Türkler tarafından ilk fethedilen yerlerden birisidir. XIII. yüzyılın ikinci yarısında bölgede Menteşe Bey tarafından Menteşe Beyliği kuruldu. Menteşe Bey 1280'de vefat ettiği zaman Beyliğin başına iki oğlundan birisi olan Mesut Bey geçti. Mesut Bey denizlerde önemli başarılar elde etti. 1319'dan önce Mesut Bey'in ölümü ile yerine oğlu Orhan Bey hükümdar oldu. Orhan Bey'in ölümü ile yerine oğlu İbrahim Bey geçti. 1360'dan önce İbrahim Bey'in ölümü ile oğulları çeşitli yerlerde hükümdarlıklarını ilan etti. Musa Bey'de

¹⁸ Uykucu, a.g.e., s.205-206.

Milas'ta bağımsızlığını ilan etti. Musa Bey'den sonra oğlu Mehmet Bey sonra da onun oğlu Mahmut Bey Mentеше Hükümdarı oldu.¹⁹

Menteşe oğullarına ait olarak Muğla Balat (Palanya), Milas, Beçin, Bozüyük, Marin, Çine, Tavas, Burnar, Meğri (Fethiye) ve Köyceğiz kasabalarını zikretmektedir.²⁰

Türkler'in buraya gelmesiyle birlikte Köyceğiz şenlenmeye başlamış ve kurulan pek çok çiftlikler sebebiyle burası Mentеше İli'nin sayılı merkezlerinden biri haline gelmiştir. Zamanla sayıları daha da artan bu çiftliklerin geniş bir sahaya yayıldıklarına şahit oluyoruz. Türklerin yöreye gelmeleri, Köyceğiz halkına, yeni bir hız kazandırmış ve Köyceğiz Mentеше Beyliği zamanında ziraate önem veren bir yer olarak bilinmeye başlanmıştır.²¹

2-Osmanlı Devleti Dönemi

Karya'da ilk iskan edilen sahalardan biri de Köyceğiz sahasıdır. Köyceğiz bilhassa Bizanslılar devrinde insan sayısı ve faaliyetleri yönünden hemen hemen hiç bir önem taşıymıyordu. Fakat Osmanlılar zamanında yörede ziraate büyük önem verilmiş ve irili ufaklı çiftlikler kurulmuştur.

II. Bayezid devrine ait 47 numaralı Tapu-Tahrir defterinde, Mentеше sancağının sekiz kazasından biri haline getirildiği görülen Köyceğiz'de 29 köy ve 3559 hane ve bu hanelerde toplam olarak 17.795 nüfus yaşamaktaydı. H. 923 (1517) senesine ait 61 numaralı deftere göre ise Köyceğiz kazasına bağlı köylerin sayısı 15, hane sayısı 1101 ve dolayısıyla nüfusu 5505 kişiye düşmüştür. Bununla beraber aynı Tapu-Tahrir defterinde Köyceğiz kazasında bulduklarını tespit ettiğimiz cemaat ve

¹⁹ Paul Wittek, **Menteşe Beyliği, 13-15 Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik**, Çeviren: O.Ş.Gökyay, Ankara, 1986, s.1-56.

²⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, Ankara, 1988, s.71.

²¹ Uykucu, **a.g.e.**, s.205-206.

bunların kısımlarına tekabül eden tîrlere de tesadüf ettiğimizi ve bunların hane sayılarından o tarihte kazanın nüfusunu koruduğunu da belirtmek isteriz. H. 970 (1562/63) senesine ait 337 numaralı Tapu-Tahrir defterinde ise Kanunî Süleyman şehzadesi Selim'in hassı olan Köyceğiz merkez kazasında 11 hanede toplam olarak 555 Müslüman (Müselman) halk ve bir miktarda hıristiyan (Gebran) yaşamaktaydı. Yine aynı defterde. Köyceğiz kazasında 15 köydeki 943 hanede toplam olarak 4715 kişinin yaşadığı, bunlara ilaveten 61 numaralı defterde olduğu gibi, kaza dahilinde cemaat ve tîrlerin bulunduğu görülmektedir.²²

1522'de, Kanuni Sultan Süleyman Rodos Seferi'ni Muğla-Marmaris üzerinden Rodos'a geçerek gerçekleştirdi. başladı.²³

17.yüzyılda Menteşe Bölgesi, dağlık olması nedeniyle eşkiyaların sığınak yeri oldu. Bu eşkiyalardan birisi de 1608'de bölgede ayaklanan Yusuf Paşa idi.²⁴

17. yüzyılda Köyceğiz ve çevresinde bulunan çiftlikler Menteşe Sancağının diğer yerlerinde olduğu gibi mutasarrıflar tarafından işletilmeye başlanınca bölgedeki bu çiftliklerin gelirlerini has olarak padişah kızları veya kadınları da kendileri almışlardır.

1867 yılında Menteşe Sancağı, Aydın'a bağlı bir idari birim olarak yönetilmeye başladıktan sonra Köyceğiz ve çevresi de ilçe durumunu devam ettirmiştir. İlçenin ilk merkezliğini ise Köyceğiz gölüne yakın olması dolayısıyla bu bölgenin merkezi olmak iddiasında bulunan Ali Paşa Çiftliği, (Bugünkü Köyceğiz köyünde) yapmıştır.Daha sonra Devlet-i Aliyye, kaza merkezini Dalyan köyü olarak tespit etmişti. Ancak halk köyün merkez olarak hiçbir özelliği olmadığı ve kışın zahmetlere katlanarak ilçe merkezine gitmek zorunda bırakıldığı için, temasa geçmiş ve devlet 1879 yılında Tahir Ağa çiftliği içinde Yüksekum denilen yere ilçe merkezini taşımıştır. görülmektedir.²⁵

²² Uykucu, a.g.e., s.92.

²³ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,İstanbul'un Fethinden Kanuninin Ölümüne Kadar**, C.2, Ankara, 1988,s.314.

²⁴ Wittek, a.g.e., s. 108.

²⁵ Uykucu, a.g.e., s.205.

19.yüzyılın sonlarında Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa,Köyceğiz'e geldi ve 300.000 dönümlük ünlü Dalaman Çiftliğini kurdu.²⁶

Dalaman çiftliği 1942 yılına değin bucak merkezi olarak kullanılmışsa da, aynı yıl Dalaman devlet üretim çiftliği haline getirilmiş ve etraftaki 9 köy kaldırılmıştır.) Köyceğiz kazası 1882 yılında belediye örgütüne kavuşmuştur.²⁷

3-Milli Mücadele Dönemi

İtilaf Devletlerinin I.Dünya Savaşı esnasında 1915-1917 yılları arasında yaptıkları gizli antlaşmalarla, Batı Anadolu'nun tümü İtalya'ya vaat edilmişti.Ancak savaşın son yıllarında durumda değişiklik oldu:İngiltere Yunanistan'a savaşa girmesi şartıyla İzmir ve çevresinin kendilerine bırakılacağına ilişkin söz verdi.Nitekim Yunanistan Devlet Başkanı Venizelos , I.Dünya Savaşı bitince kendilerine verilen sözün yerine getirilmesi ve hatta işgal alanının daha da genişletilmesi için harekete geçti.İtalya, Paris Konferansında ve yapılan başkaca çok taraflı görüşmelerde bu duruma tepki gösterdiyse de sonuç alamadı.²⁸

Bunun üzerine İtalya, hiç değilse "vaat edilen toprakların"geri kalan bölümünü Yunanistan'a kaptırmamak için ivedilikle harekete geçti.Ege Bölgesinde işgale ilk başlayan İtalyanlar oldu. 28.Mart 1919'da Antalya'ya ayak basan İtalyan birliklerinin bir bölümü,Nisan ayı içinde birkaç kez Fethiye'de göründüler. Güneybatı Anadolu Bölgesi'ni, Mütareke'den sonra işgal eden İtalya, halkı kazanarak bölgeye hakim olmaya yönelik bir politika izledi. Bu politikada temel amaç; "Halkla da kurulan iyi ilişkiler sayesinde İtalyan endüstrisi için büyük avantajlar sağlayabilecek zenginliğe sahip işgal bölgesini, en azından yarı sömürge haline getirmektir.Böylece, bölgenin ekonomik zenginliklerini İtalya'ya aktarılacaktı. Dışişleri Bakanı Vittorio Scialoja'nın da belirttiği gibi, İtalya'nın Anadolu'daki işgal bölgelerinden beklentisi iktisadî menfaat temin etmektir. İtalya'nın işgal politikası

²⁶ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5868.

²⁷ Uykucu, **a.g.e.**, s.206.

²⁸ Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, İzmir 2000, s.122-123.

esas olarak;işgal bölgesinde yaşayan insanların dostluğunu kazanmak ve bölgenin zenginliklerinden yararlanmak amacına yönelik olmuştur.²⁹

İtalya Köyceğiz ve çevresindeki zengin krom yatakları nedeniyle 11.Nisan1919'da İlçeye gelerek işgal etti.³⁰ İşgal politikası gereği halka hiç kötü davranmadılar.³¹Muğla-Milas'ın Küllük İskelesi, Muğla-Marmaris ve Muğla-Ula yollarını tamir ettirdi. Bu yolları tamir ettirirken Türk işçi ve ustaları kullanarak bölge halkına istihdam alanları oluşturdu. Banca Di Roma vasıtasıyla bölge çiftçilerinin tohum ve ziraat makineleri ihtiyaçlarını karşıladı. Esnafa da kredi temin etti. Sâlib-i Ahmer Heyeti'nin bir şubesini Muğla'da Kıraathane Hanı'nda açarak burada Dr.Nakarato vasıtasıyla halkı ücretsiz tedavi ettirdi. İhtiyacı olan ancak parası olmayan hastalara da ücretsiz ilaç dağıttırdı.³² Zaten Dışişleri Bakanı Tiltoni, Paris'ten 6 Temmuz 1919'da Başkomutanlığa gönderdiği yazıda bu anlatılanları destekler niteliktedir.Bu yazıda Tiltoni, Anadolu'daki işgallerinin amacını kamu düzenini sağlamak ve bölgeye ekonomik bakımdan nüfuz etmek olduğunu belirterek, Türk yetkililerle kurulan iyi ilişkilerin devam ettirilmesini istemiştir."Halkın, Mütareke'den beri kendilerine sempati beslediğine inanan İtalyanlar, bu sempatinin bölgenin İtalya'nın ekonomik faaliyetlerine açılmasına yardımcı olacağını düşünmüşlerdir.³³

Köyceğiz'in işgalinden sonra Marmaris, Bodrum ve Fethiye'nin 11 Mayıs 1919 tarihinde İtalyanlar tarafından işgali haklı olarak Muğla ileri gelenleri üzerinde olumsuz bir etki yapmış ve bu tepkiler Muğla'da bir milli direniş örgütünün kurulmasını gündeme getirmişti.³⁴ Öte yandan 18 Ocak 1918'de toplanan Paris Barış Konferansı'nda istekleri dikkate alınmayan İtalya'nın 24 Nisan'da Konferansı terk etmesinden yararlanan İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri, İzmir'e Yunanistan'ın asker çıkarmasını uygun buldular ve dönemin İzmir Valisi Nurettin

²⁹Mevlüt Çelebi, **Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri**, Ankara 2002, s.130

³⁰**ATASE Arşivi,Klasör: 400/8,Dosya No:1/34.**

³¹ Bu bilgi 8.2.1990 tarihinde Mehmet Halilbeyoğlu ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.

³² Akça, **a.g.e.**, s.18.

³³ Çelebi, **a.g.e.**, s.131.

³⁴ Mustafa Albayrak, **Milli Mücadele Döneminde Batı Anadolu Kongreleri 17 Mart 1919- 2 Ağustos 1920**, Ankara 1998, s. 55-56.

Paşa'nın tüm yalanlamalarına rağmen 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanistan İzmir'e asker çıkardı.³⁵ İzmir'in işgali, Muğla'da aynı gün kurulan "Miting Heyeti" tarafından yayımlanan dört maddelik bir metin ile protesto edildi.³⁶ İtalyan işgalinde yaşayan Marmaris, Fethiye, Köyceğiz, Kuşadası ve Bodrum halkı düzenledikleri mitingler ve İtalyanlar aracılığıyla Avrupa devletlerine gönderdikleri mektup ve telgraflarla işgali kınamışlardır. düşünmüşlerdir.³⁷ İzmir'in işgal edildiği gün Mutasarrıf Hilmi Bey başkanlığında Belediye binasında yapılan tartışmalar birçok Ege şehrinde olduğu gibi Muğla'da da 16 Mayıs 1919 günü "Menteşeliler Müdafayı Vatan Cemiyeti" nin kurulması ile neticelendi.³⁸ Merkez örgütlenmesini izleyen günlerde Köyceğiz ve yöresindeki İtalyan Kuvvetleri halka herhangi bir askeri harekatta bulunmadığı, zor kullanmadığı halde, Köyceğiz de Muğla'da kurulan Kuva-i Millîye hareketine katılmıştır. Köyceğiz'de Kuva-i Millîye'yi meydana getirenlerin başında Tahir Ağazade, Osman Ağa, Hacı Osman Efendi, Mehmet Zeki Efendi (Müftü), Tefvik Bey ve Tefvik Baykent Bey bulunmaktaydı. Bunların çalışmaları sonucunda Köyceğiz bütün olarak ve harfiyen yöneticilerin verdikleri emirleri yerine getirmiştir.³⁹ Köyceğiz Kuvay-ı Milliyesi kuruluşundan hemen sonra Muğla'da ki Kuva-yı Milliye Komitesi ve Çine'de ki 57. Tümen ile yakın ilişkiler içine girmişti. 27 Mayıs 1919 günü Aydın'ın, Yunanlılar tarafından işgal edilmiş olması bölgede uzun süreden beri devam eden İtalyan-Yunan nüfuz çekişmesini daha da güçlendirmiştir.⁴⁰

Aydın Cephesi'nde Kuva-yı Milliye'nin ihtiyaçlarını karşılaması için Nazilli Heyet-i Milliyesi tarafından düzenlenen I. Nazilli Kongresi 8 Ağustos 1919 tarihinde toplandı. Kongrenin oy birliği ile almış olduğu 18 maddelik kararlardan özellikle 3. maddesi (Muğla şubesinde; maliye, irşad, istihbârat, gönüllü silah ve asker toplama, fedakaran ve muhacirine yardım, nakliyat, sıhhiye şubeleri teşkil ve bu şubelerin

³⁵ Aybars, **a.g.e.**, s.122-123.

³⁶ Akça, **a.g.e.**, s.11.

³⁷ Çelebi, **a.g.e.**, s.90-155.

³⁸ Bayram Akça, "*Milli Mücadele Döneminde Yörük Ali Efe'nin Muğla ve Havalisindeki Faaliyetleri*", **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, Muğla 2000, s. 26-27.

³⁹ Ünal Türkeş, **Kurtuluş Savaşında Muğla**, İstanbul 1973, s.276. Hatta Mustafa Kemal'in "harp bittikten sonra kundağına yadigar-ı harp levhası yapıştırılarak, harp sonunda iade edilmek üzere her kimde silah varsa 48 saat zarfında derhal teslim etmeleri" emri bir kaç saat içinde yerine getirilmiştir.

⁴⁰ Türkeş, **a.g.e.**, s.189.

müdürleri, heyet-i milliye aza-yı tabiyelerinden olacaktır.⁴¹⁾ Milli Mücadele'de Muğla'yı cephane deposu haline getirmiştir. ⁴² Köyceğiz özellikle Fethiye gibi yakın ilçelerdeki Kuvayı Milliye Komiteleriyle yapılan sıkı işbirliği sonunda mücadele için gerekli silahları sağlayarak gerekli olan cephelere ve düşmanla mücadele edilen yerlere bu silahların ulaşmasında önemli rol oynamıştır.⁴³

23 Eylül 1919 tarihinde yapılan İkinci Nazilli Kongresine katılan Muğla delegeleri arasında Köyceğizli Necmeddin (Aydınalay) Beyi de görmekteyiz. Köyceğiz, Necmeddin Aydınalay'ın kişiliğinde de Millî Aydın Alayında ve Nazilli Heyeti Merkeziyesinde temsil edilir.Bu şahıs Aydın Cephesinde Köyceğiz'in gururu olarak çok önemli başarılarla imza atmıştır.⁴⁴

Milli mücadeleye son derece duyarlı Köyceğiz halkı köylü, kentli, memur, amir, ulema, cahil ayırımı gözetmeden Köyceğiz Kuvayı Millîye Komitesini faaliyete geçirirler.⁴⁵

KUVAYI MİLLİYE KOMİTESİ BAŞKANLARI

1 — Tavashoğlu Hacı Osman Efendi (istifa)

2 — Tahir Ağaoğlu Osman Ağa

Üye: Tavashoğlu Hacı Osman Efendi

Üye: Aşar Başkatibi Tefik Bey (Baykent)

⁴¹ Akça, **a.g.e.**, s.20.

⁴² Asaf Gökbel, **Milli Mücadelede Aydın**, Aydın 1964, s. 372-373.

⁴³ Türkeş, **a.g.e.**, s.196-199,203.

⁴⁴ Türkeş, **a.g.e.**, s.422-424.Köyceğiz'li Necmeddin Bey Kafkas Cephesinden İstanbul'a , oradan Teşkilat-ı Mahsusa Reisi Hüsamettin Bey'in işaret ettiği İzmir'e gelen Teğmen Necmeddin Bey Aydın Ovasında halk hareketini başlatan liderlerin başında gelir.1919 Haziranında Yörük Ali Efe ile beraber Sultanhisar, Malgaç, Köprübaşı baskınlarını gerçekleştirmiş, Kavakalanında Milis Ordusu Tabur Komutanlığı yapmıştır.Nazilli Heyeti Merkeziyesine Köyceğiz delegesi olarak katılan Necmeddin Bey soyadını aldığı Milli Aydın Alay komutanlığına Giritli Zekai Kavur'dan sonra geçer.Aydın cephesinin askeri taktiğini geliştirir, Muğla'nın cephe üzerindeki etkinliğini artırır.Köyceğiz İlçesinin Güneybatı Kuvayı Milliyesinde şerefli temsilciliğini yapan Necmeddin Bey Milis Ordularının Yunan ileri hareketini engellemek için elinden geleni yaparak Milli Mücadelenin Aydın-Nazilli Cephesinde kazanılmasında önemli rol oynamıştır.**M.Özata** : 1.3.1314 tarihinde doğan Necmeddin Aydınalay 27.10.1982 tarihinde Köyceğiz'de ölmüş ve Yeni Mezarlıkta medfundur.

⁴⁵ Türkeş, **a.g.e.**, s.277-278.

Üye: Telgrafçı Selahi Bey (Gültekin)

Üye: Eytam Müdürü Hamdi İlhan

Üye: Reji Memuru Şükrü İlhan

Üye: Sabri Başoğlu

Sekreter: Müstantîk Ahmet Tevfik Efendi

Belediye Başkanı: Arnavut Hamit Ağa

Müftü: Giritli Ali Rıza Efendi

Genel Meclis Üyesî: Ethem Efendi

Milisler Başkanı; Çerkez Cemil Efe

Bir yandan örgütlenen Köyceğiz Kuva-i Millîye'si, diğer yandan da Köyceğiz'de bir zamanlar jandarmalık yapmış olan padişah tarafı Arnavut Yahya, Ödemişli Ahmet gibi hainlerin kurduğu kuvvetlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu isyancılar, her çarpışmada Köyceğizli birkaç vatanseveri öldürmeye başlayınca, Kuva-i Millîyeciler; Demirci Mehmet Efe'nin yanında bulunan Döğüşbelen köyünden Çerkez Cemil Efe'den yardım istemek zorunda kalmışlardı. Cemil Efe kuvvetleriyle Köyceğiz'e gelmiş ve Arnavut Yahya'nın başkanlığındaki vatansızları yok etmeyi bilmiştir. davranmadılar.⁴⁶

⁴⁶ Bu bilgi 8.2.1990 tarihinde Mehmet Halilibeyoğlu ile yapılan görüşmede elde edilmiştir. Uykucu, **a.g.e.**, s.207.

Ünal Türkeş, **a.g.e.** s.279'da aynı olayı şöyle açıklar: Komite işi önce iç çekişmelerden ele alır. Arnavut Yahya ve Ödemişli Ahmet adlarındaki iki Osmanlı Jandarmasının yörede sürdürdükleri Kuvayı İnzibatiyeciyi, yani, Damat Feriççi propagandalar tedbir geciktikçe büyüme belirtileri göstermektedir. Nitekim Çayan köylü Efe de yerli işbirlikçi olarak bu iki olumsuz kişiye katılmış köylere uzanan etki alanı genişlemeye başlamıştır. Kuvayı İnzibatiyeciler içinde en azgın Arnavut Yahyadır. Onu hile ile tuzağa düşürmekten başka çare yoktur. Yoksa kendisi de Arnavut olan Köyceğiz Jandarma Komutanı Piyade Üsteğmen Abdurrahman Bey Yahya'yı korumağa devam edecek, hatta onu gizliden destekliyerek iç huzurun daha bozulmasına neden olacaktır. Köyceğiz Kuvayı Millîyesinin işin çözümüne bulduğu formül şöyledir: Halen Demirci nezdinde bulunan Köyceğiz Milis Güçleri Komutanı Çerkez Cemil Efenin Nazilliden kaçtığı yalanı uydurulacaktır. Cemil Efe Köyceğiz yönüne geledursun, Göl yöresi de Çerkezler Muhtarı Yakup Ağa, Çerkez Cemal Çavuş, Çerkez Rıza Bey, Müzaharet Süvarisi, Yangılı Mehmet Efendi, Kuvayı Millîye Çete başları Salih Karataban ve Yerkesikli Aşçı Şerif ile Çakallık Karakolu Komutanı Köyceğizli Başçavuş Tahir Tosun tarafından tek tek ve Kuvayı Millîye Başkanlığına uzayan müteselsil sorumluluk zinciri halinde güvenlik altına alınacaktır. Tuzak iyi hazırlanmıştır. Haberi duyan Yahya ve çevresi atıp tutmağa başlar. «Bize mazbata yapanların, Nazilliyeye şikayet edenlerin, üstümüze gelecek Kuvayı Millîyecilerin kanlarını sinkaf edeceğiz» yollu açık ve edep dışı tehditlere kadar ileri varırlar. Birgün Köyceğiz Meydanında etrafına topladığı «avanesine» «korkak Cemil firar etmiş, şimdi gelsin bakalım, Yahya kimmiş göstereyim, Padişaha karşı gelmek neymiş bildireyim» derken, ulu çınarlar arasında Çerkez Cemil Efe'nin kahraman görüntüsü belirir. Bu perde, uygulanan planın son devresidir. Artık Yahya ve etrafı Kuvayı Millîyenin sıkı kerpeteni arasındadır. Onların öldürülüp fesat tohumlarının tarladan toplanması, Köyceğiz'in ileriye uzanan yolunda büyük ferahlık yaratır.

Köyceğiz Kuvay-ı Milliyesi içindeki bu iç çekişmeyi bertaraf ettikten sonra Köyceğiz Kaymakamlığına İstanbul'dan bir emirname gelir. Emirnamede Mentеше İttihatçılarından bazılarının yargılanmak üzere İstanbul'a gönderilmeleri, gönderilecekler arasına Köyceğiz İttihat Terakki Murahhası Telgrafçı Selahi (Gültekin) Beyin de katılması istenmektedir. Damat Ferit'in güttüğü sindirme politikasının Köyceğiz'e kadar ulaştığını sezinlemekte geç kalmayan Kaymakamlık ve Kuvayı Millîye Komitesi Selahi Beyi gerçekten Köyceğiz dışına götürür. Fakat bu yer Selahi Beyin ölüm emrini alacağı İstanbul değil canını kurtaracağı Rodos Adasıdır.⁴⁷

Mili Mücadele yıllarında Aydın cephesine silah,cephane ve asker göndererek canla başla çalışan Köyceğiz halkı bir de Dalaman Sahillerini silahla korumak zorunda kalır. Kıyıların savunmasız olduğu düşüncesiyle harekete geçen Etniki Eteryacı Rum korsanlar Dalaman ovasını talan ve yağma için Kapıkargın Sahillerinden Çakallığa sızmak isterler.Fakat Bezkese'nin ve Ortaca'nın yardımlarıyla bu hainler de öldürülerek bu tehlike bertaraf edilmiştir.

⁴⁷ Türkeş, a.g.e., s.279.

Yönetimde ve savunmada iç düzeni böylece sağlayan Köyceğiz Kuvayı Milliyesi için artık hareketini en sessiz köylere kadar ulaştırabilmenin zoru, zahmeti ve engeli kalmamıştır. Halk en ıssız dağ köylerine varana kadar Ankara yönünde şartlandırılırken, diğer yandan Mili Mücadeleye maddi olarak da yardımda bulunmuştur.⁴⁸

Bu nakdi yardımların yanı sıra Aydın cephesine asker⁴⁹ ve cephane gönderilmeye devam edilmiş ve Fethiye, Muğla ve Nazilli Kuvayı Milliye örgütleriyle daha sıkı ilişkiler içine girilmiştir. Fethiye ile silah dayanışması ve Karamanlı, Gölhisar, Çameli hattının güvenliği sağlanmıştır.⁵⁰

Yunan ikmal yollarını kesmek amacıyla Küçük Menderes üzerindeki Uladı ve Toyran köprülerini tahribi için 57.Tümen Komutanlığı Köyceğiz limanından iki mayın getirterek köprüleri yıkmışlardır.⁵¹

Aydın'ın Yunanlılardan geri alınışı esnasında bu cepheye silah ve cephanenin getirilmesi Muğla,Ula,Köyceğiz ve Marmaris'ten Muğla Heyeti Milliyesinin himmetiyle sağlanmıştır.⁵²

⁴⁸ Türkeş, **a.g.e.**, s.280-281.

Liva Merkezine

BELGE

«Muğla Müdafai Vatan Cemiyeti

Heyeti İdare Riyasetine

No:7

Lütfen takdim kılınan irsaliyye mucibince ikiyüzyedibin beşyüzaltmışyedi kuruş memuru Heyeti İdareden Muğlalı Alipekoğlu Bekir Efendiye tevdiyan irsal ve takdim kılınmakla makbuzun irsali

17 Eylül 1335 Köyceğiz Şubesi Reisi namına ETHEM»

⁴⁹ Bu bilgi 8.2.1990 tarihinde Mehmet Halilbeyoğlu ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.

⁵⁰ Türkeş, **a.g.e.**, s.281.

⁵¹ Sıtkı Aydınel, **Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekatı**, Ankara 1993, s. 276.

⁵² Aydınel, **a.g.e.**, s.180.

Bütün bu faaliyetler esnasında Muğla'daki İtalyan İşgal Komutanlığı, Yunan işgallerine karşı Aydın'daki Kuvâ-yı Milliye hareketine destek veren Muğla ve çevre ilçelerdeki Kuvâ-yı Milliye'nin faaliyetlerine hiç karışmıyorlardı.⁵³

4-Köyceğiz İlçesi'nin İtalyan İşgalinden Kurtuluşu

23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da TBMM'nin açılacağı haberi ilan edildi. O gün Muğla'da Şeyh Camii'nde kurulan Cuma Namazı'ndan sonra bütün Muğlalı Hükümet Konağı önünde toplandı. Daha sonra Ankara'dan Mustafa Kemal Paşa'nın 23 Nisan'da Meclisin açılacağına dair gönderdiği telgraf okundu ve halk sevinç gösterisi yaptı.⁵⁴

Ankara'da TBMM'nin açılışından bir gün sonra yani 24 Nisan 1920 tarihinde İtalyanlar Muğla'yı⁵⁵, 26.Nisan1920'de de Köyceğiz'i boşalttı.⁵⁶Böylece her ne kadar Yunanlıların Batı Anadolu'da yaptıkları kanlı işgallere benzemese de sonuçta milli egemenliğimizi ve bağımsızlığımızı tehdit eden İtalyan işgalinden Köyceğiz 26.Nisan.1920 tarihinde kurtulmuş oldu.

Köyceğiz Kazası İtalyan işgalinden kurtulmasından sonra da zaman zaman İtalyan veya Yunan işgali tehlikesiyle karşı karşıya kaldı.Bu nedenle Muğla Mıntıka Komutanlığı Köyceğiz Kazası sahillerini işgallere karşı korumak için tedbir aldı.Bununla ilgi olarak 5 Temmuz 1922'de Muğla Mıntıka Komutanlığından Muğla Mutasarrıflığına Köyceğiz Kazası Dalaman (Çakallık) işgallere karşı korumak için bir askeri bölüğün konuşlandırılması dair karar verildiği konusunda bir şifre çekilmiştir.⁵⁷

⁵³ Akça, a.g.e., s.19.

⁵⁴ Türkeş, a.g.e., s.375.

⁵⁵ Akça, a.g.e., s.24.

⁵⁶ ATASE, KL.917, D.N 11-1.

⁵⁷ ATESE D.108 F.16/ 8.

D) Kore Savaşı'nda Köyceğiz

1950-1953 yılları arasında yaşanan Kore Savaşı'na Türkiye'de katıldı⁵⁸

Köyceğiz ilçesinden Kore savaşına giden gazi listesi aşağıya çıkarılmıştır.⁵⁹

⁵⁸Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Cilt: 1-2, (1914-1995)**, İstanbul, (t.y.), 454-456.

⁵⁹**Köyceğiz Askerlik Şubesi Arşivi.**

Gazi Statüsü	Adı Soyadı	Baba adı	Doğum yeri	Doğum Tarihi	Nüfusa Kayıtlı Olduğu İlçe	Köyü veya Mahallesi
KORE	İSMAİL ERMİŞ	ABDULLAH	YANGI	02/03/1929	KÖYCEĞİZ	YAYLA KY
KORE	MENMET DURAN	MUSTAFA	DEMİRLİ	03/04/1931	KÖYCEĞİZ	TOPARLAR KY
KORE	MEHMET YILDIZ	MEHMET	BAĞYAKA	26/09/1931	KÖYCEĞİZ	DÖĞÜŞBELEN KY
KORE	HALİL AVCI	MEHMET	KAVAKÇALI	06/01/1930	KÖYCEĞİZ	TOPARLAR KY
KORE	CAFER ZENCİ	İSMAİL MESUT	YANGI	01/10/1930	KÖYCEĞİZ	YANGI KY
KORE	OSMAN ÇAPKAN	HALİL	BURDUR	1929	KÖYCEĞİZ	TOPARLAR KY
KORE	NURİ TİLKİ	RECEP	OTMANLAR	05/03/1931	KÖYCEĞİZ	BEYOBASI KY
KORE	NAİL ÜÇYOL	İBRAHİM	ULA	18/04/1929	KÖYCEĞİZ	DÖĞÜŞBELEN KY
KORE	HÜSEYİN GÜVEN	ARİF	KÜRKÇÜLER	01/03/1930	KÖYCEĞİZ	TOPARLAR KY
KORE	HASAN ZEKMEN	MUSTAFA	KARABÖRTLEN	01/01/1929	KÖYCEĞİZ	YANGI KY
KORE	MEHMET ŞAHİN	MAHMUT	AZİZİYE	1314	KÖYCEĞİZ	TOPARLAR KY
KORE	ABDURRAHMAN MUTLU	İBRAHİM	GÜLPINAR	10/01/1929	KÖYCEĞİZ	YENİ MH
KORE	ALİ KABA	MEHMET	KARGINKÜRÜ	01/01/1929	DALAMAN	KAPUKARGIN
KORE	RAMAZAN KOYUN	Ö.SÜLEYMAN	KARAÇALI	01/04/1932	ORTACA	MERKEZ
KORE	NECMETTİN AYDINALAY	AHMET TEVFİK	TRABZON	1314	KÖYCEĞİZ	GÜLPINAR MH
KORE	ARİF KARGILI	OSMAN	ELCİK	17/04/1929	DALAMAN	ELCİK KY
KORE	FEVZİ PARLAK	ABDULLAH	ÇAYHİSAR	02/03/1929	KÖYCEĞİZ	BEYOBASI KY
KORE	HASAN BELGRAT	OSMAN	BEYOBASI	01/06/1932	KÖYCEĞİZ	BEYOBASI KY.
KORE	AHMET TURHAN	İLYAS	MASIT	02.05.1928	KÖYCEĞİZ	DALAMAN KY.
KORE	HAMDİ YILMAZ	ALİ	ELCİK	1932	DALAMAN	ELCİK KY
KORE	ALİ YAŞAR	FAZLI	GÜRLEYK	02/09/1932	DALAMAN	GÜRLEYK KY
KORE	RAMAZAN KAPLAN	YAKUP	GÜRLEYK	07/02/1931	DALAMAN	BOZBEL KY
KORE	AHMAT AKKUŞ	MUSTAFA	BEKÇİLER	01/02/1931	DALAMAN	MERKEZ MH
KORE	DURMUŞ KÖKLÜ	ABDULLAH	DALYAN	1928	ORTACA	DALYAN
KORE	HÜSEYİN KARAŞAHİN	ÖMER	BEZKESE	01/04/1932	ORTACA	MERKEZ
KORE	HASAN DOĞU	HÜSEYİN	AYDIN	1930	ORTACA	GÖLBAŞI KY
KORE	HASAN ATAKAN	OSMAN	TEPEARASI	1929	ORTACA	ESKİKÖY KY
KORE	SÜREYYA ÇAKIROĞLU	SAMİ	BEYOBASI	25/05/1932	ORTACA	MERKEZ
KORE	İBRAHİM TOZLU	ALİ	AÇIK	01/01/1932	ORTACA	SARIGERME
KORE	İBRAHİM YAVAŞ	ALİ	SOĞUKDERE	01/06/1929	ORTACA	KEMALİYE
KORE	HASAN ÇAKIR	SÜLEYMAN	AKÇATAŞ	01/01/1930	ORTACA	MERKEZ
KORE	İSMAİL YILDIRIM	VELİ	EKŞİLİYURT	08/03/1932	ORTACA	MERKEZ
KORE	İBRAHİM GÜNCÜL	ABDULLAH	KARAMAN	13/04/1930	ORTACA	ESKİKÖY KY
KORE	ALİ TOPÇU	MEHMET	KÖYCEĞİZ	28/02/1931	ORTACA	KEMALİYE KY
KORE	MEHMET KOCAÖZ	DURMUŞ	DALYAN	10/03/1931	ORTACA	DALYAN
KORE	KAMİL BULUT	ALİ	KUZLUK	10/03/1929	KÖYCEĞİZ	YENİ MH

I. BÖLÜM

KÖYCEĞİZ'İN İDARİ YAPISI VE NÜFUS

A-İdari Yapı

1-Osmanlı Dönemi

XIII. yüzyıl Anadolu'sunun siyasal ve sosyal şartları sonucu kurulan Osmanlı Devleti, kendisi ile aynı şartlar sonucu kurulan Batı Anadolu beyliklerini, XIV. ve XV. yüzyıllarda uyguladığı akılcı siyasetler sonucunda idaresi altına almayı başarmıştır.¹

Menteşeoğulları Beyliği Yıldırım Bâyezid döneminde Osmanlı topraklarına katılmıştır. Fakat Yıldırım Bâyezid'in 1402 yılındaki Ankara Savaşı'nda Timur'a yenilmesi neticesinde diğer Batı Anadolu beyliklerine yaptığı gibi Timur, Menteseoğulları'na da, beyliklerini tekrar kurma iznini vermiştir. I. Mehmed devrinde, beyliklerle mücadele edilmesine rağmen, Menteseoğulları ve diğer beyliklerin Osmanlı Devleti tarafından tam olarak otorite altına alınması ancak II. Mehmet döneminde olmuştur. Bu tarihten sonra kesin olarak Osmanlı topraklarına katılan Mentese Bölgesi bu tarihten sonra merkezi Ankara'dan Kütahya'ya getirilen Anadolu Beylerbeyi'ne bağlı bir sancak olarak yönetilmeye başlandı. II. Mehmet döneminde, daha önce Gelibolu Sancak Bey'i ve amiral iken daha sonra gözden düşen Yunus Bey'i burada vali olarak görüyoruz.²

1478-1479'da Mentese Sancağı Şehzâde Cem Sultan'a verildi. II. Bâyezid devrinde Mentese Sancağı; Pürnaz, Çine, Milas, Peçin, Bozüyük, Muğla, Tavas ve Köyceğiz olmak üzere 8 büyük kazaya ayrıldı ve sancak beyi olarak da II. Bâyezid'in oğlu Alemşah atandı. Yavuz Sultan Selim döneminde Sinan Bey Mentese

¹ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası**, İstanbul 2001, s.32.

² Bayram Akça, **Sosyal-Siyasal Ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Ankara 2002, s. 26.

Sancak Beyi oldu. Sinan Bey burada sancak beyi iken vefat etti ve Ula'da adına yaptırılan türbeye gömüldü.³

Köyceğiz XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti idari yapısı içinde Mentеше Sancağı'nın kazası durumundaydı. II. Bayezid döneminde kaza dahilinde 15 köy, 18 tir, 5 cemaat ve 1 mezra bulunmaktadır. 1530 yılında Köyceğiz toprak idaresi bakımından has (Hassaha-i Cezair-i Midillü ve Rodos) ve Tımarha-i Zuama ve Merdan olmak üzere ikiye ayrılmış ve kazaya tabii olarak 17 köy, 1 Kasaba, 2 mezra', 43 cemaat kaydedilmiştir. 1532-1533 yıllarında Köyceğiz Kazasına tabii olarak kaydedilen cemaat bulunmamaktadır. 1583 yılında Köyceğiz Kazasına tabii olarak 18 köy, 1 kasaba, 2 mezra', 19 cemaat ve 14 tir kaydedilmiştir.⁴

Köyceğiz Kazası'nın Tahrirelere Göre Genel Durumu

	İL Bayezid	1530	1583
Köy	15	17	18
Kasaba		1	1
Cemaat	5	43	19
Tir	18	-	14
Mezra	1	2	2
Hane	2930	3112	-
Çift	665	-	52
Nim	1108	-	315
Bennak	842	-	1610
Kara	1005	1311	1546
Mücerred	-	202	-
Muaf	-	36	91

³ Ekrem Uykucu, **İlçeleriyle Birlikte Muğla Tarihi**, İstanbul 1983, s.71-72.

⁴ Muhammed Yazıcı, **XVI. Yüzyılda Batı Anadolu Bölgesi'nde (Muğla, İzmir, Aydın, Denizli), Türkmen Yerleşimi Ve Demografik Dağılımı**, T.C. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla 2002, s.43-44.

1583 yılında kaydedilen muaf zümrenin dağılımı.

Muhassıl	13
Hatib	2
Zaviyedar	3
Statüsü belirtilmeyen	67
Kötürüm	1
A'ma	1
An-bölük-ü gulam-ı şahı	1
Fakirü'l-hal	1
Pir-i Fani	1
Pir-i natuvan	1

18.Yüzyılın ilk yarısında (1700-1740) Menteşe Sancağı, Paşa Sancağı'nın Kütahya olduğu Anadolu Eyaletine bağlı idi. 18.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Menteşe Sancağı Arpalık olarak verilmeye başlandı. Bunun üzerine Menteşe Sancağı Sancak Beyi adına adamı olan Mütesellimler tarafından yönetilmeye başlandı.⁵

1777-1787 yılları arasında Menteşe Sancağı'nın kazaları şunlardı: Madun, Subice, Mandaca, Yalı, Saruluz, Berbaz, Peçin(Milas), Kerem, Felekan, Muğla, Üzümlü, Uğraş., Kerayış, Çine, Şahin, Mesuli, Kupuzlu, Tamla, Mandalyan, Bakılı, Yerkeseği , Eskihisar, On, Datya, Eşme, Döğer, Tavas, Bakı, Ula, Bozüyük, Gökabad, Balat, Karaova Maa Bodrum, Perakende-i Aydın, Menteşe, Meğri ve Köyceğiz.⁶

1867'de Vilayet Nizamnamesine göre Menteşe sancağının sekiz kazası: Muğla- Merkez Kaza, Bozüyük, Milas (Peçin), Bodrum, Datya (Datça) Meğri (Fethiye), Tavas ve Köyceğiz idi.⁷

1877 Devlet Salnamesine göre Menteşe Sancağının kaza sayısı 8'den 4'e inmiştir.Bu kazalar: Muğla Merkez Kaza, Marmaris, Tavas ve Köyceğiz'dir.⁸

⁵ Akça, a.g.e., s.26.

⁶ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5867.

⁷ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5868.

⁸ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5868.

Belediye örgütü 1882 tarihinde kurulmuştur.⁹

Yıllar	Köyceğiz Kazası		
	Merkez Kazanın Köy Sayısı	Nahiye(Dalyan)	Nahiye'nin Köy Sayısı
1307(M.1891-1892) ¹⁰	69	1	31
1311(M.1895-1896) ¹¹	61	1	31
1312(M.1896-1897) ¹²	61	1	31
1315(M.1899-1900) ¹³	62	1	31
1316(M.1900-1901) ¹⁴	62	1	31
1320(M.1904-1905) ¹⁵	62	1	31
1321(M.1905-1906) ¹⁶	61	1	31
1323(M.1907-1908) ¹⁷	61	1	31
1326(M.1910-1911) ¹⁸	61	1	31

⁹ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.92.

¹⁰ 1307 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹¹ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹² 1312 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹³ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁴ 1316 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁵ 1320 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁶ 1321 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁷ 1323 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁸ 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi 1889-1908 yılları arasında Köyceğiz'e bağlı nahiye ve köylerin sayıları ile Dalyan Nahiyesine bağlı köylerin sayılarında kayda değer bir artış veya azalış görülmemektedir. Bu da bize o dönemde idari yapıda herhangi bir değişiklik olmadığını göstermektedir.

1314 (M.1898-1899) ¹⁹ tarihli Aydın Vilayet Salnamesine göre Köyceğiz'e bağlı olarak aşağıdaki köyler zikredilmektedir:

Elmacık, Otmanlar, Akçataş, Okçular, Ortaca, Eskere, İslam Kerim ma'a Ali Beğ, Uzbaşı, Uzunoluk, Eğrekli, Belevi, Bezkite, Yankı, Birunca, Perakende, Tepe arası, Timurlu, Tahtacı, Cumalı, Çökmüş Hacı hızar, Çörekardı, Çakallık, Çapan, Çaylı, Hamit, Dalyan, Değne, Döğüşbelen, Sarayyıkığı, Sultaniye, Şerler, Sofular, Sofular Dalaman, Dalaman Gündeşli, Osmaniye, Aziziye, Kızılkaya, Karaçam, Karaçalı, Karaman, Kalminkos, Kulak, Kabaklar, Kızılyurt, Kargın, Koru, Kapukargın, Karatonlar, Kor, Köyceğiz Gündeşli, Kerte, Köyceğiz Gürlek, Kürekciler Köyceğiz, Sofular, Mergenli, Çaylı nam-ı diğer Ekşili Yurt

1315 (M.1899-1900) ²⁰ tarihli Aydın Vilayet Salnamesine göre Köyceğiz'e bağlı olarak aşağıdaki köyler zikredilmektedir:

Elcik, Otmanlar, Akçataş, Okçular, Ortaca, Eskere, Belevi, Bezkese (yerkenise)???, Mergenli, Perakende-i osmani, Tepe deresi, Timurlu, Tahtacı, Cökmen, Çay hisar, Cumaalanı, Dalyan, Deyne, Söğüt, Sarayyanı, Trlr, Aziziye, Karaçam, Karaçalı, Karaman, Kalınkoz, Tulak, Kabaklar, Kızılyurt, Karginkürü, Kırkargış kürü, Köyceğiz, Güneşli, Köyceğiz, Kerte, Gürleğik, Dikenli, Blfn??? Sultaniyehamit, Döğüşbelen, Üzbaşı? Sofular, Köyceğiz Çömen, Dalaman, Dalaman Güzenli, Karadonlar, İslam gereme ma'a Ali Bey, Çörükardı, Çakallık, Körkeçiler, Çıyan, Uzun ulak, Çaplı, Yürünce.

¹⁹ 1314 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

²⁰ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

Osmanlı Devleti zamanında çıkarılmış olan 1326 (M.1910-1911)²¹ tarihli son Aydın Vilayet Salnamesine göre ise Köyceğiz'e bağlı olarak aşağıdaki köyler zikredilmektedir:

Elcik, Otmanlar, İnce Taş, Okçular, Ortaca, Eskere, Bedavi, Bezkise, Yakan, ? Osman, Tepe Deresi, Temurlu, Tahtacı, Cökmen, Çayhisar, Cumalı, Dalyan, Değne, Söğüd, Saray, Şerler, Aziziye, Kızıl Yaka, Karaçam, Kara çalı, Karaman, Kalın koz, Kulak, Kabaklar, KızılYurd, Kargın, Koru, Gündaşlı, Köyceğiz, Kerne, Güllük,Merkenli, Yakı.

2-Cumhuriyet Dönemi

20 Nisan 1921 tarihinde Sancaklar kaldırılarak yerine Vilayet Teşkilatı'nın kurulması üzerine Mentеше (Muğla) Sancağı Aydın Vilayeti'nden ayrılarak bağımsız bir vilayet oldu.²² Bunun üzerine Köyceğiz, Muğla Vilayeti'ne bağlı bir kaza (ilçe) haline geldi.²³

1925-1926 tarihlerinde Köyceğiz Kazası'nın idari yapılanması, sözü geçen yıllara ait Devlet Salnâmesi'ne göre aşağıdaki gibidir:²⁴

Kaymakam: Vasıf Bey

Mahkeme-i mutandık: Bekir Sıtkı Bey

Mal Müdür: Fehmi Bey

Sulh Hakimi: -

Müftü: Mehmet Hilmi Bey

Mahkeme-i Asliye Reisi: Ali Rıza Bey

Mahkeme-i Cinayet müdde-i umumisi: Suphi Bey

Mahkeme-i müdde-i umumisi: Ferid Bey

Mahkeme 'azası: -

²¹ 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

²² Sadık Artukmaç, "Bizde Vilayet İdaresinin Tarihçesi", **İller ve Belediyeler Dergisi**, Yıl:16, Sayı: 142, Ankara, Haziran 1960, s.24.

²³ 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

²⁴ 1925-1926 Devlet Salnâmesi.

Mahkeme ‘azası Yusuf Ziya Bey
 Mahkeme mülazımı: Receb Sıdkı Bey
 Mahkeme-i ‘aza Mülazımı Süleyman Bey
 Mahkeme-i ‘aza Mülazımı: -

1926-1927 tarihlerinde Köyceğiz Kazası'nın idari yapılanması aşağıdaki gibidir:²⁵

Kaymakam: Vasıf Bey
 Mal Müdür: Fehmi Bey
 Mahkeme-i Asliye Reisi: Mehmed Asaf Bey
 Mahkeme-i Müdde-i Umumi : İsmail Suphi Bey
 Mahkeme-i Müdde-i Umumi Mu'avini: -
 Mahkeme ‘azası: Hamid Haydar Bey
 Mahkeme ‘azası: Yusuf Ziya Bey
 Mahkeme ‘azası Mülazımı: Ziyaeddin Bey
 Mahkeme ‘azası:Şevki Bey
 Mustandık: Bekir Sıtkı Bey

1927-1928 tarihlerinde ki Milas kazasının idari yapılanması ise şu şekildedir:²⁶

Kaymakam: Vasıf Bey
 Mal Müdür: Fehmi Bey
 Müftü: -
 Mahkeme-i Asliye Reisi: Mehmed Asaf Bey
 Mahkeme-i Müdde-i Umumi : Reşad Bey
 Mahkeme-i Müdde-i Umumi Mu'avini: Sadık Bey
 Aza: Hamid Beşir Bey
 Aza: Abdi Bey

²⁵ 1926-1927 Devlet Salnâmesi, s.1136.

²⁶ 1927-1928 Devlet Salnâmesi, s.1251.

Aza Mülazımı: Ziya Bey
 Mustandık: Mehmed Emin Bey
 Hükümet-i tabi'i: İsmail Naşid Bey

22.12.1931 tarihli Başbakanlık kararnamesi ile Köyceğiz kazasına bağlı Karaman nahiyesinin 16 köyü ile birlikte Köyceğiz kazasından ayrılarak Denizli vilayeti Acıpayam kazasına ilhakı kararı alındı. Karaman Nahiyesine bağlı köylerin isim listesi şöyledir:

Cumayani(NahiyeMerkezi),Belevi,İmamlar,Cumaalanı,Kızılyaka,Yakubiye, ArıMezrası,Masıt,Kalınkoz,Kulak,Değne,Yusufiye,Hüsnüye,Kabaklar,Emecik,Sofular.²⁷

17.Nisan.1934 tarihli Başbakanlık kararnamesi ile Köyceğiz kazasına bağlı Eskire, Uzunoluk, Geriçam köyleri gerek halkın dileği ve gerek iktisadî bağların mevcudiyetinden dolayı bu kazadan ayrılarak vilayet merkez kazasına bağlanmalarının daha iyi ve faydalı olacağı düşünülerek Muğla Merkez kazaya bağlanmışlardır.²⁸

8 Ekim.1942 tarihli Başbakanlık kararnamesi ile Dalaman nahiyesine bağlı; Çakallık, Eskiköy, İslamkerim, Akçataş, Kapukargın, Çürükardı, Fevziye, Söğüt, Kızılyurt, Karadonlar köyleri muhtarlıklarının lağvedilerek Dalaman nahiyesinin halen merkezi olan Çakallık köyünden kaldırılarak Muğla-Fethiye şosesi üzerinde, nakil vasıtalarının durak mahalli olan ve kısa bir köy şosesi ile de Köyceğiz'in vapur uğrağı Dalyan iskelesi ile irtibat peyda eden ve Dalaman çayı ile Oluklu dereden alacağı su ile arazileri sulanabilen, içilecek memba suları da bulunan ve kışın gidiş geliş hiç bir engel olmayan Ortaca(Terzialiler) köyüne naklolunması ve nahiye adının Ortaca²⁹ nahiyesine çevrilmesi kararı verildi.³⁰

²⁷ B.C.A. 030 11 1 67 35 11.

²⁸ B.C.A. 030 11 1 85 9 13.

²⁹ Cumhuriyetimizin 80. Yılında Muğla, Muğla Valiliği, s.57.Fethiye-Muğla karayolunun ortasında bulunmasından dolayı bu ad verilmiştir.

³⁰ B.C.A.030 11 1 157 32 10.

1960'lı yılların başından itibaren toplum kalkınması yönünden pilot bölge olarak seçilen Köyceğiz ilçesinin, 1965'deki idari dağılımı şöyleydi. Kaza merkezinde iki mahallesi ve merkeze bağlı 26 köy, bir bucak (Ortaca) ve Ortaca Bucağına bağlı 18 köy olmak üzere toplam 44 köy ,iki mahalleden müteşekkildir.³¹

KÖYCEĞİZ-ORTACA BUCAĞI'NA BAĞLI KÖYLER VE HANE SAYILARI

Sıra No	Köyün Adı	Hane Sayısı
1	Ortaca(B.M.)	790
2	Akıncı	198
3	Bezkese	201
4	Ekşiliyurt	71
5	Fevziye	132
6	Gür	101
7	Gölbaşı	65
8	Karaçalı	436
9	Karadonlar	54
10	Kargınkürü	84
11	Kapıkargın	243
12	Kızılkaya	160
13	Kızılyurt	154
14	Mergenli	145
15	Osmabiye	58
16	Sabunlu	60
17	Şerefiler	108
18	Yeşilyurt	143
	Toplam	3203

³¹ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.92.

KÖYCEĞİZ'E BAĞLI KÖYLER VE HANE SAYILARI

Sıra No	Köyün Adı	Hane Sayısı
1.	Beyobası	263
2.	Çandır	66
3.	Çayhisar	471
4.	Çöğmen	137
5.	Dalyan	393
6.	Demirli	119
7.	Döğüşbelen	210
8.	Elcik	203
9.	Eskiköy	124
10.	Gökbel	69
11.	Gürlek	223
12.	Hamit	144
13.	Karaçam	86
14.	Kavacık	72
15.	Kemaliye	75
16.	Köyceğiz köy	235
17.	Kürkçüler	56
18.	Narlı	125
19.	Okçular	133
20.	Otmanlar	151
21.	Sultaniye	38
22.	Tepearası	116
23.	Toparlar	253
24.	Yangı	236
25.	Zaferler	65
26.	Zeytinalanı	181
	Toplam	4274

KÖYCEĞİZ MERKEZ KAZADAKİ MAHALLELER VE HANE SAYILARI (1965)

Mahalle Adı	Hane Sayısı
Gülpınar	463
Ulucami	160
Toplam	623

Köyceğiz Merkez kazada 1882’de, ilçeye bağlı Ortaca Nahiyesinde 1960’da,³² Dalaman Beldesinde 1967’de,³³ Dalyan’da ise 1969’da, belediye örgütü kurulmuştur.³⁴

B-Nüfus

1-Osmanlı Dönemi

1831 Nüfus sayımında Menteşe livasının toplam Müslüman erkek nüfusu 40.008 olarak verilmektedir. Bu nüfus sayımına göre; Köyceğiz, Menteşe Sancağı’nda Milas (5.104) ve Subice(3.373) den sonra 3.343 adet nüfusıyla üçüncü sırada yer almaktaydı.³⁵

1307 (M.1891-1892) tarihinden 1326 (1911-1912) yılları arasında Aydın Vilayet Salnâmeleri’ne göre , Köyceğiz Kazası’nın nüfusu aşağıdaki tabloda verildiği gibidir:

³² **Cumhuriyetimizin 80. Yılında Muğla**, Muğla Valiliği, s.57.1987 yılında Köyceğiz İlçesinden ayrılarak 3392 sayılı kanunla ilçe statüsünü kazanmıştır.

³³ **Cumhuriyetimizin 80. Yılında Muğla**, Muğla Valiliği, s.40. Köyceğiz ilçesine bağlı Atakent ve Dalaman beldelerinin birleşmesiyle tek bir belediye olan Dalaman, Milli Güvenlik Konseyince kabul edilen 2963 sayılı kanunun 29.11.1983 gün ve 18237 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmasıyla İlçe haline gelmiş ve Köyceğiz’den ayrılmıştır.

³⁴ **1973 Muğla İl Yıllığı**, İzmir 1973, s.360-361.

³⁵ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5868.

Yıllar	Köyceğiz Kazası Müslüman Nüfusu			Köyceğiz Kazası Gayr-i Müslim Nüfusu			Köyceğiz Kazası Toplam Nüfusu		
	K	E	T	K	E	T	K	E	T
1307(M.1891- 1892) ³⁶	1046 6	1057 5	2105 1	13 7	150	287	1060 3	1074 5	2134 8
1311(M.1895 -896) ³⁷	9181	9118	1829 9	14 0	190	330	9321	9308	1862 9
1312(M.1896 -897) ³⁸	8261	9191	1735 1	13 5	121	256	8396	9312	1770 8
1314(M.1898 -899) ³⁹	8411	9496	1759 1	14 8	157	305	8559	9653	1821 2
1315(M.1899 -900) ⁴⁰	8335	9505	1784 0	16 7	198	365	8502	9703	1820 5
1316(M.1900 -901) ⁴¹	8683	9676	1835 9	15 0	171	321	8833	9752	1868 0
1317(M.1901 -902) ⁴²	8791	9824	1861 5	15 1	174	325	9122	9998	1894 0
1319(M.1903 -904) ⁴³	8791	9824	1861 5	15 1	174	325	9122	9998	1894 0
1326(M.1910 -911) ⁴⁴	1150 0	1068 2	2168 7	93 8	124 9	218 7	1194 3	1193 1	2387 4

³⁶ 1307 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

³⁷ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

³⁸ 1312 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

³⁹ 1314 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴⁰ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴¹ 1316 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴² 1317 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴³ 1319 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴⁴ 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

Yıllar	Rum			Bulgar			Musevi			Ecnebi			Yabancı		
	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T
1311(M.1895-1896) ⁴⁵	117	97	214	12	57	69	7	26	33	4	10	14			
1312(M.1896-1897) ⁴⁶	131	111	242							4	10	14			
1314(M.1898-1899) ⁴⁷	132	109	241	3	4	7				1	2	3	12	42	54
1315(M.1899-1900) ⁴⁸	135	111	246				12	42	54	1	2	3	19	43	62
1316(M.1900-1901) ⁴⁹	126	114	230				12	42	54				12	20	32
1317(M.1901-1902) ⁵⁰	127	110	237				12	42	54				12	24	36
1319(M.1903-1904) ⁵¹	127	110	237				12	42	54				12	24	36
1326(M.1910-1911) ⁵²	147	163	310				42	70	112				749	1016	1765

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı gibi 1889-1908 yılları arasında Köyceğiz Kazasında çoğunluğu Müslüman Türk olmak üzere Rum, Bulgar, Musevi ve diğer ırk ve dinden insanlar yaşamaktaydı.

Yukarıdaki tabloya göre 1889 yılında Köyceğiz Kazasında 21.051 Müslüman nüfus bulunurken bu sayı 1894 yılında 17.351'e düşmüştür. 1894-1897 yılları arasında

⁴⁵ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴⁶ 1312 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴⁷ 1314 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴⁸ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁴⁹ 1316 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁵⁰ 1317 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁵¹ 1319 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁵² 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

muhtemelen Türk-Yunan Savaşı nedeniyle 17.000 civarında kalan bu nüfus 1900 yılından itibaren tekrar artmaya başlamıştır.

1889-1908 yılları arasında Köyceğiz kazasında ortalama 240 civarında bir Rum nüfus vardı ve bu sayı çok fazla bir değişime uğramadı.

Aynı tarihler arasında Köyceğiz Kazasında ortalama 60 Bulgar, 40 Musevi, ve 50 diğer ırk ve dinden insan yaşamaktaydı.

2-Cumhuriyet Dönemi

1927 yılında Muğla iline bağlı altı ilçeden biri olan Köyceğiz, Marmaris ve Bodrum'dan fazla Muğla Merkez ilçe,Fethiye ve Milas'tan az sayıda nüfusa sahipti.⁵³

1926-1927 tarihli Devlet Salnâmesine göre, kazanın toplam nüfusu 22.740'dır. Kaza dahilinde bu tarihte 578 doğum, 299 ölüm, 522 nikah,50 boşanma söz konusudur.⁵⁴

1927-1928 tarihli Devlet Salnâmesine göre Köyceğiz kazasının genel nüfusu 10.962'si erkek ve 13.366'sı kadın olmak üzere toplam 23.328'dir. Kaza dahilinde bu tarihte 262'si erkek, 273'ü kız olmak üzere toplam 535 doğum olmuştur. Yine 129 erkek, 112 kadın olmak üzere 241 ölüm, 29 boşanma vakası gerçekleşmiştir. 123 bakir, 81 dul mevcuttur.⁵⁵

⁵³ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1, s.79.

⁵⁴ 1926-1927 Devlet Salnâmesi, s. 1132.

⁵⁵ 1927-1928 Devlet Salnâmesi, s. 1248.

1927 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUN DOĞUM YERLERİNE GÖRE DAĞILIMI⁵⁶		
Doğum Yerleri	E	K
Türkiye	10711	12067
Mısır	76	8
Sair Afrika-Asya Memleketleri	18	7
Almanya	1	-
İngiltere	33	-
Avusturya	1	-
Bulgaristan	-	1
İtalya	2	-
Rusya	1	19
Meçhul	4	3

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı gibi 1927 yılında Köyceğiz Kazası'nda Türkiye dışında Mısır,Değişik ülkesi,Almanya,İngiltere,Avusturya,Bulgaristan,İtalya ve Rusya doğumlu insanlar yaşamaktaydı.Burada İngiliz vatandaşının fazla olması muhtemelen Köyceğiz Krom ve manganez madenlerini İngiliz şirketlerinin işletmesinden kaynaklanmaktadır.

1927 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUNUN GENEL DURUMU⁵⁷	
Erkek Nüfus	10847
Kadın Nüfus	12105
Toplam Nüfus	22952
Yüzölçümü	2520
Nüfus Yoğunluğu	9.1
Yerleşim Yeri Sayısı	70

⁵⁶ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1, s.79.

⁵⁷ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1, s.XIV.

1927 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUNUN MEDENİ HAL VE YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI⁵⁸			
	Cinsiyet	E	K
	Genel Nüfus	10847	12105
	Bekar	6407	5175
	Evli	4216	4554
	Dul	184	2243
	Boş	34	129
	Meçhul	6	4
	1 Yaşından Küçük	615	479
	1-2 Yaş	988	862
	3-6 Yaş	1073	995
	7-12 Yaş	1253	990
	13-19 Yaş	2118	1963
	20-45 Yaş	3677	5082
	46-60 Yaş	780	1226
	61-70 Yaş	246	310
	71 Üstü Yaş	92	179
	Yaşı Meçhul	5	19

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığına göre 1927 yılında Köyceğiz Kazası'nda ortalama ömür 70 yaş idi. Ayrıca Köyceğiz Kazası'ndaki insanların büyük bir kısmını genç nüfus oluşturmaktaydı.

⁵⁸ T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1, s.12.

1927 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUN MESLEKLER İTİBARI İLE DAĞILIMI⁵⁹		
	E	K
Zirai	5570	4449
Sınai	149	11
Ticari	365	11
Serbest	43	3
Memur	56	-
Hakim	12	-
Ordu	70	-
PTT	8	-
Muhtelif	228	15
Meslekleri Bilinmeyenler	4,3	7,6
Genel Toplam	6501	4489

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi kazada yaşayanların büyük kısmı tarım faaliyetiyle geçiniyordu. Bunun yanımda önemli geçim alanları sınai, ticaret, serbest meslek ve memuriyet idi.

1927 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUN DİNLER İTİBARI İLE DAĞILIMI⁶⁰		
Mensup Olduğu Dinin Adı	E	K
İslam	10808	12103
Katolik	10	-
Protestan	27	-
Ortodoks	1	1
Ermeni	-	-
Hıristiyan	-	1
Musevi	1	-
Sair Dinler	-	-
Dinsizler ve Dini Bilinmeyenler	-	-

⁵⁹ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1, s.26.

⁶⁰ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1, s.40.

Tablodan anlaşılacağı üzere 1927 yılında İslam, Hıristiyan (Katolik, Ortodoks, Protestan) ve Musevi dinine mensup insanlar yaşamaktaydı. Ancak bunların büyük kısmı Müslümandı.

1927 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUNUN ÖZÜR DURUMU İTİBARI İLE DAĞILIMI⁶¹		
Durumu	E	K
Sağlam	10669	12042
Kör	14	6
Sağır	10	6
Topal	52	24
Çolak	26	6
Kambur	-	-

1927 yılında Köyceğizde en fazla görülen özür grubu topallık ve çolaklıktır. Kanaatimizce bu tür özürlerin meydana gelmesi genellikle zirai alanda çalışan nüfus sayısının fazla olmasından zira bu alanda meydana gelen iş kazalarının olması ve sağlık hizmetlerinin yeterli düzeyde bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu özür gruplarından sonra ise körlük ve sağırlık özü halk arasında görülmektedir.

⁶¹ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1, s.40.

1927 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUN ANA DİLLERİ İTİBARI İLE DAĞILIMI ⁶²		
Konuştugu Ana Dilin Adı	E	K
Türkçe	10727	12099
Rumca	13	-
İtalyanca	2	-
İngilizce	33	-
Arapça	59	4
Kürtçe	9	-
Arnavutca	1	-
Bulgarca	-	1

Yukarıdaki tabloda belirtildiği gibi 1927 yılında Köyceğiz Kazası'nda Türkçe,Rumca,İtalyanca,İngilizce ve Arapça konuşulmaktaydı.Bu dillerden en fazla hakim unsurun dili olan Türkçe konuşulurken muhtemelen bölgedeki madenleri işleten İngilizler İngilizce,Dalaman (Çakallık) da buluna Hidiv Abbas Paşa'nın çiftliğinde çalışan Afrika kökenli işçiler Arapça ve bölgede az sayıda yaşayan Rumlar da Rumca konuşmaktaydı.

1935 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUNUN GENEL DURUMU ⁶³											
YIL	MERKEZ			BUCAK VE KÖYLER			TOPLAM			Y.Ö	YOĞ.
	K	E	T	K	E	T	K	E	T		
1935	623	585	120	764	743	15079	8263	8024	1628	252	6
			8	0	9				7	0	

1927 yılı nüfus sayımına göre 22.952 olan Köyceğiz nüfusu 1935 yılında 16.287'ye düşmüştür. Bu azalmanın tabiki en büyük nedeni 22.12.1931 tarihli Başbakanlık kararı ile Köyceğiz kazasına bağlı Karaman nahiyesinin 16 köyü

⁶² T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Teşrin-i Evvel 1927, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül: 1, s.54.

⁶³ T.C Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Genel Nüfus Sayımı, 20 İkteşrin 1935, Cilt:43, s.55.

ile birlikte Köyceğiz kazasından ayrılarak Denizli vilayeti Acıpayam kazasına ilhaki⁶⁴ ve 17.Nisan.1934 tarihli Başbakanlık kararname ile Köyceğiz kazasına bağlı Eskire, Uzunoluk, Geriçam köylerinin Köyceğiz Kazasından ayrılarak vilayet merkez kazasına bağlanmalarıdır.⁶⁵

1935 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUNUN ÖZÜR DURUMU İTİBARI İLE DAĞILIMI⁶⁶			
Durumu	E	K	T
Sağlam	7244	7535	14779
Kör	16	17	33
Bir Kolu Çolak	51	11	62
İki Kolu Çolak	2	4	6
Bir Ayağı Topal	86	36	122
İki Atağı Topal	4	7	11
Sağır	25	10	35
Kambur	9	6	15
Kötürüm	6	8	14
Birden Fazla Sakatlığı Olanlar	5	6	11
Diğer Sakatlıklar	1	-	1
Sakat Olan Nüfusun Toplam Sayısı	195	105	300
Nüfusun Geneline Göre Sağlam Nüfusun Oranı	97.4	98.6	98.0
Nüfusun Geneline Göre Sakat Nüfusun Oranı	2.6	1.4	2.0

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi 1935 yılında da Köyceğiz’de en fazla görülen özür grubu topallık ve çolaklıktır. Demek ki nüfusun büyük çoğunluğu yine zirai alanda çalışmakta ve bu alanda meydana gelen iş kazalarına yine engel olunamamaktadır.Kanaatimizce bunun nedeni halkın eğitim düzeyinin çok düşük olmasıdır. Cumhuriyetimizin ilk yıllarında Türkiye genelinde sağlık alanında büyük atılımlar yapılmak da ise de Köyceğiz ilçesinde sağlık hizmetleri henüz yeterli

⁶⁴ B.C.A. 030 11 1 67 35 11.

⁶⁵ B.C.A. 030 11 1 85 9 13.

⁶⁶ T.C Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Genel Nüfus Sayımı, 20 İlkteşrin 1935, Cilt:43, s.53.

düzyeyde bulunmamaktadır. Bu özür gruplarından sonra ise körlük ve sağırılık özrü ise yine halk arasında en çok görülen özür grubudur.

1935 YILI KÖYCEĞİZ NÜFUSUNUN OKUR YAZAR DURUMU İTİBARI İLE DAĞILIMI⁶⁷						
	Kaza Merkezi			Nahiye ve Köyler		
	E	K	T	E	K	T
Cinsiyet						
Okuma Yazma Bilen	278	155	433	1024	147	1171
Yalnız Okuma Bilen	-	1	1	20	5	15
Okuma ve Yazma Bilmeyen	307	467	774	6395	7488	13883
Toplam	585	623	1208	7439	7640	15079
Bilenlerin Nüfusa Oranı(%)	47.5	25.0	35.9	14.0	2.0	7.9
Bilmeyenlerin Nüfusa Oranı(%)	52.5	75.0	64.1	86.0	98.0	92.1

1935 yılında Köyceğiz’de okuma-yazma bilmeyenlerin toplam nüfusa oranı % 92.1 gibi çok yüksek bir düzeyde , okur yazar oranı ise % 7.9 gibi çok düşük bir orandadır.Bu durumun temel nedeni, okur-yazar nüfusun uzun süren I.Dünya savaşı ve Kurtuluş Savaşı esnasında cephelerde şehit olmalarıdır Yine Cumhuriyetin önemli yenilikleri arasında yer alan 1928 yılında yapılan Harf İnkılabı ile Osmanlıca bilen nüfus da okuma yazma bilmeyen bir duruma gelmiştir.Fakat Millet Mektepleri ,Türk Ocakları ve Halk Evleri gibi eğitim ve kültür kuruluşları sayesinde daha sonraki yıllarda hızlı bir iyileşme gerçekleşecek ve okuma yazma oranı hızla yükselecektir.

⁶⁷ T.C Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Genel Nüfus Sayımı, 20 İlkteşrin 1935, Cilt:43, s.56.

1940 KÖYCEĞİZ İLÇESİ GENEL NÜFUS TABLOSU ⁶⁸											
YIL	MERKEZ			BUCAK VE KÖYLER			TOPLAM			Y.Ö.	YOĞ.
	K	E	T	K	E	T	K	E	T		
1940	635	620	125	8017	8031	1604	865	865	17303	2520	7
			5			8	2	1			
Oran(%)	49.4	50.6	100	50	50	100	50	50	100		

1935 nüfus sayımına göre 16.287 olan toplam nüfus 1940'da 17.303'e yükselmiştir. Nüfus artış hızının son derece düşük olmasının sebebinin o yıllarda devam eden II. Dünya Savaşı nedeniyle ülkemiz ekonomisinin sarsılması ve bunun yol açtığı olumsuz ortamın olacağı düşüncesindeyiz.

1940 KÖYCEĞİZ İLÇESİ MERKEZ KÖYLERİ NÜFUS TABLOSU ⁶⁹											
Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T
Aziziye	67	79	146	Erekli	52	41	93	Karadonlar	167	160	327
Beyobası	235	247	482	Ekşiliyurt	176	183	359	Kerte	96	93	189
Çayhisar	410	451	861	Elcik	378	387	765	Kemaliye	77	78	155
Çayan*	1	-	1	Gökbel	23	18	41	Köyceğiz	276	278	554
Dalyan	351	362	713	Gürlek	262	299	561	Köyceğiz(Kıpti)	58	49	107
Demirli	201	247	448	Hamit	249	262	511	Kürkçüler	71	70	141
Döğüşbelen	164	187	351	Karaçam	63	81	144	Mergenli	123	120	243
Okçular	110	103	223	Otmanlar	264	317	581	Sultaniye	126	102	228
Toparlar	182	164	346	Tepearası	249	219	468	Yangın	313	307	620
Toplam	4744	4904	9648								

*Sayım esnasında ahalisi yayladadır.

⁶⁸ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1940 Genel Nüfus Sayımı, 20 İlkteşrin 1940, s. 492-493.

⁶⁹ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1940 Genel Nüfus Sayımı, 20 İlkteşrin 1940, s.497.

Yukarıdaki tabloda belirtildiği gibi Köyceğiz Merkez Kazaya bağlı köyler arasında en fazla nüfusa sahip olanlar Çayhisar, Elcik ve Dalyan'dır. Dalyan'da balık üretiminin yapılması ve bundan sağlanan gelir ve denizle bağlantısı olması nedeniyle ticaretin önemli gelir kaynaklarından biri olması nüfusun burada fazlalaşmasına sebep olmaktadır. Bu köylerden Çayhisar ve Elcik'te ise nüfusun fazla olmasının temel nedeni buralarda bulunan krom madenlerinde çalışan işçiler ve aileleri ile yayla köyleri olan bu köylerin Çayan Köyü gibi ova köylerinden nüfus sayımının yapıldığı Ekim ayı itibarı ile göç almalarıdır. Köyceğiz (Kıpti), Kürkçüler, Kemaliye, Aziziye, gibi köylerde herhangi bir iktisadi kuruluş bulunmadığından ve tarım alanlarının yetersiz olmasından dolayı nüfus diğer köylere göre daha azdır.

1940 KÖYCEĞİZ İLÇESİ DALAMAN NAHİYESİ KÖYLERİ NÜFUS TABLOSU⁷⁰											
Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T
Çakallık (Nah.Mer.)	200	206	406	Fevziye	172	178	350	Kızılyurt	189	180	369
Akçataş	192	174	366	Gür	56	58	114	Ortaca Terzialiler	237	253	490
Bezkesse	399	294	693	İslamkerim	66	67	133	Söğüt	158	209	367
Çöğmen	271	308	579	Karaçalı	138	137	275	Şerefiler	152	170	322
Çürükardı	55	41	96	Karginkürü	113	100	213	Toplam	3287	3113	6400
Dalaman (Kıpti)	53	63	116	Kapukargın	439	278	717				
Eskiköy (Yanıksaray)	81	63	144	Kızılkaya	316	334	650				

1940 yılı nüfus sayımına göre Köyceğiz'e bağlı Dalaman Nahiyesine bağlı köylerde nüfus Köyceğiz Merkez Kazaya bağlı köylerden daha çoktur. Dalaman 'daki tarıma elverişli verimli arazi ve krom, manganez gibi madenlerin çoğunun bu köylerde bulunmasını bu fazlalığın meydana gelmesinin temel nedenleri arasında sayabiliriz.

⁷⁰ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1940 Genel Nüfus Sayımı, 20 İlkteşrin 1940, s. 497.

1945 KÖYCEĞİZ İLÇESİ GENEL NÜFUS TABLOSU ⁷¹											
	Merkez			Merkez Bucağı			Ortaca Bucağı			Y.Ö.	Nüfus
Yıl	K	E	T	K	E	T	K	E	T		Yoğ.
1945	912	613	1525	5182	519 3	1037 5	329 2	319 8	6490	2828	7
Oran(%)	59.8	40.2	100				50.2	49.8	100		
Toplam	938 6	900 4	18390	Muhtarlık Sayısı:25			Muhtarlık Sayısı:11			Top.	36
Toplam Oran(%)	51.0	49.0	100	Muhtarlık Başına Ortalama Nüfus: 415			Muhtarlık Başına Ortalama Nüfus: 590			Top.	468

1940 nüfus sayımına göre 17.303 olan toplam nüfus 1945’de 18.390’a yükselmiştir.Yine bu yıllarda II.Dünya Savaşının yol açtığı olumsuz ortam devam etmesi nedeniyle ülkemiz ekonomisinin sarsılması ve alınan tedbirler nüfus artış hızının son derece düşük olmasının ana sebebi olarak sayabiliriz.

⁷¹ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1945 Genel Nüfus Sayımı, 21 Ekim 1945, s. 467-468.

1945 KÖYCEĞİZ İLÇESİ MERKEZ KÖYLERİ NÜFUS TABLOSU ⁷²											
Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T
Aziziye (Şeler)	80	92	172	Eğrekli	52	44	96	Kerte	61	78	139
Beyobası	264	256	520	Elcik	307	353	660	Kemalliye	80	76	156
Çayhisar	429	460	889	Gökbel	27	30	57	Köyceğiz (Kavakarası)	31 4	28 5	599
Çayan	67	66	133	Gürleyik	256	288	544	Köyceğiz (Kıptıarası)	64	62	126
Dalyan	402	387	799	Hamit (Köpniç)	304	321	625	Kürkçüler (Ekincik)	78	78	156
Demirli	239	231	470	Karaçam	131	89	220	Sultaniye	64	77	141
Döğüşbelen	223	230	453	Otmanlar	328	370	698	Yangı(Ağla)	30 2	30 5	607
Okçular	110	95	205	Tepearası (Eski)	439	350	789	Toparlar	23 8	20 5	443
Toplam	5182	5193	10375								

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi 1945 yılı nüfus sayımına göre Köyceğiz Merkez Kazaya bağlı köyler arasında en fazla nüfusa sahip olanlar Çayhisar, Elcik, Otmanlar ve Dalyandır. Bu köylerden Çayhisar, Elcik ve Otmanlar'da bulunan krom madenleri ve bu madenlerde çalışan işçiler ve aileleri bu köylerde nüfusun fazla olmasını sağlayan en önemli faktörlerdir. Dalyan'da deniz ulaşımı olması sebebiyle ticaret oldukça geliştiğinden ve balık üretimi olmasından dolayı diğer köylere göre nüfusu oldukça fazladır. Eğrekli, Köyceğiz (Kıpti), Kürkçüler, Kemaliye, Aziziye, gibi köylerde ise tarım alanlarının yetersiz olmasından ve daha başka herhangi bir geçim kaynağı olmamasından dolayı nüfus diğer köylere göre daha azdır.

⁷² T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1945 Genel Nüfus Sayımı, 21 Ekim 1945, s. 470-471.

1945 KÖYCEĞİZ İLÇESİ ORTACA BUCAĞI NÜFUS TABLOSU ⁷³							
Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T
Ortaca	1493	1308	2801	Karaçalı	171	191	362
Akıncı	139	132	271	Kargınkürü	117	114	231
Beskese	291	304	595	Kızılkaya	286	342	628
Ekşiliyurt	164	180	344	Mergenli	140	118	258
Gür	83	80	163	Şerefler	165	172	337
Kapukargın	243	257	500	Toplam	3292	3198	6490

Köyceğiz kaza merkezi 1949'da Gülpınar ve Ulucami olmak üzere iki mahalle 302 hanedir. Kaza merkezinin 1927-1945 yıllarındaki mevcut nüfusu aşağıda gösterilmiştir. Kaza merkezinde 1927-1945 yılları arasında az da olsa nüfus devamlı bir artış göstermektedir.⁷⁴

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
1927	527	492	1019
1935	583	548	1131
1940	625	597	1222
1945	682	677	1359

1950 KÖYCEĞİZ İLÇESİ GENEL NÜFUS TABLOSU ⁷⁵					
YIL	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	Y.Ö.	NÜFU SYOĞ.
1950	1374	20854	22228	282 8	8

⁷³ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1945 Genel Nüfus Sayımı, 21 Ekim 1945, s. 471.

⁷⁴ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

⁷⁵ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1950 Genel Nüfus Sayımı, 22 Ekim 1950, s. 23.

1945 nüfus sayımına göre 18.390 olan toplam nüfus 1950’de 22.228’e yükselmiştir.II.Dünya Savaşının bitmesi ile ülke genelinde olduğu gibi Köyceğiz İlçesinde de nüfus hızlı bir artış sürecine girmiştir. Tarımda yapılan yenilikler ve modernizasyonun sağlanması bu artışın en önemli nedenleri arasındadır. Doğum ölüme nispetle çok,gizli nüfus var.⁷⁶

1955 KÖYCEĞİZ İLÇESİ GENEL NÜFUS TABLOSU ⁷⁷					
YIL	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	Y.Ö.	NÜFUSYO Ğ.
1955	1931	26500	28431	2557	11

1950 nüfus sayımına göre 22.228 olan toplam nüfus 1955’de 28.431’e yükselerek artış sürecine devam etmiştir.1950 yılında Demokrat Partinin iktidara gelmesi ile toprak reformu yapılarak topraksız köylülere toprak dağıtılmasını , tarımda yapılan desteklemeleri ve sanayi alanında başlatılan hamleleri, nüfus artışının temel nedenleri arasında sayabiliriz.

1960 KÖYCEĞİZ İLÇESİ GENEL NÜFUS TABLOSU ⁷⁸											
YIL	MERKEZ			BUCAK VE KÖYLER			TOPLAM			Y.Ö.	YOĞ.
		E	T	K	E	T	K	E	T		
1960	1331	124	257	16774	16037	3281	181	177	35384	2558	14
		2	3			1	05	29			

⁷⁶ BCA 490.01 512.2055.2.

⁷⁷ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1955 Genel Nüfus Sayımı, 23 Ekim 1955, s. 21.

⁷⁸ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1960 Genel Nüfus Sayımı, 23 Ekim 1960, s. 428.

Yukarıda bahsettiğimiz gelişmeler, tarımda ve sanayide meydana gelen olumlu hava nüfus artışına da yansımış ve 1955’de 28.431 olan nüfus, büyük bir oranda artarak 1960’da 35.384’e yükselmiştir.

Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T
Beyobası	439	494	933	Gökbel	117	141	258
Çandır	134	115	249	Gürleyk	474	496	970
Çayhisar	562	628	1190	Hamit	301	325	626
Çöğmen	309	340	649	Karaçam	154	155	309
Dalyan	751	745	1496	Kavacık	167	179	346
Demirli	289	287	576	Kemaliye	180	163	343
Döğüşbelen	580	421	1001	Kerte	165	187	352
Elcik	571	541	1112	Köyceğiz	552	542	1094
Eskiköy	314	284	598	Kürkçüler (Ekincik)	104	94	198
Okçular	248	284	532	Otman	379	375	754
Sultaniye	191	119	310	Tepearası	340	302	642
Toparlar	736	433	1169	Yangı	527	448	975
Zaferler (Kıraç)	122	148	270	Zeytinalanı (Aziziye)	324	305	629
Toplam	9030	8551	17581				

1960 KÖYCEĞİZ İLÇESİ ORTACA BUCAĞI NÜFUS TABLOSU ⁷⁹							
Köy Adı	E	K	T	Köy Adı	E	K	T
Ortaca (Terzialiler)	1732	1647	3379	Karadonlar	175	157	332
Akıncı (İslamkerim)	399	407	806	Kargınkürü	238	199	437
Bezkesse	709	492	1201	Kızılkaya	463	456	919
Ekşiliyurt	297	303	600	Kızılyurt	517	564	1081
Fevziye (Dalamantahtacı)	313	307	620	Mergenli (Osmaniye)	387	366	753
Gür	267	274	541	Şerefler	262	268	531
Kapukargın	554	565	1119	Yeşilyurt (Karadonlar)	242	254	496
Karaçalı	1188	1227	2415	Toplam	7744	7486	15230

1965 GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE KÖYCEĞİZ İLÇESİ ⁸⁰				
Adı	Hane sayısı	Kadın	Erkek	Toplam
Mahalleleri	623	1489	1712	3201
Gülpınar	463	1093	1175	2268
Ulucami	160	396	537	933
Köyleri	4274	10708	10481	21189
Ortaca Bucağı	3203	10393	10261	20654
Genel Toplam	8100	22590	22454	45044

⁷⁹ T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1960 Genel Nüfus Sayımı, 23 Ekim 1960, s. 432.

⁸⁰ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968,s.93.

1965 KÖYCEĞİZ İLÇESİ GENEL NÜFUS TABLOSU ⁸¹					
YIL	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	Y.Ö.	NÜFUS YOĞ.
1965	3409	41653	45062	2558	18
İlçe Geneli	Kadın:22543	Erkek:22519	Toplam45062		

KÖYCEĞİZ İLÇESİ GENEL NÜFUS TABLOSU ⁸²											
Yıl	Merkez			Bucak Ve Köyler			Toplam			Y.Ö. Km kare	Yoğ.
	K	E	T	K	E	T	K	E	T		
1927	534	641	1175	11832	10321	22153	12366	10962	23328	2520	9
1935	623	585	1208	7640	7439	15079	8263	8024	16287	2520	6
1940	635	620	1255	8017	8031	16048	8652	8651	17303	2520	7
1945	613	912	1525	8391	8474	16865	9004	9386	18390	2828	7
1950			1374			20854			22228	2828	8
1955			1931			26500			28431	2557	11
1960			2573			32811			35384		
1965	1489	1712	3201	21101	20742	41843	22590	22454	45044		

Yukarıdaki tablolardan da anlaşılacağı üzere 1950-1970 Muğla İl nüfusunun şehirsal ve kırsal artışlarına bakacak olursak, gelişme gösteren tek ilçe Köyceğizdir.(Şehirsal %6,4-Kırsal %5,1).Hatta 1945'e göre 1970 deki artış da en fazla Köyceğizdedir.(%206.5) Bunun nedenleri arasında; Köyceğiz-Dalaman kesiminin pilot kalkınma projesi için seçilmiş olması, Seka Kağıt fabrikasının kuruluşu(7.4.1967) nedeniyle ilin diğer ilçelerinden iş bulma imkanlarının artması nedeniyle göçün oluşu, elde edilen toprak genişlemeleridir.⁸³

⁸¹ T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1965 Genel Nüfus Sayımı, 24 Ekim 1965, s. 21.

⁸² 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968 ,s.93.

⁸³ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.64..

3-Muhacir-Mübadele-İskan

3.1 Rumlar

19. yüzyıl müellifleri Anadolu Rumları'ndan bahsederken onları iki kısma ayırırlar. Bunlardan ilki yerli Anadolu Rumları idi. İkincisi de; Adalar'dan ve Yunanistan sahasından Anadolu'ya göç eden muhâcir Rumlardır. Bu iki grup arasında oldukça önemli farklar vardır. Anadolu Rumları uzun yıllar beraber yaşadıkları kalabalık Türk nüfusu tesirinde kalarak bazı yerlerde dillerini dahi unutmuşlardır. Hatta bazıları ibadetlerini bile Türkçe yapıyorlardı. Bunlar köylerde çiftçilik şehirlerde ise zanaatkarlıkla geçiniyorlardı. Muhâcir Rumlar ise 18.yüzyıldan itibaren Anadolu'ya göç etmeye başladılar. Bunların geliş nedenlerinden birincisi; Osmanlı Devleti'nin getirdiği huzur ortamında nüfusu hayli artan Yunan coğrafi sahasının bu nüfusu besleyemeyerek bir kısmının buradan Anadolu'ya göç etmesi ve dolayısıyla bir kısmının da Menteşe Bölgesine gelmesidir. İkincisi; 1770'i takip eden yıllarda Mora Adası'nı kasıp kavuran Arnavut serserilerinden kaçan Rumlar Batı Anadolu'daki Ayanların müsait ve davetkar tutumları sonucu bu bölgeye yerleşmesidir. Menteşe Bölgesi de bu dönemde Rumların yoğun olarak yerleştiği yerlerdendir. Daha sonra bu Rumlar tekrar memleketlerine dönmediler. Üçüncüsü ise;1821-1829 yılları arasındaki Rum isyanlarının getirdiği asayişsizlik ortamı nedeniyle bölgeden kaçan Rumların Menteşe Bölgesi'ne yerleşmeleridir.⁸⁴ Menteşe bölgesine gelen bu Rumlardan Köyceğiz'e yerleşenlerin 1893-1908 yılları arasındaki sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

⁸⁴Tuncer Baykara, **XIX.Yüzyılda Aydın Eyaleti**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Mezuniyet Tezi, 1965-1966, İstanbul, 1966, s.3, Uykucu, **a.g.e.**, s.19-21.

1895-1911 KÖYCEĞİZ'DE RUM NÜFUSU			
Yıllar	K	E	T
1311(M.1895-1896) ⁸⁵	117	97	214
1312(M.1896-1897) ⁸⁶	131	111	242
1314(M.1898-1899) ⁸⁷	132	109	241
1315(M.1899-1900) ⁸⁸	135	111	246
1316(M.1900-1901) ⁸⁹	126	114	230
1317(M.1901-1902) ⁹⁰	127	110	237
1319(M.1903-1904) ⁹¹	127	110	237
1326(M.1910-1911) ⁹²	147	163	310

Ayrıca Girit'in Venizelos yönetiminde Osmanlı ülkesinden ayrılacağı yıllara yakın(1913) Muğla'nın kıyı ilçeleri Bodrum,Milas(Güllük) ve Köyceğiz yoğun Giritli Rum göçü almıştır.⁹³

Köyceğiz'deki Rumlar 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan "Türk-Rum Nüfus Mübâdelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol Antlaşması" gereğince⁹⁴ 1923 yılının Eylül ve Ekim aylarında Gökova İskelesi'nden teknelerle Yunanistan'a gittiler. Yunanistan'a giden bu Rumların bir kısmı Atina bölgesine diğerleri de Sisam, Sömbeki gibi Ege Adaları'na yerleştirildiler.⁹⁵

⁸⁵ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁸⁶ 1312 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁸⁷ 1314 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁸⁸ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁸⁹ 1316 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁹⁰ 1317 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁹¹ 1319 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁹² 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

⁹³ Ünal Türkeş, **Kurtuluş Savaşında Muğla**, İstanbul 1973, s.564.

⁹⁴ Kemal Arı, "Cumhuriyet Dönemi Nüfus Politikasını Belirleyen Temel Unsurlar", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt:8, Sayı:23, Ankara, Mart 1992, s.419, Orhan Türker, Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Ahali Mübâdelesinin 75.Yılı, **Tarih ve Toplum**, Cilt:29, Sayı:172, İstanbul, Nisan 1998, s.37-38.

⁹⁵ Akça, **a.g.e.**, s.42.

3.2 Türkler

Batı Anadolu'da ilk Türkleşme hareketi 14.yüzyılda Menteşe Bölgesi ile Menderes Vadisi'nde başladı.15.yüzyılda Moğolların Anadolu'yu istilası ile onların önünden kaçan Türkmenlerin zaten ıssız bir durum arz eden bu bölgeye gelmesiyle kısa zamanda Menteşe Bölgesi'nde bu Türkleşme hareketi tamamlandı. Bu durum asırlar boyunca devam etti. ⁹⁶

1806'larda Şeyh Şamil'in Kafkasya'da yenilgi ile sonuçlanan başkaldırısından sonra bir bölüm Çerkes Türkleri⁹⁷ Menteşe Sancağına gelerek Köyceğiz'in Döğüşbelen Ovasına ⁹⁸ yerleşmişlerdir. ⁹⁹

Menteşe Sancağı,tüm 19.yüzyıl boyunca çeşitli göç hareketlerinden etkilenmiştir..Bu göç dalgalarının ilki 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası,ikincisi 1908'de Bosna-Hersek'in ilhakından sonra olmuştur.Köyceğiz'e bu iki göç dalgasıyla gelen göçmenler yerleşmemişlerse de üçüncü büyük göç dalgası olan 1912-1913 Balkan Savaşlarından sonra Rumeli'den gelen göçmen kabileleri hemen hemen tüm Menteşe Sancağına yerleştirildiklerinden bu göç dalgasıyla Köyceğiz'e de göçmenler gelmişlerdir. ¹⁰⁰

19.yüzyılın ortalarından itibaren Toroslarda yaşayan Türkmen Aleviler yavaş yavaş Fethiye,Bodrum,Yatağan,Milas ve Köyceğiz'e gelerek buralarda yerleşmişlerdir.Oymaklar halinde genelde ormanlık alanlara yerleştiklerinden meslekleri odun ve kereste işçiliği olmuştur.Bu nedenle Muğla alevi Türkmenlerine "Tahtacı" denmesinin sebebi budur. ¹⁰¹

1944-1952 yılları arasında Türk-Bulgar ilişkileri gerginleşmiş ve sonuçta 1950-1951 yıllarında yüzbinlerce Bulgaristan Türkünün Türkiye'ye göç etmek

⁹⁶ Baykara, a.g.t., s.3.

⁹⁷ Ünal Türkeş, a.g.e, s.59.

⁹⁸ **BCA490.01 512.2055.2.**

⁹⁹ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5868.

¹⁰⁰ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5868.

¹⁰¹ Ünal Türkeş, a.g.e, s.54.

zorunda kaldığı bu dönemde gelen muhacirlerin bir kısmı Muğla vilayeti dahiline iskan edildiler.¹⁰² 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Köyceğiz İlçesine gelen iskanlı göçmenlere ait liste:

1950	Bulgaristan	14	54	Köyceğiz-Dalyan	Tarımsal
1951	Bulgaristan	62	254	Köyceğiz-Karaçalı	Tarımsal
1950	Bulgaristan	7	39	Köyceğiz-Ortaca	Tarımsal
1951	Bulgaristan	13	44	Köyceğiz-Ortaca	Tarımsal
1951	Bulgaristan	5	22	Köyceğiz-Toparlar	Tarımsal

1950 yılında Köyceğiz ilçesine 7 aile ve bunların oluşturduğu 39 nüfusu geldi.Bu gelenler de Ortaca'ya tarımsal amaçla yerleştirildiler.1951 yılında ise Köyceğiz ilçesine 94 aile ve bunların oluşturduğu 374 nüfus geldi.Bu gelenlerden 14 aile Köyceğiz-Dalyan'a,62 aile Köyceğiz-Karaçalı'ya,13 aile Köyceğiz-Ortaca'ya ve 5 aile de Köyceğiz-Toparlar'a iskan edildiler.

3.3 Afrikalılar

19.yüzyılın sonlarında Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa,Köyceğiz'e geldi ve ünlü Dalaman Çiftliğini kurdu.300.000 dönümlük çiftlikte,Mısırdan getirilen köleler çalışıyordu.Sudan kökenli olan bu köleler daha sonra Dalaman Çiftliğinden çevreye yayılarak Köyceğiz'in Kapnaç(Kapniç) Çiftliği ile Gökova Hasan Çavuş Çiftliğinde çalışmaya başladılar.¹⁰³

¹⁰² Bayram Akça, "1923-1952 Yılları Arası Türk-Bulgar İlişkileri ve 1950-1951'de Muğla'ya Gelen Bulgar Muhacirleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:XVIII, Mart 2002, Sayı:52, s. 259.

¹⁰³ *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İstanbul 1983, s. 5868.

II.BÖLÜM

SOSYAL HAYAT VE SİYASAL GELİŞMELER

A-Ulaşım ve Ulaşım Araçları

1-Kervanyolları

Tarih boyunca Menteşe Bölgesi'nin ulaşım sistemini belirleyen bölgenin coğrafi yapısı aynı zamanda kervan yollarının geçiş noktalarının belirlenmesinde de etkili olmuştur. 19.Yüzyılda Menteşe Bölgesi'ni, Büyük Menderes Ovası'nın en önemli ticaret ve yönetim merkezi olan, Aydın şehrine bağlayan ana ulaşım hattı Ula-Muğla-Yatağan ve Gökbel'den geçen ve daha sonra da Büyük Menderes Vadisi'ni izleyen kervan yolu idi. Bu yol kervanla Muğla'ya 23 saat mesafede idi. Bu yolun özellikle Yatağan-Çine arasındaki Gökbel mevki çok dar ve dik yamaçlara sahipti. Bu yol, uzun ve coğrafi yapı bakımından engebeli olması nedeniyle kervanlar tarafından ancak 4 ile 5 günde kat edilebilmekteydi.¹

19.yüzyıl sonlarında Menteşe Bölgesi'nde, Muğla-Aydın ana kervan yolundan ayrılarak daha iç bölgelerdeki küçük yerleşim birimlerine kadar ulaşan birçok küçük kervan yolları vardı. Bu yollar, iç bölgelerde üretilen fazla ürünlerin daha büyük yerleşim birimlerine taşınmasına ve büyük şehirlerdeki işlenen mamullerin de küçük yerleşim birimlerine taşınmasını sağlıyordu. Bunun sonucu olarak bölgede önemli Pazar yerleri ortaya çıktı. Muğla'da Perşembe pazarı, Ula' da, Marmaris' te ve Köyceğiz' de Cuma pazarları gibi.²

19.Yüzyılda Muğla' yı Aydın'a bağlayan bu ana kervan yolundan ayrı olarak çevre yerleşim birimlerine bağlayan üç kervan yolu daha vardı. Bunlardan birincisi; Muğla-Milas-Söke-İzmir hattı idi. Bu yol kervanla Muğla'ya 16 saat mesafede idi. Ancak, bu hat Muğla-Aydın kervan yoluna göre daha düz alanlardan geçmesine

¹ Bayram Akça, **Sosyal-Siyasal Ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Ankara 2002, s. 45.

² **Aydın Vilayet Salnâmesi, H.1304**, İzmir: Vilayet Matbaası, (10.Defa), H.1304 (1886-1887), s.209.

rağmen mesafenin uzun olması nedeniyle işlek bir yol değildi İkincisi; Muğla-Marmaris yolu idi. Bu yol Muğla' ya kervanla 12 saat mesafede idi. Üçüncüsü; Muğla-Tavas yolu idi. Bu yol ise Muğla' ya kervanla 18 saat mesafede idi.³

19 yüzyıl sonlarında ve 20.Yüzyıl başlarında Menteşe Bölgesinde hızla şose yol yapımına başlandı .Bunun üzerine kervan yolları eski önemini kaybetti. Ama yine de 1930'lara kadar Muğla-Aydın arasında develer ile ticari emtia taşınmasına devam edildi. Bu tarihten sonra develerin yerini arabalar almaya başladı.⁴

2-Deniz Yolları

Tarih boyunca Menteşe Bölgesi'nin ulaşım sistemini belirleyen en önemli etken bölgenin coğrafi yapısı oldu. Bölgenin çoğunlukla dağlık ve engebeli olması kara ulaşımına fazla imkan tanımıyordu. Bu nedenle bölgenin dış ticaret ilişkilerinde deniz ulaşımı ön plana çıktı. 16.yy'da Piri Reis Seyahatnamesinde "Karadoğanbaba Adasıyla Anadolu kıyısı arasındaki sular gemiler için güvenli yatak yerleridir.Bu adanın 10 mil kuzeybatısında bulunan Köyceğiz'in önündeki gölde kayıklar işler" denilmektedir.⁵

19.Yüzyılda Menteşe'nin özellikle dış pazarlarla olan ekonomik ilişkileri bölgenin liman özelliği taşıyan Köyceğiz, Marmaris, Fethiye, Milas ve Gökabâd (Gökova) gibi kıyı yerleşim alanları vasıtasıyla sağlanıyordu.

Kara ulaşımında kervan yollarına göre daha ileri bir teknoloji düzeyini gerektiren ilk araba yollarının Muğla-Gökabâd (Gökova) ve Muğla-Küllük Limanı arasında yapılmış olması 19.Yüzyıl sonlarında Menteşe Sancağı'nda yük ve yolcu taşımacılığında deniz ulaşımının önemini vurgulamaktadır.

1900'lü yılların başında Muğla'nın en önemli dış ekonomik ilişki kurduğu yer Gökova Limanı vasıtasıyla Rodos Adası idi. O zaman hala Osmanlı toprakları içinde olduğu için Rodos, Muğla için bir toptan ve perakende ticaret merkezi rolü

³ **Tarih İçinde Muğla**, s.126-127.

⁴ Akça, a.g.e, s. 46.

⁵ **Yurt Ansiklopedisi.Cilt 8**,s.5879

görmekteydi. Rodos hiçbir zaman kendisine yeterli üretim yapamadığı için Menteşe Sancağı'ndan gerekli gıda maddesi alıp karşılığında buraya Avrupa sanayi ürünlerinin getirilmesine aracılık yapıyordu. Rodos'taki gelişmiş tüccarların Fethiye, Marmaris ve Gökova gibi Menteşe Sancağı limanlarında temsilcileri bulunuyordu ve onlar vasıtasıyla ticari ilişkilerini yürütüyorlardı. Bu nedenle Gökova Limanı Muğla için hayati öneme sahipti. Fakat, Gökova'nın ticari faaliyetlerinin hacminin küçük olması ve bölgenin bataklıkla kaplı olması nedeniyle burada büyük çaplı bir yerleşim gerçekleşmedi. Burada sadece tüccarların depoları vardı. Muğla'dan gelen tüccarlar bu depolarda alış-veriş işlerini görür ve depoların bir köşesinde de gecelerini geçirirlerdi. İşleri bitince de hemen buradan ayrılırlardı. Satın aldıkları ticari emtia ise buradan, Muğla'ya ve Köyceğiz gibi diğer çevre yerleşim yerlerine develeri ile yük taşımacılığı yaparak geçimini sağlayan insanlar tarafından taşınırdı. Gökova Körfezi çok korunaklı ve derin olması nedeniyle büyük vapurların yanaşmasına müsait bir limandı. Bunun yanında Muğla'nın Rodos Adası ile olan ticari ilişkisinin bir kısmı Marmaris Limanı vasıtasıyla gerçekleştiriliyordu.⁶

1919 yılında Muğla'nın İtalyanlar tarafından işgali üzerine Muğla'daki İtalyan İşgal Kuvvetleri Muğla-Gökova ve Muğla-Milas-Küllük Limanları yollarında ve işgal ettikleri diğer yerlerde tamiratlar yaparak bu yollar vasıtasıyla İtalyan İşgal Kuvvetleri'nin ihtiyaçlarını önce denizden Küllük ve Gökova Limanlarına sonra da karayolları vasıtasıyla kendi buldukları karargahlara getirdiler.⁷

1923 Lozan Barış Antlaşması ile Rodos Adası'nın İtalyanların elinde kalması Muğla'nın, Muğla-Gökova-Rodos Adası bağlantılı ticari ilişkilerini olumsuz yönde etkiledi. Bu tarihten sonra Muğla'nın deniz yolu vasıtasıyla gerçekleşen ticari ilişkileri Gökova'dan Milas-Küllük Limanı'na kaydı. Bu da Muğla'nın, Fethiye-Köyceğiz-Muğla-Küllük, Datça-Marmaris-Muğla-Küllük ve Muğla-Aydın-İzmir yolları üzerinde bir mihenk taşı olmasını sağladı. Böylece şehrin ticari önemini arttı.⁸

⁶ Akça, a.g.e, s. 46-47-48.

⁷ Akça, a.g.e, s. 48.

⁸ Akça, a.g.e, s. 48-49.

Köyceğiz Kazasının güneyi Marmaris'ten Fethiye'ye kadar Adalar denizi ile çevrilidir. Bu nedenle deniz ulaşımı oldukça gelişmiştir. Köyceğiz'in Adalar denizi üzerinde Ekincik, Karaağaç, Dalyan, Sarısu ve Sarsıla iskeleleri vardır. Dalyan ve Sarısu kazanın ihracat ve ithalat merkezi olması ve Dalyanda mühim bir de balık dalyanı bulunması dolayısı ile bu iskeleler büyük bir öneme sahiptir.⁹

Bu kadar öneme haiz olan Köyceğiz kıyılarına zaman zaman düşmanlarımız tarafından da zarar verilmeye çalışılmıştır. Mesela; 1928 yılında Kaş Kaymakamlığı şifreli telgrafla Antalya Valiliğine, oradan da Köyceğiz'e bir rapor bildirilmiştir. Raporda; 31.1.1928 tarihinde Meis Belediye Başkanı Lakerdi'ye ait Meisle Rodos arasında sefer yapan vapurla iki İtalyan subayının Köyceğiz kazasının Dalyan mevkiine geldiği ve o civarda Genel Kurmay Başkanlığı tarafından inşa edilmekte olan bir köprüyü keşfederek aynı gece köprü ile ilgili bilgi toplayıp Rodos'a geri döndükleri bildirilmiştir.¹⁰

1930'lu yıllarda Köyceğiz'den Dalyan köyüne göl üzerinden motorlu kayıklar işlemektedir.¹¹

1940'da Köyceğiz iskelesi uzun süre bakımı yapılamadığından harap bir hale gelmiştir. Bunun nedeni ise Deniz Yolları İdaresi ile Belediye arasında çekişme olduğundan tamir edilememesidir.¹² Ama bu sorun daha sonra giderilerek yeni bir iskele yapılmıştır.

1940'lı yıllarda Köyceğiz'den 17-18 mil uzaklıktaki Dalyan limanına düzenli olarak 10-12 tonluk 6 motor işlemektedir. 30 m. uzunluk ve 8 m. genişliğinde, 15 tona kadar motorların yanaşabileceği yeni yapılan iskeleden Köyceğiz Belediyesi 1946 yılında 695 lira, 1947 yılında 358 lira gelir sağlamıştır.¹³

⁹ Eroğlu, a.g.e, s. 242.

¹⁰ BCA 030 10 127 911 5.

¹¹ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹² Muğla'da Halk, 19. İlkteşrin. 1940 Cumartesi, Sayı. 1603, s.1. Hatta bir hamalın ayağı yanıklara kaçmış ve bir çuval susam denize düşmüştür, derhal yapılınsın diye bir haber vardır.

¹³ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

1950'li yıllarda Köyceğiz'den 7 mil uzaklıktaki ılıçalara da mevsiminde muntazaman motor seferleri düzenlenmiştir. Bu kısa mesafedeki deniz ulaşımının yanı sıra İstanbul ile İskenderun arasında işleyen vapurlar da, 15 günde bir Dalyan Boğazına uğramaktadırlar.¹⁴

3-Karayolları

Osmanlı Devleti döneminde, devletin doğrudan doğruya yol işiyle meşgul olması 1870'de başladı. Mentеше Bölgesi'nde de ilk yol yapımı 19.Yüzyıl sonlarında Aydın Vilayeti Valisi Hasan Fehmi Paşa döneminde başladı. Bu yolların yapımının başlıca iki amacı vardı. Bunlar; 1-Demiryolu güzergahı üzerinde olmayan Muğla'yı en yakın istasyon olan Aydın istasyonuna bağlamak 2-Muğla'yı en yakın limanlar olan Gökabâd (Gökova) ve Milas-Küllük Limanlarına bağlamak.

Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Köyceğiz'de nakil vasıtaları olarak hayvanlardan yararlanıldı.¹⁵ Köyceğiz Kazasında nakil vasıtaları olarak miladi 1895-1896 yıllarında 936 Bargir (At), 177 Esb (Kısrak), 295 Ester (Katır), 643 Deve ve 3000 Merkeb (Eşek) vardı.¹⁶ 1927-1928 yıllarında ise Bargir ve Kısrak: 2,940, İnek ve Öküz: 13,497, Merkeb: 2,451, Manda: 479, Katır:475, Deve:1,050 tane idi.¹⁷

Cumhuriyetin ilk 15 yılında (1923-1938) Muğla'da yol işlerine büyük önem verilerek önemli başarılar sağlandı. Bu dönemde Muğla-Köyceğiz-Fethiye yolu tesviye halinde yeniden açtırıldı. Nâfia Vekâleti'nden verilen para ile 105 metre açıklığında Dalaman Köprüsü ve 90 metre açıklığında Namnam Köprüsü inşa edildi.¹⁸

Bu dönemde yapılan yollar daha çok kervan yollarını şose yollara dönüştürme şeklinde oldu ve yolların başlıca yapılış amacı ilçe merkezlerini il merkezine

¹⁴İller Bankası Neşriyatı,Belediyelerimiz I,Belediye Neşriyat Müdürlüğü,Ankara 1956,s334.Bu boğaz kasabaya 17-18 mil uzaklıkta olup 15-20 tonluk motorlarla geçilir.

¹⁵ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹⁶ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁷ 1927-1928 Devlet Salnamesi.

¹⁸ Akça, a.g.e, s. 49.

bağlamaktı. Bu yolların yapımında 1936-1938 yılları arasında Muğla Valiliği yapan Recai Güreli'nin büyük emeği geçti. II. Dünya Savaşı sonunda Türkiye'de geliştirilmeye başlanan karayolu programına bağlı olarak Muğla'da ilk olarak Aydın-Muğla-Gökova yolu ilin sorumluluğundan alınarak Bayındırlık Bakanlığı'na devredildi.¹⁹

1942 yılında Muğla-Köyceğiz yolunda yıkılan istinad duvarları tekrar yapıldı,700 metre uzunluğunda kaldırım çalışması başlatıldı, bu kaldırımın Karaböğürtlen civarındaki 400 metrelik kısmının inşası hemen bitirilmiştir.²⁰

Köyceğiz Kaza merkezi , vilayet merkezine topraktan yapılmış bir yolla bağlıydı.60km'lik²¹ bu yolun bataklık yapan kısımlarına yukarıda bahsettiğimiz gibi kaldırım yapılmıştı ve Namnam çayı üzerinde yapılmakta olan ve ikmal edilmek üzere bulunan büyük köprüden de otomobillerle ulaşım sağlanabilmekteydi.Yine Köyceğiz ile Fethiye arasındaki 95 km'lik²² yolun tesviyesi ile köprü ve menfezleri ikmal edilmiş ve bataklık yapan kısımlarına kaldırım yapılmış olduğundan otomobil ile her zaman gidip gelmek mümkün olabilmekteydi.²³

Yukarıda bahsettiğimiz yol yapım çalışmaları Cumhuriyetin ilk 15 senesi içinde bayındırlık alanında yapılan büyük yatırımların içinde olup bu dönemde ;1564400 kilometreden ibaret Muğla-Köyceğiz-Fethiye yolu halinde yeniden açtırılmış ve 37.509 metre tulde şose ve muntazam kaldırım ve 119:30 metre açıklığında 78 adet ahşap ve 26,10 metre açıklığında 14 adet kargir köprü inşa ettirilmiş ve ahşap köprü ve menfezlerden 96.00 54 adet köprü ve menfez betonarmeye çevrildiği gibi her sene birçok yurttaşın ölümüne sebep olan Dalaman çayı üzerinde Nafia Vekaleti bütçesinden verilen tahsisatla 105 metre açıklığında Dalaman ve 90 metre açıklığında Namnam köprüleri inşa ettirilmiştir.²⁴

¹⁹ Akça, a.g.e, s. 50.

²⁰ **Muğla'da Halk**, 27.Haziran.1942Cumartesi.Sayı 1688,s.2.

²¹ **Belediyeler Yıllığı**, Ankara 1949, s.660.

²² **Belediyeler Yıllığı**, Ankara 1949, s.660.

²³ Eroğlu, a.g.e, s. 253.

²⁴ **Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla**, İzmir 1938, s. 76.

1950 yılına kadar Muğla çevre yerleşim birimleriyle ilişkilerini deniz yolu veya düşük kaliteli şose yollar ile sağladı. 1950 yılında Demokrat Parti Hükümeti'nin işbaşına gelmesi ile bütün Türkiye' de olduğu gibi Muğla'da da yol yapım çalışmalarında büyük bir hamle gözlendi. 1952 yılında Muğla-Yatağan, Muğla-Marmaris, Muğla-Kale ve Muğla-Ula-Köyceğiz-Fethiye yolları için devletten ödenek sağlandı ve yapım çalışmalarına başlandı. Ayrıca, Köy yollarının tamir edilerek şehir merkezlerine bağlanması için de çalışmalar başlatıldı.²⁵

1950'li yıllardan sonra Köyceğiz ve çevresinde hızlı gelişen yol yapım çalışmalarının envanteri aşağıya çıkarılmıştır:²⁶

²⁵ Akça, a.g.e, s. 51.

²⁶ 1967 Muğla İl Yıllığı, İzmir, 1968.

	Mevzu	Başlama ve Hizmet Giriş Tarihi	L.Keşifler Tutarı TL.	İhale Bedeli TL.	Ödenen TL.	Tesisin Gayesi	Tesisin Tanıtılması
1	Namnam,Fethiye-Eşen ve Kargıcak Seddesi: Köyceğiz-Kargıcak Seddesi 1. ve 2. kısım İnşaatleri	1951-1955	360.752	343.577	371.344	Köyceğiz İlçesini ve 3000 dk arazisinin Taşkından korunması	a)Tek taraflı tahkimli sede 2497m. b)35 adet mahmuz
2	Köyceğiz-Döğüşbelen ve Hamit Seddeleri.Emanet	1951-1960	2.128.078	1.512.832	1.280.023	Döğüşbelen ve Hamit köyleri ile bu köylere ait5000dkarazinin taşkından korunması.	Tek taraflı tahkimli sedde 5011m.
3	Köyceğiz-Fevziye Köyünün Dalaman Çayının Taşkınlıklarından Korunması.Emanet	1956-1958	109.043	76.120	76.120	Fevziye köyünün ve 2000dk arazisinin taşkından korunması	500m tulde anroşmanla kıyı tahkimi
4	Köyceğiz-Dalaman Yerbeleni Mevkiinin Taşkından Korunması	1966-1966	415.000	-	245.352	Yerbelenin ve 40000dk arazisinin kısmen taşkından korunması.	310m tulünde istifsiz taş imla ile sedde inşası.
Toplam 1.972.839							

Uzun yıllar nakil vasıtası olarak kullanılan at ve at arabası yerini yukarıda bahsettiğimiz gelişmelerden sonra yerini motorlu kara taşıtlarına bıraktı.²⁷ Köyceğiz ile Muğla arasında her gün gidiş ve geliş, motorlu nakil vasıtaları ile artık rahatlıkla yapılabilmekteydi.²⁸

Günümüzde Köyceğiz İlçesi'nin üç büyük kentimize, ve civar yerleşim birimlerine karayolları ile olan uzaklığı aşağıda verilen tablodaki gibidir.²⁹

Muğla	60 km
Ankara	684 km
İstanbul	846 km
İzmir	288 km
Aydın	161 km
Denizli	206 km
Antalya	305 km
Fethiye	80 km
Dalaman	26 km
Ortaca	20 km
Marmaris	60 km
Datça	132 km
Bodrum	171 km
Milas	120 km
Yatağan	88 km
Kavaklıdere	113 km
Ula	46 km

²⁷ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.343.

²⁸ İller Bankası Neşriyatı, Belediyelerimiz I, Belediye Neşriyat Müdürlüğü, Ankara 1956, s.334. 1973 Muğla İl Yıllığı, s.339. 1973 yılında Köyceğiz'de 230 kamyon, 66 jeep, 246 motosiklet, 13 kamyonet, 300 traktör, 47 otomobil, 3 otobüs, 23 minibüs bulunmaktaydı. İlde Fethiye'den sonra en fazla araca sahip ikinci ilçesi olan Köyceğiz'de 1972 yılında 87 km stabilize yol, 167 km kamyon yolu, 14 km patika köy yolu mevcuttu.

²⁹ Muğla Turizm İl Müdürlüğü Haritası.

B-Tabii Afetler

1-Depremler

Muğla ve çevresi faal ve yarı faal önemli kırık fay hatları arasında yer aldığından sık sık yer sarsıntıları ile karşılaşılmaktaydı.³⁰

Köyceğiz’de, hakkında bilgiye rastlayabildiğimiz ilk deprem 1918 yılında meydana gelen depremdir. Bu depremde Köyceğiz halkı büyük maddî ve manevî kayba uğramıştır.³¹

Daha sonra 23.5.1941 Cuma gecesi 11’e 10 kala Muğla’da olan zezelenin etkisiyle Köyceğiz kazasında da hafif ve orta şiddette bir deprem vuku bulmuştur.³² Yine bu depremin artçı sarsıntıları olarak 25.Mayıs.1941-28.Aralık.1941 yılları arasında beş deprem daha yaşanmıştır. 21.Ocak.1942-21.Haziran.1942 tarihleri arasında da küçük çapta sarsıntılar olmuşsa da Köyceğiz’de önemli maddi ve manevî kayba yol açmamıştır.³³

Fakat 24 Nisan 1957 Çarşamba günü saat 21.00’da 30 saniye süren merkezi Fethiye olmak üzere Türkiye’nin birçok yerinde hissedilen büyük bir deprem oldu. Deprem Fethiye başta olmak üzere Köyceğiz ve Muğla’nın diğer kazalarında da hasarlara sebebiyet verdi. 26 Nisan 1957 tarihi itibarıyla yer sarsıntıları devam etti.³⁴ Köyceğiz’de bu deprem önemli ölçüde hissedildi ise de , can ve mal kaybı olmamıştır.³⁵

2-Diğer Afetler

Köyceğiz kurulduğu günden bugüne dek çeşitli felaketlerle karşılaşmış bir ilçedir.1902 yılında bir yangın tehlikesi sonucunda önemli hasar meydana gelmiştir.

³⁰ 1967 Muğla İl Yıllığı, İzmir, 1968, s.127-129.

³¹ Ekrem Uykucu, **İlçeleriyle Birlikte Muğla Tarihi**, İstanbul 1983, s.208.

³² **Muğla’da Halk**, 31.Mayıs.1941 Cumartesi, Sayı. 1632, s.1.

³³ **Muğla’da Halk**, 27.Haziran.1942Cumartesi.Sayı 1688,s.2.

³⁴ **Demokrat Mentеше**, 26 Nisan 1957 Cuma, Sayı: 179, s. 1.

³⁵ Uykucu,a.g.e, s.208.

Rodos'lu Hacı Ali adındaki fırıncının fırınından çıkan yangın zamanında önlenemediği için şehrin çarşısı bir çırpıda yanmıştır.³⁶

Bu felaketlerden birisi sel felaketidir ki, 1916 yılında Dalaman nehrinin taşması sonucunda ilçe sular altında kalmış, birçok kişi yok olmuştur. Bu durumu gören ilgililer felaketten çok sonra 1952 -1953 yılları arasında setler yaparak halk arasında «Fil Nehri» diye de şöhret bulan nehrin Köyceğiz halkına zarar vermesini kısmen olsun önlemişlerdi.³⁷

1926'da Köyceğiz hükümet konağı yanmış ve uzun süre yapılamamıştır.³⁸

19-20.Eylül.1932 gecesi saat sekiz buçukta Köyceğiz Hükümet dairesinin üst katındaki Baytar odasından başlayan yangın sonucu hükümet dairesi tamamen yanmıştır. Tapu Muhasebe-i Hususiye, Maliye, Varidat, Tahrirat kalemi Baytar Dairelerinden hiç bir şey kurtarılamamıştır. Nüfus Dairesi sicil esas defterleriyle 320 ila 327 senelerine ait vukuat defterleri ile Maliye Veznesi dahilinde birkaç parça eşya ve evrak kurtarılabılmıştır. Hükümet Dairesi yandıktan sonra yangın hemen o gece on buçukta Vilayete haber verilmiş derhal yangının ortaya çıkış sebebi ile söndürülme çalışmaları hakkında tahkikata başlatılmıştır. Tahkikat için vilayetten emniyet memurları Köyceğiz'e gönderilmiştir. Yapılan tahkikata göre yangının kazaen bırakılan sigara ateşinden zuhur ettiği bildirilmiştir. Yanan Hükümet daireleri nisbeten müsait bulunan haneye nakledilmiş memurlar vazifelerine kısa bir süre içinde başlatılmıştır.³⁹

Köyceğiz Hükümet konağı yangınında kasa mevcudu ile matbu evrak pulları ve kısmen defterleri kurtarılırken ayağı kırılan ve memleket hastanesinde tedavide bulunan Maliye odacısına, düşünülmemiş masraflar tertibinden "250" lira verilmesi, Maliye Vekilliğinin 21/1/933 tarih ve 1158/44 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 12/2/933 tarihinde kabul olunarak odacıya maddi yardımda

³⁶ Uykucu, a.g.e, s.208.

³⁷ Uykucu, a.g.e, s.208.

³⁸ BCA 490.01 512.2055.2.

³⁹ BCA 030 10 120 853 2.

bulunulmuştur.⁴⁰ Yine bu yangın nedeniyle 1904 nüfus yazımı sonuçları elde edilememiştir.⁴¹

1936 Şubat ayında şiddetli yağmurların tesiriyle Köyceğiz gölü taşması sonucu 30 ev su baskınına uğramış, halk kurtarılarak başka evlere yerleştirilmiştir.Şiddetli yağmurların tesiriyle taşarak bir çok evi su altında bırakan Köyceğiz gölü, suların çekilmesiyle eski haline dönmüş, evler kısmen de olsa oturulacak hale gelmiştir.Muğla Vilayetinden felaketzedelere gereken yardımlar yapılmıştır.⁴²

1938 yılında Köyceğiz başta olmak üzere Bodrum,Milas ve merkez kazada çekirge zuhur etmiştir. Hükümet gerekli müdahalelerde bulunmuş ve çekirge tohumları bırakılan yerlerde araştırmalar yaptırmıştır.⁴³

1940 yılı Temmuz’unda Köyceğiz’in Hamit çiftliği dahilinde bulunan Küçük Karaağaç ormanlarında yangın çıkmış ve söndürülmüştür.⁴⁴

1940 yılı Aralık ayında o tarihe kadar 30 seneden beri yaşanmayan şiddetli yağmurlar görülmüştür. O hafta içinde yağın yağmurlar sonucu Muğla-Köyceğiz arasındaki Çırıklar, Balıklar köprüleri yıkılmış ve Namnam köprüsünün seddesi ve imlası da sular tarafından götürülmüştür, yolun muhtelif kesimleri de sular tarafından tahrip edilmiştir. Köprüler yıkılınca posta bir gün geçememiş, CHP. Vilayet kongresine Köyceğiz ve Fethiye murahhasları da bu yüzden katılamamışlardır.⁴⁵

11.Ağustos.1941 pazartesi saat 4,5 civarında Köyceğiz Belediye Reisi Nevzat Kurtoğlu’na ait Abdullah Karadüven adında birinin icarı altında bulunan çarşı içindeki otelde sebebi bilinmeyen bir şekilde ortaya çıkan yangın sonucu

⁴⁰ **BCA 030 18 01 33 8 14.**

⁴¹ **1973 Muğla İl Yıllığı**, İzmir 1973,s.63.

⁴² **BCA 030 10 118 822 13.**

⁴³ **Muğla’da Halk**, 30.Eylül 1939 Cumartesi, Sayı. 1549, s. 3.

⁴⁴ **Muğla’da Halk**, 20.Temmuz.1940 Cumartesi, Sayı. 1590, s.1.

⁴⁵ **Muğla’da Halk**, 7.İlkkanun.1940 Cumartesi, Sayı. 1608, s.1.

Köyceğiz’de bir otel,bir kahvehane,sekiz dükkan ve bir ev tamamıyla yandıktan sonra yangın söndürülebilmıştır. ⁴⁶

19.Temmuz.1942’de Köyceğiz Torus ve Toparlar ormanlarında yangın çıkmış ve 6 saat sürmüştür. ⁴⁷

Köyceğiz bu tehlikelerden başka bir fırtına felaketi geçirdiği bilinmekle beraber ne zaman bu tehlikeyi yaşadığı hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık. ⁴⁸

C-Sağlık

1-Hastane

Halkın egemenliği demek olan ve gücünü halktan aldığı için halka kıymet veren Cumhuriyet Hükümeti ferdin hayatı üzerinde önemle durmuş,hükümet teşkilatında sıhhat işlerine önem verilmiştir. 1927 yılında⁴⁹ Köyceğiz kazasında beş yataklı bir muayene ve tedavi evi vücuda getirilmiştir. ⁵⁰ İlçede mevcut bu 5 yataklı muayene ve tedavi evi hükümet tabibinin nezareti altında aynı binada faaliyet göstermektedir.Ayrıca merkez ve Ortaca belediyelerinde birer ebe istihdam edilmiştir. ⁵¹

1937 yılında Köyceğizdeki dispanserin tamirine imkan bulunmadığından kirası Vekaletten verilmek sureti ile bir bina tutulması düşünülmüştür..Bundan başka Köyceğizde bir dispanser binası yapılması beş senelik programa alınmıştır.Dispanserde yeterli miktarda ilaç mevcut olup hükümet tabibi bulunmamasından kapalı olan dispanser doktor tayin edildiğinde fakir halkın

⁴⁶Muğla’da Halk, 27.Ağustos.1941 Cumartesi, Sayı. 1642, s.1.

⁴⁷Muğla’da Halk, 23.Temmuz.1942 Cumartesi, Sayı. 1702, s.2.

⁴⁸ Uykucu,a.g.e, s.208.

⁴⁹ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.235.

⁵⁰ Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, İzmir 1938, s. 87.

⁵¹ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.235.

istifadesine arz edileceği mevcut hükümet tarafından Köyceğiz halkına duyurulmuştur.⁵²

Hükümete ait bu dispensere 1940'lı yılların sonuna doğru 1 yatak ilave edilerek 6 yatağa çıkarılmış, biri hükümet, diğeri sıtma mücadele olmak üzere iki doktor mevcut olmakla beraber bu tarihlerde henüz bir eczane yoktur.⁵³

1927 yılından beri istihdam olunan Köyceğiz sağlık teşkilatında 1967 yılında bir hükümet tabibi (Dr Remzi Gökberber), 3 gezici sağlık memuru, 4 köy sağlık memuru, 6 köy ebesi mevcuttur. İlçelere bağlı köyler 9 gruba ayrılmış olup merkezleri; Döğüşbelen, Dalyan, Karaçalı, Beyobası, Kızılyurt, Elcik, Demirli, Eskiköy, Karadonlar köyleridir.⁵⁴

Köyceğizde Dalyanlı Mustafa Özpırinç ve eşi Hayriye Özpırinç tarafından yaptırılan 10 yataklı sağlık merkezi (Bugünkü Devlet Hastanesi) ancak 1972 yılında hizmete girmiştir.⁵⁵

2-Eczaneler

Köyceğiz ve çevresinde sıtma hastalığı Osmanlı Devleti zamanından beri sıkça görülmekte ve bu hastalık her sene asgari 1-2 kişinin ölümüne yol açmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan sağlık hizmetleri memnuniyet verici olmakla beraber bu hastalığın ilacı olan kinin ve sulfato gibi tedavi edici ilaçlara, 1939 yılında bile ilçede eczane olmaması nedeniyle halk ulaşamamış, halk bu ilaçları Muğla'dan almak zorunda kalmıştır. Bu durum Köyceğiz halkının sıtma hastalığına yakalananlardan bir çoğunun hayatına mal olmuştur.⁵⁶

⁵² Muğla CHP Kongreleri Dileklerine Alman Cevaplar 1937, Halk Basımevi Muğla.

⁵³ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

⁵⁴ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.235.

⁵⁵ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.63.

⁵⁶ Muğla'da Halk, 21. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1552, s.1.

Arap Dayı adında bir şahıs bugünkü manada olmasa da iptidai bir eczane (Bugünkü Festival alanında Yukarıoğlu Eczanesi karşısındaki dükkanda) açarak hizmet vermeye çalışmışsa da kısa bir süre sonra kapatmak zorunda kalmıştır.⁵⁷

Köyceğiz’de bu eczaneden sonra bir eczane daha açılmışsa da eczane sahibinin vefatı üzerine kapanmıştır.Köyceğiz halkı bu yüzden çok büyük sıkıntılar çekmiş ve hiç olmazsa acil vakaları önleyebilmek için bir dispanser açılmasını Köyceğiz İlçesine gelen CHP yetkililerinden talep etmiştir.İlçeye gelen CHP yetkilisi Ahmet Toker :

“Eczacılar konuna göre bu eczanenin başkasına devri için veresinin mezuniyet ve müsaadesini istihsal etmek lazım geldiğinden sıhhat vekaletince de yapılan takibat neticesinde hiçbir eczacının bu kazada eczane açmak için müracaatta bulunmadığı anlaşılmıştır.Bu ihtiyacın giderilmesi için bir dispanser açılması halkın bu acıklı vaziyetini kısmen olsun telafi edecektir” diyerek bu talebi kabul etmiştir.⁵⁸ Fakat açılan dispanser de bu talebe cevap verememiş ve yine Köyceğiz halkı 1949’da ilçede eczanenin olmamasının doğurduğu sonuçları mevcut hükümet yetkililerine anlatmış⁵⁹ ise de bu sorun giderilememiştir.⁶⁰

Uzun yıllar Köyceğiz halkı ilaç ihtiyacını İlçede görev yapan doktorların ilaç dolabından karşılamıştır.Nihayetinde Köyceğiz’de ilk eczane ancak 8.Ocak.1970 tarihinde Mehmet Girinci tarafından açılabilmiştir.⁶¹

⁵⁷ Bu bilgi 19.01.2004 tarihinde Faik Şen ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.

⁵⁸ BCA 490.01/202.799.2.

⁵⁹ BCA 490.01.512.2055.2.

⁶⁰ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

⁶¹ Bu eczanenin adı Deniz Eczanesi olup faaliyetine hala devam etmektedir.Bu bilgi 20.03.2004 tarihinde 19.11.1938 doğumlu ilk eczanenin sahibi olan Mehmet Girinci ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.

3-Salgın Hastalıklar

3.1 Sıtma

Köyceğiz İlçesi sahilde bulunduğu ve birçok yerini bataklıklar kapladığı için ilçede görülen en önemli salgın hastalık sıtma idi.⁶² Sıtma hastalığını önlemek için 1926 yılından itibaren sıtmanın çok olduğu illerde teşkilatlar kurularak tedavi ve ara hayvanı sivrisinek mücadelesinde gayretli çalışmalar gösterilmiştir.⁶³

1931 yılında Muğla Merkez İlçe ve bağlı İlçelerden Köyceğiz başta olmak üzere birçoğu sıtma mücadele kapsamına alınarak sıtma ile mücadele edilmiş, buralardaki sıtmalıların tedavisi için Ziraat Bankası vasıtası ile kinin dağıtılmıştır.⁶⁴

1936 yılında ise Muğla Valisi ve CHP İl Başkanı'nın teşebbüsü ile toplanan bir komisyon sıtma ile mücadele kararı aldı. Bu karar gereğince doktorlar köylere giderek, köylüleri ücretsiz tedavi edip onlara ilaç dağıtmışlardır.⁶⁵

Yapılan bu faaliyetler ve alınan tedbirler sayesinde Köyceğiz'de sıtma mücadelesinden iyi neticeler alınmıştır.⁶⁶

Fakat tam olarak sıtma mücadelesinde başarı sağlanamamış bu mesele Köyceğiz halkınca 1939 Ekim'inde ilçede yapılan bir parti toplantısında CHP liler'e serzeniş şeklinde iletilmiştir⁶⁷ CHP'liler de "Köyceğizde hektarlarca bataklık var , sulfato dağıtıyoruz daha ne yapalım" diye karşılık vererek kendilerini savunmuşlardır.

1 Ağustos 1942 tarihinde Muğla'da Sıtma Mücadele Teşkilatı kuruldu. Bunun üzerine daha önce Aydın'a bağlı olarak faaliyet gösteren Muğla Merkez, Fethiye,

⁶²Muğla da Halk, 3 Eylül 1931.

⁶³1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.277.

⁶⁴Muğla da Halk, 3 Eylül 1931.

⁶⁵Muğla da Halk, 13 Ağustos 1936.

⁶⁶Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, İzmir 1938, s. 88.

⁶⁷Muğla'da Halk, 21. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1552, s.1.

Marmaris, Milas ve Köyceğiz şubeleri Muğla Sıtma Mücadele Teşkilatı'na bağlandı.⁶⁸

Köyceğiz'de sıtma ile mücadele edilirken bazı huzur bozucu olaylar da meydana gelmiştir.1944 yılında Köyceğiz'de görevli sıtma mücadele tabibi Dr. Sadık Urunga kazayı haraca kesmiş,para almadan hiçbir hastayı tedavi etmemiş.Mesela ; Kaymakam vekilinin annesine bir kının şırına için beş lirayı peşin almadan tedavi etmemiş ve benzeri olaylar halk tarafından mevcut CHP Hükümetine iletilmiş ve bu tabip Milas'a tayin edilerek yerine sıtma mücadele için yeni bir doktor Sıhhat Vekaletinden talep edilmiştir.⁶⁹

Sıtma ile mücadelede 1946 yılında DDT ile önemli mesafe katedilmiştir.⁷⁰

1953 yılında Köyceğiz İlçesinde halen bir miktar sıtma vakası bulunmasına rağmen yukarıda bahsettiğimiz mücadeleler çok iyi netice vermiştir.Mevcut sulak kısımların kurutulmasının da tamamlanması halinde tamamen önlenebileceği belirtilmiştir.⁷¹

Köyceğiz'de sıtma ile mücadelenin bu kadar uzun sürmesi ilçede eczanenin olmaması ile de ilişkilendirilebilir.⁷²

1957 yılında Dünya Sağlık Teşkilatına bağlı olarak Sıtma Eradikasyonu adı altında sıtmayı kökünden kaldırma amacı güden yeni bir sistemle köy köy,ev ev gezilerek vatandaşlardan kan alınarak tahlil edilip tedavisi yapılmıştır.Ayrıca sıtmanın intikalini önlemek için "insektisit" püskürtme operasyonu yapılmıştır.Bu şekildeki çalışmalar sayesinde sıtma olayına bu tarihten itibaren hiç rastlanmamıştır.⁷³

⁶⁸ Akça, a.g.e, s. 60-61.

⁶⁹ B.C.A.490.01 512 2055 2.

⁷⁰1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.277.

⁷¹Vatan Gazetesi,Muğla İlavesi,29.7.1953,s.11.

⁷² B.C.A.490.01 512 2055 2.

⁷³1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.277.

3.2 Diğer hastalıklar

Köyceğiz kazasında, Milli Mücadele döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında sıtmadan başka salgın olarak tifo, dizanteri, kızamık, verem gibi hastalıklar görülüyordu. Bu hastalıklar o dönemde bir çok can kaybına neden olmuştur.⁷⁴

Ancak daha sonraki yıllarda devletin sağlık politikasının belirli bir sisteme oturtulmasından sonra salgın hastalıklara karşı düzenli olarak bir mücadele başlatıldı. 1934 yılında Muğla'nın bazı bölgelerinde atlarda Ruam hastalığı görüldü. Bunun üzerine 1 Ekim 1934 tarihinden itibaren Muğla merkez ve bağlı ilçelerde bu hastalığa karşı bir mücadele başlatıldı.⁷⁵

1930'lu yıllarda Köyceğiz'de oturan evler muntazam olmadığından kışın çoğunlukla zatürre hastalığı görülmekteydi. Kaza merkezinin sahilde olması sıtmadan muzdarip olan halkın cılız ve zayıf olması nedeniyle diğer hastalıklara karşı direnci, gürbüz olan yayla halkına nispeten daha zayıftı. Kaza merkezinde Kargıcık çayından alınan kireçsiz ve temiz su, yayla havalisinde ise kaynak suları kullanıldığından sudan doğabilecek hastalıklara karşı Kaza halkı daha dayanıklıydı. Fakat Dalaman köyleri ile civarı ise, Dalaman çayından hususî arıklarla alınan milden ari ve temiz olmayan suyu kullandıklarından bu su halkın sıhhati üzerinde pek fena tesir yapmaktaydı.. Araziyi sulayan ve ihya eden bu su ve içindeki kum, ciğer ve dalak hastalıklarına sebep olmaktaydı.⁷⁶

Yine bu yıllarda Köyceğiz ve çevresinde⁷⁷ frengi hastalığı oldukça yaygın olarak görülmekteydi. Köyceğiz halkı zaman zaman ilçeye gelen CHP lilere bu dertlerini söylemişler fakat tatmin edici bir cevap alamamışlardır.⁷⁸

⁷⁴ Türkiye'nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası, Mentеше (Muğla) Sancağı, s.88.

⁷⁵ Milli Birlik, 22 Ekim 1934.

⁷⁶ Eroğlu, a.g.e. , s. 251-252.

⁷⁷ B.C.A.490.01 512 2055 2. Ortaca nahiyesinin iki köyünde frengili vardır.

⁷⁸ Muğla'da Halk, 21. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1552, s.1. Köyceğiz halkına CHP Hükümeti ; Dalyanda 266 frengili hasta olduğunu, hükümet tabipleri öncülüğünde yapılan iğnelerle bu hastalığın sönmeye mahkum edildiğini, Hükümet Tabibi Yılmaz Bey'in her hafta Dalamanda hastaların ayağına gittiğini, İyi ki eskisi gibi üfürükçülere değil de doktorlara koşulmasının sevindirici olduğunu anlatmışlar. Fakat memlekette doktor ihtiyacının çok fazla olduğunu ve

1950'li ve 60'lı yıllarda bulaşıcı hastalıklarla savaşılmış, tetanoz,tifo hastalıklarına karşı ve program dahilinde karma aşı tatbikatı yapılmış buna ilaveten daha sonra görülen çocuk felcine karşı geniş bir aşılama faaliyetine girişilmiştir. Çiçek aşısı tatbikatı bütün halka yaygınlaştırılmıştır.Köyceğiz'de kolera ve bağırsak parazitleri,nüfus planlaması seminer faaliyetleri köylere kadar intikal ettirilmiştir.İçme sularının ıslahı ve tasfiyesi ile ilgili işler ile fenni hela yapımı faaliyetleri koordine bir şekilde yürütülmüştür. Kuduz tedavi istasyonu sayesinde başıboş köpeklerin itlafı ve haşaratla mücadele işlerine önem verilmiştir.⁷⁹

D-Haberleşme ve Haberleşme Araçları

1-Posta ve Telgraf

Tanzimat döneminden önce Osmanlı Devleti'nde resmi haberleşme işleri ulak ve menzilhane teşkilatı ile yürütülüyordu. 1840 yılında Posta Nezâreti'nin kuruluşu ile Osmanlı Devleti'nde modern anlamda haberleşme çalışmaları başladı. İlk telgraf teşkilatı ise 1855 tarihinde kuruldu. 1871 yılında Posta Nezâreti ile Telgraf Müdürlüğü birleştirilerek Posta ve Telgraf Nezâreti adını aldı. Bu tarihten sonra da bu nezâretin taşra teşkilatlarının kurulmasına başlandı.⁸⁰

1923 yılından 1940 yılına kadar Muğla ile Bodrum, Marmaris, Datça, Fethiye, Milas ve Köyceğiz İlçeleri ile Aydın ve İzmir arasındaki posta ulaşımı at veya at arabası ile sağlandı. 1940 yılından sonra Muğla ile ilçeleri ve Aydın arasında posta ulaşımı düzenli karayolu bağlantısının sağlanması üzerine otomobil ile sağlanmaya başlandı.⁸¹

herkesin doktor istediğini belirterek işlerinin ne kadar zor olduğunu halka izah etmeye çalışmışlardır.

⁷⁹ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.235.

⁸⁰ Musa Çadircı, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları**, Ankara, 1991, s.294-295, Nesimi Yazıcı, **Tanzimat Döneminde Osmanlı Haberleşme Kurumu, 150.Yılında Tanzimat**, Ankara, 1992, s.141-189.

⁸¹ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.277.

Cumhuriyetin ilk yıllarında en önemli haberleşme araçlarından birisi de radyo idi. II. Dünya Savaşı yıllarına kadar Köyceğiz’de hiç radyo yok idi. Bu yıllarda Köyceğiz halkı başta haberleri dinlemek üzere göl kenarındaki Aslanın Kahvesine (O zamanki adı Göl Motel Bugünkü deniz feneri lokantası) akın ediyorlardı.⁸² 1972 yılında Köyceğiz’de radyo sayısı 2842 idi.⁸³

E-Sosyal Kuruluşlar, Dernekler ve Cemiyetler

1-Hilal-i Ahmer Cemiyet (Kızılay)

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Köyceğiz’de faaliyet gösteren yardım kuruluşlarından biriside Hilal-i Ahmer cemiyeti olmuştur. 1927-1928 yıllarında cemiyetin Köyceğiz’de bir şubesi mevcuttu.⁸⁴

1935 yılında Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin ismi “Kızılay” olarak değiştirildi.⁸⁵

1940’lı yıllarda Kızılay Başkanı Hüseyin Okan idi.⁸⁶

2-Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu)

Cumhuriyet’in ilk yıllarında faaliyet gösteren kurumlardan biriside Tayyare Cemiyeti idi.⁸⁷

1940’lı yıllarda Hava Kurumu Başkanı Hilmi İlhan idi.⁸⁸

⁸² Bu bilgi 17.Ocak.2004 tarihinde 1920 doğumlu Muammer Şimşek ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.

⁸³ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.277.

⁸⁴ 1927-1928 Devlet Sahnâmesi.

⁸⁵ Anadolu, 19 Şubat 1936.

⁸⁶ BCA. 490.01.280.1124.1.

⁸⁷ 1927-1928 Devlet Sahnâmesi.

⁸⁸ BCA. 490.01.280.1124.1.

3-Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu)

Himaye-i Etfal Cemiyeti (Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu) 30.Haziran.1921 tarihinde Ankara’da Mustafa Kemal Atatürk’ün himayeleriyle kurulmuş olup , sosyal hizmetler alanında çocuk yuvaları, dispanserler, aşevleri, doğumevleri, oyun bahçeleri vb. kuruluşlar açarak bir çok hizmeti yürütmüştür.⁸⁹

1927-1928 yıllarında Himaye-i Etfal Cemiyetinin Köyceğiz’de bir şubesi mevcuttu.⁹⁰

1935 yılında Cemiyetin adı Çocuk Esirgeme Kurumu oldu.⁹¹

Bu yıllarda Köyceğiz Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı İbrahim Günay idi.⁹²

Dernek statüsüyle hizmetleri yürüten Çocuk Esirgeme Kurumu 27.5.1983 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 2828 sayılı kanunla faaliyetlerine son vermiş, yerine “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü” kurulmuştur.⁹³

4-Tasarruf Kurumu

Bu kurum hakkında rastladığımız tek bilgi 1940’lı yıllarda Tasarruf Kurumu Başkanının Salih Yayın olduğudur.⁹⁴

⁸⁹ TC Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün 9.3.2004 tarih ve 132 sayılı yazısı.

⁹⁰1927-1928 Devlet Sahnâmesi.

⁹¹ Anadolu, 25 Nisan 1937.

⁹² BCA. 490.01.280.1124.1.

⁹³ TC Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün 9.3.2004 tarih ve 132 sayılı yazısı.

⁹⁴ BCA. 490.01.280.1124.1.

5-Köyceğiz Kasaba Ve Köylerini Kalkındırma Güzelleştirme Ve Tanıtma Cemiyeti

Bu cemiyet, Köyceğiz kasaba ve köylerinin kalkındırılması güzelleştirilmesi ve tanıtılması için kurulmuş olup aşağıda yazılı tespit edilen işleri yapmayı ve gayesine uygun her türlü teşebbüslerde bulunmayı kendisine amaç edinmiştir.

- 1- Kaza hudutları içerisinde lüzumlu görülecek mevkilerde her türlü turistik tesislerin yapılması için hakiki ve hükmi şahıslar nezdinde teşebbüste bulunmak ve lüzumunda, bizzat turistik tesisler inşa ettirerek, kasaba ve köyler halkını istifadesine arz etmek;
- 2- Kasaba içerisinde gazino, yeşil saha, park, kütüphane, toplantı salonu, abide, kaldırım gibi belde halkının mahalli ve müşterek ihtiyaçlarını karşılayacak tesislerin yapılmasına, caddelerin açılması ve ağaçlandırılmasına yardım etmek; lüzumunda bu nevi tesisleri bizzat yaptırarak kasaba halkının istifadesine arz etmek;
- 3- Köy yolları ve köprülerinin inşasına; köy içme sularının getirilmesi ve sulama arıklarının açılmasına ve çeşmelerin yaptırılmasına.Örnek: Köy bahçeleri ve fidanlıkların tesisine yardım etmek;
- 4- Köyceğiz kasaba ve köylerinin tabii güzelliklerini ve çeşitli servet ve imkanlarını etüd ederek, tanıtmak ve mıntıkaya turistik cebretmek için lüzumlu her türlü teşebbüste bulunmak.⁹⁵

Cemiyet Nizamnamesinin 3.maddesinde zikredilen Cemiyetin Kurucu Üyeleri şunlardır:⁹⁶

⁹⁵ Milli Kütüphane Nüshası 1957 AD 1033,İzmir 1957.

⁹⁶ **Milli Kütüphane Nüshası 1957 AD 1033**,İzmir 1957.

1-Hüseyin Aydemir	Köyceğiz Kaymakamı
2-Şevket Ilgaz	Kadastro Hakimi
3-Nail Duru	Dalaman Üretim Çiftliği Müdürü
4-Fehmi Metin	Orman İşletme Müdürü
5-Nazmi Ünoğlu	Belediye Reisi
6-M. Sami Elgin	Mal Müdürü
7-İzzet Akgül	Maarif Müdürü
8-Behzat Sarıhan	Hükümet Tabibi
9-Sabri Ataman	T.C. Ziraat Bankası Müdürü
10-Şükrü Abbas	Müftü
11-Kemal Oyman	Ziraat Teknisyeni
12-Halis Ardalı	Ortaca Bucak Müdürü
13-İsmail Turan	Özel Saymanlık Memuru
14-Yusuf Karahan	Tahrirat Kâtibi
15-Mustafa Özpırlınç	Fabrikatör Çiftçi
16-Nevzat Kurtoğlu	Tüccar
17-Cenap Menteseoğlu	Tüccar
18-Zeyyat Köprülü	Avukat
19-Mehmet Menteseoğlu	Avukat
20-Rifat Tekin	Tüccar
21-Reşat Doğan Koroğlu	Serbest Tabip
22-Cemalettin Doğukan	Serbest Tabip
23-Hamdi İlhan	Davâ vekili
24-Muammer Erkan	Tüccar
25-Mehmet İlhan	Tüccar
26-Nihat Menteseoğlu	Çiftçi
27-MehmetYangılı	Tüccar
28-Sami Sül	Tüccar ve nakliyeci
29-Salih Ercan	Serbest Yüksek Orman Müh.
30-Cemil Topçuoğlu	Arzuhalci
31-Mehmet Binlik	Tüccar
32-Hakkı Ege	Tüccar

33-Ekrem Yılmaz	Çiftçi Tüccar
34-Ahmet Ateş	Kereste Tüccarı (İmalatçı)
35-Halil Korkmaz	Gülpınar Mah. Muhtarı
36-İsmail Özçelik	Ulucami Mah. Muhtarı

6-Köyceğiz Avcılar Derneği

Dernek 1.9.1969 tarihinde Niyazi Pirci, Sami Sül, Necati Kutluğ, Ali İşlek, Selahattin Erten, Kazım Koç tarafından kurulmuştur. Derneğin amacı ,gençliğin av sporuna ilgisini çekmek ve bilinçli av yapmayı sağlamaktır.Derneğe Niyazi Pirci,Kazım Dönmez ve İsmail Işıldak başkanlık yapmışlardır.⁹⁷

7- Askerlik Şubesi

Köyceğiz Askerlik Şubesi 20 MART 1921 tarihinde şehir merkezinde kiralanan 1-2 dükkanda kurulmuştur.İlk Askerlik Şubesi başkanı Yzb.Ali Rıza Efendidir.

İlk faaliyet olarak Mazharat takımları teşkil edilmiştir. Şehir merkezinde birkaç bina değiştirdikten sonra 17 teşren-i evvel (Ekim) 1923 (Rumi 1339)tarihinde bugünkü miri binasına taşınmıştır.

Şube binası birkaç sefer onarım görmüş olup, bu arada 1977 yılında şube başkanı Üsteğmen Abdullah Mestçioğlu zamanında lojman binası ilave edilmiştir, daha sonra 1980 yılında son tadilat ve tamirat işleri yapılmış olup bina bugünkü son şeklini almıştır.

Şubede sırası ile (08.04.1953 tarihine kadar) Kd.Yzb. Ahmet Ferit, Bnb Hafız Meriç, Bnb. Ali Bey, Bnb. Suphi Bey, P.Bnb. Bedii Öztürk, P.Kd.Yzb.

⁹⁷1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.210-211.

Mustafa Karaman,P.Bnb.Fasıl Dinçer Askerlik Şubesi Başkanlığı görevinde bulunmuşlardır.

Dalaman 29.11.1983 yılında ve Ortaca 14.09.1988 tarihlerinde yeni ilçe olmuşlardır. Köyceğiz Askerlik Şubesi Başkanlığı bünyesinde halen faaliyetlerini sürdürmektedirler.⁹⁸

F-Köyceğiz Belediyesi ve Hizmetleri

1-Köyceğiz Belediyesinin Tarihi Gelişimi

Osmanlı Devleti'nde Belediye hizmetleri kuruluşundan Tanzimat'a kadar Kadılar tarafından yürütüldü. Tanzimat'ın ilanı ile Belediye işleri "İhtisap Nezâreti" adı altında kurulan bir memuriyete tevdi edildi. Bir süre sonra bu nezâretin belediye hizmetlerini tam olarak yerine getirememesi nedeniyle batı usulü belediyelerin kurulması zaruri oldu. Bunun üzerine 1857' de yalnız İstanbul-Galata ve Beyoğlu mıntıklarını içine alan İstanbul' da bir "Nümune Belediye Dairesi" kuruldu. Ülke genelinde ilk belediye teşkilatı 1876' da I. Osmanlı Mebusan Meclisi'nden çıkan bir kanun ile kuruldu. Buna göre her şehir ve kasabada nüfus miktarına ve büyüklüğüne göre dört yıl için seçilmiş ve 6-12 arası üyesi olan bir Belediye meclisi bulunacaktır. Hükümet bu üyelerden birini başkan seçer.⁹⁹

Yüksekkum kasabasında 1298 (1882) tarihinde belediye açılmıştır.¹⁰⁰

Köyceğiz Belediyesi kurulduğundan beri Aydın Vilayet Salnamelerine göre Belediye bünyesinde görev yapanlar ve belediyenin gelir bütçesi aşağıya çıkarılmıştır:

⁹⁸ **Köyceğiz Askerlik Şubesi Arşivi.**

⁹⁹ Vefki Ertürk, "Türkiye'de Belediye Tarihçesi", **İdare**, Yıl:17, Sayı:182, Ankara, Eylül-Ekim 1946,s.9-11

¹⁰⁰ Eroğlu, **a.g.e.** , s. 242.

1298 (M.1882-1883)¹⁰¹

Meclis-i Belediye Reisi :Ömer Fehmi Efendi
 Azalar :Süleyman Efendi,
 :Mehmed Ağa,
 :Dimitri Efendi,
 :Hacı Lisavlu ?? Efendi,
 :Katib Ali Rıza Efendi.

1307 (M.1891-1892)¹⁰²

Köyceğiz Belediyesinin yıllık geliri miladi 1889 senesinde 7098 kuruş olmasına rağmen bir fener bile yapılmaması dikkat çekmektedir.

1311 (M.1895-1896)¹⁰³

Daire-i Belediye Reis :Hacı Mehmet Bey
 Azalar :Mehmet Ağa
 :Ali Ağa
 :Mustafa Efendi
 :Esteradi Efendi
 :Hacı Yasef Efendi
 Katip :Safder Efendi

1312 (M.1896-1897)¹⁰⁴

Daire-i Belediye Reis :Hacı Mehmet Bey
 Azalar :Mehmet Ağa
 :Ali Ağa
 :Mustafa Efendi
 :Esteradi Efendi
 :Hacı Yasef Efendi
 Katip :Safder Efendi

¹⁰¹ 1298 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁰² 1307 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁰³ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁰⁴ 1312 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1314 (M.1898-1899) ¹⁰⁵

Belediye Meclisi Reis :Hamza Bey
 Azalar : Mehmed Ağa
 :Vankil Efendi
 :Şamvil Efendi
 :Osman Efendi
 :Mustafa Bey
 Katip :Sefder Efendi
 Komser :Emrullah Efendi

1315 (M.1899-1900) ¹⁰⁶

Belediye Dairesi Reisi : Hamza Bey Efendi
 Azalar : Mustafa Bey
 : Şemail
 : Osman Efendi
 : Vankil Efendi
 Katib ve Sandık Emni : Ali Rıza Efendi
 Belediyenin Yıllık Geliri: 7536 kuruş

1316 (M.1900-1901) ¹⁰⁷

Belediye Dairesi Reisi : Hamza Bey
 Azalar : Mustafa Bey
 : Vankil Efendi
 : Şamil Efendi
 Belediyenin Yıllık Geliri: 6693 kuruş

¹⁰⁵ 1314 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁰⁶ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁰⁷ 1316 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1317 (M.1901-1902) ¹⁰⁸

Belediye Dairesi Reisi : Hamza Bey
 Azalar : Abdurrahman Efendi
 : Şeyh Mehmet Efendi
 : Şamil (Şumul) Efendi
 Katip : Mehmet Efendi
 Belediyenin Yıllık Geliri:5512 kuruş

1319 (M.1903-1904) ¹⁰⁹

Belediye Dairesi Reisi : Mehmet Ağa
 Azalar : Abdurrahman Efendi
 : Şeyh Mehmet Efendi
 : Şemail (Şumul) Efendi
 Katip : Safder Efendi
 Belediyenin Yıllık Geliri:5512 kuruş

1320 (M.1904-1905) ¹¹⁰

Belediye Dairesi Reisi : Mehmet Ağa
 Azalar : Abdurrahman Efendi
 : Şeyh Mehmet Efendi
 : Şemail (Şumul) Efendi
 Katip : Hafız Rüştü Efendi
 Belediyenin Yıllık Geliri:5512 kuruş

1323(M.1907-1908) ¹¹¹

Belediye Dairesi Reis Vekili :Hafız Osman Efendi
 Azalar :Şeyh Mehmed Efendi
 :Davıçon Efendi
 :Temelli Efendi
 :Yako Efendi

¹⁰⁸ 1317 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁰⁹ 1319 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹¹⁰ 1320 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹¹¹ 1323 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

Tabib	:Yanço Efendi
Katib	:Hafız Rüşdi Efendi Yunan madalyası
Belediyenin Yıllık Geliri	:18000 kuruş

1326 (M.1910-1911) ¹¹²

Belediye Dairesi Reis Vekili	: Musa Efendi
Azalar	: Şeyh Mehmed Efendi
	:Halil Efendi
	:Abdurrahman Efendi
	:Soteri Efendi
Katib	:Zeki Efendi
Tabib	:(Münhal)
Komiser	:İsmail Efendi
Belediyenin Yıllık Geliri	: 12000 kuruş

Cumhuriyet dönemine kadar belediye mefhumundan çok uzak bir şekilde idare olunan belediyelerimiz, Cumhuriyetin ilk yedi yılında da hazırlık ve inceleme yüzünden eskisinin devamı şeklinde kaldı. 3 Nisan 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile Belediye İdaresi Türkiye’ de en son ve en yararlı şeklini aldı. ¹¹³

2-Köyceğiz Belediyesi ve Hizmetleri

Köyceğiz Belediyesi Cumhuriyetin ilk yıllarında (1929 yılında) yapılmış bir hizmet binasında faaliyetlerini devam ettirmiştir. ¹¹⁴

1933 senesinde Köyceğiz’in nüfusu 1175 ve hane sayısı 50’dir.1933 yılında Köyceğiz Belediyesinin bütçesi ise 11500 liradır. ¹¹⁵

¹¹² 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹¹³ Vefki Ertürk, “Türkiye’de Belediye Tarihiçesi”, **İdare**, Yıl:17, Sayı:182, Ankara, Eylül-Ekim 1946,s.9-11

¹¹⁴ **Belediyeler Yıllığı**, Ankara 1949, s.660.

¹¹⁵ **Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler**, İstanbul 1933, s.761.

1928-1938 yılları Köyceğiz Belediyesi gayrimenkuller kıymeti aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.¹¹⁶

1928-1938 YILLARI KÖYCEĞİZ BELEDİYESİ			
GAYRIMENKULLER KIYMETİ			
Seneler	Gayrimenkul Kıymeti(Lira)	Seneler	Gayrimenkul Kıymeti(Lira)
1929	300	1934	750
1930	300	1935	860
1931	300	1936	700
1932	300	1937	2180
1933	540	1938	1850

1929 yılında tüm dünyada yaşanan ekonomik bunalım nedeniyle 1929-1933 yılları arası Köyceğiz Belediyesinin 300 lira olan gayrimenkul kıymeti gelişme göstermese de M. Kemal Atatürk'ün ekonomi politikası olarak ortaya çıkan Devletçilik ilkesinin uygulanması ile 1933 yılından itibaren Köyceğiz Belediyesinin sahip olduğu gayrimenkuller de bir artış eğilimine girmiş ve kazanılan bu ivmeyle 1937 yılında bunların kıymeti 2180 liraya kadar çıkmışsa da II.Dünya Savaşının ortaya çıkmasını getirdiği problemler nedeniyle 1938 yılında 1850 liraya düşmüştür.

1928-1938 Yılları Köyceğiz Belediyesi Başlıca Zümreler İtibarı İle Masarifat(Lira) tablosu aşağıda verilmiştir.¹¹⁷

¹¹⁶Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,Belediyeler İstatistiği1929-1938,Yayın No:179,Ankara1941,s.731

¹¹⁷Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,Belediyeler İstatistiği1929-1938,Yayın No:179,Ankara1941,s.995

1928-1938 YILLARI KÖYCEĞİZ BELEDİYESİ BAŞLICA ZÜMRELER İTİBARI İLE MASARİFAT(LİRA)												
Seneler	İdare ve Hesap İşleri	Sıhhat ve Hayır	İmar ve Tezyin	Tanzifat, Tenvirat, Elektrik Tesisatı	Su İşleri Tesisat ve Tamirata	İtfaiye	Muhtelif Sair Masraflar	Yekun				
1929	1234	528	396	1025	190	3	502	3878				
1930	1744	623	125	996	128	2	498	4116				
1931	1380	511	252	915	110	17	2240	5425				
1932	1788	552	486	955	109	55	1721	5666				
1933	1348	476	137	634	679	328	1222	4824				
1934	2332	226	170	795	1312	177	714	5726				
1935	1938	646	104	559	819	400	414	4880				
1936	1648	610	218	871	130	20	1601	5098				
1937	1940	685	352	636	75	100	1270	5058				
1938	2208	670	1838	794	152	42	1470	7174				

Köyceğiz Belediyesi 1929-1938 yılları arasında en fazla harcamayı İdare ve Hesap İşlerinde , ikinci olarak Temizleme ,Aydınlatma ve Elektrik Tesisatı İşlerinde yapmıştır.En az harcama yaptığı kalemler ise İmar ve Tezyin İşleri ile İtfaiye içindir.

1928-1938 Yılları Köyceğiz Belediyesi Başlıca Zümreler İtibarı İle Varidat (Gelir) tablosu aşağıdaki gibidir.¹¹⁸

¹¹⁸Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,Belediyeler İstatistiği1929-1938,Yayın No:179,Ankara1941,s.223

1928-1938 YILLARI KÖYCEĞİZ BELEDİYESİ BAŞLICA ZÜMRELER İTİBARI İLE VARİDAT (LİRA)												
Seneler	Varidatın Envanı											Yekun
	Geçen seneler varidat.1938de tahsil.ol.		1937senesinden müdevver kasa mevcudu	Dev.Verg. ile bir.tahsil ol.kesir ve hisseler			Teamüli Vergiler	Bel.sair.ver.ve res.	İstikrazat	İanat		
	Vergilrđn	Resimlrđn		Binalar vergisindn	Kazanç Vergsındn	%10 Belediye hissesi						
1929	-	-	-	198	-	578	-	1400	-	-	2176	
1930	-	-	-	221	-	626	-	2974	-	-	3821	
1931	-	-	-	68	-	352	-	3330	-	-	3750	
1932	-	-	-	173	-	625	-	2639	-	-	3437	
1933	1179	-	-	307	-	472	-	2684	233	-	4865	
1934	744	-	-	144	-	1074	2340	942	492	-	5736	
1935	354	-	-	179	-	1226	1578	934	240	-	4511	
1936	1153	-	-	174	-	1326	552	1636	312	-	5153	
1937	279	1391	55	94	67	906	424	1728	-	313	5257	
1938	317	1461	199	140	-	1607	137	2935	-	312	7108	

Köyceğiz Belediyesi 1929-1938 yılları arasında en fazla geliri topladığı vergilerden elde etmiştir.Yukarıdaki tablolardan da anlaşıldığı gibi bu yıllar arasında Köyceğiz Belediyesin gelir ve giderleri arasında genel olarak bir denge göze çarpmaktadır.Bu da Belediyenin kendi bütçesi nispetinde halka hizmet götürmeye çalıştığını göstermektedir.

1946-1948 yılları arasında Köyceğiz Belediyesinin gelir-gider ve kadro durumunu içeren mali durumunu gösterir tablolar aşağıdadır. ¹¹⁹

GELİR

Yıllar		Vergi ve Resimler	Çeşitli Gelirler	Borçlar (İstikrazlar)	Bağış ve Yardımlar	Toplam
1946	Fiili Tahsilatı	1.080	27.212	-	1.935	30.227
1947	Fiili Tahsilatı	4.348	29.615	-	2.335	36.198
1948	Fiili Tahsilatı	2.370	31.340	-	2.600	36.310

GİDER

Yıllar	İdare ve Hesap İşlerine	Sağ. Ve Sos.Yar. İşlerine	Bayındırlık İşlerine	Temizlik ve Aydınlatma İşlerine	Çeşitli İşlere	Fevkalade Tesis İşlerine	Toplam	
1946	Fiili Giderleri	4258	1773	1538	1502	8130	11077	28278
1947	Fiili Giderleri	4263	3472	3083	2527	5124	11204	29774
1948	Bütçe Ödeneği	5524	3830	5650	2680	7616	12010	36310

¹¹⁹ **Belediyeler Yıllığı**, Ankara 1949, s.660.

BÜTÇE FORMÜLÜNE GÖRE KADRO

Daireler	Memur Adedi	Hizmetli Adedi	Aylık Tutarları(Yıllık)	Maaş ve Ücretlerin Belediye Gelirlerine Nisbetleri %
Fen Heyeti(Yapı ve Yollar)	1	3	6780	
Sağlık	1	-	2700	
Temizlik	-	2	1980	
Diğer Hizmetler	-	4	4320	
Genel Toplam	2	9	15840	53.82

Yukarıdaki tabloları incelediğimizde Köyceğiz Belediyesinin 1946-1948 yılları arasındaki gelir ve giderleri arasında tam bir denge söz konusudur. Bu yıllar arasında Belediye en fazla harcamayı yeni tesisler yapmak için kullanmıştır. 1949 yılında halka hizmet vermek için kullanılan Köyceğiz Belediyesine ait 1 kamyon, 2 hususi otomobil, ve ayrıca ilçede 11 kamyon bulunmaktadır.¹²⁰

Yine bu yıllar arasında Köyceğiz Belediyesi son derece kısıtlı sayıda bir personelle hizmet vermektedir. Fakat yine de bu az sayıda çalışan personele ödenen miktar Köyceğiz Belediyesinin gelirlerinin % 53.82'sini teşkil etmektedir.

Günümüzde de belediyeler hala buna benzer problemler yaşamaktadırlar. Halka daha iyi hizmet götürmek için çok sayıda personele ihtiyaç olmasına rağmen bu personele harcanan meblağ nedeniyle halka verilen hizmette çok verimli olamamaktadır.

¹²⁰ **Belediyeler Yıllığı**, Ankara 1949, s.660.

1937 yılında Köyceğiz Belediyesi Hususi İdareden 10.000 lira yardım istemesine rağmen bu talebi Hükümetçe karşılanmamıştır.¹²¹

1940'lı yıllarda mevcut CHP Hükümeti Köyceğiz'in Gülpınar ve Ulucami Mahallelerinde içme suları için birer çeşmeye ihtiyaçları olduğunu, yine Köyceğiz'in Karabatak mahallesinde çarşıya gelmekte olan yolun pek dar ve çamurlu olduğundan belediyece bu yolun genişletilmesi ve taşla kaldırım yapılmasının gerekliliğini belirlemiş ve bu işin mahalli belediyesince temin hususunda vilayet makamı nezdinde teşebbüssatta bulunmuştur.¹²²

Köyceğiz Belediyesinin bütçesi aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi 1957 yılından itibaren hızlı bir artış eğilimi göstererek halka hizmet vermek için büyük bir gelişim çabası içine girmiştir.¹²³

Yıllar	Ana Bütçe	Su Bütçesi	Elektrik Bütçesi
1957	99.032	6.239	25.928
1962	222.321	26.425	61.571
1967	505.000	23.750	200.250
1972	974.188	64.826	445.174

2.1 Köyceğiz'in İmarı

1315(M.1899-1900) ile 1326(M.1910-1911) yılları arasında Köyceğiz Kazası dahilinde bulunan resmi kurumlar, hayır kurumları ve okulların sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.Tabloda da görüldüğü üzere Miladi 1899-1905 yılları arasında kasaba dahilinde hane ve dükkan sayılarında herhangi bir artış veya azalma söz konusu değilken, Miladi 1905 yılında 305 olan hane sayısı ile 132 olan dükkan sayısı, Miladi 1911 yılında 250 haneye ve 65 dükkana düşmüştür.Bu azalmanın temel nedeni ise o yıllar arası Osmanlı Devletinin Balkanlarda meydana gelen

¹²¹ Muğla CHP Kongreleri Dileklerine Alınan Cevaplar 1937 ,Halk Basımevi Muğla.

¹²²BCA 490.01/202.799.2

¹²³1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.360.

milliyetçilik hareketleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan savaş nedeniyle Köyceğiz Kazası halkının bu yerlere asker göndermesi olsa gerektir.

	YILLAR	1315 ¹²⁴	1316 ¹²⁵	1317 ¹²⁶	1319 ¹²⁷	1320 ¹²⁸	1326 ¹²⁹
Emakin-i Emiriye ve Hayriye	Hane	305	305	305	305	305	250
	Dükkan	131	131	132	132	132	65
	Han	1	1	1	1	1	3
	Hamam	1	1	1	1	1	1
	Un Değirmeni	49	49	49	49	49	4
	Fabrika (Kereste) Su ile çalışır	24	24	24	24	24	
	Kazanın Emakin-i Mevcudesi	Hükümet Konağı	1	1	1	1	1
Karakolhane		1	1	1	1	1	1
Telgrafhane		1	1	1	1	1	1
Zira'atbank idarehanesi		1	1	1	1	1	1
Rüsumat Dairesi							1
Liman Dairesi							1
Cami-i şeir		1	1	1	1	1	1
Kilise		1	1	1	1	1	1
Mescid							2
Mekteb	Rüşdiye	1	1	1	1	1	
	İbtida-i zükur Dahil-i kazada	24	26	26	26	26	
	Medrese	3	3	3	3	3	

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle planlı bir yerleşim için Köyceğiz'de de çalışmalar başlatılmıştır. Köyceğiz'in imarı için ilk harita 1932-1933 da yapılmış ise de tasdik edilmemiştir.¹³⁰

1933 yılında Köyceğiz Belediyesi dahilinde 4 km yol olmakla beraber bu yolun tamamı adi kaldırımdan müteşekkildir.¹³¹

¹²⁴ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹²⁵ 1316 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹²⁶ 1317 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹²⁷ 1319 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹²⁸ 1320 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹²⁹ 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹³⁰ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

¹³¹ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

1933 yılında Köyceğiz Belediye hudutlarında 1 Hükümet konağı,1 telgrafhane, 1 kaymakam konağı, 1 askerlik dairesi, 1 orman idaresi, 1 jandarma dairesi, 1 hapishane, 2 ilk mektep,1 hamam,1 dispanser,1 eczane,12 mağaza,78 dükkan ve 5 otel vardır.¹³²

Cumhuriyetin ilk 15 yılında (1923-1938) Köyceğiz Kazası dahilinde Köyceğiz Belediyesi tarafından 5000 lira harcanarak Cumhuriyet meydanı, park, iskele, su havuzu, yangın havuzu yapılmış ve su yolları inşa edilmiştir.¹³³ Yine bu yıllarda Kaza merkezinde 1 ilkokul ve Köyceğiz Halkevi olarak kullanılan bir bina mevcuttur.¹³⁴

1949 yılında Köyceğiz Belediyesi dahilinde; 2 kilometresi adi kaldırım, 5 kilometresi ham yol olmak üzere 7 kilometre yol, 1 futbol sahası , ortasında İnönü büstünün yer aldığı Cumhuriyet Meydanı, Belediye binası önünde 2 dekar yeşil saha, 225 öğrencisi bulunan bir ilkokul,halkevi ve halkevi okuma odası,özel kişilere ait olmak üzere iki otel,1 gazino,2 lokanta,5 kahvehane,4 fırın mevcuttur.vardır.¹³⁵

1956 yılında Köyceğiz'in kuzeyindeki Kızlan ve Ağla dağlarından gelen Kargıcak çayı yağışlı mevsimlerde sel tehlikesi büyük olduğu için vilayet bütçesinden ayrılan para ile daha önce bir set yapılmış olmasına rağmen bu setle sadece Gülpınar mahallesi korunmuştur.Ulucami mahallesi ve çarşı için bu yıllarda kış aylarında hala sel tehlikesi devam etmektedir.1956 yılında Köyceğiz Belediyesi dahilinde 90 dükkan ve işyeri, 1 elektrik santrali, 1çırçır fabrikası, 1 Ziraat Bankası şubesi vardır.¹³⁶

¹³² Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹³³ Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, İzmir 1938, s. 127.

¹³⁴ Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, İzmir 1938, s. 84-85.

¹³⁵ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

¹³⁶ İller Bankası Neşriyatı,Belediyelerimiz I,Belediye Neşriyat Müdürlüğü,Ankara 1956,s334.

1957 yılında hazırlanan imar planı gereğince Köyceğiz ‘de birçok sokak ve evler kamulaştırılarak açılmış,beton kaplaması yapılmıştır.Şehrin sahil şeridinde bulunan iki park ile ortasındaki parklar belediyece yeniden düzenlenmiştir. ¹³⁷

1962 yılında 1/1000 ölçekli olarak Köyceğiz’in yeni imar planı İller bankasınca hazırlanmıştır.Daha sonra İmar İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğünce Ege Bölgesinin tüm sahil şeridini kapsayan proje çerçevesinde Köyceğize ait 1/2500 ölçekli bir çevre düzeni planı hazırlanmıştır.Bununla tabii,tarihi ve arkeolojik değerlerin korunması,çeşitli kullanımlar yeni yerleşme yerleri ile bu kullanımların şeklinin,ölçüsünün tayini,milli menfaatlere aykırı yönde olmasının önlenmesi ve yatırımlar arasında koordinasyon sağlanması gibi esaslar getirilerek uygulamaya geçilmiştir. ¹³⁸

1967 yılında Köyceğiz Kazası ve köyleri (46 köy) dahilinde bulunan binaların sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. ¹³⁹

¹³⁷ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.355.

¹³⁸ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.292-293.

¹³⁹ 1967 Muğla İl Yıllığı, İzmir, 1968, s.566.

KÖYCEĞİZ İLÇESİNE BAĞLI KÖYLERİN(46 ADET) ANA HİZMET VE TESİSLERİNİN İCMAL TABLOSU	
Ana hizmet nevi ve tesisin adı	Ana hizmet veya tesisi bulunan köy sayısı
Okul	44
Eğitim Odası	20
Cami	43
Devletçe yapılan içme suyu	5
Köy standartlarına uygun yol	23
Telefon	3
Elektrik	
Sağlık ocağı	
Sağlık evi	
Ana ve çocuk sağlığı istasyonu	
Özel idare dispenseri	
Köy ebesi ve sağlık merkezi bulunan grup merkezleri	6
Jandarma karakolu	6
Köy odası	8
Selektör binası	

3.Köyceğiz - Dalaman Numune Kalkınma Projesi ¹⁴⁰

1950'li yılların sonları, Avrupa Birliğine doğru büyük adımlar atıldığı, Serbest Mübadele Bölgesi ihdasının yapılmaya çalışıldığı, Müşterek Pazar çalışmalarının yapıldığı dönemdir. Bu nedenle Avrupa, muhtelif imkanları ve dertleriyle bir bütün olarak ele alınmakta, kıtada iktisadi gelişmenin temini için karşılıklı yardımlaşmanın lüzumu her gün biraz daha iyi anlaşılıyordu.

¹⁴⁰ Milli Kütüphane Nüshası 1958 AD 2800.

Avrupa iktisadî işbirliği teşkilatının ekonomik olarak gelişmekte olan memleketler için tatbik mevkiine koyduğu teknik yardım programı da aynı hedefe tevcih olunmuştur. Üye memleketlerde ekonomik kalkınma projelerinin hazırlanması, ziraî maddelerin istihsal ve tevziinin geliştirilmesi meslekî tekamül ve işgücü istihdamı, yüksek ve orta kademedeki sevkü idareciler eğitimi, sınaî tekniklerin inkişafı için yerli mütehassıslar yetiştirmek gayesini güden bir programın memleketimize büyük faydalar sağlayacağı gerçeği ortaya çıkmıştı.

Bu programlarla geri kalmış bölgelerde iktisadî kalkınma projeleri tatbik edilerek bu bölgelere yardım sağlamak ana amaçlardan biriydi. Bu tür projelerin ilki İtalya'da Sardunya adasında, Yunanistan'da Epir bölgesinde tatbik edilmeye başladı. Proje için Türkiye'de de Köyceğiz kazası seçilmiştir, iktisadî bakımdan çok geri kalmış, fakat kalkınabilmek için bütün kaynaklara sahip olan bu küçük bölge, Akdeniz ikliminin çeşitli karakteristiklerine haiz olması itibarıyla, Avrupa iktisadî İşbirliği Teşkilatının aradığı şartlara da uymaktaydı.

Bakanlıkların temsilcileri ve yabancı uzmanların katılımı ile proje üzerinde bir yıl kadar çalışılmış ve Köyceğiz-Dalaman Numune Kalkınma Projesi 1958 yılında hazırlanmıştır. Bu proje hem bölgeyi kalkındıracak hem de bölge halkının katılımı ve bir miktar dış yardımla, muhtelif faaliyetler ahenkli ve koordine bir şekilde yürütülerek bölgenin iktisadî durumunu düzeltecek, dolayısı ile bölgede yaşayan halkın hayat seviyesini yükseltmek mümkün olacaktı. Deneme ve gösteri mahiyetinde olan Köyceğiz-Dalaman Numune Kalkınma Projesinden olumlu sonuçlar alındığı takdirde, Akdeniz havzasının benzer şartları haiz diğer bölgeleri için numune teşkil etmiş olacaktı.

Köyceğiz-Dalaman Numune Kalkınma projesi gerekli etüdler yapılarak hayata geçirilmiş fakat daha sonra 1960 yılında yapılan darbeye iktidar değişince bu projeden istenilen sonuç alınamamıştır.

4.Ortadoğu Teknik Üniversitesi Köyceğiz-Dalaman İskan Ve Planlama Projesi (13.Ocak.1960) ¹⁴¹

1960 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Köyceğiz-Dalaman bölgesini pilot bölge seçerek “İskan ve Kalkınma Projesi” adı altında bir proje uygulaması başlatmıştır.

Ortadoğu Teknik Üniversitesine bağlı 4 adet Planlama ve İskan Araştırma bürosunun ileride yapacağı çalışmalara örnek olmak üzere Mimarlık Fakültesi Dekanının idaresi ve Birleşmiş Milletlerde çalışan Finlandiyalı şehircilik uzmanı Jaako Kaikkonen’in başkanlığında, “Köyceğiz-Dalaman Projesi” ilk örnek proje olarak seçilmiştir.

Bu tür projelerin hazırlanmasında Avrupa İktisadi Teşkilatı Prodüktivite Merkezinin, Akdeniz bölgesinde sosyal ve ekonomik bakımdan geri kalmış 3 mntıkayı seçerek bunların geri kalmalarının sebebi üzerine araştırıp iktisadi kalkınmalarının hangi yollarla elde edilebileceğini araştırarak bir proje fikrini ortaya atması etkili olmuştur. Türk Hükümeti tarafından da desteklenen bu proje Prodüktivite Merkezine, diğer 19 Bakanlığın yardımını temin ve çalışmalarında koordinasyonu sağlaması için havale edilmiştir. Aynı zamanda Üniversitenin İskan ve Planlama araştırma bürosu ile İmar ve İskan Bakanlığının da işbirliği yapması kararlaştırılmıştır.

Bu projenin ilk adımı olarak Güneybatı Anadolu’daki Köyceğiz kasabasının seçilmesinde, kasabanın topografi bakımından bir liman olması , civarında dağlık ve düz arazi bulunması ve hayat şartlarının geri olup gelişme imkanlarının olabileceği düşüncesi etkili olmuştur.

Söz konusu projede Köyceğiz ve projenin yürütülmesi ve alınan sonuçlarla ilgili olarak şu bilgiler verilmiştir:

¹⁴¹ Milli Kütüphane Nüshası 1960 BD 20.

“Eskiden mücevhercilik ve yünlü dokuma merkezi olan Köyceğiz, şimdi(1960’lı yıllar) ancak bir miktar yünlü dokuma ve kilimler yapmaktadır.Arazinin % 30 u işe yaramaz haldedir ve sanayileştirilmesi düşünüldüğü takdirde ortaya çözülmesi icap eden bir sürü problemler çıkacaktır.

Zamanla göze görünür derecede değişen ve birbirine zıt olarak bir taraftan asırlık sapanı diğer taraftan traktörü ile gözüken çiftçi ve peçeli peçesiz kadınları çamurdan evleri, Antalya’dan uzakta olmayan modern otelleri ile tipik Güney Anadolu köyleri, teknik sahada ilerlediği gibi bir turist sahası da olabilir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Araştırma Bürosu toplanmış olan ekonomik ve sosyal malumata ilaveten arazinin fiziki karakteri hususunda malumat toplanmıştır.Bu malumatın analitik grafik şeklinde gösterilmesi meselenin gelişmesine faydalı olmuş ve serginin esasını teşkil eden çalışmalara da başlanmıştır.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi problemin, diğer hakikatlere göre idare edilen ve dayanan bir tek kısmı ile ilgilidir.İşe başlamadan evvel her çeşit mülahaza hesaba alınmalıdır.

Bir mimarın talihi hiç de iyi değildir. O ekonomik ve sosyal mülahazaların karışık çerçevesinden bir fiziki yapı kurmak ve maddeleştirmek mecburiyetindedir ki herhangi bir kimse bunu ihmal edebilir.

Sosyal münasebetlerimizi göze alan mimar, herhangi bir insana zor gelecek olan bu kompleks projeyi daha kolaylıkla meydana getirir.

Bu sergi iki kısımdan müteşekkildir. Birincisi Köyceğizin 10 km kuzeyinde Ağla kasabasıdır.Bunun bir kısmı tamamlanmış olup geri kalanı ise bir dahaki yaza bitecektir. İkincisi ise Köyceğiz ve havalisinin geliştirilme plan ve modellerinden ibarettir.

Ağla projesi, Köyceğizin ilerde ne şekilde inkişaf edeceğini göstermesi bakımından iyi bir misaldir. Diğer kasabalarda bulunan susuzluk, arazi davası ve mülkiyet hakkı gibi engeller, Ağla da bulunmadığından bu proje için seçilmiştir. Ağla ziraata müsait olup ormanları bulunması ve aynı zamanda iklim bakımından civarı gibi yazları sıcak ve rutubetli olmaması dolayısı ile yazlık olarak inkişaf ettirilebilir ve hatta ilerde turistik bir bölge haline getirilebilir.

Kasaba planında, zelzele de yıkılmış olan caminin yerine bir yenisi, bir kahve ve lokanta, hamam, amfi-tiyatro ve kasabalılar tarafından turistler için inşa edilecek sayfiye evleri bulunmaktadır.

Bu proje için gereken masraf Kızılay ve İller Bankası tarafından sağlanmıştır. İşçiler ise gönüllü olarak mahallinden temin edilmiştir, aynı zamanda muhtelif milletlere mensup 25-30 talebeden müteşekkil yaz kampı tarafından da desteklenmiştir.

Civarda bulunan taş ve tahta inşaatta kullanılmıştır. Mesela hamam ahşap olup duş tesisatına da sahiptir.

Müşterek çalışma prensibi sayfiye evlerinde tatbik edilmiştir. Bu sayede yeni metodların kullanılması bilhassa kahvenin inşaatında mümkün olmuştur.

Amfi-tiyatro hemen hemen bitmiştir, caminin ve kahvehane temelleri atılmıştır, yollar ve patikalar inkişaf ettirilmiştir, Milli Eğitim Bakanlığı yeni bir okul kurmuş ve diğer bütün binaların ise gelecek yaz bitmesi beklenmektedir.

Köyceğiz projesinin tatbikinde Ağla kasabası örnek olmuştur. Tecrübesiz işçilerin ve mahalli materyallerin ve müşterek çalışma prensibinin kullanılmasında ve ev projelerinin uygun olup olmaması hususunda faydalı olmuştur, ilerde daha büyük çapta bir proje bu suretle daha kolaylıkla tatbik olunabilecektir.

Bu projenin planların dayandığı ana prensiplerin ortaya çıkmasında rolü olmuştur. Bilhassa bu problemler yeni bir şey katılmadan, kendi sahası içinde cemiyetin yerli ideolojisine göre; ananeleri bozmadan genişletilerek işlenmiştir.

Köyceğiz projesi Köyceğiz kazası için bir şehir planını ihtiva etmektedir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimari Fakültesi 4 üncü sınıf talebeleri kasaba merkezine dair, muhtelif şekil araziye göre köy ve civarı planları üzerinde çalışmışlardır. Sergide birçok anketler ve fotoğraflar ve yerli halılar, kilimler, elde işlenmiş tekstiller teşhir edilmiştir. Havalinin ekonomik, sosyal, zirai, kültürel gelişmesini temin edecek olan bu program sadece Köyceğizin değil, civardaki kasabaların, hatta Fethiye, Marmaris, Muğla ve Aydın'ın civarlarının bile gelişmesini temin etmesi bakımından önemlidir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Araştırma Bürosunun ilerdeki çalışmalarına örnek ve temel olacak olan bu projesi, halkın alakasını çekerek onlara Üniversitenin gerek Mimari gerek şehircilik gerekse İş İdaresi ve İlmî Araştırma sahalarında malumat vererek neler yapabileceğini göstermektedir.”

Bettina Horobin

Publio Relations

24106/005

BH/so

Bu proje o tarihlerde gerçekten Köyceğiz'e bir hareketlilik getirmişse de daha sonraları hedeflediği amacına ulaşamamıştır.

5.Sosyal ve İktisadi Tesisler

5.1 Mezarlıklar

Köyceğiz’de ilk mezarlık bugünkü Hükümet Konağının yapıldığı yerde idi.Bu mezarlık 1930’lu yılların ortalarına kadar kullanılmaktaydı.¹⁴² Bu yıllardan sonra buraya hiçbir cenaze konulmayarak 5-10 yıl kadar bekletildi ve daha sonra gerekli idari düzenlemeler yapılarak bu saha futbol sahası olarak hizmete açıldı.1980’li yıllara kadar futbol sahası olarak kullanılan bu sahaya daha sonra Hükümet Konağı inşa edilmiştir.

Köyceğiz’in en eski mezarlıklarından biri de Boğsa adıyla bilinen ve bugün hala hizmet vermekte olan Köyceğiz Merkez kaza ile Yangı Köyünün ortak kullandığı mezarlıktır.Yaptığımız araştırmalarda mezar taşlarında en eski ölüm tarihi olarak 1230 (M1814), 1318 (M1902), 1326(M1910), 1328 (M1912), 1338(M1922) tarihlerine rastladık.Bu da bize gösteriyor ki Boğsa Mezarlığı Osmanlılar zamanından beri Köyceğiz halkına hizmet vermektedir.

Eski Mezarlık adıyla bilinen eski Fethiye yolu (Recai Güreli Caddesi) üzerindeki mezarlıkta yaptığımız incelemelerde 1900’lü yılların hemen başından itibaren bu mezarlığın kullanılmaya başladığını, 1961 yılından sonra ise kullanılmadığını görmekteyiz.

1960 İhtilalinden sonra Köyceğiz Belediyesince hizmete açılan Yeni Mezarlık, hala Boğsa Mezarlığı ile beraber hizmet vermektedir.Yalnız bu mezarlıkta yaptığımız incelemelerde 1954 yılında ölen Jandarma şehit Rahmi Lokman ve Akköprü Köyünde baraj yapılması nedeniyle burada sular altında kalan mezarlıktan 1942 ve 1945 yıllarında ölen Fatma Akman ve Salih Akman’ın daha sonra bu mezarlığa nakledildiği anlaşılmaktadır.

¹⁴² Bu bilgi 20.Haziran.1925 doğumlu Hulusi Türk ile 20.03.20004 tarihinde yapılan röportajdan elde edilmiştir.

5.2 İçme Suyu ve Maden Suyu

5.2.1 İçme Suyu

Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz'in su ihtiyacı genel olarak Kasabanın yanından geçen Kargıcak çayından alınan su ile sağlanmaktaydı.1933 yılında kasaba dahilinde Köyceğiz Belediyesince yaptırılan bu su tesisatından 13 ev faydalanmakta ve belediye bundan 130 lira temin etmekteydi.¹⁴³

1949 yılında Kargıcak çayından alınan içme suyu tesisatı daha da geliştirilerek 4 km kanal ve 5 km toprak künk ve harçlı griz ile Kasaba dahiline verilmekle beraber bu tesisat fenni olmayıp tesisatın projesi de yoktu.Fakat bu şekilde su ihtiyacı fazlasıyla temin edilmekteydi. Öyle ki içme suyu o kadar fazlaydı ki bağ, bahçe ve tarlalarda kullanılmaktaydı. Bundan başka kasabaya 6 km mesafede kalitesi iyi olmayan tarlaların sulanmasında kullanılan suyu bol bir kaynak da vardı. 1949 yılında Köyceğiz'de 12 su deposu,16 umumi çeşme ve 33 su abonesi vardı.Su işleri belediye bütçesi ile idare edilirdi.¹⁴⁴

1949 yılında, Kaza merkezine verilen suyun 6 kilometresi açıkta geldiğinden ve su tesisatının fenni olmamasından dolayı Köyceğiz Belediyesi gerekli girişimlerde bulunmuştur.Bu iş için gerekli 70 bin liranın 1500 lirası Köyceğiz Belediyesince ayrılmış, 2000 lirası Hususi Muhasebeden temin edilmiş , geri kalan kısmı Belediye Bankasından alınmak istenmişse de tesisat belediyenin malı olmadığı için başarısız olunmuştur.¹⁴⁵

1953 yılına kadar Köyceğiz Ağla yaylasından gelen Kargıcak çayını kullanmakla beraber bu isale (nakil) hattı açık ve basitti.Bu yüzden 15 km mesafedeki Ağla'dan gelen bu içme suyunun tesisatı için 1953 yılında bir ihale

¹⁴³ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹⁴⁴ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

¹⁴⁵ BCA. 490.01 512.2055.2.

açılmıştır.¹⁴⁶ Bu ihale sonucunda 1953-1955 yılları arasında İller Bankasınca 239.090.33 TL harcanarak Köyceğiz'in içme suyu tesisleri yapılmıştır.¹⁴⁷

1960'lı yıllarda Köyceğiz'de içme sularının ıslahı çalışmaları artan ihtiyaca binaen devam etmiştir.¹⁴⁸

1970'li yıllarda Köyceğiz'deki yerleşim sahalarının ve nüfusun çoğalması sonucu su ihtiyaca yetmediğinden,ilave içme suyu projesi düzenlenmiştir.¹⁴⁹Bu düzenlemenin sonucunda Köyceğiz ilçe merkezine tazyikli su sağlanmıştır.Ayrıca İlçeye bağlı 12 köy de sağlıklı içme suyuna sahiptir.¹⁵⁰

5.2.2. Maden Suyu

Köyceğiz kazası dahilinde iki maden suyu vardır. Birincisi Hamit çiftliğinin Kapniç mevkiine yakın ve Ölemez dağı eteğinde Sultaniye köyündedir. Halkın Girme tabir ettiği bu oldukça fazla olan suyun terkinde kükürt ve biraz da demir mevcuttur. Köyceğiz Gölüne pek yakın bir mahalde ortaya çıkmasına ve göl sularının karışmasına rağmen harareti nadiren otuz yedi dereceden aşağıya düşer. Romatizma, felç, cilt ve sair bir takım hastalıklara iyi gelmektedir. Ilıcanın mevsimi Mayıstan Ağustos ortalarına kadar devam etmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ilıca her sene çiftlik sahipleri tarafından icar edilirdi. Burada oturulacak bir yer olmadığı için hakkıyla istifade edilememekteydi.Burayı kiralayanlar bu tesisatın etrafını ağaç dallarıyla çevirmişler ve sahil boyunca gene ağaç dalları ile birkaç çardak yapmışlardı.¹⁵¹ 1956 yılında Ilıcaların tesisleri için 9850 lira ihale bedeli ile yaptırılan proje tasdik edilmiştir.Bu projeye ılıcalar daha modern bir yapıya kavuşmuştur.¹⁵²

¹⁴⁶ Vatan Gazetesi,Muğla İlavesi,29.7.1953,s.11.

¹⁴⁷1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.356.

¹⁴⁸1967 Muğla İl Yıllığı, İzmir, 1968, s.235.

¹⁴⁹1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.356.

¹⁵⁰1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.271.

¹⁵¹Eroğlu, a.g.e, s. 247-248. **Bugün bu ılıca tesisi Köyceğiz Belediyesince işletilmekte ve eskiye nazaran daha modern bir görünümde.**

¹⁵²İller Bankası Neşriyatı,Belediyelerimiz I,Belediye Neşriyat Müdürlüğü,Ankara 1956,s334-336.

Köyceğiz'deki ikinci maden suyu da Dalyan köyüne ve Köyceğiz gölünün denize karıştığı mahalle yakın bir yerdedir. Terkibinde biraz kükürt vardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu sudan hiçbir surette istifade edilmemekte ve metruk bir halde bulunmaktaydı.¹⁵³

5.2.3Kaplıcalar

Yukarıda bahsettiğimiz iki maden suyunun çıktığı yerde aynı zamanda kaplıca suları da vardır.Aşağıda bu kaplıcalardan biri olan Sultaniye kaplıcasının, Köyceğiz'e uzaklığı 9 mil,sıcaklığı 40 C derece,radyoaktivitesi 43 şok/avp,debisi 3.5lt/sn,PH değeri 6dır.¹⁵⁴

Kokar Girme adındaki kaplıcanın, Köyceğiz'e uzaklığı 2.5 mil,sıcaklığı 35 C derece,radyoaktivitesi 43 şok/avp,debisi 2lt/sn,PH değeri 6dır.¹⁵⁵

Çavuş adı verilen üçüncü kaplıcanın ise, Köyceğiz'e uzaklığı 3 mil,sıcaklığı 38 C derece,radyoaktivitesi 20 şok/avp,debisi 1lt/sn,PH değeri 6dır.¹⁵⁶

5.3 Elektrik

Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz'de aydınlatma işlemi elektrik enerjisiyle yapılmamaktaydı.1933 yılında İlçenin aydınlanma (tenvirat) işi adi gaz lambaları ile yapıliyordu.¹⁵⁷

1949 yılında Köyceğiz İlçesinde hala bir elektrik tesisatı ve projesi yapılmamıştı.Umumi aydınlatma lüks ve petrol lambaları ile yapılmaktaydı.Kasabanın aydınlatma işi için bir yıllık harcadığı gaz 800-1000 teneke kadardı.¹⁵⁸

¹⁵³Eroğlu, a.g.e, s. 247-248. **Bugün bu ılıca tesisi sit alanı içinde olup özel müteşebbisler tarafından işletilmekte ve eskiye nazaran daha modern bir görünümündedir.**

¹⁵⁴1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.254.

¹⁵⁵1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.254.

¹⁵⁶1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.254.

¹⁵⁷ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹⁵⁸ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

Köyceğiz’de ilk elektrik tesisatı 1950 yılında yapılmıştır.Fakat motörle temin edilen enerji artan ihtiyacı karşılayamadığından ve devamlı cereyan verilmesi için ikinci bir motöre ihtiyaç hasıl olmuştur.¹⁵⁹

1973 yılında hazırlanan Muğla İl Yıllığına göre ise elektrik tesisatının ilk defa 1951 yılında yapıldığı ve dizellerle elektrik enerjisi sağlandığı belirtilmiştir. Köyceğiz İlçe merkezi dışında ise köylerden yalnız Karaçalı Devlet Üretim Çiftliğinden, Ortaca, Seka dolayları elektrik enerjisinden faydalanmaktaydı.¹⁶⁰

Tesis edilen elektrik şebekesi,1972 yılında İller Bankasınca yenilenmiş ve keşiflere göre 1.456.356.86 TL harcanılarak yüksek gerilim sistemine bağlanmıştır.¹⁶¹

5.4 İtfaiye

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren itfaiye hizmetleri Köyceğiz Belediyesi tarafından yürütülmekteydi.1933 yılında Köyceğiz Belediyesi bünyesindeki itfaiyeye ait sadece bir tek belediye tulumbası mevcut olduğundan yangın çıktığında halkın yardımı ve hizmetinden faydalanılmaktaydı.¹⁶²

1949 yılında Köyceğiz Belediyesi itfaiyesinde yangın söndürme teşkilat ve vasıtaları olarak 1 motopomp tulumba, 200m. hortum, 60 teneke,1 seyyar su deposu,19 balta,10 kanca bulunmaktaydı.¹⁶³

5.5.Mezbaha- Soğuk Hava Deposu-Pazar Yeri

¹⁵⁹ Vatan Gazetesi,Muğla İlavesi,29.7.1953,s.11.

¹⁶⁰ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.254.

¹⁶¹ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.356.

¹⁶² Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹⁶³ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

Cumhuriyetin ilk yıllarında fenni bir mezbaha olmamasına rağmen inşaat için gerekli projeler hazırlanmıştır.¹⁶⁴ 1933-1938 yılları arasında Köyceğiz’de bir mezbaha inşa edilmiştir.¹⁶⁵

1940’lı yıllarda mezbahanın fenni olmaması nedeniyle hayvanlar kasaba dışında kesilmekteydi.Yılda kesilen 2335 baş hayvandan 1946 yılında 304 lira,1947 yılında 223 lira gelir sağlanmıştır.¹⁶⁶

İller bankasınca ihale edilen ve 1972 yılında yapımına başlanan soğuk hava deposu 1973 yılında tamamlanmıştır. Soğuk hava deposunun bitişiğinde fenni bir mezbahanın yapımına ancak 1972 yılında başlanabilmiştir.¹⁶⁷

1970 yılında kamulaştırılarak yapımına başlanan pazaryeri (eski pazar yeri) Köyceğiz Belediyesi tarafından 330.000 lira harcanarak tamamlanmış ve hizmete açılmıştır.Pazaryerinde 6 adet kasap dükkanı inşaatı da 106.693 lira 23 kuruş harcanarak Köyceğiz Belediyesi tarafından yaptırılarak 1972 yılında hizmete açılmıştır.¹⁶⁸

5.6 Hamamlar

Köyceğiz’de Osmanlı Devletinden beri kullanılmakta olan ve yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen bir hamam (Bugünkü postahane karşısında) bulunmaktaydı.Bu hamamın daha önce burada yaşayan Rumlar tarafından yapıldığı rivayet edilmektedir.¹⁶⁹ Bu hamam Köyceğiz halkına uzun yıllar hizmet vermiş, daha sonra kullanılmayarak metruk bir hale gelmiş ve 1980’li yıllarda yıkılmıştır.

1970 ‘li yıllarda Köyceğiz Belediyesi tarafından modern bir hamam yaptırıldı ise de daha sonra bu hamam da kapatılmıştır.

¹⁶⁴ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹⁶⁵ Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, İzmir 1938, s. 121.

¹⁶⁶ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

¹⁶⁷ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.356.

¹⁶⁸ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.356.

¹⁶⁹ Bu bilgi 19.01.2004 tarihinde Faik Şen ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.

5.7 Hanlar

Osmanlılarda yollar üzerinde veya yerleşim yerlerinde kurulmuş, tüccarların ve misafirlerin emniyet içinde konaklayabildikleri, ticaret hayatının canlanmasında önemli rol oynayan müesseselere han adı verilmiştir.¹⁷⁰

Köyceğiz’de Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine uzanan, hatta 1960’lı ve 1970’li yıllara kadar faaliyetlerini devam ettirmiş üç adet han bulunmakta idi.Bu üç hanın üçü de eski ismi Mersin Sokak olan bugünkü Fevzipaşa Caddesi üzerinde aynı sırada idi.Bunlardan birincisi Ali Nazmilerin Hanı adıyla bilinen Han , ikincisi bugünkü Kardeş Marketin yerindeki İbrahim Çavuşların Hanı, üçüncüsü ise bugün Mehmet Öztekin’e ait kahvenin bulunduğu yer ve civarındaki binalardan oluşan Ali Çavuşların hanıdır.¹⁷¹

5.8 Camiler

H. 970 (M1562/63) tarihli Osmanlı Devlet Arşivi Tapu-Evkaf defterinde bir Köyceğiz Camisinin varlığı tesbit edilmiştir. Köyceğiz Camisinin vakfına padişah beratı ile Hatîb Resul Fakîh mutasarrıf tayin edilmiş olduğu belirtilmektedir.¹⁷² Yaptığımız araştırmalara rağmen bu caminin nerede yapıldığı ve akıbetinin ne olduğu hakkında herhangi bir malumata rastlayamadık.Kanaatimizce Köyceğiz’deki bu caminin 1902’de yaşanan büyük deprem felaketi ile yıkılmış olabileceği ihtimal dahilindedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz’de iki cami mevcuttur. Caminin biri Halil beyzade Hacı Mehmet Bey ve diğeri de Tahir Ağa tarafından yaptırılmıştır.¹⁷³ Günümüzde 1957 yılında yapılmıştır ibaresi bulunan Molla Halil Cami (bugün deniz

¹⁷⁰ Yusuf Halaçoğlu, **Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, Ankara 1996, s.154.

¹⁷¹ **Bu bilgi 19.01.2004 tarihinde Faik Şen ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.**

¹⁷² Uykucu, **a.g.e.**, s.93.

¹⁷³ Eroğlu, **a.g.e.**, s. 242.

kenarında olan) ve Merkez Hacı Bey Cami (bugün Fevzipaşa caddesi üzerinde olan) yukarıda bahsettiğimiz bu iki caminin tamir edilip yenilenmesiyle ortaya çıkmış olup hizmetine devam etmektedir.¹⁷⁴

5.9 Mescidler

Hacı Ömer Mescidi: 1517 yılında yapılan¹⁷⁵ ve îmam Muslihüddin'in tasarrufunda bulunan bu mescidin ihtiyaçları için de bazı yerlerin gelirleri vakfedilmişti. Mescide, mescid yakınında Köyceğiz müdü ile (20 kile) on buçuk müdlük yer, hasılı 30 akçelik 5 dükkan, hasılı 150 akçe olan Ula'da üç parça bağ, hasılı 20 akçe olan Muğla'ya tabi Karabağ'da dört dönüm bağ yeri ve Pisi (Yeşilyurt) köyünde hasılı 60 akçe olan üç dönümlük bağ yeri vakfedilmiş bulunmakta idi.¹⁷⁶

5.10 Zaviyeler

Ayas-Subaşı Zaviyesi Köyceğiz'de bulunan bu zaviyeye, hasılı senede 200 akçe olan 5 parça oşürlü yer, hasılı senede 106 akçe olan bir hamam ve ayrıca beş parça yer olmak üzere toplam olarak 350 akçe vakfedilmiş idi.¹⁷⁷ Fakat bu zaviye Osmanlı Devletinin son zamanlarına kadar faaliyetlerine devam edememiştir. Zira Zekai Eroğlu "Muğla Tarihi" kitabında "Köyceğiz kazası dahilinde, tekke ve zaviyelerin 1925 yılında kapatılmasından önce de hiçbir tarikata ait tekke ve zaviye yoktur" demektedir.¹⁷⁸

5.11 Türbeler

Benliler Türbesi: Tavaslıoğullarının vakıf çiftliklerine bakan ve evkaf idaresine para veren bir kahyaya ait olduğu bilinen türbe Kargıcak çayı

¹⁷⁴ Bugün Köyceğiz'de bu camilerden ayrı olarak 1965 yılında soğuk hava deposu yanında yaptırılan İlyasoğlu cami, 1981 yılında Ehya Erkan tarafından İmam Hatip Lisesi bahçesinde yaptırılan Erkanlar Cami, 1989 yılında Diyanet Vakfı tarafından Dörtöyl mevkiinde yaptırılan Yunus Emre Cami mevcuttur.

¹⁷⁵ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.172.

¹⁷⁶ Uykucu, a.g.e., s.93.

¹⁷⁷ Uykucu, a.g.e., s.93.

¹⁷⁸ Eroğlu, a.g.e., s. 255.

kenarındadır.¹⁷⁹ Benliler türbesinde bir kişi metfun olup kadın olduğu rivayet edilmektedir.¹⁸⁰

Şehler Türbesi: Bugünkü Zeytinalanı Köyü Şehler mevkiinde bir türbe olup vefat tarihleri belli olmayan üç kişi metfundur. Bunlardan biri Çomaklıbaba namı ile bilinmektedir.¹⁸¹

Nasuhdede Türbesi: Bugünkü Köyceğiz Köyünde bulunan ve harap bir durumda olan türbe, Timur'un Menteşe ilçelerine kadar soktuğu bir akıncı kolunun başkanına aittir.¹⁸²

Kargınkürü Türbesi: Bugün Dalaman İlçesi Kargınkürü Köyünde bulunan ve Menteşe devrine ait olan bu türbede kimin yattığı bilinmemektedir.¹⁸³

Çiçekli Baba Türbesi: Otmanlar köyünde Çiçekli Baba'ya ait kırk adım uzunluğunda bir kabrin bulunduğu türbedir. Memleket bir tehlikeye maruz kaldığı ve halkın harbe gitmesi lazım geldiği zamanlar Çiçekli Baba tarafından top atıldığına inanıldığı söylenmektedir.¹⁸⁴

Bu türbelerden başka köylülerin ağaç ereni dedikleri erenler de vardı ki buralardaki ağaç dibine küçük taşlar yığılır ve ağacın dalları, gelip geçenlerin elbisesinden yırtarak bağladıkları paçavralarla dolardı. Evvelce her yolcu bunlara mutlaka üzerinden bir şey bırakır ve elbisesinden bir şey koparmazsa saçından bir tel olsun koparır ağaca asardı. Bu ziyaretgahlara, dilek sahipleri tarafından kurban, yağ, kilim, seccade nezredilmekteydi.¹⁸⁵

¹⁷⁹ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.174.

¹⁸⁰ Eroğlu, a.g.e., s. 255.

¹⁸¹ Eroğlu, a.g.e., s. 255.

¹⁸² 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.174.

¹⁸³ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.174.

¹⁸⁴ Eroğlu, a.g.e., s. 255.

¹⁸⁵ Eroğlu, a.g.e., s. 255.

5.12 Temizlik ve Kanalizasyon

Cumhuriyetin ilk yıllarında şehrin temizliği belediye temizlik işçileri tarafından yapılıyordu.1933 yılında, temizlik işleri ise belediye bünyesindeki 2 amele tarafından el arabası ile yapılmaktadır.¹⁸⁶

1949 yılına gelindiğinde ise; kasabanın umûmi temizliği iki hademe ve bir merkeple yapılmakta ve toplanan çöpler de kasaba dışına atılmaktadır.¹⁸⁷

Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz’de kanalizasyon ve lağım olmayıp bu ihtiyaç kuyularla temin edilmekteydi.düzenli bir kanalizasyon şebekesi yoktu.¹⁸⁸

1949 yılında İlçe merkezinde fenni bir umumi hela yapımına başlanmış¹⁸⁹ 1960’lı yıllarda fenni hela yapımı faaliyetleri ile içme sularının ıslahı ve tasfiyesi ile ilgili işler koordine bir şekilde yürütülmekteydi.Yine bu yıllarda Köyceğiz’de esnafın ve işyerlerinin muayene ve kontrolleri hükümet tabibi tarafından yapılmakta alınan su numuneleri ve gıda maddeleri tahlil ve takip edilmekteydi.¹⁹⁰

G-Spor

1.1 Köyceğiz’de Kurulup Tescili Yapılan Spor Kulüpleri

1.1.1 Köyceğiz Gençlik Kulübü

1925 yılında “Köyceğiz İdman Yurdu”olarak kurulmuştur.Kurucuları arsında kimlerin olduğu kesin olarak bilinmemektedir.Kuruluşundan bir müddet sonra öğretmen Fehmi Bey’in ilk başkanlarından olduğu söylenmektedir.1937 yılında mevcut CHP iktidarından Köyceğiz spora yardım istenmişse de Köyceğizspor Kulübünün tam olarak örgütlenmesini yapamadığından (teşekkül taazzuv etmemiş

¹⁸⁶ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹⁸⁷ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

¹⁸⁸ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761.

¹⁸⁹ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

¹⁹⁰ 1967 Muğla İl Yıllığı, İzmir, 1968, s.235.

olması dolayısı ile) yardım edilmesine imkan olmadığı cevabı alınmıştır.¹⁹¹ Bugünkü ÖÇKK (Eski Kaymakamlık) olduğu binanın yerini Süleyman ağa kulübe bağışlamış, sonra oraya halkevi yapılıncaya Halk kulübü olarak çalışmalarına devam etmiştir.1946’da adı “Köyceğiz Spor Kulübü” olarak değiştirilmiş ve federe edilerek resmi hüviyetine kavuşmuştur.1965 yılında Muharrem Aydın’ın kulüp başkanı seçilmesiyle esaslı tedbirler alınmış,1966-1967 sezonunda grup birincisi olmuştur.1969-1972 de lige iştirak etmişse de önemli bir sonuç alamamıştır.¹⁹²

Rengi:Beyaz –sarı.

Kuruluş Tarihi:26/11/1934

İntibak Tarihi :28/2/1946

Bölge Tescil No:7

Umum Md. No:56

1960’lı yıllarda futbolun dışında Köyceğiz Spor Kulübü güreş,atletizm,su sporları gibi diğer değişik spor dalları ile de uğraşmaktaydı.¹⁹³

1.2. Şehir Stadının Yapımına Kadar Futbol Oynanan Sahalar

1960’lı yıllarda ilçede nizami 5855 metrekarelik oynanır durumda bir stadyum vardır.Ayrıca su sporları tesisi için de 1098 metrekarelik arsa bölgece satın alınmıştır.¹⁹⁴

H-Köyceğiz’de Siyasal Yaşam ve Seçimler

1-Milli Mücadele Dönemi Köyceğiz’de Siyasal Yaşam

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul’un İngilizler tarafından işgal edilerek Mebusan Meclisi’ nin dağıtılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa 19 Mart 1920 tarihinde Ankara’dan tüm ülke geneline bir beyanname yayınlayarak meclisin

¹⁹¹ Muğla CHP Kongreleri Dileklerine Alınan Cevaplar 1937 ,Halk Basımevi Muğla.

¹⁹²1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973,s.215.

¹⁹³ 1967 Muğla İl Yıllığı, İzmir, 1968, s.323.

¹⁹⁴ 1967 Muğla İl Yıllığı, İzmir, 1968, s.235.

Ankara'da toplanacağını ve bu nedenle de bütün yurtta yeni seçimlerin yapılacağını açıkladı. Bu genelge üzerine Muğla' da da seçim hazırlıkları başladı.Yapılan seçimler sonucunda (Köyceğizden aday yoktur.) 1- 11 Nisan 1920 tarihinde İstanbul Hükümeti'nin, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını vatan hainliği ile suçlayan fetvasına karşılık 5 Mayıs 1920' de karşı bir fetva yayımlayarak Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını ile Kuva-yı Milliye'nin haklı davasını tüm dünyaya duyuran aşağıda isimleri yazılı şahıslar milletvekili seçilmişlerdir.

- 1-Ankara Müftüsü Rıfat Efendi (Börekçi).
- 2- Dönemin Muğla Mutasarrıfı Ethem Fehmi Efendi (Arslanlı)
- 3- Kasım Nuri Bey
- 4- Mahmut Bey
- 5- Mesut Efendi

Muğla'da Milletvekili seçimi Mutasarrıflık Binası'nda toplanan 30 seçmenin katılımıyla 19 Mart 1920 tarihinde yapıldı. Seçim sonucunda yukarıda isimleri yazılı beş adayın hepsi seçilerek Ankara'ya gönderildi. Bu seçilen kişilerden Rıfat Efendi ile Ethem Fehmi Efendi dışında diğerleri Muğla'nın yabancısı idi. Muğla'nın seçimlerde bu kadar aceleci davranmasının nedeni Anadolu'daki milli birliğin sağlanmasına katkıda bulunabilmektir.

I. T.B.M.M. görevini tamamladıktan sonra 1 Nisan 1923 tarihinde seçim kararı aldı. Bu karar üzerine Ankara tarafından Muğla Milletvekili adayları olarak şu kişiler belirlendi:

- 1- Yunus Nadi(Abalıoğlu)
- 2- Mehmet Esat(İleri)
- 3- Şükrü (Kaya)

16 Temmuz 1923 tarihinde Muğla'da yapılan seçimlerde yukarıda isimleri belirtilen kişiler 319'ar oy alarak Muğla Milletvekili seçildiler.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Akça, a.g.e., s. 91-92.

2-Milli Mücadele Sonrası Köyceğiz’de Siyasal Yaşam

2.1 Halk Fırkasının Kurulması ve 1923-1945 Yılları Arası Köyceğiz’deki Faaliyetleri

9 Eylül 1923 tarihinde Halk Fırkası’nın Mustafa Kemal Paşa tarafından kurulmasının hemen ardından 20 Kasım 1923 tarihinde Ankara çıkışlı resmi yazıda Anadolu ve Rumeli Müdafası-yı Hukuk Cemiyeti İdare Heyeti’nin aynen Halk Fırkası’nda da görev yapacağı bildirildi. Bu yazı üzerine Köyceğiz’deki Müdafası-yı Hukuk Cemiyeti üyeleri Halk Fırkası’nın Köyceğiz’deki kurucuları ve üyeleri oldular. CHP’nin Köyceğiz’deki kurucuları arasında şu kişiler vardı: ¹⁹⁶

Tavaslıoğlu Hacı Osman Efendi

Tahir Ağaoğlu Osman Ağa

Tavaslıoğlu Hacı Osman Efendi

Tevfik Bey (Baykent)

Selahi Bey (Gültekin)

Hamdi İlhan

Şükrü İlhan

Sabri Başoğlu

Ahmet Tevfik Efendi

Arnavut Hamit Ağa

Giritli Ali Rıza Efendi

Ethem Efendi

Çerkez Cemil Efe

11.Ağustos.1923 tarihinde yapılan seçimlerle TBMM **2. Dönem (1923-1927)** için Muğla İlinden seçilen milletvekilleri aşağıda verilmiştir: ¹⁹⁷

1.Şükrü KAYA (Hukukçu)

¹⁹⁶ Türkeş, a.g.e, s.280.

¹⁹⁷ Cumhuriyetimizin 80. Yılında Muğla, Muğla Valiliği, s.72.

2.Gümölcineli Esat İLERİ (I. Dönem Aydın Milletvekili, Aydın Sultanisi Öğretmeni)

3.Yunus Nadi ABALIOĞLU (Gazeteci)

1927 yılında yapılan seçimler sonucunda Muğla İlinden seçilen **3. Dönem (1927-1931)** milletvekilleri ise şunlardır: ¹⁹⁸

1.Şükrü KAYA

2.Yunus Nadi ABALIOĞLU

3.NuriTUNA (Manisa Ağır Ceza Başkanı)

4.Ali Nazmi ÖZGÜR (Rodoslu Adalet Başkanlığı Müsteşarı, 2.Dönem Kastamonu Milletvekili)

TBMM **4. Dönem (1931-1935)** Muğla Milletvekilleri aşağıda verilmiştir:

199

1.Şükrü KAYA

2.Yunus Nadi ABALIOĞLU

3.Nuri TUNA

4.Dr. Hüseyin Avni TOPALOĞLU

1935 yılında yapılan seçimler sonucunda Muğla İlinden seçilen

5. Dönem (1935-1939) TBMM'ye giden milletvekilleri şunlardır: ²⁰⁰

1.Şükrü KAYA

2.Yunus Nadi ABALIOĞLU

3.Nuri TUNA

4.Dr. Hüseyin Avni TOPALOĞLU

5.Hüsnu KİTAPÇI (Selanikli, İzmir İstinaf Mahkemesi Hakimi)

6.Sadullah GÜNEY (İstanbulu, Albay, Deniz Ticareti Müsteşarı)

Yukarıdaki dönemlerde seçilen milletvekillerinden hiç biri Köyceğiz'li değildir.Köyceğiz Kazası dahilinde Cumhuriyet Halk Partisi teşkilatları kendi içinde

¹⁹⁸ Hizmet, 1 Eylül 1927.

¹⁹⁹ Hizmet, 21 Nisan 1931.

²⁰⁰ Anadolu,5 Şubat 1935 .

seçimlerini yaparak siyasi hayatlarına devam etmekteydi. 1942 yılında Köyceğiz’de CHP kongresi yapılmış seçimlerde:

Reis :Hilmi Yavuz.
Azalar :Nevzat Kurdoğlu,
Nazmi Ünoğlu,
Hayri Ayaz,
Halil Korkmaz olmuştur.²⁰¹

13.12.1942 tarih ve 111 sayılı CHP Aydın bölge müfettişi Mardin mebusu Dr. Rıza Levent’in teftiş raporunda; Köyceğiz İdare heyetinin, hükümet, amir, memur, iş ve fikir hayatında uyumlu,yalnız Cumhuriyet müdde-i umumisi(savcı) Teyfik Tuncer hakkında bazı dedikodu ve şikayet olduğundan bahsedilmektedir.Bu şahsın Köyceğizden zengin bir kadınla evlendiği, yerlisi vaziyetine girdiği, ailevi ve şahsi rekabetlere giriştiği için Köyceğizde kalmasının sakıncalı olacağı, resmi görevinde faydalı olamayacağı, muhite de fayda sağlayamayacağı belirtilmektedir.²⁰²

1943 yılında Köyceğiz’de CHP adayları ittifakla seçilmiştir.Aşağıda seçilen şahısların isimleri verilmiştir:²⁰³

Şükrü İlhan
Nazmi Ünoğlu
Ahmet Türk
Hayri Aybars
Ali Demir
Mustafa Aydın
Kazım Gök
İzzet Tekin

1939-1946 yılları arasındaki 6.²⁰⁴ ve 7.²⁰⁵ dönem Muğla Milletvekilleri aşağıda verilmiştir:

²⁰¹ Muğla’da Halk, 29.Birinciteşrin.1942 Cumartesi.Sayı 1705,s.2.

²⁰² 13.12.1942 tarih ve 111 sayılı 1942-43 teftiş raporu.CHP Aydın bölge müfettişi Mardin mebusu Dr.Rıza Levent’in raporu.

²⁰³ Muğla’da Halk, 20.Şubat.1943Cumartesi.Sayı 1721,s.10.

6. Dönem: 1939-1943

1. Yunus Nadi ABALIOĞLU
2. Dr. Hüseyin Avni TOPALOĞLU
3. Hüsnü KİTAPÇI
4. Sadullah GÜNEY
5. İzzettin ÇALIŞLAR (Yanyalı, Kurtuluş Savaşı Orgenerali, 2. Dönem Aydın Milletvekili)

7. Dönem: 1943-1946

1. Hüsnü KİTAPÇI
2. Sadullah GÜNEY
3. İzzettin ÇALIŞLAR
4. Cemal KARAMUĞLA (Orman Yüksek Mühendisi)
5. Feridun Osman MENTEŞEOĞLU (Ulus Gazetesi Başyazarı)

1944 kongresinde Köyceğiz’de CHP ilçe idare Kurulu Başkanlığına yeniden tüccar Fikret Maro seçildi 1944’de CHP kongresinde Muğla İl İdare Kuruluna Köyceğiz’den Dava Vekili, Belediye ve Kızılay üyesi Şevki Özer, CHP ilçe eski başkanı, çiftçi, belediye üyesi Nihat Menteşe seçilmişlerdir..²⁰⁶

1945 yılında Kaza merkezinde iki mahallesi ve 11 köyü olan Köyceğiz’de genel nüfus 16.287 iken, CHP’ne üye olanların sayısı 1962 kişiydi. 1945 yılında Köyceğiz’de CHP İdare Heyeti Reisi: Rifat Tekin, muhasip: Nazmi Ünoğlu, katip: Hayri Aybars, azalar: Nevzad Kurdoğlu ve Şevki Özerdir.²⁰⁷

²⁰⁴ Cumhuriyet, 27 Mart 1939.

²⁰⁵ Muğla da Halk, 6 Mart 1943.

²⁰⁶ BCA. 490.01.847.351.2.

²⁰⁷ BCA.490.01.280.1124.1.

3- Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş

3.1 Demokrat Parti Köyceğiz İlçe Teşkilatının Kurulması ve 1946-1950 Arası Siyasal Faaliyetleri

II. Dünya Savaşı sonunda oluşan şartlar Türkiye'nin yeniden çok partili hayata geçmesini hızlandırdı. İlk olarak 18 Temmuz 1945'de Milli Kalkınma Partisi, 7 Ocak 1946'da da Demokrat Parti Türk siyasi hayatına girdi.²⁰⁸

Çok partili siyasal hayata geçişin sağlanması ile birlikte Köyceğiz İlçesi'nde mevcut siyasi rüzgardan tabii olarak etkilendi. DP'nin kuruluşundan 3 ay sonra 15.4.1946 tarihinde Köyceğiz'de Demokrat Parti 131 kişiyle kurulmuştur. Nuri Demirağ liderliğindeki Milli Kalkınma Partisinin, Kazım Demiraslan liderliğindeki liberal Demokrat Partinin, Sabit Şevki Eren liderliğindeki Türk Sosyalist İşçi Partisinin, Cemil Alpay liderliğindeki Türk Sosyal Demokrat Partinin, Etem Ruhi Balkan liderliğindeki Türk İşçi ve Çiftçi Partisinin ve Türk Sosyal Demokrat Partinin Köyceğiz'de teşkilatı yoktur.²⁰⁹

21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan Milletvekili seçimleri sonucunda Muğla İlinden TBMM **8. Dönem: 1946-1950** milletvekillerine aşağıdaki şahıslar seçilmişlerdir.²¹⁰

1. Abidin ÇAKIR	CHP (Çiftçi)
2. Nuri ÖZSAN	DP (Avukat)
3. Necati ERDEM	DP (Avukat)
4. Asım GÜRSU	DP (Avukat)
5. Dr. Mithat SAKAROĞLU	DP

²⁰⁸ Akça, a.g.e., s.100.

²⁰⁹ BCA. 490.01.847.351.2.

²¹⁰ İzmir, 29 Temmuz 1946.

1947 yılında Kaza merkezinde iki mahallesi ve 11 köyü olan Köyceğiz’de genel nüfus 17.419 iken, CHP’ne üye olanların sayısı 1329 kişidir. Demokrat partinin kurulması ile Köyceğiz’de CHP’ne üye olanların sayısı düşmüştür. 1947 yılında Köyceğiz’de CHP İdare Heyeti Reisi: Hamdi İlhan, muhasip: Rifat Tekin, katip: İbrahim Kayahan, azalar: Mehmet Ula ve Nevzad Kurdoğlu .Belediye Reisi de yine Nevzad Kurtoğludur.²¹¹

1949 yılında 35 köye sahip Köyceğiz’in nüfusu 18.783 iken, CHP’nin etkili çalışması ve 1947 yılında Köyceğiz’de Demokrat Partinin kurduğu Mahalle ocakları:Gülpınar ve Ulucami ile Semt ocakları: Kürkçüler, Dalyan, Beyobası, Demirli, Gürlek’in kapatılması²¹² sonucu CHP’ne üye olanların sayısı %18 oranına çıkarak 3301 kişiye ulaşmıştır.²¹³

3-2- Millet Partisi’nin Kurulması

Demokrat Parti’de, Parti içi muhalefet Ocak 1948’de zirveye çıktı. Muhalefet grubu, parti merkezini partiye hükmetmekle ve iç muhalefeti, özellikle İsmet İnönü’ye düşman grupları bastırmakla suçluyordu. Ayrıca, Celal Bayar ile İsmet İnönü’nün gizlice anlaşarak karşılıklı işbirliği yaptıklarını iddia ediyorlardı. Bu olaylar üzerine Mart 1948’de, DP Disiplin Kurulu tarafından parti içi muhalif beş milletvekili partiden ihraç edildi. Daha sonra bunu protesto edip istifa eden altı Merkez Kurulu üyesi daha partiden ihraç edildi. Bu kişiler 20 Temmuz 1948 tarihinde Türkiye’ nin üçüncü büyük partisi olan Millet Partisi’ ni kurdular.

26-29 Temmuz 1948 tarihleri arasında Ankara’da toplanan Millet Partisi kurucuları, Partinin ülke genelinde teşkilatlanmasını kararlaştırdılar. Bunun için de parti merkezinin belirlediği kişilerin kısa zamanda İstanbul, Trakya, Karadeniz ve Ege Bölgeleri’ne giderek müteşebbis heyetlerini tespit etmelerini ve buralarda parti

²¹¹ BCA.490.01.280.1124.1.

²¹² BCA.490.01.280.1124.1.

²¹³ BCA. 490.01 512.2055.2.

teşkilatlarını kurmalarını istedi. Bu toplantıda Ege Bölgesi'nde parti teşkilatını kurmakla Mustafa Kentli görevlendirildi.²¹⁴

4- 1950-1960 Yılları Arası Köyceğiz'de Siyasal Faaliyetler

CHP 1950 seçimlerinde Muğla'dan göstereceği milletvekili adaylarının % 70'nin ön seçimle, % 30'nun da Parti Genel Merkezince belirleneceğini bildirdi. Bunun üzerine 9 Nisan 1950 Pazar günü CHP'nin Muğla milletvekili adaylarını belirlemek için yapmış olduğu önseçimde sırasıyla en fazla oyu Baha Şıkman, Ethem Serim, Dr.Celal Gökbel, Nazmi Akdeniz aldı.²¹⁵

CHP'de bu gelişmeler olurken, DP ise adaylarını yapılan ön seçimle belirledi. Bu seçime göre DP adayları şu kişilerden oluşuyordu: DP adayları ise şu kişilerdi: Nuri Özsan (Muğla milletvekili), Yavuz Başer (Avukat, Milas DP İlçe Başkanı), Nadir Nadi (Cumhuriyet gazetesi başyazarı ve sahibi), Zeyyat Mandalinci (Bodrum'da tüccar), Cemal Hünel (Maden Mühendisi) ve Samet Ağaoğlu.²¹⁶

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan TBMM IX. Dönem Milletvekili seçimleri sonucunda Muğla'da ve Köyceğiz'de DP adayları kazandı.²¹⁷

9. Dönem: 1950-1954

1. Nuri ÖZSAN	DP
2. Zeyyat MANDALINCI	DP (Ekonomist)
3. Cemal HÜNAL	DP (Madenci)
4. Yavuz PAŞAMEHMETOĞLU	DP (Avukat)
5. Nadir Nadi	Bağımsız (Gazeteci)

16 Eylül 1951 günü Muğla Vilayeti'nin boş olan (münhal) milletvekilliği için

²¹⁴ Akça, a.g.e., s.100.

²¹⁵ Akça, a.g.e., s.103.

²¹⁶ Akça, a.g.e., s.105.

²¹⁷ Cumhuriyetin 80.Yılında Muğla, Muğla 2003, s.72.

yapılan seçimi DP adayı Natık Poyrazoğlu kazandı. Vedet Dicleli kaybetti.²¹⁸

1951 Ara Seçimi

1.Natık POYRAZOĞLU (Kore Tugayı Yarbayı-DP istifa eden Nadir Nadi yerine)

2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan Milletvekili seçimleri tüm yurttaki olduğu gibi Muğla'da ve Köyceğiz'de de büyük bir olgunluk içinde geçti.Muğla'da seçimi DP adayları kazanarak şu kişiler TBMM X. Dönem DP Muğla Milletvekili oldular.²¹⁹

10. Dönem: 1954-1957

1. Nuri ÖZSAN	DP
2. Zeyyat MANDALINCI	DP
3. Yavuz PAŞAMEHMETOĞLU	DP
4. Turan AKARCA	DP (Ziraat Yüksek Mühendisi)
5. Natık POYRAZOĞLU	DP
6-Akif SARIOĞLU	DP (Ziraat Yüksek Mühendisi -

9.Dönem Antalya Milletvekili)

Muğla'da 2 Mayıs 1954 seçimlerini DP adaylarının kazanmasından bir süre sonra yani 25 Eylül 1954'de Cumhurbaşkanı olarak Celal Bayar beraberinde Dahiliye Vekili Namık Gedik ile Muğla ve Aydın Milletvekilleri de olduğu halde Muğla'ya ziyarette bulundu. Bayar, Muğla' da halka hitaben bir konuşma yaptıktan sonra çeşitli heyetlerle görüşmelerde bulundu.Geceyi Vali Konağı' nda geçirdikten sonra 26 Eylül'de Muğla' dan Aydın' a geçti.²²⁰

27 Ekim 1957'de yapılan Milletvekili seçimleri tüm Türkiye'de olduğu gibi Muğla'da da büyük bir olgunluk içinde ve sakin bir şekilde geçti. Muğla'da

²¹⁸ **Milas Postası**, 18 Eylül 1951, Sayı: 126, s. 1.

²¹⁹ **Muğla**, 4 Mayıs 1954.

²²⁰ **Muğla**, 27 Eylül 1954.

seçimlere katılım oranı %95 dolayında idi. Seçimler sonucu Muğla'da DP adayları seçimleri kazanarak XI.Dönem TBMM Muğla Milletvekili oldular.²²¹

11. Dönem: 1957-1960

1. Nuri ÖZSAN	DP
2. Zeyyat MANDALINCÎ	DP
3. Turhan AKARCA	DP (Ziraat Yüksek Mühendisi)
4. Burhan BELGE (Gazeteci)	DP
5. Dilaver ARGUN (Vali)	DP
6. Sadi PEKİN (Armatör)	DP
7. Turgut TOPALOĞLU (Çiftçi)	DP

27 Mayıs 1960 Askeri İhtilal' inden hemen sonra 3 Haziran'da tüm Türkiye'de olduğu gibi Köyceğiz'de de DP'nin bütün Ocakları kapatılarak evrak ve emvaline el konuldu.²²²

5- 27 Mayıs 1960 İhtilali Sonrasında Köyceğiz İlçesi'nde Sosyal ve Siyasal Gelişmeler

22 Haziran 1960 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Bütün Türkiye'de olduğu gibi Köyceğiz'de de bütün siyasi partilerin Ocak, Bucak, İlçe ve İl Teşkilatları kapatıldı.²²³

27.Mayıs.1960 İhtilali sonucunda meydana getirilen Kurucu Meclis'e Muğla'dan Eczacı Ethem SERİM seçilmiştir.²²⁴

Köyceğizde İnkılap hareketleri ilçenin öğretmenleriyle Şoförler derneği mensupları kendi vasıtaları ile bütün köyleri dolaşarak anlatmışlar ve toplanan gazete ve mecmuaları köylü vatandaşlara dağıtarak inkılabın haklı gerekçelerle yapıldığı yönünde halkı ikna etmeye çalışmışlardır.²²⁵

²²¹ Muğla, 28 Ekim 1957.

²²² Muğla, 4 Haziran 1960.

²²³ Muğla, 26 Haziran 1960.

²²⁴ Cumhuriyetin 80.Yılında Muğla, Muğla 2003, s.72.

²²⁵ Muğla Postası, 7. Temmuz..1960 Perşembe, Sayı. 13, s.2.

Köyceğizde Milli İnkılap Hareketleri aleyhinde bulunan ve DP propagandası yaptıkları tespit edilen harita mühendisi İlhami Tan, Sultaniye ve Kürkçüler köy katibi Ali oğlu Yusuf Akar tevkif edilmişlerdir.²²⁶

1961-1973 yılları arası Muğla İlinden TBMM ve Cumhuriyet Senatosuna seçilen şahısların listesi aşağıda çıkarılmıştır.²²⁷

12. Dönem: 1961-1965

1. Adnan AKARCA	AP (Çiftçi)
2. İlhan TEKİNALP	AP (Avukat)
3. Cevdet OSKAY	AP (Sinema İşletmedisi)
4. Turan ŞAHİN	CHP (Orman Yük. Müh.)
5. Hilmi Şerif BAYDUR	CHP (Eczacı)

Cumhuriyet Senatosu:

1. Haldun MENTEŞEOĞLU	AP (Vali)
2. Mualla AKARCA	AP (Ziraat Yük. Müh.)

13. Dönem: 1965-1969

1. Adnan AKARCA	AP
2. İlhan TEKİNALP	AP
3. İzzet OKTAY	AP (Emekli Binbaşı)
4. Turan ŞAHİN	CHP
5. Dr. Seyfi Sadi PENCAP	CHP (Devlet Hast. Başhekimi)

1966 Cumhuriyet Senatosu

1. Haldun MENTEŞEOĞLU	AP
2. İlyas KARAÖZ	AP (İş Müfettişi)

14 Dönem: 1969-1973

²²⁶ Muğla Postası, 19 Temmuz..1960 Perşembe, Sayı.23, s.2.

²²⁷ Cumhuriyetin 80.Yılında Muğla, Muğla 2003, s.73.

1.AdnanAKARCA	AP
2. İzzet OKTAY	AP
3.Ahmet BULDANLI	AP (Emekli Binbaşı)
4.Ali DÖĞERLİ	CHP (Çiftçi)
5.Mualla AKARCA	CHP

Yukarıdaki listeden sadece Köyceğiz’li olarak Haldun Mentеше seçilmiş olup bu şahıs aynı zamanda İçişleri Bakanlığı da yapmış ve Köyceğiz halkının haklı gururu olmuştur.Onun İçişleri Bakanlığı döneminde Köyceğiz gölü kenarına kordon yapılmış ve kordona “Haldun Mentеше Kordonu” adı verilmiştir.Fakat bu ad daha sonra “Atatürk Kordonu” olarak değiştirilmiştir.

III.BÖLÜM

EĞİTİM VE KÜLTÜR

A-Eğitim Hayatı

1-Osmanlı Devletinin Son Dönemlerinde Köyceğiz’de Eğitim

Osmanlı Devleti döneminde eğitim ve öğretimde en önemli kurumların başında medreseler gelmekteydi.Köyceğiz kazasında da on dört medrese vardı.Bunların en büyükleri daha önce Köyceğiz kazasına bağlıyken sonra Acıpayam kazasına ilhak edilen Karaman nahiyesi dahilinde idi.Karaman nahiyesinin Kalinkos köyünde mevcut medrese on beş odalı, Emecik mahallesindeki on üç, Kızılkaya mahallesindeki sekiz ve Belevinin İmamlar mahallesindeki de on iki odalı idi.Köyceğiz Kaza Merkezindeki sekiz odalı medrese 1923 tarihinde Mehmet Ağazade Tahir Ağa tarafından inşa ettirilmişti.Diğerlerinin tarihi inşası ile banileri malum değildir.

Bu medreselerden hiçbir kimse icazet almamıştır.Esasen Meşrutiyetin ilanı ve talebenin imtihana tutularak askere alınması üzerine bunlardan sekizi o zaman kapanmıştı. ¹

Milli mücadele yıllarında Köyceğiz’de eğitim öğretim faaliyetleri kesintiye uğratılmamıştır.1922 yılı başlarında Köyceğiz Kaza merkezinde iki yüz kuruş maaşla bir müderris tayin olunacağı TBMM Hükümeti tarafından ilan edilmiştir.²Köyceğiz Müderrisliğine ilk etapta hiç kimsenin talip olmamasına³ rağmen daha sonra Hacı Mustafa adındaki şahıs Köyceğiz Müderrisliğine tayin edilmiş, görevine başlayarak memuriyeti tasdik edilmiştir. ⁴

¹ Zekâî Eroğlu, **Muğla Tarihi**, İzmir 1939, s.253-254.

² **BCA 051 V 48 13 113 11.**

³ **BCA 051 V 48 13 113 26.**

⁴ **BCA 051 V 48 13 113 16.**

Kurtuluş Savaşının en zor dönemlerinde bile eğitim öğretim için gerekli mali harcamalar kesintiye uğratılmamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti 31.7.1922 tarihinde Köyceğiz Müftülüğüne bir yazı göndererek Ocak (Kanun-ı sani)-Haziran maaş havalenamesinin muhasebeden tahkiki ile hemen gönderilmesini ve neticenin bildirilmesini istemiştir.⁵

1922 yılında faaliyetlerine devam eden Köyceğiz İlmiye Medresesinde 1. ve 2. senelerde eğitim öğretim yapan talebelerin haftalık ders programlarında, gördükleri dersler, ders veren hocalar, hangi dersi haftada kaç saat gördükleri aşağıdaki tabloda görülmektedir.⁶

⁵ BCA 051 V 48 13 113 46.

⁶ BCA 051 V 48 13 113 70.

1922 YILI KÖYCEĞİZ İLMİYE MEDRESESİ DERS PROGRAMLARI

1922 YILI KÖYCEĞİZ İLMİYE MEDRESESİ DERS PROGRAMI(BİRİNCİ SENE)					
Eyyam	Esame-i Dürus	Saat		Esame-i Dürus	Esame-i Müderriseyn
		Sabah	Öğle		
Cumartesi	Sarf-1 Arabi Lugat-1 Arabiyye İmla ve Kıraat	2	-	Sarf	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		4	-	İmla ve Kıraat	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		3	-	Lugat-1 Arabiyye	Müftü Alırıza Efendi
Pazar	Kuran-1 Kerim Hesab Hat	-	7	Hesap	Tahrirat Katibi Kemal Efendi
		-	8	Hat	Tahrirat Katibi Kemal Efendi
		2	-	Kuran-1 Kerim	Kadı Halid Efendi
Pazartesi	Sarf Kuran-1 Kerim Lugat-1 Arabiyye	2	-	Sarf	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		2	-	Kuran-1 Kerim	Kadı Halid Efendi
		4	-	Lugat-1 Arabiyye	Müftü Alırıza Efendi
Salı	Sarf Lugat-1 Arabiyye	2	-	Sarf	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		3	-	Lugat-1 Arabiyye	Müftü Alırıza Efendi
Çarşamba	Sarf Kuran-1 Kerim İmla ve Kıraat Hesab Hat	3	-	Sarf	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		4	-	İmla ve Kıraat	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		2	-	Kuran-1 Kerim	Kadı Halid Efendi
		-	8	Hesab	Tahrirat Katibi Kemal Efendi
		-	9	Hat	Tahrirat Katibi Kemal Efendi
Perşembe	Sarf Kuran-1 Kerim	3	-	Sarf	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		2	-	Kuran-1 Kerim	Kadı Halid Efendi

1922 YILI KÖYCEĞİZ İLMİYE MEDRESESİ DERS PROGRAMI(İKİNCİ SENE)					
Eyyam	Esame-i Dürus	Saat		Esame-i Dürus	Esame-i Müderriseyn
		Sabah	Öğle		
Cumartesi	İmla ve Kıraat Hesab Hat	3	-	İmla ve Kıraat	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		-	7	Halebi	Kadı Halid Efendi
		-	9	Hesab	Tahrirat Katibi Kemal Efendi
		-	8	Hat	Tahrirat Katibi Kemal Efendi
Pazar	Evamil-i Mükelleme-i Arabiyye Lugat-ı Arabiyye	2	-	Evamil-i	Müftü Alırıza Efendi
		3	-	Mükelleme-i Arabiyye	Müftü Alırıza Efendi
		4	-	Lugat-ı Arabiyye	Müftü Alırıza Efendi
Pazartesi	Evamil-i Lugat-ı Arabiyye Halebi	2	-	Evamil-i	Müftü Alırıza Efendi
		-	8	Lugat-ı Arabiyye	Müftü Alırıza Efendi
		-	7	Halebi	Kadı Halid Efendi
Salı	Evamil-i ...		7	Evamil-i	Müftü Alırıza Efendi
Çarşamba	Evamil-i İmla ve Kıraat Halebi Hesab Hat	2	-	Evamil-i	Müftü Alırıza Efendi
		-	7	İmla ve Kıraat	Sabık Kadı Şükrü Efendi
		-	-	Halebi	Kadı Halid Efendi
		-	9	Hesab	Tahrirat Katibi Kemal Efendi
		-	8	Hat	Tahrirat Katibi Kemal Efendi
Perşembe	Evamil-i Halebi	-	7	Evamil-i	Müftü Alırıza Efendi
		-	-8	Halebi	Kadı Halid Efendi

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı gibi Köyceğiz İlmîye Medresesinde hem din ilimleri hem de fen ilimleri beraber okutulmaktaydı. Dersleri veren Müderrisler kendi alanlarında uzman kişilerdi. 1924 yılına kadar tüm Osmanlı Devletinde olduğu gibi Köyceğiz Kazasında da medreseler eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmişlerdir.

2-Cumhuriyet Döneminde Köyceğiz’de Eğitim

Osmanlı Devleti’nden devralınan maârif düzeniyle devam edilirken, 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat kanunu ile yeni eğitim anlayışı uygulanmaya başlandı. Bu kanunla birlikte Köyceğiz’de de faaliyet gösteren geleneksel eğitim kurumları olan medreseler kapandı. Bu tarihten sonra Köyceğiz’de de batı tarzı okullar açılmaya başladı. Ancak, 1923-1960 yılları arasında Köyceğiz’de ilk ve orta eğitim düzeyindeki gelişmeler, okul sayısındaki artış oranı, kazanın nüfusu büyük ölçüde sabit kaldığı için, ülke genelindeki okullaşma oranındaki artışa paralel oldu. ⁷

2.1 İlköğretim Alanındaki Gelişmeler ve İlçedeki İlkokullar

Köyceğiz ilçe merkezinde ilkokul 1897 yılında Mutasarrıf Hilmi bey zamanında “Yüksekkum Mekteb-i İptidaisi” adıyla açılmıştır.1908’de “Köyceğiz İlk Mektebi” adını almıştır.1923’te okulun adı ”Köyceğiz Merkez Okulu” durumuna getirilmiş ve bu ad 1957’ye kadar sürmüştür.1957’de Muğla ili çapındaki okullara adlar verilince Köyceğiz Okulunun adı da “Köyceğiz Merkez Atatürk İlkokulu” olmuştur.⁸Köyceğiz İlkokulu 1926-1927 senelerinde bugün Anadolu Lisesinin olduğu bina inşa edilerek eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmiştir.⁹1940’lı yılların başında bugünkü binasının ihalesi yapılmıştır ve keşif bedeli olarak da 9558 lira belirlenmiştir. ¹⁰

Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz Kaza merkezinde yapılan Köyceğiz İlkokulundan başka ,1930-1931 senelerinde Döğüşbelen ve Çöğmen’de , 1932-1933 senelerinde Beyobası’nda olmak üzere toplam 4 okul binası yaptırılmıştır. ¹¹

Cumhuriyetin ilk 15 yılında Köyceğiz merkez ve köylerinde bulunan ilkokullardan 5’i 3 sınıflı , 1’i 5 sınıflı olup dersane sayısı 7 dir. ¹²

⁷ Bayram Akça, **Sosyal-Siyasal Ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Ankara 2002, s. 115.

⁸ **1973 Muğla İl Yıllığı**, İzmir 1973, s.118.

⁹ **Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla**, İzmir 1938, s.99.

¹⁰ **Muğla’da Halk**, 18.Mayıs.1940 Cumartesi, Sayı. 1581, s.1

¹¹ **Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla**, İzmir 1938, s.99.

Köyceğiz kazası dahilinde 1937 -1938 ders senesinde sekiz muhtelif ilk mektep, dördü kadın olmak üzere on üç muallim ve dörtyüzyirmibiri erkek ve yüz ellikisi kız olmak üzere beşyüz yetmiş üç talebe vardı.Bu mekteplerden biri ile muallimlerden beşi ve talebeden,altmışyedisi kız ve yüz altmış dördü erkekten ibaret ikiyüzotuzbiri kaza merkezindedir. ¹³

Köyceğiz'de öğretmenlerin yetiştirilmeleri ve bilgilerinin artırılması amacıyla ders yılı başında ve içerisinde teftişler arasında öğretmenler toplantıları yapılmış,eğitim(terbiye) ve öğretim (tedrisat) işleri üzerinde görüşülmüş,gereken talimatlar verilmiş, mütealaya (düşünmeye, tetkike) değer yeni eserlerin okunması da bu arada öğretmenlere tavsiye olunmuştur. ¹⁴

1937-1938 yıllarında Köyceğiz ve köyleri ilkokullarının öğrenci sayıları, sınav durumları, sınıf, dersane ve öğretmen sayılarını gösterir tablolar aşağıda verilmiştir. ¹⁵

¹² Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, İzmir 1938, s.92-93.

¹³ Zekâi Eroğlu, a.g.e., s. 253.

¹⁴ Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, İzmir 1938, s.95.

¹⁵ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maârif İstatistiği 1937-1938, No: 145, Sühulet Basımevi, İstanbul 1939, s.78-79.

1937-1938 KÖYCEĞİZ VE KÖYLERİ İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN ÖĞRENCİ VE SINAV DURUMLARI			
	E	K	T
Okulun Bulunduğu Yerdeki Öğretim Çağındaki Çocuklar	369	222	591
Bir Yılda 1. Sınıfa Yeniden Girenler	61	31	92
Bir Yılda Tahsilden Ayrılanlar(Ölüm+Hastalık+Öğr.Çağı Bit+Terk)	1E Has.		-
Ders Kesiminde Öğrenciler 1.Sınıfta	126	48	
Ders Kesiminde Öğrenciler 2.Sınıfta	88	23	
Ders Kesiminde Öğrenciler 3.Sınıfta	71	18	
Ders Kesiminde Öğrenciler 4.Sınıfta	-	-	
Ders Kesiminde Öğrenciler 5.Sınıfta	-	-	
Ders Kesiminde Öğrenciler Toplam	285	89	374
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Birden İkiye	66	19	
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler İkidan Üçe	59	17	
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Üçden Dörde			
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Dörtten Beşe			
Üç Sınıflı Köy Okulundan Mezunlar	56	14	70
Beş Sınıflı Köy Okulundan Mezunlar			
Bütün Sınıflardan Kalanlar	104	39	143

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi 1937-1938 ders yılında Köyceğiz’de öğretim çağına gelen çocuk sayısı 591, ders kesiminde toplam öğrenci sayısı 374’dür.1.sınıfa kaydolunanların sayısı 92, mezun olan öğrencilerin sayısı 70 olup kalanların sayısı ise 143’dür.

1937-1938 KÖYCEĞİZ KAZASI İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF DERSANE VE ÖĞRETMEN DURUMLARINA GÖRE AYRILIŞLARI¹⁶	
5Sınıflı Okul Sayısı	1
5Dersaneli Okul Sayısı	1
5Öğretmenli Okul Sayısı	1
Kapalı Kalan Okullar	-

1937-1938 ders yılında Köyceğiz'de 5 derslikde eğitim öğretim yapan birer şubeli 5 sınıf mevcut olup her sınıfa bir öğretmen bakmaktaydı.

1937-1938 KÖYCEĞİZ KÖYLERİ İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF DERSANE VE ÖĞRETMEN DURUMLARINA GÖRE AYRILIŞLARI¹⁷	
3Sınıflı Okul Sayısı	5
Toplam	5
1Dersaneli Okul Sayısı	5
1Öğretmenli Okul Sayısı	5
Öğretmeni Üç Sınıf Okutan Okullar	5
Kapalı Kalan Okullar	

17 Temmuz 1939 yılında toplanan Maarif Şurası, 3 sınıflı ve tek öğretmenli köy okullarının 5 sınıfa çıkarılmalarını kararlaştırmıştır. Bu karara paralel 1939-1940 yılında 4, 1940-1941 yılında 5. Sınıflar açılarak köy ve şehir ilkokullarının öğrenim süreleri arasındaki fark kaldırıldı. Ancak eğitimlik örgütünün kurulmasıyla, eğitimcilerin görev aldığı 3 sınıflı köy okulları daha sonraki yıllarda da devam etti.¹⁸

¹⁶ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maârif İstatistiği 1937-1938, No: 145, Sühulet Basımevi, İstanbul 1939, s.24.

¹⁷ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maârif İstatistiği 1937-1938, No: 145, Sühulet Basımevi, İstanbul 1939, s.25.

¹⁸ Melek Çolak, **Muğla'da Eğitim (1923-1950)**, Muğla 2001, s. 25.

1939-1947 yılları arasında Köyceğiz Kazasında ilkokulların sınıf, şube, dersane ve öğretmen durumlarını gösterir tablolar aşağıya çıkarılmıştır.

1939-1940 KÖYCEĞİZ KAZASI İLK TEDRİSAT RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF,ŞUBE ,DERSANE VE ÖĞRETMEN VAZİYETLERİNE GÖRE DURUMLARI¹⁹	
5 Sınıflı Okul Sayısı	1
5 Dersaneli Okul Sayısı	1
5 Öğretmenli Okul Sayısı	1
Kapalı Kalan Okullar	

1940-1941 KÖYCEĞİZ KAZASI İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF,ŞUBE ,DERSANE VE ÖĞRETMEN VAZİYETLERİNE GÖRE DURUMLARI²⁰	
5Sınıflı Okul Sayısı	5
1Dersaneli Okul Sayısı	4
2Dersaneli Okul Sayısı	1
1Öğretmenli Okul Sayısı	4
2Öğretmenli Okul Sayısı	1
Öğretmeni İki Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni Üç Sınıf Okutan Okullar	2
Öğretmeni Beş Sınıf Okutan Okullar	5
Kapalı Kalan Okullar	-

¹⁹ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maârif İstatistiği 1939-1940, No: 187, Ankara 1942, s.25.

²⁰ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maârif İstatistiği 1940-1941, No: 145, Ankara 1943, s.25.

1941-1942 KÖYCEĞİZ KÖYLERİ İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF,ŞUBE ,DERSANE VE ÖĞRETMEN VAZİYETLERİNE GÖRE DURUMLARI²¹	
5Sınıflı Okul Sayısı	4
1Dersaneli Okul Sayısı	3
2Dersaneli Okul Sayısı	1
1Öğretmenli Okul Sayısı	3
2Öğretmenli Okul Sayısı	1
Öğretmeni İki Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni Üç Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni Beş Sınıf Okutan Okullar	3
Kapalı Kalan Okullar	1

1942-1943 KÖYCEĞİZ KAZASI İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF,ŞUBE ,DERSANE VE ÖĞRETMEN VAZİYETLERİNE GÖRE DURUMLARI²²	
5Sınıflı Okul Sayısı	1
4Dersaneli Okul Sayısı	1
4Öğretmenli Okul Sayısı	1
Öğretmeni Bir Sınıf Okutan Okullar	3
Öğretmeni İki Sınıf Okutan Okullar	1
Kapalı Kalan Okullar	-

²¹ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maârif İstatistiği 1941-1942, No: 227, Ankara 1944, s.25.

²² Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maârif İstatistiği 1942-1943, No: 238, Ankara 1945, s.25.

1943-1944 KÖYCEĞİZ KÖYLERİ İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF,ŞUBE ,DERSANE VE ÖĞRETMEN VAZİYETLERİNE GÖRE DURUMLARI²³	
5Sınıflı Okul Sayısı	5
1Dersaneli Okul Sayısı	4
2Dersaneli Okul Sayısı	1
1Öğretmenli Okul Sayısı	4
2Öğretmenli Okul Sayısı	1
Öğretmeni İki Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni Üç Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni Beş Sınıf Okutan Okullar	4
Kapalı Kalan Okullar	-

²³ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1943-1944, No: 246, İstanbul 1946, s.25.

1944-1945 KÖYCEĞİZ KÖYLERİ İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF,ŞUBE ,DERSANE VE ÖĞRETMEN VAZİYETLERİNE GÖRE DURUMLARI²⁴	
1Sınıflı Okul Sayısı	1
5Sınıflı Okul Sayısı	5
1Dersaneli Okul Sayısı	3
2Dersaneli Okul Sayısı	3
1Öğretmenli Okul Sayısı	3
2Öğretmenli Okul Sayısı	3
Öğretmeni Bir Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni İki Sınıf Okutan Okullar	3
Öğretmeni Üç Sınıf Okutan Okullar	3
Öğretmeni Beş Sınıf Okutan Okullar	2
Kapalı Kalan Okullar	-

²⁴ **Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1944-1945, No: 270, İstanbul 1947, s.27.**

1945-1946 KÖYCEĞİZ KÖYLERİ İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF,ŞUBE ,DERSANE VE ÖĞRETMEN VAZİYETLERİNE GÖRE DURUMLARI²⁵	
1Sınıflı Okul Sayısı	1
2Sınıflı Okul Sayısı	1
5Sınıflı Okul Sayısı	7
1Dersaneli Okul Sayısı	5
2Dersaneli Okul Sayısı	4
1Öğretmenli Okul Sayısı	5
2Öğretmenli Okul Sayısı	4
Öğretmeni Bir Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni İki Sınıf Okutan Okullar	5
Öğretmeni Üç Sınıf Okutan Okullar	4
Öğretmeni Beş Sınıf Okutan Okullar	3
Kapalı Kalan Okullar	-

²⁵ **Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1945-1946, No: 280, İstanbul 1947, s.27.**

1946-1947 KÖYCEĞİZ KÖYLERİ İLKÖĞRETİM RESMİ GÜNDÜZ İLKOKULLARIN SINIF,ŞUBE ,DERSANE VE ÖĞRETMEN VAZİYETLERİNE GÖRE DURUMLARI²⁶	
2Sınıflı Okul Sayısı	2
3Sınıflı Okul Sayısı	2
4Sınıflı Okul Sayısı	1
5Sınıflı Okul Sayısı	8
1Dersaneli Okul Sayısı	10
2Dersaneli Okul Sayısı	2
3Dersaneli Okul Sayısı	1
1Öğretmenli Okul Sayısı	10
2Öğretmenli Okul Sayısı	2
3Öğretmenli Okul Sayısı	1
Öğretmeni Bir Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni İki Sınıf Okutan Okullar	6
Öğretmeni Üç Sınıf Okutan Okullar	4
Öğretmeni Dört Sınıf Okutan Okullar	1
Öğretmeni Beş Sınıf Okutan Okullar	5
Kapalı Kalan Okullar	-

Yukarıdaki tablolardan anlaşıldığı gibi dersane, sınıf ve öğretmen sayılarında giderek bir artış gözlenmektedir. Bunun nedenleri arasında Cumhuriyet döneminde eğitime verilen önemin yanı sıra CHP'nin tek parti iktidarında kurulan Köy Enstitülerini de sayabiliriz Köy enstitüleri ilk mezunlarını 1942 yılında vermeye başladı. İlk mezunlar yüksek köy enstitüsüne alındı devam edemeyecek durumda olanlar ise köylerine geri döndü. Köy Enstitülerini bitirenlerin geniş ölçüde köylere dağılımları 1944-1945 öğretim yılında başlar. 1944 yılında 15 Köy Enstitüsünün yurt

²⁶ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1946-1947, No: 305, İstanbul 1949, s.25.

çapında mezun ettiği 1911 öğretmenle köye akın başlamıştır.Bu hareketlenme sonucunda Köyceğiz’de de öğretmen sayısı 10’a yükselmiştir.²⁷

Köy Eğitimleri Kanununa göre “Eğitmen bulunan köylerde lüzumu kadari birleştirilerek bir bölge teşkil edilir.Her bölgeye gezici bir başöğretmen veya öğretmen tayin olunur..Ve bunlar köy eğitmeni yetiştirme kurslarına katılmış okul öğretmenlerinden seçilir” denilmiştir.Buna paralel olarak 1944-1945 ders yılında Köyceğiz’de Ortaca bölgesinde Ali Özbal (Denizli Köy Öğretmen Okulu Mezunu), 1947-1948 ders yılında Köyceğiz’de Yangı bölgesinde Fevzi Özlen gezici başöğretmen olarak görev yapmışlardır. ²⁸

1949 yılında Köyceğiz Kaza merkezinde beş sınıflı, Ortaca nahiyesinde ve diğer beş köyde birer öğretmenli üçer sınıflı birer okul vardır.Mecburi okuma çağındaki 3461 çocuktan 748’i okula gitmektedir,oran %22dir.Bu düşük oran 1950’li yıllarda % 90’lara kadar çıkacaktır. ²⁹

1947-1953 yılları arasında Köyceğiz Kazası ve köyleri resmi öğretmenli ve bağımsız eğitimli ilkokulların ders yılı sonu itibarı ile öğrencilerin sınıf geçme durumlarını gösterir tablolar aşağıda gösterilmiştir

²⁷ Çolak, a.g.e., s.58.

²⁸ Çolak, a.g.e., s.44.

²⁹ BCA 490.01 512.2055.

1947-1948 KÖYCEĞİZ KAZASI VE KÖYLERİ RESMİ ÖĞRETMENLİ VE BAĞIMSIZ EĞİTMENLİ İLKOKULLARIN İDARE BÖLÜMÜ ÜZERİNE DERS YILI SONU DURUMLARI. ³⁰			
	İlçe Merkezi	Öğretmenli Köy Okulları	Öğrtm-Eğtmli Köy Ok
1Sınıflı Okul Sayısı	-	2	-
2Sınıflı Okul Sayısı	-	1	-
3Sınıflı Okul Sayısı	-	1	-
4Sınıflı Okul Sayısı	-	6	-
5Sınıflı Okul Sayısı	1	9	1
Bir Yılda 1. Sınıfa Yeniden Girenler	16E+ 8K	303E+169K	16E+4K
Ders Kesiminde Öğrenciler 1.Sınıfta	23E+13K	430 E+ 284 K	16E+6K
Ders Kesiminde Öğrenciler 2.Sınıfta	20E+12K	325 E +150 K	16E+18 K
Ders Kesiminde Öğrenciler 3.Sınıfta	22E+17K	235 E +79 K	18E+3 K
Ders Kesiminde Öğrenciler 4.Sınıfta	30E+27K	161 E +30 K	6E+5 K
Ders Kesiminde Öğrenciler 5.Sınıfta	22E+10K	68 E +14 K	26E+4 K
Ders Kesiminde Toplam Öğrenci Sayıları	122E+100K	1032E+450K	83E+47K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Birden İkiye	9E+21K	279E+131K	15E+18K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler İki Üç	23E+15K	213E+63K	21E+3K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Üçten Dörde	27E+26K	163E+36K	7E+9K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Dörtten Beşe	17E+10K	74E+18K	28E+8K
Haziran Dön. Mezunları	22E+11K	57E+20K	11E
Bütünleme İle Mezun Olanlar	4E+1K		
Ölüm Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	1E	1E	2E
Hastalık Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	1K	2E+9K	2K
Okuma Çağı Bittiği İçin Öğrenimden Ayrılanlar	1E+4K	19E+11K	14K
Bütün Sınıfta Kalanlar	20E+16K	246E+182K	1E+9K

³⁰ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1947-1948, Yayın No:306, İstanbul 1949, s.160-161.

1948-1949 KÖYCEĞİZ KAZASI VE KÖYLERİ RESMİ ÖĞRETMENLİ VE BAĞIMSIZ EĞİTMENLİ İLKOKULLARIN İDARE BÖLÜMÜ ÜZERİNE DERS YILI SONU DURUMLARI³¹			
	İlçe Merkezi	Öğretmenli Köy Okulları	Öğrtm-Eğtmli Köy Ok
1Sınıflı Okul Sayısı	-	2	-
2Sınıflı Okul Sayısı	-	1	-
3Sınıflı Okul Sayısı	-	1	-
4Sınıflı Okul Sayısı	-	6	-
5Sınıflı Okul Sayısı	1	9	1
Bir Yılda 1. Sınıfa Yeniden Girenler	16E+ 8K	303E+169K	16E+4K
Ders Kesiminde Öğrenciler 1.Sınıfta	23E+13K	430 E+ 284 K	16E+6K
Ders Kesiminde Öğrenciler 2.Sınıfta	20E+12K	325 E +150 K	16E+18 K
Ders Kesiminde Öğrenciler 3.Sınıfta	22E+17K	235 E +79 K	18E+3 K
Ders Kesiminde Öğrenciler 4.Sınıfta	30E+27K	161 E +30 K	6E+5 K
Ders Kesiminde Öğrenciler 5.Sınıfta	22E+10K	68 E +14 K	26E+4 K
Ders Kesiminde Toplam Öğrenci Sayıları	109E+87K	1219E+557K	82E+36K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Birden İkiye	21E+10K	297E+143K	15E+3K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler İki Üçten	11E+18K	250E+104K	12E+13K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Üçten Dörde	18E+9K	197E+69K	18E+2K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Dörtten Beşe	28E+26K	130E+27K	6E+5K
Haziran Dön. Mezunları	14E+4K	65E+14K	26E+14K
Bütünleme İle Mezun Olanlar	2E+3K	- -	- -
3Yıllık Eğitimli Ok.Mezun Olanlar	- -	- -	- -
Ölüm Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar		2E	
Hastalık Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar		1E+1K	1K
Okuma Çağı Bittiği İçin Öğrenimden Ayrılanlar	3K	24E+31K	9E+8K
Bütün Sınıfta Kalanlar	15E+17K	280E+200K	5E+9K

³¹ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1948-1949, Yayın No:306, Ankara 1950, s.160-161.

1949-1950 KÖYCEĞİZ KAZASI VE KÖYLERİ RESMİ ÖĞRETMENLİ VE BAĞIMSIZ EĞİTMENLİ İLKOKULLARIN İDARE BÖLÜMÜ ÜZERİNE DERS YILI SONU DURUMLARI³²			
	İlçe Merkezi	Öğretmenli Köy Okulları	Öğrtm-Eğtmli Köy Ok
1 Sınıflı Okul Sayısı	-	3	-
2 Sınıflı Okul Sayısı	-	3	-
3 Sınıflı Okul Sayısı	-	1	-
4 Sınıflı Okul Sayısı	-	1	-
5 Sınıflı Okul Sayısı	1	16	1
Bir Yılda 1. Sınıfa Yeniden Girenler	18E+23K	522E+489K	11E+16K
Ders Kesiminde Öğrenciler 1.Sınıfta	20E+27K	615 E+588K	12E+18K
Ders Kesiminde Öğrenciler 2.Sınıfta	22E+12K	359 E +173 K	21E+8 K
Ders Kesiminde Öğrenciler 3.Sınıfta	14E+25K	263 E +114 K	13E+14K
Ders Kesiminde Öğrenciler 4.Sınıfta	17E+10K	201E +62 K	16E+2K
Ders Kesiminde Öğrenciler 5.Sınıfta	28E+28K	130E +26K	6E+5K
Ders Kesiminde Toplam Öğrenci Sayıları	101E102K	1568E+963K	68E+47K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Birden İkiye	15E+22K	392E+310K	12E+16K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler İkidenden Üçe	17E+12K	283E+120K	19E+5K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Üçden Dörde	11E+21K	226E+88K	12E+13K
Sınav Sonunda Sınıf Geçenler Dörtten Beşe	15E+10K	148E+45K	12E+2K
5 Sınıflı İlkokullardan Mezun Olanlar	24E+27K	114E+23K	6E+5K
Ölüm Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	- -	2E+2K	- -
Hastalık Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	- -	3K	- -
Okuma Çağı Bittiği İçin Öğrenimden Ayrılanlar	3K	40E+28K	- -
Bütün Sınıfta Kalanlar	19E+10K	405E+377K	7E+6K

³² Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1948-1949, Yayın No:334, Ankara 1952, s.166-167.

1950-1951 KÖYCEĞİZ KAZASI VE KÖYLERİ RESMİ İLKOKULLAR ÖĞRENCİLERİN SENE SONU DURUMLARI³³				
	İlçe Merkezi		Öğretmenli ve Eğitmenli Köy Okulları	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Birinci Sınıfa Yeniden Kaydedilenler	17	15	215	217
1Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	23	20	469	439
2Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	19	20	460	370
3Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	21	15	327	145
4Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	14	18	270	113
5Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	19	12	168	46
Bütün Sınıflar Toplam Öğrenci Sayıları	96	85	1694	1113
Sınıf Geçenler Birden İkiye	20	17	295	220
Sınıf Geçenler İki Üç	13	15	335	232
Sınıf Geçenler Üç Dört	17	12	267	112
Sınıf Geçenler Dört Beş	13	15	196	88
5 Sınıflı İlkokullardan Mezun Olanlar	13	9	152	45
3Yıllık Eğitimli Ok Mezun Olanlar	-	-	-	-
Ölüm Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	-		1	-
Hastalık Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	-	1	-	-
Okuma Çağı Bittiği İçin Öğrenimden Ayrılanlar	1	1	5	12
Nişanlanma Evlenme Erken İnkişaf Etmeden	-	1	6	20
Bütün Sınıfta Kalanlar	20	17	449	416

³³ TC Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1950-1951, Yayın No:346, Ankara 1954, s.236-237.

1951-1952 KÖYCEĞİZ KAZASI VE KÖYLERİ RESMİ İLKOKULLAR ÖĞRENCİLERİ				
SENE SONU DURUMLARI³⁴				
	İlçe Merkezi		Öğretmenli ve Eğitmenli Köy Okullar	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Birinci Sınıfa Yeniden Kaydedilenler	20	28	207	156
1Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	24	31	352	327
2Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	24	19	394	302
3Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	20	16	362	219
4Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	20	16	283	113
5Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	16	15	195	80
Bütün Sınıflar Toplam Öğrenci Sayıları	104	97	1586	1041
Sınıf Geçenler Birden İkiye	12	28	209	176
Sınıf Geçenler İki Üç	23	19	293	204
Sınıf Geçenler Üç Dört	17	15	318	185
Sınıf Geçenler Dört Beş	15	13	240	93
5 Sınıflı İlkokullardan Mezun Olanlar	13	14	187	79
3Yıllık Eğitimli Ok Mezun Olanlar	-	-	-	-
Ölüm Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	-	-	3	2
Hastalık Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	2	2		2
Okuma Çağı Bittiği İçin Öğrenimden Ayrılanlar	-	1	36	45
Nişanlanma Evlenme Erken İnkişaf Etmeden	2	-	5	20
Bütün Sınıfta Kalanlar	24	8	339	304

³⁴ TC Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1951-1952, Yayın No:355, Ankara 1954, s.236-237.

1952-1953 KÖYCEĞİZ KAZASI VE KÖYLERİ RESMİ İLKOKULLAR ÖĞRENCİLERİN SENE SONU DURUMLARI³⁵				
	İlçe Merkezi		Öğretmenli ve Eğitmenli Köy Okulları	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Birinci Sınıfa Yeniden Kaydedilenler	19	13	280	191
1Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	31	19	451	331
2Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	9	21	298	235
3Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	28	20	285	193
4Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	21	16	274	153
5Sınıflar Öğrenci Sayıları(Ders Kesiminde)	16	16	204	65
Bütün Sınıflar Toplam Öğrenci Sayıları	105	92	1512	977
Sınıf Geçenler Birden İkiye	23	13	273	176
Sınıf Geçenler İkidən Üçe	7	21	237	170
Sınıf Geçenler Üçden Dörde	27	20	252	143
Sınıf Geçenler Dörtten Beşe	17	15	219	112
5 Sınıflı İlkokullardan Mezun Olanlar	13	14	189	61
3Yıllık Eğitmenli Ok Mezun Olanlar	-	-	-	-
Ölüm Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	-	-	2	-
Hastalık Nedeniyle Öğrenimden Ayrılanlar	-	-	2	-
Okuma Çağı Bittiği İçin Öğrenimden Ayrılanlar	-	1	-	-
Nişanlanma Evlenme Erken İnkişaf Etmeden	-	-	12	37
Bütün Sınıfta Kalanlar	18	9	342	315

1947-1953 yılları arasında Köyceğiz Kazası ve köyleri resmi öğretmenli ve bağımsız eğitmenli ilkokulların ders yılı sonu itibarı ile öğrencilerin sınıf geçme

³⁵ TC Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1952-1953, Yayın No:361, Ankara 1957, s.244-245.

durumlarını gösteren ve yukarıda verilen tablolardan da anlaşıldığı gibi Köyceğiz Kaza merkezinde 1.Sınıfa kayıt olanların sayısı nüfusa paralel olarak köylere göre daha düşüktür.Kaza merkezinde 1. Sınıfa kayıt olanların sayısı her yıl farklılıklar göstermekte sayı bir yıl artıp diğer yıl düşmektedir.Köylerde ise 1949-1950 ders yılı başında bir önceki yıla göre büyük bir artışla 1.Sınıfa kayıt olanların sayısı 492'den 1038'e yükselmiştir.

1947-1953 yılları arasında mezun olanlar ve sınıfta kalanların sayısına baktığımızda Kaza merkezinde mezunlar ve sınıfta kalanlar arasında % 50 oranında bir denge göze çarpmaktadır.Köylerde ise çok orantısız bir durumla karşılaşmaktayız.Başarılı olarak mezun olan öğrencilerin oranı 1947-1951 yılları arası % 17-18 gibi bir orandayken 1951-1953 yılları arasında başarı oranı ancak % 28-29 seviyesine çıkmıştır.

1953 yılında Köyceğiz'in 36 köyünden 26'sında okul vardır,ilçe merkezinde 1 ilkokul,1 ortaokul olup okuma çağındaki çocukların % 90'ı okula devam etmektedir.³⁶

2.2 Ortaöğretim Alanındaki Gelişmeler ve Orta Dereceli Okullar

1952-1953 öğretim yılında 30 öğrencisi ile Naip Hüseyin Ortaokul öğretime açılmıştır. İlçe Özel İdaresinin malı iken binayı satın alan Bursa İpek-İş fabrikatörü Faik Yılmaz İpek.babasının ismi olan “Naip Hüseyin” adını okul adına tescil ettirerek okulu ve çevresini M.E.B.'na bağışlamıştır. Bir ev yıkıntısından ibaret olan bu ortaokul binası³⁷ harap bir durumda iken çevre halkınca onarılıp öğretime açılmıştır.³⁸1967 yılı itibari ile Ortaokul koruma ve yaşatma derneğinin yaptırmış bulunduğu pansiyon binasında 8 dersane ve 8 öğretmen kadrosu ile öğretim yapılmaktadır.Öğrenci mevcudu 344dür.Bina okul olarak kullanılmaktan çok uzakta,

³⁶ Vatan Gazetesi,Muğla İlavesi,29.7.1953,s.8-11.

³⁷ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.273.

³⁸ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.129.

içinde öğretim çok güç yapılabilmekte, iş atölyesi,laboratuarı ve spor salonu bulunmamaktadır.³⁹

1952 yılında ortaokul olarak yapılmış binada 18.Ağustos.1970'den itibaren M.E.B.'nin emri gereğince hem lise hem de ortaokul olarak öğretim sürdürülmeye başlanmıştır.⁴⁰

1953-1960 yılları arasında Köyceğiz Naip Hüseyin Ortaokulunun genel öğrenci durumları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:⁴¹

³⁹ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.273.

⁴⁰ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.129.

⁴¹T.C.Başbakanlık DİE Başkanlığı,Milli Eğitim İstatistikleri,Orta Öğretim,1953-1960,Yayın No:437,s.146

1953-1960 YILLARI ARASI KÖYCEĞİZ NAİP HÜSEYİN ORTAOKULUNUN GENEL ÖĞRENCİ DURUMLARI								
	Ders Yılı	1953-1954	1954-1955	1955-1956	1956-1957	1957-1958	1958-1959	1959-1960
Birinci Sınıfa Yeniden Kaydedilenler	E	24	24	30	30	52	35	49
	K	7	8	7	6	12	12	9
Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı 1.Sınıf	Ş.S.	1	1	1	1	2	1	2
	E	25	24	33	39	48	44	56
	K	7	10	8	9	13	13	12
Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı 2.Sınıf	Ş.S.	1	1	1	1	1	1	1
	E	17	21	18	25	25	31	31
	K	7	8	9	8	7	13	11
Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı 3.Sınıf	Ş.S.	-	1	1	1	1	1	1
	E	-	13	20	15	22	13	27
	K	-	4	5	6	6	7	7
Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı Toplam	E	42	58	71	79	95	88	114
	K	14	22	22	23	26	33	30
	T	56	80	93	102	121	121	144
Diploma Alanlar	E	-	6	19	18	16	12	10
	K	-	3	5	7	2	7	5
Çeşitli Nedenlerden Okuldan Ayrılanlar	E	-	3	5	2	5	14	7
	K	2	4	1	2	1	-	2

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere okula devam eden kız öğrenci sayısı erkek öğrencilere göre oldukça düşüktür. Her sınıfta genellikle birer şube açılmıştır. 1953 yılından 1960 yılına kadar Naip Hüseyin Ortaokulunun öğrenci sayısı giderek artmıştır.

1953-1960 yılları arasında Köyceğiz Naip Hüseyin Ortaokulunun öğretmen,yatılılık ve yabancı dil durumları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:⁴²

1953-1960 YILLARI ARASI KÖYCEĞİZ NAİP HÜSEYİN ORTAOKULUNUN ÖĞRETMEN,YATILILIK,Y.DİL DURUMLARI								
	Ders Yılı	1953-1954	1954-1955	1955-1956	1956-1957	1957-1958	1958-1959	1959-1960
Fransızca Yabancı Dil	E	42	58	71	79	95	88	114
Okuyan Öğrenci Sayısı	K	14	22	22	23	26	33	30
Asil Öğretmen Sayısı	E	2	2	3	2	1	1	3
	K	1	2	2	1	-	-	-
Stajyer Öğretmen Sayısı	E	-	1	-	-	-	-	-
	K	1	-	-	-	-	-	-
Yardımcı Öğretmen Sayısı	E	-	1	1	2	6	-	5
	K	-	-	-	4	3	-	1
Ücretli Öğretmen Sayısı	E	-	-	-	3	-	-	-
	K	-	-	-	-	-	-	-
Vekil Öğretmen Sayısı	E	-	-	-	-	1	-	-
	K	-	-	-	-	-	-	-
Toplam Öğretmen Sayısı	E	2	4	4	7	8	1	8
	K	2	2	2	5	3	-	1
Yatılılık	Yatılı Öğrenci Yok.Okul Gündüzlü							

⁴²T.C.Başbakanlık DİE Başkanlığı,Milli Eğitim İstatistikleri,Orta Öğretim,1953-1960,Yayın No:437,s.147.

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi okul gündüzlü olup yatılı öğrenci yoktur.Okulun öğretmen sayısında 1953 yılından 1958 yılına kadar bir artış olduysa da 1958 yılında okulda sadece bir öğretmen kalmıştır.Fakat 1959 yılında öğretmen sayısı 9'a yükselmiştir.Okulda yabancı dil olarak Fransızca okutulmakta olup genel olarak öğrencilerin yarısı yabancı dil eğitimi almaktadır.

Naip Hüseyin Ortaokulu kurulduğundan 1973 yılına kadar olan dönemlerdeki öğrenci sayıları ve mezun olma durumları aşağıdaki gibidir: ⁴³

Ders Yılı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Mezun Sayısı		
		Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız
1952-1953	2	83	56	27	-	-	-
1955-1960	5	152	99	53	121	89	32
1960-1965	3	235	186	49	233	179	54
1965-1970	7	339	268	71	371	279	92
1970-1972	11	465	305	160	135	86	49
1972-1973	19	590	377	213			

⁴³ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s.129.

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi kız öğrenci sayıları devamlı erkek öğrencilerin sayısının altında kalmıştır.Okulda okuyan öğrenci sayısı ise hızlı ve sürekli bir şekilde artmıştır.

3-Köyceğiz’de Halk Eğitimi

3.1.Millet Mektepleri

1928 yılında kabul edilen yeni harflerin en kısa zamanda öğrenilmesi için kurulan Millet Mektepleri Sabit A ve B dershanelerinde, Halk Okuma Odaları ile Köy Yatı Mekteplerinden oluşuyordu. A ve B şubesine ayrılmış olan Millet Mektepleri dershanelerinde sabit ve seyyar dershanelerinin amacı hiç okuma yazma bilmeyenleri okur yazar hale getirmektir. B dershanelerinde tamamlayıcı bilgiler veriliyordu.⁴⁴

Köyceğiz’in okulsuz köylerinde açılan Millet Mekteplerine köylüler büyük ilgi göstermişlerdir.Köyceğiz’de Millet Mekteplerinin diğer bir yönü hapishanede açılan ve öğretim düzeni diğer dersanelerdeki gibi aynı olan okuma-yazma kurslarıdır.Yine cezaevlerinde bu öğretimden yararlanarak okuma-yazma öğrenen mahkumlar için yeni bir kütüphane ve okuma salonu açılmıştır.Bu amaçla Dalaman Cezaevinde bir kütüphane ve okuma salonu mahkumların hizmetine açılarak ,bilimsizlikle mücadele için her yere ulaşılmaya çalışılmıştır. Millet Mektepleri için ayrılan bütçe 1931 yılından sonra hızlı azalmıştır.Buna bağlı olarak da Millet Mekteplerinin faaliyetleri yıllar geçtikçe sönük bir duruma düşmüştür.⁴⁵

3.2. Halk Okuma Odaları

Millet Mektepleri Talimatnamesinin 2.maddesine dayanarak oluşturulan Halk Okuma Odaları⁴⁶ şehir, kasaba ve köylerde halkı hayata hazırlayacak fikri terbiyeyi vermek için çalışmalarına 1929 yılında başladı.⁴⁷

⁴⁴ Mücteba İlgüner “, Millet Mektepleri”, Atatürk’e Armağan, İstanbul, 1981, s.29-31.

⁴⁵ Çolak, a.g.e., s.92.

⁴⁶ Nevzat Ayaz, T.C. Milli Eğitimi, Ankara, 1948, s.420.

1933-1934 senesinde 34 hükümet tarafından meccanen verilen kitap olmak üzere Köyceğiz halk odama odasında hepsi Türkçe harflerle basılı toplam 403 kitap vardır. Bu kitapların ilim türlerine göre dağılımı şöyledir; 37 Türkçe ve edebiyat, 23 tarih, coğrafya ve yurt bilgisi, 16 tıbbi ve sıhhi, 138 ziraat, ticaret, iktisadiyat, 131 hikaye, masal, roman, 58 diğer konularda eserlerdir. Bunun yanı sıra 143 siyasi, içtimai gazete ve mecmua vardır. ⁴⁸

Aşağıda 1943-1944⁴⁹ ,1944-1945⁵⁰ yıllarında Köyceğiz'de bulunan Halk Okuma Odaları, odalarda bulunan eserler, eserlerin türlerini ve okuyucu sayılarını gösterir tablo verilmiştir:

Halk Okuma Odasının Bulunduğu Yer 1943-1944	Türk Harflerle Basılı Eser	Arap Harflerle Basılı Eser	Gazete Abonesi	Kitap,Mecmua, Gazete İçin Bir Yıllık Gider	Bir Yıldaki Okuyucu Sayısı E+K=T
Beyobası	45	-	-	2	123+12=135
Çakallık	219	4	-	-	120+38=158
Çöğmen	93	1	-	2	40+12=52
Dalyan	53	-	-	-	38+24=62
Döğüşbelen	59	-	-	-	85+68=153

⁴⁷ Akça, a.g.e.,s.125.

⁴⁸ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1933-1934 Halk Okuma Odaları ve Umumi Kütüphaneler İstatistiği, Yayın No: 60, İstanbul 1935, s.14-15.

⁴⁹ Başvekalet İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İstatistikleri 1943-1944, Yayın No: 249, İstanbul 1949, s.76-77.

⁵⁰ Başvekalet İstatistik Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim İstatistikleri 1944-1945, Yayın No: 273, Ankara 1947, s.90-93.

Halk Okuma Odasının Bulunduğu Yer 1944-1945	Türk Harflerle Basılı Eser	Arap Harflerle Basılı Eser	Gazete Abonesi	Kitap,Mecmua, Gazete İçin Bir Yıllık Gider	Bir Yıldaki Okuyucu Sayısı E+K=T
Beyobası	51	-	2	4	90+15=105
Çakallık	219	4	-	-	516+144=660
Çöğmen	95	2	-	6	90+16=106
Dalyan	56	-	1	4	144+50=194
Döğüşbelen	64	-	1	3	160+60=220

Yukarıdaki tablolardan da anlaşılacağı gibi Halk Okuma Odalarında bulunan kitap sayısında az da olsa bir artış vardır.Halkın kitap, mecmua ve gazete için yaptığı harcamalar artmış ve bir önceki yıl hiç gazete abonesi yok iken daha sonraları üç Okuma Odasından gazeteye abone olanlar mevcuttur.Yine bir yıl içinde Halk Okuma Odalarına gelerek kitap okuyanların sayısı hızlı bir şekilde yükselmiştir.

3.3. Kütüphaneler

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1960'a kadar Köyceğiz İlçesinde müstakil bir kütüphane mevcut değildir.Köyceğiz'de ilk kütüphane Çocuk Kütüphanesi olarak ancak 1970'li yıllarda açılabilmiştir.

B-Kültür Hayatı

1-Köyceğiz Türk Ocağı ve Faaliyetleri

Osmanlı Devletini içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmaya yönelik İslamcılık,Osmanlıcılık Batıcılık ve Türkçülük gibi fikir akımları ortaya çıkmıştır.Bu fikir akımlarından hiç kuşkusuz en önemlilerinden ve Osmanlı Devleti yıkılınca kurulacak olan yeni Türk Devletin de temelini oluşturan fikir akımı Türkçülüktür.Bu

fikri savunular tarafından çeşitli dernekler kurulmuş, dergiler çıkartılmıştır. Türk Ocağı, II. Meşrutiyetin sağladığı hürriyet ortamında kuruluş sırasına göre, Türk Derneği ve Türk Yurdu isimli ve aynı görüşleri benimseyip savunan milliyetçi derneklerin en büyüğü en tanınmış ve en uzun ömürlüsüdür.⁵¹ Türk Ocakları 1912-1931 yılları arasında faaliyette bulunmuşlardır.⁵²

Köyceğiz Türk Ocağı'nın Faaliyetleri

1-Konferanslar: Ocaklar halkın çeşitli konularda aydınlatılması için konferans faaliyetlerine büyük önem veriyordu. Konferanslara halkın ilgisini çekmek için zaman zaman musikiden yararlanarak konferans ve konser faaliyetini birlikte yürütüyorlardı.

2-Müsamere: Türk Ocakları kurulduğu tarihten itibaren müsamere faaliyetlerine büyük önem verdi. Bu müsamerelere gerek izleyici olarak gerekse sahnede kadınlar da yer alarak bizzat iştirak etti. Ocak tarafından düzenlenen müsamerelerin şehir hayatına canlılık getirdiği belirtildi.

3-Musiki Faaliyetleri: Türk Ocakları halk ruhunun en canlı unsuru olan musikiye de büyük önem vererek Türk ve batı musikisi vasıtasıyla halkın eğitime ve milli duygularının gelişmesine yardımcı olmaya çalıştı. Bu amaçla 1928 yılında Köyceğiz Türk Ocağı'nda Müzisyen Remzi Bey'in yönetiminde alaturka ve alafranga musiki şubesi açılmış ve musiki derslerine başlanacağı Ocak Genel Merkezine bildirilmiştir.⁵³

4-Dersler, Kurslar ve Okullar: Türk Ocakları Harf İnkılabı'ndan sonra yeni harfleri öğretmek için açılan kursların yanında daktilo, ticaret, muhasebe kursları, yabancı dil dersleri v.b faaliyetlerde de bulundu. Mustafa Kemal Paşa'nın 10 Ağustos 1928 tarihinde İstanbul Sarayburnu'nda düzenlenen bir müsamerede Harf İnkılabı'nın ilk işaretini vermesinin hemen ardından Türk Ocakları Genel Merkezi 16

⁵¹ Kenan Akyüz, Türk Ocakları, **Belleten, C.L, Sayı:196**, Ankara, 1986, s.201, Köyceğiz Türk Ocağı'nın hangi tarihte kurulduğu konusunda kesin bir bilgiye ulaşamadı.

⁵² İbrahim Karaer, **Türk Ocakları (1912-1931)**, Ankara 1992, s. 84-89.

⁵³ Karaer, **a.g.e.**, s.100.

Ağustos 1928 tarihinde yeni Türk harflerini Ocak matbaasında bastırarak bütün Ocaklara dağıtmaya karar verdi.

5-Kütüphaneler: Türk Ocağı kurulduğu tarihten itibaren Kütüphanelere gereken önemi vererek kütüphaneler vasıtasıyla halkın aydınlanmasına yardımcı oldu. 1928 yılı Türk Ocakları 5.Kurultay Raporları'nda her Ocağın bir kütüphaneye sahip olduğu ve bunlara merkezden kitaplar gönderildiği gibi çeşitli kişiler tarafından da bağışlarda bulunulduğu belirtilmektedir.⁵⁴ Nitekim Köyceğiz Türk Ocağı'nda açılan kütüphaneye de, Ocak Reisi Feridun Osman Bey tarafından "Oğlumun Kütüphanesi" vs. gibi kıymetli ve ciltli 54 kitap hediye edilmiştir.⁵⁵

6-Kültürel Faaliyetler: Türk'e Türklüğü tanıtmak için Türk Ocakları Milli Kültürü ilgilendiren her sahada çalışmalar yaptı. Milli günlerin kutlanması,bazı hayır kurumlarına gelir temin etmek ve eğlence amacıyla zaman zaman Ocaklar tarafından Balolar düzenlendi.

Türk milletinin hakkını, hukukunu savunmak, milli bilinci ve milli kültürü geliştirmek amacıyla ortaya çıkan Türk Ocağı'nın ,1924 yılında toplanan Kurultayında kabul edilen Türk Ocakları Yasasının 3. maddesi olan, "Ocak,parti siyasetiyle uğraşmaz.hiçbir ocaklı cemiyeti siyasi emellerine alet edemez" ilkesine 1927 yılına kadar sadık kaldıkları veya C.H.P. tarafından açıkça müdahaleler yapılmadığı anlaşılmaktadır.Ancak 1927 yılında toplanan Türk Ocağı 4.Kurultayında, Türk Ocakları yarasındaki3. maddenin "Türk Ocağı, C.H.P. ile devlet siyasetinde beraberdir." şeklinde değiştirilmesi; C.H.P.'nin giderek Ocaklar üzerindeki baskısını arttırmış , Ocakların C.H.P.'ye katılmasında gerekçe olarak gösterilmiştir. Söz konusu yasa maddesinde değişiklik yapılırken, hiçbir delegenin söz hakkını kullanmamış veya kullanamamış olması düşündürücüdür.1927 yılında yapılan bu değişiklikten sonra, Türk Ocaklarının C.H.P. denetimine girdiğini görmekteyiz. Nitekim 1928 yılında Köyceğiz Türk Ocağı kongresinde yapılan

⁵⁴ **Türk Ocakları, 1928 Senesi 5.Kurultay Zabıtları**, Ankara, 1930, s.39-40.

⁵⁵ Karaer, a.g.e., s.145.

seçimlerde C.H.P. tarafından gösterilen adayların oy birliği ile seçilmeleri bu görüşü doğrulamaktadır.⁵⁶

Köyceğiz Türk Ocağı'nın Kapanışı

10 Nisan 1931 tarihinde Ankara'da Türk Ocakları'nın son kurultayı yapıldı. Bu kurultayda Genel Başkan Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver) bir konuşma yaparak, Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine Türk Ocakları'nın fes edilerek bütün mal varlığı ile beraber Halk Fırkasına katıldığını açıkladı.⁵⁷

Köyceğiz'de de kapatılan Türk Ocağına ait bina 2200 lira bedel ile satıldığı 17.3.1932 tarihli ve 190/6 numaralı tahriratla Hkmete bildirilmiştir. Hükümette, Köyceğiz Türk Ocağının ferağ ve intikal muamelesi için gerekli vekaletnameyi Köyceğiz'e göndermiştir. Köyceğiz Türk Ocağından devralınmış borç olmadığı için tasfiye talimatnamesine göre satışı yapılan Türk Ocağı binasının bedelinin peşin alınarak Cumhuriyet Halk Fırkasının hesabına karıştırılmadan acilen Ankara'ya gönderilmesi istenmiştir.⁵⁸

2-Köyceğiz Halkodasının Açılması ve Faaliyetleri

Türk Ocakları'nın 1931 yılında lağvedilmesinden sonra bu ocakların yerini alan Halkevleri, Atatürk döneminde onların çalışmalarını daha disiplinli ve daha geniş coğrafi sınırlarda pratik bir şekilde devam ettirdi. Ulusal kültürün araştırılması ve yaygınlaştırılması için okullar ve resmi kuruluşlar yeterli olmadığından yarı resmi kuruluşlar ile kültür yaygınlaştırıldı. Bu kuruluşlar, Atatürk Türkiye'sine özgü bir örgüt içerisinde halkı eğitmek, ulusal kültür ve bütünlüğünü sağlamak için kurulan Halkevleri'dir. Halkevleri, Türklüğün sosyal kültürel varlığını yaratacak, birer halk yuvası, halka ilim ve heyecan kaynağı olmuşlardı.⁵⁹ Halkevleri daha çok büyük merkezlerde kurulmuş küçük yerlerde ise halk odaları halkevlerinin görevini ifa

⁵⁶ Karaer, a.g.e., s.35-36.

⁵⁷ Muğla da Halk, 12 Nisan 1931.

⁵⁸ BCA 190 01 71 269 1.

⁵⁹ olak, a.g.e., s.100-101.

etmekteydi.Halkevlerinin kuruluş yıl dönümü olan 25.Şubat.1940'da Köyceğiz kaza merkezinde halk odası açılmıştır.⁶⁰ Aynı gün Köyceğiz İlçesi ile beraber Ula'da, Ahi'de(Yatağan) ve Küllük'te de birer Halk Odası törenlerle açılmıştır. Köyceğiz Halk Odasının açılış töreninde önce İstiklal Marşı okunmuş,sonra Başbakan Refik Saydam'ın Ankara Halkevinde verdiği nutuk radyodan dinlenmiş ve mahalli programların tatbik edilmiştir.⁶¹

Köyceğizde Halkodasının ilk başkanı 1913 Mardin doğumlu lise öğretmeni İzzet Akgün Hoca'dır.⁶²

3-Köyceğiz Halkevinin Kurulması ve Faaliyetleri

Türkiye'de Halkevleri, II. Meşrutiyet döneminde kurulan milliyetçi derneklerin en büyüğü, en tanınmış ve en uzun ömürlüsü olan Türk Ocağı'nın (25 Mart 1912) yerine ve devamı olarak kurulan⁶³ Atatürk İnkılâplarını yaymak, halkı toplumsal yönden aydınlatmak, Türk Milliyetçiliğini geliştirmek, Türk kültürünü yeniden canlandırıp aydınla halk arasındaki uçurumu kapatmaya amaçlayan ve gerekli ödeneğini CHP'den alan Cumhuriyet dönemi önemli toplumsal eğitim kurumlarından birisidir.⁶⁴

Halkevleri Muğla ili dahilinde ilk olarak Muğla merkez'de 24.2.1933 tarihinde, Milas'da ise 22.2.1934 tarihinde açılmıştır. Köyceğiz Halkevi ancak 22.2.1943 tarihinde açılabilmiştir.⁶⁵

Köyceğiz Halkevi başkanlığını Kenan Dayı adında bir şahıs yürütmüştür.Reis Kenan dayı Halkevi işleriyle çok meşgul olmuştur.Köyceğiz Halkevi şubelerini faal bir şekilde çalıştırmayı başarmıştır.1943 yılında Köyceğiz kaymakamı Reşat Beyatlı Cumhuriyet Halk Partisi ve Halkevi ile sıkı bir işbirliği içine girmiştir.Köyceğiz

⁶⁰BCA 490 01 847.351.1.

⁶¹Muğla'da Halk, 24.Şubat.1940 Cumartesi, Sayı. 1569, s.1.

⁶²BCA 490.1/848.354.1

⁶³ Kenan Akyüz, "Türk Ocakları", *Belleten*, C.L, Sayı:196, Ankara, 1986, s.201, **Hamdullah Suphi Tanrıöver**, Haz, Fethi Tevetoğlu, Ankara, 1989, s.109-111.

⁶⁴ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara, 1985, s.378.

⁶⁵BCA 490 01 847.351.1.

Halkevinin üye sayısı 118 dir..Halkevi salonu ofis işleri için meşgul olduğundan biran evvel boşaltılarak başka bir yere nakledilmesi Halkevi yöneticileri tarafından istenmiştir. ⁶⁶

3.1 Köyceğiz Halkevi Şubelerinin Faaliyetleri

3.1.1 Dil-Tarih-Edebiyat Şubesi (Faaliyet Kodu: d)

Muhitin umumi bilgisinin artmasına parti prensiplerinin kökleşmesine, yurt sevgisinin, yurttaşlık vazifeleri duygusunun yükselmesine yarayacak mevzularda konuşmalar ve konferanslar tertiplemekle beraber dil ve edebiyat mevzularıyla da bilhassa meşgul olmak. Bunun için de Türk dili ve edebiyatı alanlarında çalışmalar yapmak, bu alanlarda daha önceden çalışmalar yapmış Türk büyüklerini anmak için törenler tertiplemek ve Halkevi adına bir dergi çıkarmak bu şubenin görevleri arasındaydı. ⁶⁷

3.1.2 Güzel Sanatlar Şubesi (Faaliyet Kodu: a)

Bu şubenin amacı; Müzik, resim, mimari, süsleme v.b sanatlarda profesyonel veya amatör unsurları bir araya toplamak,genç kabiliyetleri korumak ve bunların yetişmesine yardımcı olmaktı.

3.1.3 Temsil Şubesi (Faaliyet Kodu: g)

Şubenin amacı; Halkevleri'nde bir hayat ve hareket uyandırmak, şehir ve kasabaların tiyatro ihtiyaçlarını gidermek, gençleri güzel ve serbest konuşmaya alıştırmak, memleket ve toplum için yararlı telkinlerde bulunmak ve tiyatro sanatçısı olabilecek yeteneklerin kendilerini göstermelerine imkan vermektir. Yerli Malları Haftası münasebetiyle Köyceğiz halk odasında “Yerli Mallarımız” adlı piyes başarıyla oynanmış ve yerli yemişlerden bir sergi açılarak en büyük ve lezzetli

⁶⁶BCA 490 01 512.2055.2

⁶⁷ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Zerbamat, 1940, s.5-9.

portakal ve mandalin yetiřtirenlere ikramiyeler verilmiřtir.Halk bu műsamereyi candan takip etmiřtir.⁶⁸

3.1.4 Spor Şubesi (Faaliyet Kodu: s)

Şubenin amacı; Halkevleri mensuplarına ve arzu edenlere kapalı veya açık salonlarında, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü ile müşterek olarak tertip edilecek programlara göre Jimnastik, Güreş, Atlı Cirit, Boks, Deniz Sporları, Dağcılık ve Kayak, Avcılık, Bisiklet yarışları ve Milli Rakslar gibi beden terbiyesi hareketleri düzenlemektir

3.1.5 Sosyal Yardım Şubesi (Faaliyet Kodu: sy)

Şubenin Esas Amacı; Halkevi'nin bulunduğu bölgede hakiki surette yardıma muhtaç kimsesiz çocuklar,kadınlar,düşkün hasta ve yaşlılar gibi vatandaşlar hakkında toplumun Şefkat ve yardım duygusunu uyandırmak,onları muayene ettirmek ve onlar için gelir temin etmektir

3.1.6 Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi (Faaliyet Kodu: hd)

Şubenin Amacı; Halkın bilgisini yüceltecek her türlü okutma- yazma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip genişlemesini sağlamak ve korumak maksadıyla Halkevleri'nde, Türkçe okuyup-yazma, dikiş-nakış, çiçekçilik, muhasebe, bağıcılık, arıcılık ve yabancı dil kursları açmaktır

3.1.7 Kütüphane ve Yayın Şubesi (Faaliyet Kodu: k)

Şubenin Amacı; Kütüphaneler halkın bilgisinin ilerlemesinde başlıca amildir. Bu nedenle her Halkevi'nin bir kütüphane ve okuma odasının bulunması Halkevi'nin ilk kurulma şartlarından sayılır. Halkevleri kendi kütüphane ve okuma odalarını

⁶⁸Muğla'da Halk, 18.İkincikanun 1941 Cumartesi, Sayı. 1613, s.1.

kendi binalarından ayrı yerlerde de kurabilirler. Bulunduğu şehir veya kasabada başka kütüphane varsa okuma zevk ve ihtiyacını yaymak için onlarla da işbirliği yapabilirler

3.1.8 Köycülük Şubesi (Faaliyet Kodu: kö)

Köycülük Şubesi'nin Esas Vazifesi; Köylerin sosyal, sıhhi, bedii gelişmelerine ve köyler ile şehirler arasındaki karşılıklı sevgi ve tesanüt duygularının kuvvetlenmesine çalışmaktır. Şube bu amaçla Halkevi'nin, Halk Dershaneleri, Temsil, Sosyal Yardım gibi diğer şubelerinin de katılımıyla köylere geziler düzenleyerek köylünün çeşitli ihtiyaçlarını karşılar. Bütün köy öğretmenleri köylünün refah seviyesinin yükselmesi için çalıştığından dolayı bu şubenin doğal üyeleri idi

3.1.9 Müze ve Sergi Şubesi (Faaliyet Kodu: ms)

Şubenin Amacı; Milli ve mahalli tarihle ilgili kendi bölgesinde araştırma yapmak, elde edilen bilgileri geçmişteki bilgilerle birleştirerek sözlü veya yazılı olarak halka sunmak, Halkevi bölgesinde bulunan tarihi eserleri koruma altına almak, varsa müzelerin eksikliklerini gidermek ve Halkevi'ne ait bir Arkeoloji Müzesi kurmaktır.

3.2. Köyceğiz Halkevinin Kapatılması

Tüm Türkiye'de olduğu gibi; Köyceğiz Halkevi de gün geçtikçe etkinliğini yitirdi.⁶⁹ Daha 1942 yılında Muğla da Halk Gazetesi Başyazarı Cavit Aker, Halkevi'ne aydınların gelmediğinden şikayetle Halkevleri'nin hiçbir menfaat veya makam yerlerinin olmadığı, ancak çalışabileceklerin ve layık olanların Halkevi Başkanlığına ve azalığına getirilmesi gerektiğini belirtiyordu.⁷⁰ Özellikle gençlerin

⁶⁹ Akyol, 5 Şubat 1944.

⁷⁰ Muğla da Halk, 28 Şubat 1942.

Halkevi'ne rağbet etmedikleri şikayet edildi ve bu konuda gençlere önderlik etmeyen büyükler suçlandı.⁷¹

Sonuçta Türkiye'de Halkevleri'ni kapatan kanun (Kanun No:5830, Sayı:7882) 8 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilip 11 Ağustos 1951'de resmi gazetede yayımlanarak uygulamaya konuldu. Böylece Köyceğiz Halkevi' de kapatılıp eşyaları devlete devredildi.⁷² Halkevleri kapatıldıktan sonra bu kurumun yerine Halk Eğitim Merkezleri açıldı.⁷³

4-Köyceğiz'de Sinema ve Tiyatro

Kışın kahvehanelerde özellikle Ramazan aylarında Karagöz-Hacivat oyunları Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Aslan'ın Kahvesinde(Bugünkü Deniz Feneri) ve Öztekinlere ait kahvede oynatılırdı.⁷⁴ Köyceğiz Halkevinde(Bugünkü Ö.Ç.K.K.) de özel günlerde müsamere yapılırdı ve halkın izlenimine sunulurdu.

Köyceğizde sinema 1953 yılında Duran Balcı tarafından 16 mm'lik seyyar sinema makinesi ile başladı.İlk gösteriler ilçe merkezi ve civar köylerde kışın kahvehanelerde(İlçe merkezinde Aslan'ın Kahvesinde) ve yazın bahçelerde oynatılırdı.Eski bir Skoda ile hem sinema makinesi hem de elemanlar köyden köye taşınırdı. Reklam işi de yine aynı araçla filmin oynatılacağı akşamın gündüzünde tok sesiyle Cemal Öztürk tarafından yapılırdı.İlk makinist Duran Balcının kardeşi Şükrü Balcıdır,sonra Ali Yiğnak ve son olarak da Ahmet Uytan olacaktır. 1961 yılında 35mm'lik yeni bir makine alındı.gezici sinema devri sona erdi.Gösteriler için Atatürk İlkokulu bahçesine yapılan prefabrik baraka(Eski Çocuk Kütüphanesi Binası;bugün burada Pansiyonlu Atatürk İlköğretim Okulunun ek yeni binası yapılmıştır.) kiralanarak seyircilere hizmet verilirdi.1963 yılında başlanan bugünkü Fevzipaşa caddesi üzerinde saç kaplama ahşap bina Yeni Ferah Sineması olarak1964 yılında hizmete girdi.(Bu salon 1989 yılında bir yangınla yok olmuştur.)1966 yılında Naip Hüseyin Ortaokulu kendi bünyesinde bir sinema salonu yapınca bu

⁷¹ Akyol, 5 Şubat 1944.

⁷² Akça,a.g.e.,s.152.

⁷³Çolak a.g.e, s. 121.

⁷⁴ Bu bilgi 19.01.2004 tarihinde Mehmet Öztekin ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.

salonun(Bugünkü Anadolu Lisesi yanında Endüstri Meslek ve Teknik Lisenin Metal işlerinin atölyesi olarak kullanılan salon) ihalesine Duran Balcı girerek kazandı ve kendi salonunu Türkiye Ziraat Kurumuna kiralarak rakip bir firma olmaksızın kışlık sinema olarak burada hizmet verdi.Yazlık sinema olarak ise yine kendi salonunun yanındaki portakal ağaçlarının çevrelediği salonda hizmete devam etti.1970 yıllarının ortalarında da TZDK ile sözleşmesi bitince tekrar kendi binasına döndü.1960'lı yılların sonunda Hayrettin Öztekin tarafından Şafak sineması faaliyete geçirildi(Bugünkü Milenyum Cafe ve Doğu Matbaası binalarının yapıldığı yerde).İki sinema tatlı bir rekabetle 1981 yılına kadar çalıştılar o dönemde çıkan video filmleri ve televizyonla rekabet edemeyerek tarih sahnesindeki yerlerini aldılar.⁷⁵

5-Köyceğiz'de Basın Yayın Hayatı

5.1 Gazeteler

5.1.1 Köyceğiz'in Sesi

1967 yılında Erdal Orhan tarafından çıkarılmaya başlandı.⁷⁶1971 yılında gazeteyi Kazım Dönmez satın alarak sorumlu yazı işleri müdürü olarak gazetenin günlük tirajı 250'ye çıkarmayı başarmıştır.⁷⁷1976 yılında bu gazete kapanmıştır.⁷⁸

5.1.2.Dalaman- Köyceğiz

1969 yılında M.Özkaya'nın sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürünün A.Karahan olduğu günlük gazetenin tirajı 250'dir.⁷⁹

⁷⁵ Bu bilgiler 19.01.2004 tarihinde Sinemacı Duran Balcı'nın oğlu Renan Balcı ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.

⁷⁶ Bu bilgiler 20.04.2004 tarihinde Adnan Tüfekçi ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.

⁷⁷ **1973 Muğla İl Yıllığı**, İzmir1973, s.205.

⁷⁸ Bu bilgiler 20.04.2004 tarihinde Adnan Tüfekçi ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.

⁷⁹ **1973 Muğla İl Yıllığı**, İzmir1973, s.205.

5.1.3.Köyceğiz

Dalaman-Köyceğiz gazetesini 1975 yılında Adnan Tüfekçi aldı.Gazete haftalık olarak çıkarılmaktadır.⁸⁰

5.2 Basımevleri

5.2.1.Köyceğiz'in Sesi Basımevi

1967 yılında Mahmut Binbaş tarafından kurulmuş olup Köyceğizde kurulan ilk basımevidir.⁸¹

6- 1923-1960 Yılları Arasında Köyceğiz'de Yapılan Kazılar

Karya bölgesi Arkeolojik ve tarihsel önemine paralel bir şekilde geçmişten bu yana Anadolu'daki gezgin ve araştırmacıların dikkatini çeken bölgelerin başında gelir. Karya'nın en önemli kentlerinden birisi de Kaunos'tur.

Kaunos ilk kez Rd. Hoskyn tarafından keşfedilmiştir.Hoskyn 1840 yılında yaptığı ziyareti sırasında bulduğu yazıtlı bir bloğun üzerinde bulduğu "*Kaunos halkı ve meclisi*" ibaresinden bu örenin Kauonos kenti olduğu sonucuna varılmıştır.Sonraki yıllarda kente iki önemli ziyaret gerçekleştirilmiştir: 1876 yılında Fransız Collignon ve 1920 yılında ise İtalyan A. Maiuri bu ziyaretler yalnızca yüzey araştırmasıyla sınırlı kalmıştır.Özellikle sur duvarları yanında Kaunos'un kalıntıları hakkındaki ilk bilgileri bu araştırmalardan alıyoruz. Kaunos hakkındaki ilk detaylı bilgiler, yine bir İngiliz olan G. E.Bean tarafından verilmiştir. Bean, İstanbul Üniversitesi'nde görevliyken 1946 ve 1952 yılları arasında kenti birçok kez ziyaret etmiştir.Bu ziyaretleri sırasında yakın çevresiyle birlikte Kaunos'un topografyasını da inceleyen Bean, yüzeydeki hemen tüm epigrafik malzemeyi ilk kez toplu olarak değerlendirmiştir. Kent'in önemini ilk kez vurgulayan da Bean'dir.

⁸⁰ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir1973, s.205.

⁸¹ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir1973, s.205.

Bean, araştırmalarıyla vardığı sonuçların bilimsel değeri karşısında şaşkınlığını gizleyememiş, Bu kentte neden daha hala arkeolojik bir kazıya başlanılmamış olduğunu, hayretle sormuştur kendisine. Bunu, esas itibariyle “Kaya Mezarları” ile ilgilenen İsveç’li P.Aström’ün ziyareti izlemiştir. Kaunos’un bu ünlü Kaya Mezarlarındaki ilk ciddi çalışma ise, yine İsveç’li Paavo Roos tarafından yapılmıştır. Roos, bu araştırmasını 1964-1970 yılları arasında yaydığı ziyaretleriyle tamamlayabilmiştir.

Kaunos’taki arkeolojik kazılara, Baki Öğün başkanlığında 1966 yılında başlanmıştır. O tarihten beri araştırmalara kesintisiz olarak devam edilmektedir. Baki Öğün, Cengiz Işık,Adnan Diler, Bernhard Schmaltz, Mimar Oğuz Özer ve Münife Doyran araştırmalarımızın son yıllardaki sürekli üyesidirler. Epigrafik malzemenin sorumluluğu ise, başlangıçta Peter Herman’a verilmiştir. L. Robert’in ölümü ile gerek Sardis ve gerekse Milet yazıtlarını üstlenerek bizden ayrılması dolayısıyla, bu sorumluluk dostumuz Christian Marek’e verilmiştir.

Akropolis kayalığının doğu yöne doğru bir dil gibi uzanan alt kademesi üzerinde, yapımı ancak 1982 yılında tamamlanabilmiş olan bina, Kazı Evi olarak hizmet vermektedir. Bu ekip üyelerinin ihtiyaçlarına her yılki kazı süresi boyunca cevap veren sıradan bir bina değil, bugün ve gelecekteki bilimsel çalışmalara ışık tutacak, müzelik değeri olmayan her türden etüdüklük malzemenin kendi düzeni içinde korunduğu, daha çok bir “Bilim Yuvası”dır.⁸²

Kaunos kazısının yıllık "ön raporları", 1979 yılından bu yana kazı sonuçları toplantısında sunulmuş ve aynı başlıklı kitapta yayınlanmıştır.

Rd. Hoskyn,”Narrative of a Survey of part of the South Coast of Asia Minor ;and of a Tour into the Interior of Lycia in 1840-1”, The Journal of the Royal Geographical Society of London 12, 1842, 143 vdd.

M.Collignon “Emplacement et Ruines de la ville de Caunos”, BCH 1, 1877,338 vdd.

⁸² **Kaunos Kbid,Derleyen:Baki öğün Cengiz Işık.İzmir 2002,s.8-11**

A.Mauri, "Escursioni nella Caria. Rovine di Caunus", *Annuario* 3, 1916-1920, 263 vdd.

A.Mauri "Esplorazioni Archeologiche in Anatolia" *CIRh* I, 119 vd.

G.E.Bean "Notes and inscription from Caunus", *JHS* 73, 1953, 10 vdd.; *JHS* 74, 1954, 85 vdd.

P.Roos "Research at Caunus", *OpAth* 8, 1968, 149 vdd.

P.Aytröm, "Two inscriptions from Caunus" *OpAth* 8, 1968, 167 vdd.

B. Ögün, "Kaunos Kazıları-Excavations of Caunus", *Belleten* 32, 1968, 139 vdd. B. Ögün, "Kaunos", *Türk Ansiklopedisi* 406 vdd.

B.Ögün, "Excavations of Caunus", *Xth International Congress of Classical Archaeology 1973 (1978)* 421 vdd.

B. Ögün, "Kaunos", *Enciclopedia dell' Arte Antica. Classica e Orientale*, 178 vdd.

B. Ögün, *Kazı Raporları için bkz.:* *TürkAD* 16, 1968, 121 vdd.; *TürkAD* 19, 1972, 195 vdd.; *TürkAD* 20, 1973, 163 vdd.; *TürkAD* 21, 1974, 133 vdd.

G.E. Bean, *Turkey beyond the Maeander. An archaeological guide (1980)*² 139 vdd.

G.E. Bean, "Kaunos" *Kleinasien* 3 (1985)² 175 vdd.

B. Ögün, "Warum Kaunos ?", *Kadmos* 37, 1998, 175 vdd.

C. Işık, "Die Ergebnisse der Ausgrabungen in Kaunos bis zur Entdeckung der Bilingue", *Kadmos* 37, 1998, 183 vdd.⁸³

⁸³ **Kaunos Kbid, Derleyen: Baki ögün Cengiz Işık.** İzmir 2002, s.8-11

IV.BÖLÜM

EKONOMİK YAPI

A-Tarım ve Hayvancılık

1-Köyceğiz’de Tarımın Tarihsel Gelişimi

Osmanlı Devleti’ nin tarımsal ekonomiye dayalı yapısında ana üretim aracı olan toprak mülkiyeti devletin askeri yapısına uygun olarak “Dirlik” denilen örgütlenmeye dayanıyordu. Dirlik sahipleri de işledikleri toprağın vergisi nisbetinde silahlı asker beslerlerdi. Bu dirlik sistemi 15.yüzyılın sonlarından itibaren bozulmaya başladı. Bunun üzerine yerine “İltizam” denilen bir başka sistem getirildi. Osmanlı Devleti’ nin idari taksimatı yapılırken de eyaletlerin ekonomik olarak kendi kendine yetmesi gözetilmişti. 18.Yüzyıldan itibaren eyalet ve sancak yöneticileri olan Enderunlu paşalar İstanbul’dan taşradaki eyalet ve sancak merkezlerine gitmeyerek yerlerine yörenin ileri gelenlerinden seçilen “Mütesellimlere” bırakmaya başladılar. Bu tarihten sonra şehir merkezlerinde ayan ve Mütesellimin aileleri diğer ailelere karşı üstün bir konuma geldiler. Bu dönemde Menteşe Sancağı da Mütesellimler eliyle yönetiliyordu. Menteşe Sancağı 1739’dan 1859 tarihine kadar Mütesellimler tarafından yönetildi.1839 yılında Tanzimat Fermanı’nın ilanı ile Ayanlık ve Mütesellimlik kaldırıldı. Bunların görevi de “Muhassıl” denilen devlet memurlarına verildi. 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi’nin çıkarılması ile de bağımsız küçük çiftliklerin oluşması amaçlandı. Böylece büyük ve verimli arazilerin birkaç kişinin eline geçmesi engellenmiş olacaktı. Ancak, Arazi Kanunnamesi Menteşe’ de büyük toprak sahiplerinin doğmasına neden oldu. Bunların birincisi; Menteşe Sancağı’nda 1750 ile 1858 tarihleri arasında Mütesellimlik yapan aileler ile uzun süre tımarlı sipahi besleyen ailelerdi.¹ Köyceğiz İlçesinde Ali Paşalar,Tahir Ağalar gibi büyük aileler bu tımar sahibi olan ailelerdendi.

¹ **Tarih İçinde Muğla**, Derleyen: İlhan Tekeli, Ankara, 1993, s.37-42, Muhassal: Tanzimat’a kadar miri mukataları iltizam eden vezir, vali, ayan v.b kimselere verilen addır. Fakat bu tabir 1839’dan sonra İltizam usulü kaldırıldığı için her liva ve kazaya devlet varidatını cibayet için muhassal adıyla tayin edilmiş memurlar için kullanılmıştır. Mithat Sertoğlu, **Osmanlı Tarih Lügati**, İstanbul, 1986, s.228.

Köyceğiz kazasının büyük bir bölümü ormanlarla kaplıdır. Ziraatla işgal edilen arazi kazanın yüzölçümünün onda biri oranındadır. Köyceğiz kazasında Dalaman, Ortaca, Beyoba, Hamit ve Dalyan ovaları gibi arazisi verimli büyük ovalar mevcuttur.² Bu ovalar Dalaman çayı ve Kargı çayının suları ile sulanmaktadır.³

1895-1897 tarihli Aydın Vilayet Salnamelerine göre Köyceğiz kazasında; yıllık 300.000 kile buğday (hınta), 100.000 kile arpa (şiar) , 150.000 kile mısır, 5.000 kile akdarı , 100.000 kıyye susam , 300 kıyye zeytin, 35.000 kıyye bal, 77.000 kıyye bal mumu , 70.000 kıyye incir üretilmektedir.Bu ürünlerin bir kısmı ve yılda 15.000 kıyye keçi kılı ihraç edilerek karşılığında kahve, şeker, pirinç ve emsali ürünler ithal edilmektedir.⁴

1898-1899 tarihli Aydın Vilayet Salnamesine göre ise Köyceğiz kazasında; yıllık 200.000 kile buğday(hınta), 10.000 kile arpa(şiar), 150.000 mısır, 5.000 kile akdarı, 30.000 kıyye susam, 10 kıyye bal mumu, 70.000 kıyye incir elde edilmektedir.Elde edilen bu ürünlerin bir kısmı ve yılda 15.000 kıyye keçi kılı ihraç edilmektedir ve karşılığında yine kahve, şeker, pirinç ve emsali ürünler dışarıdan alınmaktadır.⁵

Osmanlı Devletinin son döneminde(1840-1910) Köyceğiz’de tarımsal faaliyetlerde genel olarak kadın nüfus çalışmaktadır.Köylerde erkek nüfus vaktini çoğunlukla kahvehanelerde geçirmektedir.Öyle ki; Muğla, Milas ve Köyceğiz’in 15-20 hanelik köylerinde bile 3-4 kahve bulunmaktaydı.Bu nedenle de tarım işlerini daha çok kadınlar görmekteydi.⁶

19.yüzyılın sonunda Köyceğiz’in ekonomik yapısının temelini oluşturan faaliyetler hayvancılık, ormancılık ve tarım idi.Yukarıda bahsettiğimiz gibi Köyceğiz’de üretilen ve ihracı yapılan tarım ürünlerinin başında buğday, arpa, darı ve susam gelmektedir.Bu mahsulat genellikle Rodos’a ve İzmir’e sevk

² Zekâî Eroğlu, **Muğla Tarihi**, İzmir 1939, s. 240-258.

³ **1306 Aydın Vilayet Salnamesi.**

⁴ **1311 Aydın Vilayet Salnamesi.1312 Aydın VilayetSalnamesi.**

⁵ **1314 Aydın Vilayet Salnamesi.**

⁶ Tevfik Güran, **19.yy Osmanlı Tarımı (1840-1910)**, İstanbul 1998, s.127

olunmaktaydı.⁷ Bunun yanı sıra bal mumu, incir ve keçi kılı gibi ürünlerde dışarıya satılmakta olup karşılığında Köyceğiz’de yetişmeyen kahve, şeker, pirinç gibi ürünler dışarıdan satın alınmaktaydı.⁸

2-Cumhuriyetin İlanından Sonra Köyceğiz’de Tarım ve Hayvancılık

Cumhuriyetin ilanından sonra tüm Türkiye’de olduğu gibi Köyceğiz’de de tarımın gelişmesi konusunda büyük ilerlemeler kaydedildi.

1924-1925 yıllarında Köyceğiz’de üretilen tarım ürünleri ve miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.⁹

<u>Yapılan Ziraat</u>	<u>1340(M.1924) Senesinde</u>	<u>1341(M.1925) Senesinde</u>
Arpa	8,000	42,995
Buğday	13,400	26,700
Çavdar	60	250
Darı	260	3,200
Mahlut	0	150
Mısır	33,400	39,080
Yulaf	80	50

Dönüme zer edilmiştir. * Kıyye: (Okka), 400 dirhem

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi yulaf dışındaki diğer tarım ürünlerinin üretimi bir önceki yıla göre önemli ölçüde artmıştır. Bu artışın temel nedeni savaş ortamının sona ermesinden sonra insanların daha rahat bir şekilde tarımla uğraşabilmeleri ve nüfusun hızla artmasıdır.

1926-1927 Mentеше Ticaret Salnamesine göre Köyceğiz Kazasında; 222 bin dönüm arazi ekilmekte ve 29.877 kilo muhtelif mahsul alınmaktadır.Köyceğiz’den

⁷ 1315-1316-1317-1319-1320 Aydın Vilayet Salnameleri.

⁸ 1326 Aydın Vilayet Salnamesi.

⁹ 1926-1927 Senesi Ticaret Salnâmesi.

alınan bu mahsulattan 1.000.0000 kıyyeye yakın susam ihracatı yapılmaktadır. Bunun 20.000 kıyyesi Marmaris Kazasına ihraç olunmaktadır.¹⁰

1927 yılında Köyceğiz’de ekimi yapılan tarım ürünleri, ekildikleri alan ve elde edilen üretim miktarları aşağıdaki tabloda verilmiştir.¹¹

1927 SENESİ KÖYCEĞİZ		
Ürün adı	Zira’at (Dönüm)	İstihsalât (Kilo)
Buğday	17,700	25,896
Arpa	19,853	2,314,176
Yulaf	29	3,122
Çavdar	75	5,950
Burçak	5,930	315,280
Mısır	38,000	3,800,000
Darı	400	35,000
Bakla	55	
Patates	50	2500
Susam	35,000	
Afyon	0	
Pamuk	442	26,520
Tütün	800	32,000
Üzüm bağı asma	535	504,000
Zeytin ağacı sak	17,421	100,000
Arı kovani adet	8000	32,000 bal
Limon, portakal, mandalin	1,000,000 (aded)	

Yukarıdaki istatistiklerden de anlaşılacağı üzere Köyceğiz’de Cumhuriyet döneminde Köyceğiz’de en fazla mısır, susam, arpa ve buğday yetiştirilmekteydi.

Bu ürün çeşitliliği ve üretimin fazla olmasına karşın Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz tarımında önemli bir problem hala çözülememiştir. Bu problem 20. yüzyılın başında Köyceğiz’de büyük toprakların bölünerek el değiştirmesi ve 1923’den sonra da bu durumun devam etmesidir. Büyük çiftlikler Muğlalı ayanların elinden çıkarak satın alma yoluyla Asım Ağa, Tahir Ağa, Başoğlu gibi yerel ailelerin eline geçti.¹²

¹⁰ 1926-1927 Senesi Ticaret Salnâmesi.

¹¹ 1927 Senesi Ticaret Salnâmesi.

¹² Tarih İçinde Muğla, s 48.

Köyceğiz kazasının Dalaman, Ortaca, Beyoba, Hamit ve Dalyan ovalarında bulunan çiftliklerin çoğu bu yerel ailelerin elinde bulunmaktaydı.¹³ Bu çiftliklerin belli başlıları; Hamit, Toparlar, Yangı, Ağla, Köyceğiz, Tepearası, Ekşilik, Mergenli, Ortaca, Dalyan, Belenkavak, Dalaman, Kızılyurt, Okçular ve Eskere çiftlikleridir. Bu çiftliklerin en büyüğü üç yüz bin dönümden fazla alana sahip Dalaman çiftliği olup Dalaman nahiyelerini bütün köyleri ile beraber tamamen içine almaktaydı. İkinci olarak Hamit çiftliği gelmekteydi. Bu çiftlikler içinde geniş ormanlar da vardı. Çiftliklerde umumiyetle mısır, akdarı, susam, buğday, arpa ve sair hububat yetiştiği gibi bazıları pirinç, şeker kamışı, şeker pancarı ve pamuk yetiştirmeğe de müsaitti.¹⁴

Çiftliklerde, köylerde istihdam edilen ameleye genellikle para verilmezdi. Hizmetin derecesine göre darı vs. mahsul edilen ürünler verilirdi. Çalışan amele de mahsul almağı daha çok tercih ederdi.. Çiftlikler dahilinde ziraat icra eden köylüler, mal sahibinin nezaret ve kontrolü altında mahsulü kaldırır. Yüzde on beşini yer kirası olmak üzere çiftlik ambarına teslim ederdi. Çiftliklerde köylünün muayyen tarlası yoktu. Her sene arzu ettiği tarlayı, çiftlik sahibinin müsaadesiyle alır ve sürerdi. Köylerde (Süremek) tabir edilen bir usul de vardı. Bir çiftçi muayyen bir tarlayı kökletir, temizletir ve imar ederse icarını muntazaman vermek şartıyla o tarlayı her sene sürer, artık tarla onun addedilir ve vefat ettiği takdirde tarla ailesinin hükmüne geçerdi. Bazen bu hakkın başkasına satıldığı da vakidir. Bu muamele çiftlik sahibinin tasarruf hakkına kesinlikle tesir etmezdi. Çiftliklerde ortak usulü de vardı.¹⁵

Bu toprak meselesi 1930'lu ve 1940'lı yıllara kadar çözülememiştir. O dönemde Köyceğiz halkı bu durumu mevcut CHP iktidarına defalarca aktarmıştır. 1940 yılında Köyceğiz'e gelen Mardin Milletvekili ve CHP bölge Müfettişi Dr. Rıza Levent'e ; Köyceğiz Kazasında büyük çiftliklerin olduğu, halkın ortakçı olarak bu çiftliklerde çalıştığı, dolayısıyla halkın başlıca ıstırabının topraksız olması olduğu anlatılmıştır. Bu nedenle biran önce toprak kanununun çıkması için vilayete dilekçe göndermişlerdir. Dilekçelerinde Dalaman 'da topraksız 12 köy

¹³ Eroğlu, a.g.e., s .240-258.

¹⁴ Eroğlu, a.g.e., s .240-258.

¹⁵ Eroğlu, a.g.e., s .240-258.

halkının hiç toprağı olmadığı, 20-30 senedir ya ortakçı ya da icarcı olarak çalıştıklarını, Çiftlik memurlarının;” Burası hükümetin,çıkınız,kendinize yer bulunuz” dediklerini belirtmişler ve partiye müracaat etmişlerdir.¹⁶

Sadece Dalaman Çiftliğinde değil Dalyan’da da 120 dönüm yer 15 kişinin tasarrufunda bulunmaktaydı. 600 köylünün ise bir karış toprağı bulunmamaktaydı.¹⁷ Daha sonraları Dalyan köyünde çiftlik sahibi çiftliğini köylüye satmaya razı olmuşsa da köylünün topladığı para kafi gelmemiştir.Bundan dolayı köylüler vilayet makamını tasvip edecekleri bir şekilde ziraat bankasından veya mümkün olan diğer yerlerden ödünç olarak bu paranın temini için CHP Hükümetine başvurmuşlardır.¹⁸ Bunun yanı sıra Hamit çiftliği dahilinde bulunan Hamit, Kürkçüler ve Sultaniye köyleri ile Ortaca ve Karginkürü köylerinde de halk çiftlik sahiplerinden arazinin bir kısmının devletçe istimlak edilerek köylüye verilmesini CHP Hükümetinden talep etmişlerdir.¹⁹ Köyceğiz Halkının bu istekleri ancak tek parti iktidarının son dönemlerinde yapılan toprak reformuyla yerine getirebilmiştir.Fakat CHP Hükümeti tarafından yapılan bu toprak reformu sonucunda toprakların büyük bir kısmı yine zengin ailelerin eline geçmiştir.

Köyceğiz İlçesi Tarım Bakanlığının 8/4/1949 tarihli ve 3509-1/311/2372/19302 sayılı yazısı üzerine , 4753 sayılı Kanunun 15 inci maddesine göre Bakanlar Kurulunca 18/4/1949 tarihinde dar topraklı bölge olarak tespit edilmiştir.²⁰

Köylü zirai faaliyetlerde bulunurken Ziraat Bankasından düşük faizli tarımsal kredi kullanabilmekteydi.Alınan kredilerde zaman zaman eşitlik ilkesine uyulmadığı yönünde mevcut hükümete şikayet edilmiştir. Ziraat Bankası yetkilileri ise köylülere verilen borç miktarının, borçlunun mali kudreti ve zirai ihtiyacı nazarı dikkate

¹⁶ BCA 490.01 512.2055.2 4.5.1940 tarih ve 100 sayılı CHP Denizli bölgesi müfettişi Mardin mebusu Dr.Rıza Levent’in teftiş raporundan.

¹⁷ BCA 490.01 512.2055.2 .

¹⁸ BCA 490.01/202.799.2.

¹⁹ BCA 490.01/202.799.2.

²⁰ BCA 030 18 01 119 28 19.

alınmak suretiyle ihtiyar heyetince verilecek beyanname esas alınarak belirlendiğinden eşitlik imkanının olmadığını belirtmişlerdir.²¹

Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz’de tahıl üretimi dışında meyve ve sebze üretimi yeterli düzeyde değildi. Böylesine geniş arazi dahilinde meyve ağacı yeterli miktarda olmadığı gibi meyve ağacı dikimi de yapılmamaktaydı. Sadece Köyceğiz Kasabası ve köylerindeki hususî ve küçük bahçeler içinde meyve üretimi yapılmaktaydı.²² 1951’den 1967 sonuna değin Köyceğiz’de Dalaman Çayı başta olmak üzere taşkın önleme amaçlı çok sayıda set yapılmış ve Köyceğiz-Döğüşbelen Regülatörü kurularak büyük bir alan sulamaya açılınca²³ arazisi gayet verimli hale gelen Köyceğiz Kazasının başlıca üretim maddeleri; pamuk, susam, hububat, mısır, narenciye, çeltik, zeytin, meyve ve sebzedir.²⁴ Bunların hepsi ihraç edilirdi .

Bu tarımsal ürünlerin yanı sıra hayvancılıkla uğraşan köylüler de Köyceğiz kazasında iptidaî bir şekilde olmakla beraber mühimce bir miktar tereyağı ve biraz da peynir üretmekteydiler.²⁵ Köyceğiz’de iptidaî şekildeki kovanlarla da olsa bal da üretilmekteydi.

Köyceğiz Dalaman Ziraat İşletmesi

Dalaman, 20.yüzyılın başlarından itibaren Mısır Hükümdarı olan Kavalalı Mehmet Ali Paşanın torununu Hidiv Abbas Hilmi Paşa'nın eline geçmiştir. Hidiv Abbas Hilmi Paşa yolu Dalaman'a düşmüş ve gördüğü yeşil ovalar ve Dalaman Çayı Hidiv’e, Mısır’ı ve Mısır’a hayat veren Nil’i hatırlatmış ve Osmanlı Devletinden buranın işletme hakkını satın almıştır.²⁶ Hidiv zamanında yaptırılan Dalaman’daki Çiftlik Binasının planının Mısır’da aynı zamanda yapılacak olan bir tren istasyonu

²¹ **BCA 490.01/202.799.2.**

²² Eroğlu, a.g.e., s .240-258.

²³ **Yurt Ansiklopedisi, cilt 8,s.5895.**

²⁴ **Vatan Gazetesi,Muğla İlavesi,29.7.1953,s.8.**

²⁵ Eroğlu, a.g.e., s .240-258. Tereyağı tencerelelere çalınan yoğurdun , ağaçtan oyulmuş kovan tabir edilen yayıklarda ucuna tahta parçası geçmiş bir deynekle dövülerek yapılır. Peynir de keçilerin şirdeninden alınan mayaya biraz yağlı yoğurt suyu biraz fasulye, karacaot ve buğday karıştırılarak ufak bir kapta birkaç gün durdurulur. Bilahare bu tertip ılık sütün içine karıştırılarak alelade peynir haline getirilir.

²⁶ Ünal Türkeş, **Kurtuluş Savaşında Muğla**, İstanbul 1973, s.197.

planıyla karıştığı ve bugünkü Dalaman Devlet Üretim Çiftliği binasının tren istasyonuna benzediği söylenmektedir.

Kurtuluş Savaşından sonra Mısır Hidivi Abbas Hilmi'nin icar ettiği Dalaman'ın bu verimli toprakları muhtelif zengin ailelerin ellerine geçmiştir.²⁷ 1939 yılında Dalaman çiftliği dahilindeki 25 köy halkı için Ziraat Bankası, Nazilli'den kilo başına iki kuruş masraf ederek 6.000 kilo pamuk tohumu getirmiştir. Devlet bu parayı bile köylüye iki kuruş mukabilinde yer satarak karşılayabilmiştir. Fakat köylünün zirai bilgisi olmadığından pamuk tohumlarının bir kısmını hayvanlara yedirmiş ve zarara uğramıştır. Bu nedenle Devlet bu verimli topraklar üzerinde bir zirai işletme kurarak değerlendirmeyi düşünmüş ve 1939 yılında 350 bin lira fiyat biçmiştir.²⁸

1940 yılı başlarında Dalaman Çiftliği, Devlet Ziraat İşletme Kurulu tarafından satın alınmak için girişimler yoğunlaşmıştır. Dalaman Çiftliği için 360-400 bin lira arasında fiyat düşünülmüştür. Antalya tapu muhafızı, Çifteler ve Silifke Çiftlik müdürleri Dalaman'a gelerek rapor hazırlamışlardır. Raporda toprağın verimli olduğu ama 8 ay su baskınına uğradığından dolayı mahsulün zarar gördüğü, su baskını önlenirse yılda 250-300 bin lira kar edilebileceği belirtilmiştir. 1940 yılı sonlarında Köyceğiz Dalaman çiftliğini Devlet İşletme Ziraat Kurumu satın almıştır.²⁹

Devlet Ziraat İşletme Kurumuna geçen Dalaman çiftliği dahilinde Köyceğiz kazasının Dalaman nahiyesine bağlı Çakallık, Söğüt köyleri bulunmakta idi. Devlet Zirai İşletme Kurumu, Dalaman Çiftliğini satın aldıktan sonra bu köylerin halkının öteden beri yarıcılıkla ziraat etmekte oldukları tarlalarını, babalarından kalma süremeklerini ellerinden almış ve Söğüt köyü halkına arazi vermemiştir. Bu nedenle köylü sefalet ve perişanlığa düşerek devletin şefkat ve himayesine sığınmış ve toprak sahibi olmak için müracaatta bulunmuşlardır.³⁰

²⁷ **Muğla'da Halk**, 17.Şubat.1940 Cumartesi, Sayı. 1568, s.3.

²⁸ **Muğla'da Halk**, 28. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1553, s.1

²⁹ **Muğla'da Halk**, 17.Şubat.1940 Cumartesi, Sayı. 1568, s.3.

³⁰ **BCA 490.01/202.799.2.**

1941 yılında Dalaman Çiftliği dahilindeki sıtmalı, bataklık yerlerde kurulan, evleri sıhhi olmayan dört köy Tersakan çayının güneyine nakledilerek köylüye arazi ve mera verilmiştir.³¹

Devlet Ziraat İşletme Kurumuna geçen Dalaman çiftliğinden sulama imkanlarının bulunması, iklimin müsait oluşu sayesinde senede birkaç mahsul almak mümkün olmaktadır. Ekilen mahsulat arpa, buğday, darı ve susam gibi mahsullerdi. Dalaman Çiftliğinde Ziraat İşletme Kurumu tarafından uygulamalı bir ziraat mektebi açılarak köylünün faydalandırılması düşünülmüştür. 400-600 bin dönüm araziye sahip Dalaman Devlet Ziraat İşletmesi, İbrahim Canlar'ın Müdürlüğü döneminde 40-50 bin dönüm toprağı işleterek yılda iki mahsul alınabilir hatta kahve bile yetiştirilir hale gelmiş, aynı zamanda 900 at ve sığır mevcuduyla hayvancılıkta önemli gelişme göstermiştir.³²

Yine 1941 yılında Dalaman çiftliğinde zirai cezaevi açılması için umum müfettişleri ile bir mühendis tetkikat için gelmişlerdir.³³

1942 yılında Devlet Zirai İşletme Kurumu bünyesinde bir Tarım Açık Cezaevi açılmasını uygun bulunmuştur. Dalamanda açılan bu tarım açık cezaevine zirai ve narenciye işlerinde çalıştırmak üzere ilk etapta 400 mahkum gönderilmiş ve mahkumlar için gerekli olan elbise ve yatak için sipariş verilmiştir.³⁴ Köyceğiz Dalaman Ziraat İşletmesinde açılan Tarım Açık Cezaevindeki mahkumların disiplini dışındaki diğer bütün çalışmalarını Çiftlik müdürü tarafından hazırlanan iç program ve ihtiyaca göre düzenlenmiştir.³⁵

³¹ **Muğla'da Halk**, 15.Mart.1941 Cumartesi, Sayı. 1621, s.1)

³² **BCA 490.01.512.2055.2.**

³³ **Muğla'da Halk**, 26.Temmuz.1941 Cumartesi, Sayı. 1640, s.1.

³⁴ **Muğla'da Halk**, 18.Nisan.1942. Cumartesi, Sayı. 1678, s.1.

³⁵ **BCA 490.01.512.2055.2.**

2.1. Tarım

2.1.1 Tarım Aletleri

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Köyceğiz'de tarımın en önemli aletleri karasaban ve sabanı çeken hayvanlardı. Ancak zaman geçtikçe diğer alanlarda olduğu gibi tarım sektörü de modern tekniğin imkanlarından istifade etmeye başladı. Bunun sonucunda Köyceğiz İlçesi'nde de modern tarım aletlerinin sayısı hızla arttı.

³⁶

1939 yılında Köyceğiz'de ziraat aletlerinin en başlıcasını karasabanla sürgü teşkil etmekle beraber Kaza merkezinde ve merkeze yakın olan köylerde pulluk kullananlar da bulunmaktaydı. Köyceğiz Kazası dahilinde, traktör ilk defa olarak Dalaman çiftliğine getirilmiştir. Yedisi Dalaman çiftliğinde, ikisi Köyceğiz çiftliğinde ve birisi de Tepearasında olmak üzere on tane traktör vardır. Dalaman çiftliğinde, karşılıklı durarak ziraat yapmağa mahsus ikisi büyük ve ikisi küçük dört lokomobil de vardı. Mergenli çiftliğinde de büyük bir lokomobil metruk bir halde bulunmaktaydı.³⁷

Tarım aletlerindeki sayının ve kalitenin artmaya başladığı tarih Türkiye'de Demokrat Parti'nin işbaşına geldiği 1950'li yıllara rastlamaktadır. Bu tarihlerden itibaren Köyceğiz İlçesi'nde ve çevresinde modern tarım aletleri ile tarım yapılmakta idi. 1953 yılına gelindiğinde Köyceğiz Kazasında 60 kadar traktör mevcuttu.³⁸

2.1.2. Tahıl Üretim Alanları ve Üretimi

1924-1925 yıllarında Köyceğiz'de üretilen tahıl ürünleri ve miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.³⁹

³⁶ Akça, a.g.e., s. 163.

³⁷ Eroğlu, a.g.e., s. 240-258.

³⁸ Vatan Gazetesi, Muğla İlavesi, 29.7.1953, s.8.

³⁹ 1926-1927 Senesi Ticaret Salnâmesi.

<u>Yapılan Ziraat</u>	<u>1340(M.1924) Senesinde</u>	<u>1341(M.1925) Senesinde</u>
Arpa	8,000	42,995
Mısır	33,400	39,080
Buğday	13,400	26,700
Darı	260	3,200
Çavdar	60	250
Mahlut	0	150
Yulaf	80	50

Dönüme zer edilmiştir. * Kıyye: (400 dirhem =Okka=1283 gram),

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi yulaf dışındaki diğer tarım ürünlerinin üretimi bir önceki yıla göre önemli ölçüde artmıştır.Köyceğiz Kazasında en çok üretilen tahıl ürünü arpa olup mısır ve buğday arpayı takip etmektedir.

1927-1928 yıllarında Köyceğiz Kazasında yetiştirilen tahıllar ve üretim miktarları aşağıdaki gibidir: ⁴⁰

1927 SENESİ KÖYCEĞİZ		
Ürün adı	Zira'at (Dönüm)	İstihsalât (Kilo)
Mısır	38,000	3,800,000
Susam	35,000	
Arpa	19,853	2,314,176
Buğday	17,700	25,896
Burçak	5,930	315,280
Darı	400	35,000
Çavdar	75	5,950
Yulaf	29	3,122

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 1927 senesinde Köyceğiz'de mısır en çok ekilen ve en fazla üretimi yapılan tahıl ürünüdür.Susam ve buğday ilçenin ekimi yapılan diğer önemli tahıl ürünlerdendir.

⁴⁰ 1927-1928 Devlet Salnâmesi.

1934-1937 yılları arasında Köyceğiz Kazasında yetiştirilen tahıllar ve üretim miktarları şu şekildedir: ⁴¹

Cinsi	Ekiliş(Hektar)	Ürün(Ton)
Mısır	2250	2400
Susam	1840	700
Buğday	2308	500
Arpa	1753	400
Kuş Yemi	80	65
Darı	45	30
Burçak	90	15
Nohut	44	10
Yulaf	5	4
Çavdar	5	1
Mercimek	2	1

Yukarıda tabloda görüldüğü gibi mısır yine en fazla üretilen tahıl ürünü olmakla beraber susam, buğday ve arpa diğer tahıl ürünlerine göre üretimi daha fazla yapılan tahıllardandır. Köyceğiz'deki mısır üretiminin ilk sırada yer almasının sebebi; mısır mahsulüne zarar veren böceklerin teşhis edilerek ilacının 1937 yılında mevcut CHP Hükümetince dağıtılmasıdır. ⁴² Bu olumlu gelişme sonrasında Köyceğiz, mısır üretiminde Muğla'nın diğer 7 ilçe arasından en çok ekilen ve en çok ürün alınan 2. ilçe durumuna gelmiştir.1942 yılında Hükümet yazlık ekim için Köyceğiz'e 15 ton mısır ve 2 ton akdarı tohumu vermiştir. ⁴³

Buğday daha geniş bir alana ekilmesine rağmen alınan ürün oldukça düşüktür.Bunun nedeni hasat işleminde gelişmiş tarım ve aletlerin kullanılmaması olsa gerektir.1942 yılında Muğla ili dahilinde fakir çiftliklere dağıtılan tohumluk buğdaydan, Köyceğiz'e dağıtılmak üzere 5 ton ayrılarak İlçenin buğday üretimi arttırılmaya çalışılmıştır. ⁴⁴

⁴¹Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Tarım İstatistikleri, 1934-1937, Yayın No: 135, Ankara 1939.

⁴² Muğla CHP Kongreleri Dileklerine Alınan Cevaplar 1937 ,Halk Basımevi Muğla.

⁴³ Muğla'da Halk, 10.Nisan.1943. Cumartesi, Sayı. 1728,s.1.

⁴⁴ Muğla'da Halk, 29.Birinciteşrin.1942.Cumartesi Sayı 1705,s.3.

Köyceğiz'deki susam mahsulüne zarar veren böcekler teşhis edilerek ilacı 1937 yılında mevcut CHP Hükümetince dağıtılmıştır. Bunun neticesinde susam üretimi önemli bir oranda artmıştır.⁴⁵ Köyceğiz İlçesinde üretilen susam miktarına , Muğla'nın diğer ilçelerinin toplam ekili alanları ve elde ettikleri ürün miktarının toplamı erişmemektedir. Öyle ki 1939 yılında Köyceğiz'de susam çok fazla üretilmiş ama hükümet ihraca müsaade etmediğinden ve İzmir'de susam piyasası 11 kuruşa düştüğünden susam tüccarları İlçeye gelmemişlerdir. Bu nedenle 1939 yılında üretilen susam üreticinin elinde kalmıştır.⁴⁶

Arpa ekilen alan olarak Muğla İlinin 7 ilçesi arasından en çok ekilen 3. ilçe Köyceğiz olmasına rağmen alınan ürün olarak 5. sırada yer almaktadır. Kuşyemi ise Muğla'nın sadece üç ilçesinde ekilmekte olup en fazla üretim yapılan ilçe Köyceğiz'dir. Darı, burçak, nohut, yulaf, çavdar ve mercimek üretimi ise oldukça düşük seviyededir.

1930'lu ve 1940'lı yıllarda Köyceğiz kazasında çok fazla ekilebilir verimli arazi ve bol su olmasına rağmen tarımın istenilen seviyede olmamasının nedeni Hükümetin Kaza dahilindeki çiftlikleri istimlakta ağır davranmasıdır.⁴⁷

2.1.3 Zeytincilik

1927 Ticaret Salnamesine göre Köyceğiz'de 17.421 dönüm arazi zeytin ağaçları ile kaplıdır.⁴⁸ Zeytinliklerden elde edilen zeytin miktarı ise 100.000 kilodur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Kaza dahilinde zeytin ağaçları sayıca çok olmasına rağmen bunların pek çoğu delice zeytin cinsinden olup ıslah edilmemiş vaziyette idi.⁴⁹ Bu tür zeytinliklerin ıslahı için Devletçe halka zeytinlikler verilmiş, Köyceğiz'de de 6800 hektar zeytinlik halka dağıtılmıştır.⁵⁰

⁴⁵ **Muğla CHP Kongreleri Dileklerine Alman Cevaplar 1937** ,Halk Basımevi Muğla.

⁴⁶ **Muğla'da Halk**, 28. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1553, s.1.

⁴⁷ **Muğla'da Halk**, 28. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1553, s.1.

⁴⁸ **1927 Senesi Ticaret Salnâmesi.**

⁴⁹ Eroğlu, a.g.e., s .240-258.

⁵⁰ **Muğla'da Halk**,1.Kanun .1942. Cumartesi, Sayı. 1713,s.1.

1936-1944 yılları arasında Köyceğiz İlçesinde zeytin ile ilgili istatistiksel bilgiler şu şekildedir:⁵¹

Yıllar	İstifade Edilen Zeytin Ağaçları(Bin adet)	Elde Edilen Zeytin (Ton)	Elde Edilen Zeytinden		Yağa Ayrılan Zeytinden Elde Edilen Yağ Ton	Köylü Elinden Çıkarılan		Kıymet		
			Yemekliğe Ayrılan Ton	Yağ Çıkarılmaya Ayrılan		Zeytinin Fiyatı	Zeytinyağının Fiyatı	Yemekliğe Ayrılan Zeytin Bedeli	Elde Edilen Zeytinyağın Bedeli	Zeytin ve Zeytinyağı Bedelleri Toplamı
1936-1940	27	109	58	75	16	8	39	4640	6240	10880
1941	19	114	14	100	20	12	80	1750	16000	17750
1942	15	47	2	45	3	40	130	800	3900	4700
1943	32	60	20	40	8	30	190	6000	15200	21200
1944	37	75	25	50	8	26	140	6500	11200	17700

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, 1936-1944 yılları arasında istifade edilen zeytin ağacı sayısında 1936-1942 yılları arası bir azalma söz konusuken 1942-1944 yılları arası ağaç sayısı artmıştır.Elde edilen zeytin miktarları ise aynı dönemlerdeki zeytin ağacı sayısına baktığımızda oldukça düşük seviyede olduğunu görüyoruz.Üretilen zeytinin pek azı yemeklik olarak tüketilmekte büyük bir bölümü ise yağ çıkarmak için ayrılmaktadır. Köylünün zeytinden elde ettiği kazanç düşse de zeytin yağı fiyatları aynı oranda düşmemiştir.Hatta zaman zaman köylünün kazancı düşse de zeytin yağı fiyatları artmıştır.Bu da bize köylüden tüketiciye zeytini ulaştırılan aracı kurum olan tüccarların daha fazla kazandığını göstermektedir.

⁵¹ T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Zeytincilik İstatistiği 1936-1944, Yayın No:240, Ankara 1945, s. 20.

1944-1949 yılları arasında Köyceğiz İlçesinde zeytin ile ilgili istatistiksel bilgiler şu şekildedir:⁵²

Yıllar	İstifade Edilen Zeytin Ağaçları(Bin adet)	Elde Edilen Zeytin (Ton)	Elde Edilen Zeytinden		Yağa Ayrılan Zeytinden Elde Edilen Yağ Ton	Köylü Elinden Çıkarken		Kıymet		
			Yemekliğe Ayrılan Ton	Yağ Çıkarılmaya Ayrılan		Zeytinin Fiyatı	Zeytinyağının Fiyatı	Yemekliğe Ayrılan Zeytin Bedeli	Elde Edilen Zeytinyağın Bedeli	Zeytin ve Zeytinyağı Bedelleri Toplamı
1944	37	75	25	50	8	26	140	6500	11200	17700
1945	37	74	7	67	13	25	240	1750	31200	32950
1946	55	110	26	84	17	26	225	6760	38250	45010
1947	110	250	40	210	42	25	160	10000	67200	77200
1948	106	80	30	50	10	25	180	7500	18000	25500
1949	106	120	40	80	16	25	170	10000	27200	37200

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi istifade edilen zeytin ağacı ile elde edilen zeytin miktarları 1944-1947 yılları arasında eşdeğer bir oran var iken, 1948-1949 yıllarında istifade edilen zeytin ağacı miktarına göre elde edilen zeytin miktarı oldukça düşük seviyeye gerilemiştir. Bu yıllarda üretici elde edilen zeytinin çoğunu yemeklik olarak ayırmak zorunda kalmış, zeytin yağı çıkarmak için elinde yeterli ürün kalmamıştır.

⁵²T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Zeytincilik İstatistiği 1944-1949, Yayın No:321, Ankara 1950, s. 27.

2.1.4 Pamukçuluk

1927 Ticaret Salnamesine göre Köyceğiz’de 442 dönüm arazide pamuk ziraati yapılmış ve 26.520 kilo pamuk elde edilmiştir.⁵³

1927 yılından 1930’lu yıllara kadar pamuk ekimi oldukça düşmüş ve nihayet 1937 yılında Köyceğiz’de hiç pamuk ekilmemiştir.⁵⁴ Mevcut Hükümet bu konuda gerekli tedbirleri almak için konuyu incelemiştir. 1937 yılından sonra Köyceğiz’de pamuk ekim çalışmaları için çeşitli denemelerde bulunmuş ve alınacak sonuçların olumlu olması halinde İlçeye pamuk tohumu dağıtılmasını kararlaştırmıştır.⁵⁵ Yine 1936-1940 yılları arasında denenmek üzere Amerikan kaynaklı açık koza “akala pamuğu” belli bir süre yerli pamukla ekilmiş ve iyi sonuçlar vermiştir.⁵⁶

Pamuk üretimi için yapılan bu çalışmalar birkaç yıl içinde semeresini vermiş ve 1942 yılında Köyceğiz’de 1000 dekarlık bir alana pamuk ekim yapılmıştır. Ekilen alan bakımından 1942 yıl itibarı ile Muğla’da en fazla ekim Köyceğiz’e aittir.⁵⁷ Pamuk ekimi ve üretimi Köyceğiz kazasında zaman zaman düşmüştür. Bunun nedeni pembe kurt yüzünden ,çiğitli olarak ve fümürge edilmeden kara vasıtalarıyla ıstılah merkezlerine sevkiyatın yapılması, deniz yoluyla yapılan sevkiyatın onbeşgünde bir olması ve buralarda ambar bulunmamasıdır. Diğer bir neden ise Sümerbank heyetinin vaktinde bölgeye gelmemesinden dolayı sabrı tükenmiş olan üreticinin elindeki malı düşük fiyata satmasıdır.⁵⁸

Türkiye’de Demokrat Parti’nin işbaşına geldiği 1950’li yılların başından itibaren Köyceğiz’de pamuk ziraati çok çabuk gelişerek büyük bir ivme

⁵³ 1927 Senesi Ticaret Salnâmesi.

⁵⁴ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Tarım İstatistikleri. 1934-1937, Yayın No: 135, Ankara 1989, s. 290.

⁵⁵ Muğla CHP Kongreleri Dileklerine Alınan Cevaplar 1937, Halk Basımevi Muğla.

⁵⁶ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973, s. 311-312.

⁵⁷ Muğla’da Halk, 10. Birinciteşrin. 1942. Sayı 1702, s. 2.

⁵⁸ Muğla, 13. Kasım. 1953.

kazanmıştır.⁵⁹ 1953 yılından itibaren pamuk ekimi akala olarak sürdürülmüştür.1956 yılından sonra çeltik ekimi yapılan alanlarda yerini pamuğa bırakmıştır.⁶⁰

1960 yılında Köyceğiz kazasında sai-lond pamuğu için tesbit edilmiş olan sahadaki pamukçulara 17 mibzer 24 adet çapa makinesi verilerek ekipmanlar takviye edilmiş ve bu iş için Nazilli Zirai Araştırma istasyonu vazifelendirilmiş olup bu teknik ekip nezaretinde ekim başlatılmıştır.⁶¹

1970 yılında Muğla İli dahilinde pamuk ekimi yapılan alanın %62,24'ü ve alınan toplam saf pamuk üretiminin %66,04'ü Köyceğiz İlçesindedir.⁶²

2.1.5 Sığla Yağı ve Günlük Buhuru

Günlük ağacı denilen ve sadece Amerika kıtasının bir bölümüyle yurdumuzun güneybatısı yani Fethiye, Marmaris ve Köyceğiz ilçelerinde yetişebilen bir ağaç türü mevcuttur.Bu ağaçtan elde edilen ilaçtan kozmetiğe kadar çeşitli alanlarda kullanılan ürüne sığla yağı denilmektedir.Sığla yağı, mart ve nisan aylarında günlük tabir edilen bu ağaçların çeşitli yerlerinin kazınması sureti ile sığla yağının akacağı yol meydana çıkarılır. Bir hafta sonra, sızan yağlar ucu kıvrık ve keskin bir aletle yukarıdan aşağıya sıyrılarak toplanır. Ağaçların kazınmasına taban açma ve işçilerin toplu çalıştığı mahalle de ocak denir. Kabuk ve saire ile karışık olarak toplanan yağlar kaynatılır ve sıcak iken torbalara konularak üzerlerine ağır eşya koymak ve yahut tahtadan cenderelerle sıkıştırmak sureti ile su ile beraber sızdırılır. Sızan sulu yağlar yerde birbirine yakın çukurlara akıtılır. Yağ sudan ağır olduğu için dipte kalır, çukur dolunca üste gelen su açılmış olan mecrayı mahsusla ikinci, üçüncü çukura geçer. Sığla yağları bu çukurlardan tenekelere konularak elde edilirdi.⁶³

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren elde edilen sığla yağı genellikle ihraç olunmaktaydı. Köyceğiz Kazasından elde edilen sığla yağı Köyceğiz Gölünden

⁵⁹ Vatan Gazetesi,Muğla İlavesi,29.7.1953,s.8.

⁶⁰ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973 ,s.254.

⁶¹ Muğla,16.Mayıs.1960.

⁶² 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973 ,s.311-312.

⁶³ Eroğlu, a.g.e., s .240-258.

küçük yelkenli teknelerle limanlara taşınırdı. Hatta bu ihracat esnasında zaman zaman da küçük kazalar yaşanmıştır.1940 yılında sığla yağı taşımacılığı yapan ufak bir yelkenli boğaz ağzına geldiğinde ani bir rüzgarla devrilmiş içindeki 4 kişi denize düşmüş ,bunları kıyıda gören bir balıkçı kurtarmıştır. ⁶⁴

Sığla yağının yanı sıra yine günlük ağacından elde edilen günlük buhuru da İlçenin önemli ihraç ürünlerindedir.1940 yılında Köyceğiz Altıntaş-Kocadüyen devlet ormanından 6462 kilo sığla yağı,1292 kilo günlük buhuru, Toparlar devlet ormanından 3600 kilo sığla yağı, 4140 kilo sığla yağı, 2100 kilo sığla yağı, 7200 kilo günlük buhuru, 8280 kilo günlük buhuru, 4200 kilo günlük buhuru, Akçataş devlet ormanından 7543 kilo sığla yağı, 15086 kilo günlük buhuru elde edilmiştir. ⁶⁵

Yine aynı yıl Boynuzbükü devlet ormanından 984 kilo sığla yağı,1968 kilo günlük buhuru, Okçular devlet ormanından 1032 kilo sığla yağı, 2064 kilo günlük buhuru elde edilmiştir. ⁶⁶

II.Dünya Savaşı yıllarında Köyceğiz’de elde edilen sığla yağının harp dolayısıyla fiyatı çok düşmüş ve dışarı satılamayıp elde kalmıştır.⁶⁷ Harp sonrası tekrar sığla yağı ve günlük buhuru ihraç olunmaya başlamıştır.

2.1.6 Çeltikçilik

Çeltik çok su isteyen bir bitki türü olduğu için genellikle sulak yerlerde yetiştirilirdi.Köyceğiz Kazası, ilkçağlardan itibaren yer yer bataklıklarla kaplı olması nedeniyle çeltik ekimi Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Köyceğiz’de ekimi yapılan ürünler arasındadır.Çeltik ekimi sayesinde bataklıklarda kurutuluyordu.Bataklıkların kurutulması sonucunda ise sıtma hastalığında önemli gerileme görülmüştür.1940 yılında Köyceğiz Dalaman nahiyesindeki Cafer Bey Çiftliği ile Köyceğizdeki civarında diğer çiftliklere çeltik ekilmiştir.Çeltik ekimi

⁶⁴ **Muğla’da Halk**, 20.Nisan.1940 Cumartesi, Sayı. 1577, s.1.

⁶⁵ **Muğla’da Halk**, 23.Mart.1940 Cumartesi, Sayı. 1573, s.2.

⁶⁶ **Muğla’da Halk**, 20.Nisan.1940 Cumartesi, Sayı. 1577, s.2.

⁶⁷ **Muğla’da Halk**, 4.Temmuz.1942Cumartesi.Sayı 1689,s.1.

sayesinde 20-30 hektarlık araziye tahliye kanalları açılarak bataklıklar kurutulmuş olacaktır.⁶⁸

1950'li yıllarda çeltik üretimi hızlanmış, fakat daha sonra çeltik alanlarında pamuk ekilmeye başlanmıştır.⁶⁹

2.1.7 Meyve ve Sebze Üretim Alanları ve Ürünleri

2.1.7.1 Meyvecilik

Köyceğiz, toprağı ve iklimi açısından meyve ağacı yetiştirmeye oldukça elverişli bir yerdir. Bu nedenle Köyceğiz'de, narenciye başta olmak üzere incir, armut, badem, erik, kayısı ayva, şeftali ceviz, elma, kiraz, vişne, dut, üzüm gibi birçok meyve ağacı yetişir.

1927 ticaret salnamesine göre Köyceğiz'de 535 dönüm arazi üzerinde üzüm bağları yetiştirilmekte ve bu bağlardan 504.000 kilo üzüm elde edilmekteydi.⁷⁰

1936 yılında Köyceğiz'de meyve fidanlığı tesisi kurmak için mevcut CHP hükümetince hazırlıklara girişilmiştir.⁷¹

1938-1942 yıllarında Köyceğiz'de üretimi yapılan meyvelerin beş senelik meyve istatistikleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.⁷²

⁶⁸ Muğla'da Halk, 30.Mart.1940 Cumartesi, Sayı. 1574, s.2.

⁶⁹ Yurt Ansiklopedisi.,cilt 8, s.5892.

⁷⁰ 1927 Senesi Ticaret Salnâmesi.

⁷¹ Muğla CHP Kongreleri Dileklerine Alınan Cevaplar 1937 ,Halk Basımevi Muğla.

⁷² T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1938-1942 Meyve İstatistiği,Yayın No: 244,İstanbul 1946

1938-1942 YILLARINA AİT KÖYCEĞİZİN BEŞ SENELİK MEYVE İSTATİSTİĞİ ORTALAMALARI							
Mandalina	704.400 ton	İncir	208 ton	Kayısı	12 ton	Elma	3 ton
Portakal	236.600 ton	Üzüm	154 ton	Erik	7 ton	Ayva	2 ton
Turunç	143.000ton	Armut	103 ton	Şeftali	4 ton,	Dut	2 ton
Limon	28.180 ton	Zerdali	13 ton	Ceviz	3 ton	Vişne	1 ton

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi Köyceğiz’de en fazla narenciye üretimi yapılmaktadır.Narenciye konusu ayrı bir başlık halinde aşağıda incelenecektir.Köyceğiz’de incir yıllık ortalama 208 tonla üretimi yapılan birinci üründür.İncirden sonra 154 tonla üzüm ve 103 tonla armut gelmektedir.Bunların dışındaki diğer meyveler ancak mahalli ihtiyaçları karşılamak için yapılmaktaydı.

1941-1945 yılları arasında Köyceğiz İlçesinde bulunan meyve ağaçlarının adedi ve bu ağaçlardan elde edilen meyve miktarı aşağıda verilen tablodaki gibidir.⁷³

	1941		1942		1943		1944		1945	
	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)
İncir	5500	240	6500	165	6500	150	7000	150	7000	120
Armut	4580	93	4500	73	4500	95	4500	100	4500	75
Badem	5700	25	5100	2	5000	12	5000	27	5000	15
Erik	1000	10	1000	7	1000	1	1000	8	1000	7
Kayısı	1300	5	1200	5	1200	4	1200	5	1200	5
Ayva	250	3	250	2	250	2	250	7	250	4
Şeftali	185	6	115	3	115	4	150	3	170	4
Ceviz	96	4	350	4	350	5	400	4	400	4
Elma	150	4	700	3	700	2	700	1	700	2
Vişne	100	1	150	2	150	1	150	1	150	2
Dut	-	-	-	-	300	-	300	1	300	2

⁷³ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Meyve İstatistiği 1941-1945, Yayın No:277, Ankara 1947.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, Köyceğiz’de en fazla üretimi yapılan meyve çeşidi incirdir.İnciri, armut, badem, erik, kayısı, ayva, şeftali, ceviz, elma takip etmektedir. Muğla İli dahilindeki 8 ilçe arasından elde edilen ürün bakımından diğer ilçelere göre meyve üretimi Köyceğiz’de daha düşük seviyededir.Vişne üretimi ise Muğla’nın sadece üç ilçesinde yapılmakta olup Köyceğiz vişne üretiminde 2. ilçedir.

1946-1950 yılları arasında Köyceğiz’deki meyve ağaçlarının sayısı ve üretim miktarları aşağıda verilen tablodaki gibidir. ⁷⁴

	1946		1947		1948		1949		1950	
	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)	Ağaç (Adet)	Elde edilen meyve (ton)
İncir	5500	110	5000	125	5150	150	5000	160	5100	160
Armut	4600	60	4500	50	4600	45	4600	60	4500	45
Erik	1500	45	1500	40	1600	30	1600	35	1500	50
Badem	5200	14	5000	19	4500	1	5000	1	4000	1
Kayısı	1750	22	1500	5	1500	7	1500	10	1300	4
Ayva	400	6	400	5	1600	7	1400	10	1650	17
Ceviz	380	5	390	7	400	6	400	7	400	8
Şeftali	200	4	280	6	300	4	300	6	300	6
Üzüm	20	25	20	10	35	16	20	16	-	-
Elma	720	2	700	2	500	2	500	1	250	1
Dut	3500	16	4000	6	4200	-	5000	-	5000	-
Vişne	200	1	200	1	200	1	200	1	150	1

1946-1950 yılları arasında da meyve üretimi, 1941-1945 yılları ortalamalarla fazla bir değişiklik göstermemiştir.Sadece erik, Muğla’nın 8 ilçesi arasından ağaç sayısı bakımından 3. ilçe durumundayken elde edilen ürün bakımından ilk sırada yer almaktadır.

2.1.7.2. Narenciye

Narenciye cinsi olan portakal,limon ve mandalina Muğla ili dahilinde en fazla Köyceğiz İlçesinde yetiştirilmektedir.

⁷⁴ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1946-1952 Meyve İstatistiği,Yayın No: 353, Ankara 1954.

1927 Ticaret Salnamesine göre Köyceğiz’de 1,000,000 adet limon, portakal ve mandalina yetiştirilmekteydi.⁷⁵

Cumhuriyetin ilk yıllarında Muğla İli dahilinde narenciye yetiştirilmesi için bizzat devlet tarafından yardımda bulunuldu. Bu amaçla 1931 yılında vilayete Rize’den 1250 adet limon, 1700 adet mandalina ve 1050 adet portakal fidanı getirtilerek başta Köyceğiz olmak üzere üretime uygun diğer ilçelere dağıtıldı.⁷⁶

1938-1942 yılları arası Köyceğiz İlçesinde tarımı yapılan narenciyenin üretim miktarları aşağıdaki tabloda verilmiştir:⁷⁷

1938-1942 Yılları Ortalamaları	
Ürün Adı	Elde edilen (Ton)
Mandalina	704.400
Portakal	236.600
Turunç	143.000
Limon	28.180

Tablodan da anlaşılacağı gibi narenciye üretimi oldukça yüksek seviyede olup mandalina en fazla üretimi yapılan üründür. Narenciye üretiminde bu derece başarılı olunmasının nedeni Köyceğiz’in ikliminin uygun olmasının yanı sıra şüphesiz Devletin aldığı tedbirler de bunda etkilidir. Mesela; 1939 yılında Köyceğiz, Marmaris, Fethiye, Bodrum narenciyelerinde kırızon halis hastalığı çıkmış ve bunların tedavisi için Ziraat Vekaletinden 114 kilo kadar müstahzar tehsisat gönderilmiştir.⁷⁸

⁷⁵ 1927 Senesi Ticaret Salnâmesi.

⁷⁶ Muğla da Halk, 7 Nisan 1931.

⁷⁷ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1938-1942 Meyve İstatistiği, Yayın No: 244, İstanbul 1946

⁷⁸ Muğla’da Halk, 30. Eylül 1939 Cumartesi, Sayı. 1549, s. 3.

Yine 1940 yılında da narenciye hastalığı koşnil ile mücadele için Ziraat Vekaletinden yeterli miktarda ilaç ve tazyikli(polverizatör) gelmiş ve başta Köyceğiz kazası olmak üzere Muğla İlinin kazalarına dağıtılmıştır.⁷⁹

1946-1950 yılları arasında Milas'ta bulunan limon ağaçlarının sayısı, üretimi ve fiyatı aşağıdaki gibidir:⁸⁰

1946-1950 Yıllarına Ait Köyceğiz Limon İstatistiği			
Sene	Ağaç(adet)	Elde Edilen Meyve (Ton)	Fiat Kg/Kr
1946	2500	380.000	3
1947	4000	160.000	3
1948	4100	172.000	3
1949	4100	140.000	3
1950	4000	160.000	3

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi limon üretimi 1946 yılından sonra ağaç sayısı olarak artmasına rağmen elde edilen ürün miktarı olarak oldukça düşmüştür.Bunun nedeni Cumhuriyetin ilk yıllarında narenciye üretimine verilen desteğin azalması ve hastalıklara karşı yeterli mücadele verilmemesidir.Köyceğiz ilçesi, Muğla İli dahilinde 7 ilçe arasında limon ağacı sayısı ve elde edilen ürün bakımından 3. ilçesi durumundadır.

1950'li yıllarda Demokrat Partinin İktidara gelmesiyle tarım alanında yapılan hamlelere paralel olarak narenciye üretimi de Köyceğiz'de hızla artmaya başlamıştır.Öyle ki 1970 yılında ildeki portakal üretiminin %75,03'ünü karşılayan ilçe Köyceğizdir.⁸¹

⁷⁹ Muğla'da Halk, 10.Şubat.1940 Cumartesi, Sayı. 1568, s.3.

⁸⁰ T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1946-1952 Meyve İstatistiği,Yayın No: 353, Ankara 1954.s.488-499.

⁸¹ 1973 Muğla İl Yıllığı, İzmir 1973 ,s.313.

1970-1980 döneminde , Muğla'nın portakal üretiminin % 80'i Köyceğiz'den karşılanmakta olup portakal üretimi 11.000 tondan 26.000 tona, limon üretimi 1.300 ton dolayından 4.000 ton dolayına yükselmiştir. Bu da Muğla'nın Türkiye üretimi içindeki payını arttırmıştır.⁸²

2.1.8. Sebzeçilik

Köyceğiz iklimi sebzeçiliğe oldukça müsaitti. 1927-1928 Devlet Salnâmesine göre Köyceğiz İlçesinde 50 dönüm alanda patates, 55 dönüm alanda bakla tarımı yapılmaktadır. Bu tarihler arasında 2.500 kilo patates üretilmektedir.⁸³

1934-1937 yılları arasında Köyceğiz İlçesi'nde tarımı yapılan sebzelerin ekildikleri alanlar ve alınan ürün miktarları aşağıda gösterilmiştir:⁸⁴

Cinsi	Ekiliş(Hektar)	Ürün(Ton)
Soğan	20	80
Fasulye	60	25
Bakla	54	23
Börülce	30	15
Bezelye	4	Yeşil ol. Sarf ed.
Sarımsak	2	3

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi Köyceğiz'de en fazla üretimi yapılan ürün soğan olup 20 hektar alana ekili alandan yılda 80 ton soğan üretimi yapılmaktaydı.Fasulye 60 hektar gibi büyük bir ekim alanına sahip olmasına rağmen ancak 25 ton ürün alınmaktaydı.Fasulyeyi bakla ve börülce ürünü takip etmektedir. Bezelye ve sarımsak üretimi ise ancak mahalli ihtiyaçları karşılayacak seviyedir.

XX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde sebze ziraatı gerek merkez ilçede ve gerekse Köyceğiz ve köylerinde büyük ilerleme kaydetmiştir. Merkez ilçeye ova köylerinden çıkarılan turfanda sebzeler özellikle Muğla'ya sevk edilmek suretiyle ilçe dışına pazarlanmaktaydı.

⁸² Yurt Ansiklopedisi, Cilt 8, s.5893.

⁸³ 1927-1928 Devlet Salnâmesi.

⁸⁴ Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü , Tarım İstatistikleri, 1934-1937, Yayın No: 135, Ankara 1939, s. 210-308.

2.2 Hayvancılık

2.2.1 Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvancılık

Köyceğiz ilçesi coğrafi yapı itibariyle hayvan beslemeye uygun olduğu için Cumhuriyetin ilk yıllarında bölgede tarımdan sonra hayvancılık ikinci önemli geçim kaynağı idi. Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz’ de beslenen en önemli hayvan türleri ile bunların sayıları şöyle idi:⁸⁵

1927-1928 DEVLET YILLIĞINA GÖRE MUĞLA İLİNDEKİ HAYVAN SAYISI

	Beygir Kısrak	Merkep	Katır	Deve	İnek Öküz	Manda	Koyun	Keçi	Genel Toplam
Köyceğiz	2.945	2.401	370	1.050	13.497	479	10.738	45.910	77.390

Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz’de en fazla keçi beslenmekte olup inek, öküz, manda ve koyun, keçiyi takip etmektedir. Merkep, katır, beygir ve kısrak gibi hayvanlar ise yük taşımacılığı ve ulaşım aracı olarak kullanılmaktaydı. Köyceğiz, hayvan sayısı bakımından Muğla merkez (138.086) ve Milas’tan (95.809) sonra üçüncü ilçedir. Beygir ve kısrak, katır, manda sayısında ise ilde birincidir.⁸⁶

1940 yılında Köyceğiz’deki hayvan sayıları şöyledir:⁸⁷

1940 YILI KÖYCEĞİZ İLÇESİNDEKİ HAYVAN TÜRLERİ VE SAYILARI

1940 Yılı	Deve	İnek Öküz	Manda	Koyun	Keçi	Genel Toplam
Köyceğiz	1.850	17.916	821	10.528	30.245	61.360

⁸⁵ 1927-1928 Devlet Salnâmesi.

⁸⁶ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.468.

⁸⁷ Muğla’da Halk, 3.Ağustos.1940 Cumartesi, Sayı. 1592, s.1.

Köyceğiz’de 1927-1928 Devlet Salnamesine göre 1050 olan deve sayısı 1940 yılında 1850’ye ,479 olan manda sayısı 821’e, 13.497 olan sığır sayısı 17.916’ya yükselmiştir.Fakat 45.910 olan keçi sayısı 30.245’e düşmüştür.

1940 yılında Köyceğiz’de; 4 sığır, 58 dana, 5 manda, 62 koyun, 281 kuzu, 212 kılkeçi, 284 oğlak kesilerek ilçenin et tüketimi karşılanmıştır.⁸⁸

Cumhuriyet idaresi ile birlikte Türkiye’de yerli hayvan ırklarını ıslah etmek amacı ile belirli yerlerde damızlık at ve boğa yetiştirecek harâ ve depolar tesis edildi. Kısa süre sonra burada yetiştirilen damızlık hayvanlar diğer bölgelere dağıtıldı. 1952 yılının Ekim ayında da Tarım Bakanlığı’ nca Muğla’ya 15 boğa tahsis edildi. Bu boğalar merkez ilçe köyleri ve Ula Nahiyesi ile Milas, Bodrum, Marmaris ve Köyceğiz İlçeleri’ne tevzi edildi.⁸⁹

1965 YILI KÖYCEĞİZ İLÇESİNDEKİ HAYVAN TÜRLERİ VE SAYILARI

	Koyun	Kılkeçi	Sığır	Manda	At	Katır	Merkep	Deve	Toplam
Köyceğiz	17.300	41.250	19.800	440	3.450	600	1.900	326	85.066

1965 yılı itibarı ile Köyceğiz toplam hayvan sayısı bakımından, Fethiye (163.008), Muğla merkez (107.923) ve Milas’tan (134.257) sonra dördüncü ilçedir. At sayısında ise ilde biricidir.⁹⁰

1965 yılında hayvan sayılarındaki artış ve azalmaların nedenini şu şekilde açıklanabilir.1945 yılında ormanların devletleştirilmesiyle keçi yetiştiricileri keçilerini besleyemediğinden keçi sahipleri keçi yerine koyun beslemeye yönelmişlerdir.Deve sayısındaki azalmanın nedeni ise kervan yollarının önemini kaybederek karayollarının önem kazanmasıdır.Dolayısıyla devenin yerini arabalar almıştır.

⁸⁸ Muğla’da Halk, 2.Şubat.1940 Cumartesi, Sayı. 1567, s.3.

⁸⁹ Muğla, 4 Ekim 1952.

⁹⁰ 1967 Muğla İl Yıllığı, Ankara 1968, s.467.

2.2.2 Balıkçılık

Köyceğiz İlçesi balık üretiminde Muğla İlinin başta gelen ilçelerindedir. Balıkçılık yapılırken yelkenli ve kürekli tekneler, av malzemesi olarak ise voloz ağları, ırıp, serpme, paraketa, katiti, zıpkın ve olta kullanılmaktaydı. Köyceğiz gölünde tatlı su balıkçılığı, Dalyan Boğazından çıkarak deniz balıkçılığı yapmak mümkündür. Avlanan balık türleri olarak; kefalın ilerya, mavri, altınbaş, çipura, levrek, lüfer, mercan, barbunya, sinarit, kayabalığı, orfus, melanur, petres, karaöz, sarpa, melakop, sparoz, fangiri, yaseç balığı, hannos, iskorpit, izmarit, değirmenci, kerpe, gelincik, çipite, sarıgöz, dilbalığı ve murmur balıklarını sayılabilir. Gezici balıklardan ise; stavrit, lahus, turna, akya, kolyos, domuzbalığı, kırlangıç, köpekbalığı ve sardalya bulunurdu. Bunlardan başka, körfezde ahtapot, mürekkep balığı ve karides gibi bir takım deniz canlıları da mevcuttu

1938 yılında Köyceğiz Dalyanı 3 yıllığına 55.000 liraya ihale edilmiştir.⁹¹

1939 yılında Muğla'nın en önemli balık ve balık yumurtası merkezlerinden olan Köyceğiz Dalyanında yıllık balık üretimi 100.000 kilo, balık yumurtası üretimi ise 3.000 kilodur.⁹² Bu üretilen balıkların hepsi Yunanistan'a gönderilirdi.⁹³

1940 yılında Köyceğiz'de üretilen balıkların Yunanistan'a sevk edilmesi hususunda problem yaşanmış ve bu problem hükümet yetkililerine iletilmiştir. 12.11.1940 tarihli bir telgrafda ; Köyceğiz'de Dalyan mültezimi Arif imzası ile alınan mevcut külliyetli balıklarının bu günlerde sevk edilmediği takdirde telef olmak tehlikesine maruz kaldığından Yunanistan'da müşterisi hazır olan bu balıkların Türk bayraklı bir motorle Pireye sevkine müsaade edilmesi rica edilmektedir.⁹⁴

⁹¹ **Muğla'da Halk**, 28. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1553, s. 1.

⁹² **Muğla'da Halk**, 14. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1551, s. 2.

⁹³ **Muğla'da Halk**, 28. Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1553, s. 1.

⁹⁴ **BCA 030 10 169 173 20.**

1940'lı yılların başında Köyceğiz Dalyanından yıllık ortalama 150.000 kilo balık çıkarılmaktaydı.Dalyan'da fenni tesis olmadığından deniz nakliyatının yetersizliğinden dolayı üretilen bu balıklar ihraç edilememekteydi.⁹⁵

1946 Köyceğiz'deki Dalyan yapımı için Hükümetçe gerekli tedbirler alınarak⁹⁶ balıkçılık tesislerinin alt yapısı hazırlanmış ve Köyceğiz'deki Dalyan, İstanbullu işadamı Lütfi Doruk adına hazineden on yıl süreyle kiralanmıştır.Lütfi Doruk balıkçılık için burada; elektrik kaynağından soğuk hava tesisatı ve buzhanesine kadar her türlü tesisat ve malzemeyi kurmuştur.Lütfi Doruk, Muğla'dan İstanbul ve Ankara'ya buzluklarla tonlarca nefis levrekler göndermiş ve 150 kuruştan satılmasını söylemiş, ama oradaki kabzımallar ucuz balık geliyor diyerek işi baltalamışlardır.Bunun üzerine bu şahıs Yunanistan ve Rodos'a balık satmaya çalışmış ve kısmen de başarılı olmuştur.Hollanda'ya ise yılan balığı göndermek istemişse de başarılı olamamıştır.1950'li yılların ortalarına gelindiğinde Lütfi Doruk, Köyceğiz Dalyanında balık sanayiye kurmak için her türlü imkan olduğu halde girişimlerinin başarısızlığa uğradığını söyleyerek on yıllık sürenin bitiminde mukavele gereğince bütün tesisleri hazineye devrederek Dalyan'ı terk etmiştir.⁹⁷

1970'li yılların başında Köyceğiz Dalyanında açık deniz balıkçılığının yapılabilmesi için öncelikle kooperatifleşmenin gerekli olduğunu kavrayarak Muğla ilinde ilk harekete geçen ilçe Köyceğiz olmuştur.Belediyenin de iştiraki ile 350 ortaklı ve 250.000 sermayeli bir balıkçılık kooperatifi kurulmuştur.Kooperatif,Köyceğiz gölünü Ege Denizi ile birleştiren boğaz üzerindeki Dalyan'ı kiralamıştır..Kooperatifin olumlu tutumuyla,il merkezi gerekli balık ihtiyacını giderebilmektedir.⁹⁸

⁹⁵BCA 490.01 512.2055.2.

⁹⁶BCA 030 18 01 111 37 6

⁹⁷ Vatan Gazetesi,Muğla İlavesi,29.7.1953,s.8.

⁹⁸ 1973 Muğla İl Yıllığı,İzmir 1973, s.322.

2.2.3 Tavukçuluk

1923-1960 yılları arasında Köyceğiz’de üretilmekte olan kümes hayvanları içerisinde tavuklar genellikle yerli ırktan gelmekteydi. Bununla beraber Rhode Island, Legorn, Plymouth ve Minorca ırklarından da tavuklar bulunmaktaydı. Ayrıca dövüşçülüğü ile ün salmış Hint horozu ile uzun ötücülüğü ile meşhur Denizli horozu besleyen meraklılarda bulunmaktaydı.

1958 yılında ise; iyi vasıflı tavuk yetiştirmek için İl Teknik Ziraat Teşkilatı’na Dalaman Üretim Çiftliği’nden 500 adet civciv alınarak çiftçiye dağıtıldı.⁹⁹

2.2.4 Arıcılık

Muğla bölgesi çok geniş ormanlarla kaplı olması nedeniyle Cumhuriyetin ilk yıllarında arıcılık oldukça yaygındı ve özellikle köylü kesimin önemli geçim kaynaklarından biri idi. Ancak, bu dönemde arıcılık çok ilkel şartlarda yapılmaya çalışılıyordu. Kovanların arıları beslemesi için onlara yıllık 16 kg’dan 60 kg’a kadar bal verilirdi. Bundan başka arılara bakım yapılmazdı.¹⁰⁰

1927-1928 Devlet Salnâmesine göre Köyceğiz’de 8.000 adet arı kovani mevcuttur. Bu yıllarda Köyceğiz’de 32.000 kilo bal üretilmekteydi.¹⁰¹

1955 yılında, İl Teknik Ziraat Teşkilatı’na bölgede arıcılığı geliştirmek ve modern bir biçimde yapılmasını sağlamak amacıyla kurslar düzenlendi. Bu kurslara çok sayıda kursiyer katıldı ve başarılı olanlara kurs sonunda belge verildi. Böylece 1955 yılında hemen hemen Muğla’nın her köyünde arıcılık yapılmaya başlandı.¹⁰² 1960’ dan sonra arıcılık bölgede önemli bir geçim kaynağı durumuna geldi.

⁹⁹ Muğla, 16 Temmuz 1958.

¹⁰⁰ Türkiye’nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası, s.42.

¹⁰¹ 1927-1928 Devlet Salnâmesi.

¹⁰² Muğla, 2 Mart 1955.

2.2.5 İpekböcekçiliği

Cumhuriyetin ilk yıllarında Muğla'da ipekböcekçiliği çok yaygın değildi. Ancak, 1930' lardan sonra Muğla'da İpekböcekçiliği teşvik edilmeye başlandı.

İl Teknik Ziraat Müdürlüğü 1955 yılı programında da ipekböcekçiliğine büyük önem verdi. Bu amaçla Bursa İpekböcekçilik Enstitüsü'nden de yeter miktarda tohum temin ederek üreticiye dağıtıldı.¹⁰³

1960'lı yıllardan sonra Köyceğiz'de birkaç evde yapılan ipekböcekçiliği daha sonraki yıllarda kaybolup gitmiştir.

B-Sanayi

1. El Tezgahlarına Dayanan Sanayi

1.1 Dericilik

Köyceğiz'de deri tabaklanması yapılmamaktaydı.450 km mesafedeki Denizli şehrinden tabaklanmış olarak getirilmekteydi.Köyceğiz'de dericilik nadiren yapılan el sanayinden olup imal edilen ayakkabı, çizme ve sandaların fiyatları oldukça yüksekti.Köyceğiz'de koşum ve eğer takımları yapan küçük esnaf az da olsa bulunmaktaydı.¹⁰⁴

¹⁰³ Muğla, 7 Mart 1955.

¹⁰⁴Türkiye İktisat Gazetesi, 13.11.1959,Köyceğiz-Dalaman Örnek Kalkınma Projesi Direktörü Mehmet Odabaş'ın verdiği beyanat.

1.2 Dokumacılık

Köyceğiz’de çok eski tarihlerden beri dokumacılık yaygın olarak yapılmaktaydı. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Köyceğiz’de dokumacılığın hala varlığını sürdürdüğü görülmekteydi

Köyceğiz ve köylerinde dokuma tezgahlarının çoğu rulolu (Leventli) tezgahlardı.90 cm eninde olan bu tezgahlarda çoğunlukla keçi kılından mamul kilim ve battaniye dokumacılığı yapılmaktaydı.Bu tezgahlar yün ve pamuklu battaniya dokumacılığında da kullanılmaktaydı.Bu tezgahların bir bölümü ayakla işleyen bir bölümü de sandık tezgahlardır.Dokumacılıkta kullanılan ipliklerin arasında elde iğilmiş el iği yün ip başta olmak üzere keçi kılı, pamuk ipliği, ipek ipliği az da olsa deve yünü gelmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrasında yurt dışından daha kaliteli pamuklu ve ipeklilik dokumaların daha ucuza ülkeye girmesi sonucu Muğla dokumacılığı da bu ithalattan olumsuz yönde etkilendi. Ancak, 1950 sonrası Muğla dokumacılığı bir yandan kendini gelişen teknolojiye ayak uyduramaması bir yandan da yurt dışından gelen ithal dokumalar sonucu çökmeye yüz tuttu.

1.3 Demircilik

1923-1960 yılları arasında Köyceğiz’de demircilikle uğraşanların çoğu açık demirci ocağı ve zirai ekipman imal etmekteydi.Demirciler, örs, çekiç, balyoz, saç, ocak, zimba ve keskidenden oluşan tezgahlarını kullanıyorlardı. Bu demirci dükkanlarında pencere ve kapı için kullanılan zemberek (kapı kolu), irze (menteşenin bir çeşidi), mandal, pırdöndü (pencere kepenkinde kullanılırdı), dişlivan (menteşe), çengel, avuş (el tutamacı), nal mihı (bir çeşit çivi), kuyu çengeli, kabara

mıhı (ayakkabı mıhı), tahra (bir çeşit kesecek), orak, balta pulluk, saban demiri, keski, üleme (bıçak bileyici) gibi malzeme yapılıyordu.¹⁰⁵

2. Fabrikalar

2.1 Pamuk Çırçır Fabrikası

Pamuk yetiştiriciliğinde önemli bir yere sahip olan Köyceğiz İlçesinde çırçır fabrikası ancak Tariş tarafından pres atölyesi olarak 1960'da hizmete açılabilmiştir.¹⁰⁶

2.2 Kereste Fabrikaları

Köyceğiz ormanlarla kaplı bir bölge olduğundan ormanlardan elde edilen kerestelerin işlenebilmesi için İlçede kereste fabrikaları kurmak gerekmiştir.

1886-1887 yıllarında Köyceğiz'de biri bahar ve diğeri sıvayla tahrik edilir on adet kereste makinesi bulunmaktaydı.¹⁰⁷

1895-1896 yıllarında Köyceğiz ormanları dahilinde su ile tedvir edilir on dört adet cisim ve kuvvetli hızar fabrikası bulunup bunlarda her nevi kereste imal ve yıllık 300.000 kuruşluk kadar çam kabuğu tahan olunur ve harice satılırdı.Köyceğiz kazasının orman hasılatı yıllık ortalama 160.000 kuruşa tekabül etmekteydi.¹⁰⁸

1910-1911 yıllarında Köyceğiz ormanları dahilinde su ile tedvir edilir cisim ve kuvvetli 24 adet hızar fabrikası bulunmakta bunlarda her nevi kereste imal ve kömür ihrak ile satılmaktaydı.¹⁰⁹

¹⁰⁵ **Türkiye İktisat Gazetesi**, 13.11.1959, Köyceğiz-Dalaman Örnek Kalkınma Projesi Direktörü Mehmet Odabaş'ın verdiği beyanat.

¹⁰⁶ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt 8, s.5904.

¹⁰⁷ **1302 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi**.

¹⁰⁸ **1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi**.

¹⁰⁹ **1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi**.

1942 yılında Muğla genelinde işlenen 8-10 bin mikaplık kerestenin büyük kısmı Köyceğiz, Fethiye ve merkezde işlenmektedir.¹¹⁰

7.4.1967 tarihinde Köyceğiz İlçesi ve İlin orman ürünlerinin değerlendirilmesi amacıyla 1.600.000 metrekarelik bir alanda SEKA Genel Müdürlüğüne bağlı bir kağıt fabrikası kurulmuştur.¹¹¹

3. Ormanlar

Köyceğiz İlçesi Osmanlılar döneminden itibaren sahip olduğu ormanlar itibarı ile büyük öneme haizdir.

1895-1896 yıllarında Köyceğiz Kazasında; miriye ait (devletin) ve şahısların elinde olmak üzere toplam 676 kilometrekare alan ormanlarla kaplı olup bunlarda ak ve kızıl çam, meşe, gürgen, pınar ve emsali her çeşit ağaç bulunmaktaydı.¹¹²

1906-1907 yıllarında Köyceğiz kazasında hazineye ait (miri) 270.000 dönüm ve şahıslara ait (hususî) 90.000 dönüm olmak üzere toplam 360.000 dönüm orman bulunmaktaydı.Yine aynı tarihli salnamede Köyceğiz Kazasının bağlı olduğu Menteşe Livasında bulunan ormanların toplamı ise 1.491.360 dönümdür.Buradan da anlaşılacağı gibi Menteşe Livasındaki orman alanlarının yaklaşık üçte biri Köyceğiz Kazasında bulunmaktadır.¹¹³

Cumhuriyetin ilk yıllarında da Köyceğiz kazasında mühim miktarda orman vardır. İlçenin ormanlarında genellikle ak ve kızıl çam, ardıç ve pınar ağaçları vardır.Göl sahilinde ve çay kenarlarında oldukça büyük bir yekun teşkil eden anberi saili şarkî denilen günlük ağaçları da büyük öneme haizdir. Anberi sail de denilen günlük ağaçları hemen hemen diyebiliriz ki Köyceğiz kazasının muhtelif mahalleri ile Datça yarımadasında ve Marmaris'in bazı mahallarında ve Muğla kazasının Gökova sahiliyle şark cihetlerinde ve Fethiye körfezinin şimal taraflarında olmak üzere Muğla İline mahsustur. Günlük ağaçlarından elde edilen yağa sığla yağı

¹¹⁰ Muğla'da Halk, 4.Temmuz.1942Cumartesi.Sayı 1689,s.2.

¹¹¹ 1973 Muğla İl Yıllığı,İzmir 1973, s.305.

¹¹² 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹¹³ 1322 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

denilmektedir. Bu ağaçlar çok sulak yerleri sevdiği için dere içlerinde göl ve bataklık kenarlarında yetişir. Sığla yağı, koyu bal renginde ve aynı kıvamdadır. Terkibinde muhtelif belsamî maddeler ve bilhassa aselbent asidi mevcut olduğu için pek güzel kokar. Ormanları da güzel bir koku neşreder. Sığla yağı suda münhal olmayıp ancak alkol ve eterde münhaldır. ağaçları orman halinde bulunmaktadır.¹¹⁴

Köyceğiz ormanlarında bazı vahşi hayvanlar mevcut olduğu gibi Ölemez, Kızılan ve Eskere dağları havalisinde ayı ve kaplan cinsinden leopar ve Kazanın muhtelif mahallerinde kunduz da bulunmaktadır.¹¹⁵

Köyceğiz İlçesinde bulunan bu ormanlardan kereste, çam kabuğu, odun, kömür ve sığla yağı elde edilmektedir. Elde edilen keresteler tahta, lata ve galete olarak Rodos vasıtasıyla Mısır'ın İskenderiye şehrine ihraç olunmaktaydı. Kereste nakliyatı, İlçenin gölden uzak yüksek olan yayla bölgelerinde Dalaman çayına atılarak amele tarafından çekilip sevk edilmek sureti ile üç aya yakın bir müddet zarfında Sarısu iskelesine indirilir. Göle yakın mahallerdeki keresteler nakil araçları ve merkez bölgeye yakın olanlar Yuvarlak ve Kargıcık çayları ve Karabörtlene yakın mahallerde istihsal olunan keresteler de Namının çayı vasıtası ile göle indirilir ve gölde sal şeklinde bağlanarak Dalyan boğazına sevk olunur, oradan da gemilere yükletilirdi.¹¹⁶

Devlet tarafından hazineye ait olan ormanlar zaman zaman ihaleyle halka satılarak paraya çevrilirdi. 1940 yılında Köyceğiz İcra memurluğundan gazeteye ilan verilerek açık arttırma ile yangı köyünün Çayırköyü mevkiinde gayrimenkul olan günlük ormanı paraya çevrilmiştir.¹¹⁷

19. Mart. 1941 tarihinde Köyceğiz ve Fethiye kazaları halkının sıhhatlerini korumak maksadıyla yaz mevsiminde yaylaya çıkmak mecburiyetleri olduğundan orman yollarından serbestçe gidip gelmelerinin temini için hükümete

¹¹⁴ Eroğlu, a.g.e, s. 246.

¹¹⁵ Eroğlu, a.g.e, s. 246.

¹¹⁶ Eroğlu, a.g.e, s. 246-247.

¹¹⁷ **Muğla'da Halk**, 18. Mayıs. 1940 Cumartesi, Sayı. 1581, s.1.

başvurulmuştur. Ziraat Bakanlığı da bu talebi haklı bularak Köyceğiz halkının yaylaya gidiş ve dönüşte orman yollarından faydalanabileceklerini belirtmiştir.¹¹⁸

1941 yılında Köyceğiz’de 1939 yılından beri faaliyette bulunan Orman Tahdid Komisyonunu vazifesini bitirerek Ankara’ya dönmüştür.¹¹⁹

1945 yılında çıkarılan yeni orman kanununa göre orman dahilinde bulunan köylerimizin ormanda 1500 metre hariçte bulunması gerekmektedir. Bu hüküm tatbik edildiği taktirde Köyceğiz kazası dahilinde halkı iskan edecek bir yer bulmak güç ve imkansız olacaktı.Ormanların vaziyetine göre nereye kaldırılırsa kaldırılırsın ormandan uzak1500 metre yer bulunamayacaktı. Bu nedenle bu problem mevcut CHP Hükümetine aktarılmış ve çözümü için söz alınmıştır.¹²⁰

1946 yılında Köyceğizden Tevfik Baykent, Köyceğiz Devlet Orman İşletmesinden satın aldığı bin metreküp kızılağaç tomruklarının Köyceğiz gölünü Akdenize bağlayan kanal üzerindeki dalyan müteahhidinin kanalın dalyan tesisatına rastlayan kısmından balıkhane mülteziminin kapıyı açmayarak geçmesine mani olduğundan dolayı tomrukların suda batmak tehlikesinde buldukları,geçirecek başka yol olmadığından dalyan kapısının açılmasına emir verilmesi konusunda devletin gerekli bütün makamlarına şikayette bulunmuşsa da herhangi bir olumlu sonuç almayı başaramamıştır.¹²¹

27 Eylül 1956 tarihinde Muğla Orman Fidanlığı’nın kurulmasından sonra yine aynı yıl Köyceğiz’de fidanlık kurulmuştur.¹²² 1965 yılında ise Köyceğiz İlçesi’nin Beyobası Köyü ’nde Beyobası Fidanlığı kurulmuştur.¹²³

1980 yılı Orman Bakanlığı ,Türkiye Orman Envanterine göre .Köyceğiz’de 131.028 hektar ibreli, 694 hektar yapraklı olmak üzere toplam 131.722 hektar kuru

¹¹⁸ **BCA 490.01.512.2055.2.**

¹¹⁹ **Muğla’da Halk**, 19.Nisan.1941 Cumartesi, Sayı. 1626, s.1.

¹²⁰ **BCA 490.01/202.799.2.**

¹²¹ **BCA 030 01 80 504 7.**

¹²² **Yurt Ansiklopedisi, Cilt 8, s.5899.**

¹²³ **Muğla Orman Fidanlık Müdürlüğü Arşivi**

alanı, 21.486 hektar baltalık alan olmak üzere 153.208 hektar orman alanı mevcuttur.¹²⁴

4-Madenler

Tanzimat devrinde yabancıların Osmanlı topraklarındaki iktisadi faaliyetlerinden biri de maden işletmeleri oldu. Yabancılara önce Osmanlı tebaasının kurduğu maden şirketlerine ortak olabilme hakkı tanındı. Daha sonra da 18 Kasım 1868 tarihinde çıkarılan maden nizamnamesinin 20.maddesi ile yabancılara Osmanlı kanunlarına uymak şartıyla tek tek veya müştereken maden çıkarma izni verildi. Bu nizamnameden sonra yabancılar ekseriyetle Batı Anadolu olmak üzere krom, kükürt, kömür, zımpara, manganez v.b madenler çıkarmak için imtiyazlar aldılar.¹²⁵

Köyceğiz kazası dahilinde başta krom, manganez olmak üzere antimon, zımpara, bakır ve demir madenleri mevcuttur.¹²⁶

1927-1928 Devlet Salnamesine göre Köyceğiz'de çıkarılan madenler ve çıkarıldıkları yerler şöyleydi:¹²⁷

¹²⁴ **Yurt Ansiklopedisi, Cilt 8, s.5899.**

¹²⁵ Mübahat Kütükoğlu, Tanzimat Devrinde Yabancıların İktisadi Faaliyetleri, **150.Yılında Tanzimat**, Ankara, 1992, s.107-108

¹²⁶ Eroğlu, **a.g.e.**, s.247.

¹²⁷ **1927-1928 Devlet Salnâmesi.**

Köyceğiz Kazası Madenler

Dalaman	Dalaman	Manganez
Dalaman	Dalaman	Manganez
Dalaman	Elcik	Manganez
Dalaman	Eskere	Antimon
Karaman	Degne	Krom
Karaman	Sultaniye	Krom
Karaman	Çaylı	Krom
Karaman	Toparlar	Krom
Karaman	Köyceğiz	Krom
Karaman	Hamidköy	Krom
Karaman	Çayhisar	Krom
Karaman	Otmanlar	Krom
Karaman	Karaçam	Krom
Karaman	Köyceğiz	Krom
Karaman	Gürlek – Kerte	Krom

4.1 Krom

Köyceğiz Kazası dahilinde en fazla çıkarılan maden krom madenidir. 1895-1896 yıllarında Köyceğiz Kazası dahilinde yirmiden ziyade krom madeni ocağı olup bunlardan yıllık on bin tonluk raddesinde ihracat yapılmakta ve maden idaresince yüz bin kuruştan ziyade vergi (rüsüm) elde edilmekteydi.¹²⁸

1927-1928 Devlet Salnamesine göre Köyceğiz’de çıkarılan madenler ve maden işletme imtiyazları şöyle idi:¹²⁹

¹²⁸ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹²⁹ 1927-1928 Devlet Salnâmesi.

Kazası	Nahiyesi	Karyesi	İmtiyaz Tarihi	Müddeti sene	Eshabin Esamisi	Mikdarı Ton	Kıymeti lira	Alınan Rüşum lira
Köyceğiz	(Krom)	Toparlar	9 Eylül 1312	60	Türkiye Cumhuriyetinden Tahir Ağa Vasisesi			
Köyceğiz	Dalaman	Elcik ve Kızılyaka	11 Temmuz 336	60	İngiltere Devlet tebasından Mösyö Stanley Parterson			
Köyceğiz	Dalaman	Elcik ve Kızılyaka	11 Temmuz 336	60	İngiltere Devlet tebasından Mösyö Stanley Parterson			
Köyceğiz	Dalaman	Elcik ve Kızılyaka	11 Temmuz 336	60	İngiltere Devlet tebasından Mösyö Stanley Parterson			
Köyceğiz		Bezkeze	11 Temmuz 336	60	İngiltere Devlet tebasından Mösyö Stanley Parterson			
Köyceğiz		Sultaniye	24 Temmuz 336	60	Amerikan devleti tebasından Mösyö Rakegzo Valetyalin	800	28,840	2,884
Köyceğiz		Büyük Karaağaç	23 Teşrin-i evvel 336	60	Amerikan devleti tebasından Mösyö Rakegzo Valetyalin			
Köyceğiz		Büyük Karaağaç	28 Mart 926	60	Türkiye Cumhuriyeti tebasından Ahmed Beye varisesiyle Mustafa Zihni Bey Variseleri			

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi krom madenlerinin imtiyaz sahipleri genellikle yabancı uyruklu kişilerdi.

Köyceğiz İlçesinin Üçköprü olarak adlandırılan Tahatakerte-Gürleyik köyleri yöresi, Muğla'da Fethiye'den sonra krom üretilen ikinci bölgesidir. Bu bölgedeki krom arama izni ilk olarak 1887'de, Köyceğiz'de oturan Ali Rıza Paşa'ya verilmiş, Ali Rıza Paşa buradaki yatakları 1926'ya değin işletmiştir.¹³⁰

18.1.1931 tarihinde Köyceğiz ve Fethiye kazalarının Bezkiş ve Kargıfoça çiftlikleri dahilindeki krom madeni işletme imtiyazları 11/7/336 tarihli fermanlarla İngiliz tebaasından Ci Vondelin , Sosile , Kent ,Donalt Paterson uhdelere ihale

¹³⁰ Yurt Ansiklopedisi, Cilt 8, s.5901.

kılınmış olan 6 kıta krom madeninin yüz hisse itibarı ile elli hissesi 48 sehim itibar olunarak adı geçenlerin uhdelerinde bulunan 12 sehminin maadin nizamnamesinin muaddel beşinci maddesi gereğince İstanbul Paterson namına ferağına izin verilerek bu yerlerdeki krom madenini işletme hakkı bu şahsa bırakılmıştır.¹³¹

1937 yılında Köyceğiz kazasına tabi Büyükkaraağaç ve Ortaca Ekşiliyurt köylerindeki krom madenleri aramak üzere Cemal Hünel namına 2 yıllığına verilen meri belgesi ihaleye talip olunmadığından iptal edilmiştir.¹³²

1939 yılı itibarı ile zengin krom madenlerine sahip Köyceğiz Kazasında dördü Kızılkaya köyünde ve biri Bezkise köyünde toplam beş imtiyazlı ve bir de ihalesi hazırlanmakta olan altı krom madeni vardır.¹³³

4.5.1940 tarih ve 100 sayılı CHP teftiş raporuna göre Köyceğiz kazasında %58 cevheri haiz olan krom dağları bulunmaktadır.¹³⁴

1940 yılında Köyceğiz'in Karaağaç ve Kızıldere mevkinde krom madenleri Türk Krom A.Ş. tarafından işlenmeye başlamıştır.Yakında Osmaniye Manganez madeni işlenmeye başlanması için hazırlıklar yapılmıştır.¹³⁵

Köyceğiz'de krom madenlerini işleten yabancılar zaman zaman Türk işçilere de ihtiyaç duymuşlardır.Mesela; Bay Stanley Paterson Köyceğizdeki krom madenlerinde bir operatöre ihtiyacı olduğundan gazeteye ilan vermiştir.¹³⁶

1941 yılında Köyceğiz Kazasına bağlı Kargıcak(Banyo çukuru) ve Kazandere (Katerin) mevkilerinde bulunan, imtiyazı 11.Temmuz 1336 tarihli fermanlarla

¹³¹ **BCA 030 18 01 17 3 6.**

¹³² **Muğla'da Halk**, 11.Teşrin 1939 Cumartesi, Sayı. 1555, s.1.

¹³³ Eroğlu, a.g.e, s.247.

¹³⁴ **BCA 490.1.512.2055.2.**

¹³⁵ **Muğla'da Halk**, 27.Nisan.1940 Cumartesi, Sayı. 1578, s.1.

¹³⁶ **Muğla'da Halk**, 30.İkinciteşrin.1940 Cumartesi, Sayı. 1607, s.3.

Stanley Paterson uhdesinde bulunan iki kıta krom madeni imtiyazları,icra vekilleri heyetinin 18.10.1941 tarihli 2116746 sayılı kararnamesiyle feshedilmiştir.¹³⁷

1953 yılında Köyceğiz Kazası dahilindeki zengin krom yataklarında 5 firma işletme yapmaktadır.¹³⁸

1969 yılı Köyceğiz’de 19 köyde krom üretilmekte ve Muğla İlindeki krom üretiminin %85.8’ini Köyceğiz ilçesi karşılamaktadır.¹³⁹

1970 yılı Muğla İli toplam krom üretiminin %90,9’unu Köyceğiz İlçesi karşılamaktadır.¹⁴⁰

4.2 Manganez

Köyceğiz İlçesinde kromdan sonra en fazla çıkarılan maden manganezdır.

1927 yılında Köyceğiz kazası dahilinde Elcik ve Kızılkaya köylerindeki manganez madeni Almanya Devleti tebeasından mösyö Goldberg tarafından işletilmektedirken 14 Ağustos 927 tarih ve 8824/231 numaralı tezkire ile manganez madenini işletme hakkı Cenubî Anadolu Ma'adin Türk Anonim Şirketine devredilmiştir.¹⁴¹

1929 yılında Köyceğiz Kazasının Dalaman Nahiyesinin Kızılkaya köyünde bulunan manganez madeni Almanya Devleti tebeasından mösyö M. Hanri Goltberg tarafından işletilmektedirken 24/11/929 tarih ve 64/31948 numaralı tezkire ile manganez madenini işletme hakkı Cenubî Anadolu Madenleri Türk Anonim Şirketine devredilmiştir.¹⁴²

¹³⁷ **Muğla’da Halk**, 27.İlkanun.1941 Cumartesi, Sayı. 1662, s.1.

¹³⁸ **Vatan Gazetesi,Muğla İlavesi**,29.7.1953,s.11.

¹³⁹ **1973 Muğla İl Yılığ**,İzmir 1973, s.330.

¹⁴⁰ **1973 Muğla İl Yılığ**,İzmir 1973, s.305.

¹⁴¹ **BCA 030 18 01 025 48 7.**

¹⁴² **BCA 030 18 01 6 58 7.**

1930 yılında Köyceğiz kazasının Elcik köyünde bulunan manganez madeninin işletilmesi için Hasip Nesim beyin almış olduğu ruhsatname hukukundan on hissesi 18/10/1930 tarih ve 22680/67 numaralı tezkire ile Hüsniye Hanıma devredilmiştir.¹⁴³

4.3 Kömür

Köyceğiz İlçesi maden kömürü bakımından Yatağan İlçesi kadar zengin olmamakla beraber 1942 yılında 10 kental meşe kömürünün satılmasına Devlet izin verince Köyceğiz, Fethiye, Datça ve Marmaris'ten 10 kental meşe kömürünün çoğu İzmir'e gönderilmiştir.¹⁴⁴

C-Ticaret

1-Ticaretin Gelişmesi

Köyceğiz, Anadolu'nun güneybatısının en ucunda yer alan bir bölge olması, Osmanlı Devleti için idari merkez olması dışında başka bir özelliğinin olmaması ve 1900'lere kadar iç bölgeler ile karayolu bağlantısının bulunmaması nedeniyle ticari ilişkilerini 20'inci yüzyılın başına kadar deniz yolu ve limanlar vasıtasıyla Ege Adaları ile yaptı. 17. yüzyıla kadar Akdeniz ticaretine hakim olan Venedik ve Ceneviz'li tüccarlar bu hakimiyetlerini bu tarihten sonra Avusturyalı ve Rusyalı tüccarlara kaptırdılar. Bunun üzerine batının işlenmiş mallarının Osmanlı topraklarına sokulması için Osmanlı ile Avusturya arasında deniz yoluyla kaçak ticareti hızla arttı. Bu kaçak ticareti yapanlar da daha çok Hırvat, Sırp ve Yunan asıllı Osmanlı uyruklu tüccarlardı. Bu yeni durum Osmanlı Devleti'nde ticarete yönelik faaliyetlerin artmasına, bir takım maddelerin ihracatının artmasına ve Avusturya-Rusya ticareti ile bütünleşen bölgelerin tarımsal yapısının değişmesine neden oldu.

¹⁴³ **BCA 030 18 01 14 70 3.**

¹⁴⁴ **Muğla'da Halk**, 4.Temmuz.1942Cumartesi.Sayı 1689,s.2.

Bu durum 19.yüzyılda daha belirgin hale geldi. Özellikle tütün, pamuk, tiftik v.b ürünlerin dış pazarlarda talep edilmesi bu alanda yapılan tarım ve hayvancılığın Avrupa taleplerine uygun bir şekilde yapılmasına neden oldu. Bu dönemde batı pazarlarıyla en yoğun ilişki içinde olan yerler Batı Anadolu Bölgesi idi. Bu yerlerden birisi de Menteşe Bölgesi idi. 19.yüzyılda Menteşe Bölgesi'nde tütün ekimi İngiliz pazarlarının ihtiyaçlarını karşılamak için yapıldı.¹⁴⁵

Bu ticari ilişkilerde, 19. yüzyılın ortalarına kadar Türk tüccarlar üstünlüklerini korudular. Ancak, 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması ile Avrupa mallarının Osmanlı topraklarına akması ve Avrupalı tüccarların Osmanlı topraklarında yaşayan Rum, Ermeni ve Yahudi asıllı azınlıklarla işbirliği yapması sonucu, Osmanlı topraklarındaki ticari üstünlük azınlıkların eline geçti.¹⁴⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında da Köyceğiz İlçesinde genel olarak ticaret deniz yoluyla gerçekleşmekteydi.Hatta ticaret esnasında deniz gümrüklerinde bazı gayri ahlaki olaylar da yaşanmaktaydı.Mesela; 1927 yılında Köyceğiz Gümrük İdaresi eski muhafaza memuru Recep Efendi ve Dalyan Gümrük İdaresi eski muhafaza memuru Hüseyin Efendi görevlerini kötüye kullanmalarından dolayı tutuklanmışlardır.¹⁴⁷

II.Dünya Savaşı yıllarında ticaretler uğraşanların haksız kazançlarını önlemek ve halkın ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilmeleri maksadıyla 3780 sayılı Mili Koruma Kanunu çıkarılarak her il temel ürünler için fiyatlar belirlemiş ve bu fiyatların üstünde mal satanlar için gerekli kanuni işlem yapmaya başlamıştır.

1941 yılında Muğla Fiat Murakebe Komisyonu Reisliğince Köyceğiz için belirlenen azami satış fiyatları şöyledir; 1kg buğday 950,10 kuruş,1kg arpa 7 kuruş,1kg yulaf 8 kuruş,1kg çavdar 8 kuruş,1kg mısır 6,50 kuruş,1kg çayırotu 4 kuruş.¹⁴⁸

¹⁴⁵ **Tarih İçinde Muğla**, s.49, Danyal Betiz, **Ege'nin İktisadi Coğrafyasına Bir Bakış**, Ankara, 1939, s.33.

¹⁴⁶ **Tarih İçinde Muğla**, s.49.

¹⁴⁷ **BCA 030 10 31 173 2**.

¹⁴⁸ **Muğla'da Halk**, 19.Temmuz.1941 Cumartesi, Sayı. 1640, s.2.

1941 yılında 3780 sayılı Mili Koruma Kanuna aykırı hareket etmekten mahkemece suçlu bulunan Köyceğiz’de bakkallık yapan Şaban oğlu 50 yaşında Cafer Uçar’a 50 lira ağır para cezası,7 gün hapsine,15 gün de dükkanının kapatılmasına mahkemece karar verilmiştir.¹⁴⁹

1942 yılında Mili Koruma Kanuna aykırı hareket etmekten mahkemece suçlu bulunan Köyceğiz’de tüccar Necati oğlu Ömer Bilgi 25 lira ağır para cezasına,7 gün de ticarethanesinin kapatılmasına mahkemece karar verilmiştir.¹⁵⁰

1943 yılına kadar II.Dünya Savaşının sıkıntısının iyice artmasıyla çıkarılan Varlık vergisi çerçevesinde Köyceğizde varlık vergisi olarak 13.750 lira toplanmış olup bu da toplam verginin % 73’üne tekabül etmektedir.¹⁵¹

1960 yılında Köyceğizde ev ekonomisi kursları açılarak halkın hem kendi ihtiyaçlarını karşılaması hem de üretim fazlası elde edilen ürünlerin satışının yapılarak gelir elde edilmesi düşünülmüştür.Mesela; bu kurslarda yapılan bir çift ucuz pabuç kursa devam eden hanımlar tarafından arttırmaya konmuş ve 61,50 lira toplanmıştır.¹⁵²

2-Pazar ve Panayırlar

15. ve 16. yüzyılda Osmanlı Devleti idari bölümlerinden biri olan Menteşe sancağında çeşitli tarihlerde kurulan pazar yerlerinin dağılımı şöyleydi:¹⁵³

¹⁴⁹ **Muğla’da Halk**, 2.Ağustos.1941 Cumartesi, Sayı. 1641, s.2.

¹⁵⁰ **Muğla’da Halk**, 7.Mart.1942.Cumartesi, Sayı. 1672, s.2.

¹⁵¹ **Muğla’da Halk**, 2.Kanun.1943.Cumartesi.Sayı 1714.s.2.

¹⁵² **Muğla Postası**,19.Temmuz..1960 Perşembe, Sayı.23, s.2

¹⁵³ **Yurt Ansiklopedisi**, Cilt 8, s.5867.

YILLAR	1481-1512	1517	1562-1563	1582
KÖYCEĞİZ KAZASI	2	2	2	4
Muğla kazası	3	4	4	4
Megri kazası(Fethiye)	-	6	6	2
Peçin kazası(Milas)	2	6	4	5
Bozüyük kazası	3	5	5	5
Eserulus kazası	-	1	1	1

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Köyceğiz’de 15.yüzyılın sonlarında 2 olan Pazar yeri 16.yüzyılın sonlarında 4’e çıkmıştır.

1895-1896 yıllarında Köyceğiz kazasında umuma mahsus panayır olmayıp yalnız merkez kaza olan Yüksekum ile Dalyan kasabasında ve Yayla köylerinden Karaman köyünün Miger veya Meyker denilen mevkide her hafta Cuma günleri umuma mahsus pazar kurulurdu.¹⁵⁴

1933 yılında yine umuma mahsus bir panayır olmayıp, Pazar günleri pazar kurulurdu.¹⁵⁵

1949 yılında ise Köyceğiz’de Pazartesi günleri pazar kurulmaktaydı.¹⁵⁶ ve günümüze kadar bu gün değişmemiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz’de pazar bugünkü Ataparkta bulunan büyük kavak ağacının altından deniz kenarına kadar olan yerlerde kurulmaktaydı.¹⁵⁷ 1972’den sonra pazar yeri bugünkü Belediye iş hanı ve kasapların bulunduğu ve eski pazar yeri olarak alanda kurulmaktaydı.1990’lı yıllardan sonra Pazar yeri bugünkü yerine taşınmıştır.

¹⁵⁴ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁵⁵ Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler, Belediyeler, İstanbul 1933, s.761..

¹⁵⁶ Belediyeler Yıllığı, Ankara 1949, s.660.

¹⁵⁷ Bu bilgi 20.04.2004 tarihinde M.Ali Ayhan ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.

3-Köyceğiz Ticaret Odası

Köyceğiz’de (Yüksekkum kasabasında) 1312 (M.1896-1897) tarihinde ticaret odası açılmıştır.¹⁵⁸

1899-1900 yıllarında Köyceğiz Ticaret ve Ziraat Odası aşağıdaki şahıslardan oluşmaktaydı: ¹⁵⁹

Reis Hamza Bey
Aza Osman Efendi
Aza Mustafa Bey
Aza Mustafa Efendi

1907-1908 yıllarında Köyceğiz Ticaret ve Ziraat Odası aşağıdaki şahıslardan oluşmaktaydı: ¹⁶⁰

Reis Hamza Bey
Reis-i Sani Belediye Reisi
A’za Şemvil Efendi
A’za Temelli Efendi
A’za Daviçon Efendi
Katib Hafız Efendi

1910-1911 yıllarında Köyceğiz Ticaret ve Ziraat Odası aşağıdaki şahıslardan oluşmaktaydı: ¹⁶¹

Reis Şemvil Efendi
A’za Musa Efendi
A’za Mali Efendi
A’za Abdurrahman Efendi
Muhasebe Katibi Mehmed Kamil Efendi

¹⁵⁸ Eroğlu, a.g.e, İzmir 1939, s. 242.)

¹⁵⁹ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁶⁰ 1323 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁶¹ 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1910-1911 yıllarında Köyceğiz Ticaret Odasının sermaye miktarı 9645 liradır.¹⁶²

1925-1926 tarihli Devlet Salnamesine göre Köyceğiz'de Ticaret Odası mevcudiyetini devam ettirmekteydi.

4. Köyceğiz'de Kurulan Bankalar

Köyceğiz'de ilk olarak Ziraat Bankasının kayıtlarına 1895-1896 tarihli Menteşe Vilayet Salnamesinde rastlanmaktadır. 1895-1896 yıllarında Köyceğiz Ziraat Bankası Sandığı aşağıdaki şahıslardan oluşmaktaydı:¹⁶³

Reis Ali Efendi

Muhasebe Katibi Bekir Sıtkı Efendi

Aza Ali Ağa

Aza Mehmet ve Hasan Ağalar

Aza Mustafa Efendi

1898-1899 yıllarında Köyceğiz Ziraat Bankası Sandığı aşağıdaki şahıslardan oluşmaktaydı:¹⁶⁴

Ziraat Banka Sandığı

Reis Ali Efendi

Aza Sefder Efendi

Muhasebe katibi Ahmed Ali Efendi

Aza Şamvil Efendi

Memuru Ali Efendi

Katib Kamil Efendi

¹⁶² 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁶³ 1311 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁶⁴ 1314 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

1899-1900 yıllarında Köyceğiz Ziraat Bankası Sandığı aşağıdaki şahıslardan oluşmaktaydı: ¹⁶⁵

Ziraat Bankası
 Reis Hafız İbrahim Efendi
 Aza Behram Efendi
 Muhasebe katibi Ahmet Efendi
 Aza Vankil Efendi
 Aza Şemail Efendi
 Miktar-ı sermaye 634.858 kuruş

1901-1902 yıllarında Köyceğiz Ziraat Bankası Sandığı aşağıdaki şahıslardan oluşmaktaydı: ¹⁶⁶

Ziraat Bankası
 Reis Şamil Efendi
 Aza Şeyh Mehmet Efendi
 Muhasebe katibi Mehmet Efendi
 Aza Ali Ağa
 Aza Davaycun Efendi
 Miktar-ı sermaye 678.078 kuruş

1907 yılına kadar Köyceğiz’de Sandık olarak hizmet veren bu kurum bu tarihten itibaren Ziraat Bankası adını almış olup halen faaliyetlerine devam etmektedir. ¹⁶⁷

Köyceğiz’de ilk özel banka olan Türkiye Yapı kredi Bankası, 28.Şubat.1968’de şube açmış ¹⁶⁸ ve bu şube 20.Nisan.1990’da kapanmıştır. ¹⁶⁹

¹⁶⁵ 1315 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁶⁶ 1317 Senesi Aydın Vilayet Salnâmesi.

¹⁶⁷ Yurt Ansiklopedisi, Cilt 8, s.5904.

¹⁶⁸ Bu bilgi 20.04.2004 tarihinde Adnan Sül ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.

¹⁶⁹ Bu bilgi 20.04.2004 tarihinde İrfan Şenol ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.

Köyceğiz’de 1971 yılında Türkiye İş Bankası, 1975 yılında Türkiye Halk Bankası birer şube açmıştır ve bu şubeler faaliyetlerine halen devam etmektedirler.¹⁷⁰

D-Ekonomi ile İlgili Kooperatifler Kurumlar ve Kuruluşlar

1. Balıkçılar Kooperatifi

1970’li yıllarda açık deniz balıkçılığının yapılabilmesi için öncelikle kooperatifleşmenin gerekli olduğunu kavrayarak Muğla ilinde ilk harekete geçen ilçe Köyceğiz olmuştur.Belediyenin de iştiraki ile 350 ortaklı ve 250.000 sermayeli bir balıkçılık kooperatifi kurulmuştur.Kooperatif,Köyceğiz gölünü Ege Denizi ile birleştiren boğaz üzerindeki Dalyan’ı kiralamıştır..Kooperatifin olumlu tutumuyla,il merkezi gerekli balık ihtiyacını giderebilmekteydi.¹⁷¹

2. Manifaturacılar Birliği

10.Nisan 1942 tarihinde Köyceğiz kazasında halkın giyim ihtiyacını bir elden ve ucuz temin etmesi için 11 manifaturacının iştirakiyle “Köyceğiz Manifaturacılar Birliği” adı altında 26.000 lira sermayeli bir şirket kuruldu.Bu şirket Muğla Ticaret Odasının 1097 sicil sayısında 1.sınıf olarak kayıtlı idi.¹⁷²

3. Köyceğiz Kromları İşletmesi Limited Şirketi

Köyceğiz ve civarında bulunan krom madenlerini çıkarmak ve işletmek için Sıtkı Koçman tarafından İstanbul merkezli bir şirket kurulmuştur.19.11.1951 tarihinde kurulan bu maden şirketinin adı Köyceğiz Kromları İşletmesi Limited Şirkettir.¹⁷³

¹⁷⁰ Günür Karaağaç, **Köyceğiz**, İstanbul 1997, s.58.

¹⁷¹ **1973 Muğla İl Yıllığı**, İzmir 1973, s.322.

¹⁷² Akça, **a.g.e**, s. 194.

¹⁷³ **BCA 310 01 00 20 878 126.**

SONUÇ

Köyceğiz ve çevresinde yapılan kazılardan elde edilen buluntulara göre M.Ö. 3000 senesinden beri Köyceğiz yerleşme yeri olarak bilinmektedir. Köyceğiz'in bilinen ilk sakinleri Karyalılardır. Köyceğiz Karya'nın en önemli şehirlerinden biri olan Kaunos şehrinin kurulduğu bir yerleşim merkezidir. Daha sonraki dönemlerde Kaunos sırasıyla önce Perslerin sonra M.Ö.334'de Karya, Makedonya Kralı Büyük İskender'in egemenliğine girdi ise de Büyük İskender'in ani ölümü ile bu durum uzun sürmedi. M.Ö.282'de Karya, Bergama Krallığı'nın egemenliğine girdi. İskender egemenliğinden sonra, Kaunos'da bir karanlık devir başladı. M.Ö.133'de ise bölge Roma İmparatorluğunun egemenliğine geçti. Daha sonra Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi ile Karya Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans İmparatorluğu) sınırları içinde kaldı. Bölge Bizans İmparatorluğu'nun egemenliğinde iken XI. yüzyıldan itibaren Türk akınları ile karşılaştı. 1283 tarihinde bölge kesin olarak Türk Beylerinden Menteşe Bey tarafından fethedildi. Daha sonra da bölgede yine aynı beyin ismini taşıyan Menteşe Beyliği kuruldu. Menteşe Beyliği de Fatih sultan Mehmet döneminde kesin olarak Osmanlı Devleti'ne katıldı. Osmanlı Devleti döneminde Anadolu Beylerbeyliğine bağlı bir sancak olarak idare edilmeye başlanan Menteşe (Muğla) 1867'de çıkarılan yeni Vilayetler Nizamnamesi ile Aydın Vilayeti'nin bir sancağı konumuna getirildi. Bu nizamnameye göre de Köyceğiz Menteşe sancağının bir kazası durumunda idi. 1921 yılında yapılan yeni bir idari taksimat ile Muğla bağımsız bir vilayet haline , Köyceğiz de Muğla'nın bir ilçesi haline getirildi.

Milli Mücadele Dönemi'nde Muğla ve Köyceğiz, Aydın'da işgalci Yunanlılara karşı başlayan Kuvay-ı Milliye Hareketi'ne asker, silah, erzak ve sair yardımda bulunarak, bu hareketin depo görevini üstlendi. Köyceğiz ve çevresini İtalyanlar işgal etti. Ancak İtalyanlar ile Köyceğiz ve çevresinde ciddi çatışmalar olmadı. Bunun nedenini Emperyalist devletlerin I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalyanlara karşı takındıkları tutum ve İtalyanların daha yumuşak işgal politikalarında aramak gerekir. Nitekim işgalci İtalya yine kendi isteği ile Muğla ve Köyceğiz'i boşalttı.

Köyceğiz, İzmir-Aydın-Denizli istikametindeki Büyük Menderes havzasının güneyinde kaldığı için Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ile Cumhuriyet ilk yıllarında önemli siyasi, askeri, ticari, ulaşım ve kültürel faaliyetlere ev sahipliği yapamamıştır. Bu

nedenle Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz'in dış bağlantısı, Muğla-Aydın yolu yapılıncaya kadar, Ege Adaları vasıtasıyla sağlanmıştır.

Bu özelliği nedeniyle Köyceğiz'in nüfus artış oranı da Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında hemen hemen sabit kalmıştır. 1923 yılına kadar Köyceğiz'de az sayıda da olsa bir Rum nüfusu mevcuttu. Lozan Antlaşması gereğince Köyceğiz'deki Rumların Yunanistan'a gönderilmesi üzerine bunların yerine Balkanlardan Anadolu'ya göç eden muhacirlerin bir kısmı iskan edildi.

Siyasi faaliyetler açısından ise; Köyceğiz, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında hareketli bir siyasi ortama sahne olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son döneminde İttihat ve Terakki Partisi ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası arasında yaşanan bu siyasi çekişme Cumhuriyet döneminde Cumhuriyet Halk Fırkası ile Demokrat Parti arasında yaşanmıştır.

Nüfustaki bu durağanlık Köyceğiz'in eğitim ve kültürel faaliyetlerine de yansımıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde geleneksel eğitim kurumları olan medreseler vasıtasıyla eğitim yapılırken 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bu medreseler kapatıldı ve yerine çağdaş eğitim kurumları açıldı. Ancak, bu okullaşma oranı nüfusla paralellik arz ederek fazla bir gelişme göstermedi. 1960'lara kadar Köyceğiz'de ilk, orta ve üniversiteye giden çocuk sayısı gitmeyen çocuk sayısından daha azdı. Halk eğitim açısından ise; 1930'lara kadar en önemli eğitim kurumu Türk Ocağı iken 1933'den sonra bunun yerini Halkevi aldı. Halkevi hem şehir merkezinde hem de köylerde önemli kültürel faaliyetlerde bulunarak hem Atatürk İlke ve İnkılapları'nın daha iyi benimsenmesini hem de halkın bilgilendirilmesini sağladı.

Köyceğiz'in en önemli geçim kaynağı tarım alanlarının çokluğuna paralel olarak tahıl üretimi, narenciye, zeytincilik, ve pamukçuluktur. Tarımın yanında Köyceğiz'in zengin yeraltı rezervleri de bulunmaktaydı. Köyceğiz kazası dahilinde başta krom, manganez olmak üzere antimon, zımpara, bakır ve demir madenleri mevcuttur. Köyceğiz İlçesi Osmanlılar döneminden itibaren sahip olduğu ormanlar itibarı ile büyük öneme sahiptir. Dünyada çok az sayıda bulunan günlük ağaçlarının yanı sıra ak ve kızıl çam, meşe, gürgen, pınar ve emsali her çeşit ağaç bulunmaktaydı. Köyceğiz gölünde tatlı su balıkçılığı, Dalyan Boğazından çıkarak deniz balıkçılığı yapmak mümkündür ve elde edilen ürünün başta Ege adaları olmak

üzere dış pazara satma imkanı vardı.1950-1970 Muğla İl nüfusunun şehirsal ve kırsal artışlarına göre Köyceğiz gelişme gösteren tek ilçedir.Bunun nedenleri arasında; Köyceğiz-Dalaman kesiminin pilot kalkınma projesi için seçilmiş olması, Seka Kağıt fabrikasının kuruluşu nedeniyle ilin diğer ilçelerinden iş bulma imkanlarının artması nedeniyle göçün oluşu, elde edilen toprak genişlemeleridir.